KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

BALIKESİR/BANDIRMA/EDİNCİK MAHALLESİ 9064 SOKAK CEPHE SAĞLIKLAŞTIRMASININ KORUMA BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdullah ALTINÖZ

KASIM 2025
TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

BALIKESİR/BANDIRMA/EDİNCİK MAHALLESİ 9064 SOKAK CEPHE SAĞLIKLAŞTIRMASININ KORUMA BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Abdullah ALTINÖZ
ORCID : - - -

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünce
"YÜKSEK MİMARLIK"
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 15 / 09 /2025
Tezin Savunma Tarihi : 05 / 11 /2025

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Süleyman ÖZGEN
ORCID : - - -

Trabzon 2025

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mimarlık Anabilim Dalında
Abdullah ALTINÖZ Tarafından Hazırlanan

BALIKESİR/BANDIRMA/EDİNCİK MAHALLESİ 9064 SOKAK CEPHE SAĞLIKLAŞTIRMASININ KORUMA BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 02 / 10 / 2025 gün ve 2122 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda
YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan : Prof. Dr. Özlem SAĞIROĞLU DEMİRCİ

Üye : Doç. Dr. Süleyman ÖZGEN

Üye : Doç. Dr. Murat TUTKUN

Prof. Dr. Asim KADIOĞLU
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

"Balıkesir/Bandırma/Edincik Mahallesi 9064 Sokak Cephe Sağlıklaştırmasının Koruma Bağlamında Değerlendirilmesi" başlıklı bu çalışma, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Tez sürecinin her aşamasında bilimsel rehberliği, yönlendirmeleri ve sabrı için danışmanım Doç. Dr. Süleyman ÖZGEN'e minnettarlığımı sunarım. Bu süreçte, akademik yolculuğum boyunca bilgi ve deneyimleriyle bana katkı sağlayan, ders döneminde değerli desteklerini esirgemeyen başta Doç. Dr. Murat TUTKUN olmak üzere tüm akademisyen hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca, alan çalışmalarındaki özverili katkılarından dolayı değerli arkadaşım Sude Yaprak ORUÇ'a teşekkür ederim.

Hayatımın her alanında yanımda olan; desteğini, sevgisini ve sabrını her zaman hissettiren annem Sema ALTINÖZ, babam Erdal ALTINÖZ ve kardeşim Emir ALTINÖZ'e sonsuz teşekkür ederim.

Bu çalışmanın, tarihi çevrede miras odaklı koruma uygulamaları ile çağdaş yapı tasarımını alan verileriyle birlikte değerlendiren bütüncül bir yaklaşım ortaya koyarak bilimsel ve uygulamalı katkılar sunması ve gelecekte yürütülecek koruma–tasarım projelerine yol gösterici olması en büyük dileğimdir.

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Balıkesir/Bandırma/Edincik Mahallesi 9064 Sokak Cephe Sağlıklaştırmasının Koruma Bağlamında Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Süleyman ÖZGEN‘in sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 05/11/2025

Abdullah ALTINÖZ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ IV
İÇİNDEKİLER V
ÖZET VII
SUMMARY VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ IX
TABLOLAR DİZİNİ XIV
1. GENEL BİLGİLER 1
1.1. Giriş 1
1.2. Çalışmanın Amacı 1
1.3. Çalışmanın Yöntem ve Materyali 3
1.4. Koruma Alanında Miras Kavramı 4
1.5. Kültürel Mirası Korumanın Tarihsel Gelişimi 8
1.5.1. Türkiye'de Kültürel Mirası Korumanın Tarihsel Gelişimi 10
1.6. Tarihi Çevre Koruma 12
1.6.1. Koruma Alanlarının Yönetim Planlaması 14
1.6.2. Türkiye'de Tarihi Çevre Koruma Örnekleri 15
1.6.3. Tarihi Çevre Koruma Anlayışının Küresel Örnekleri 24
1.6.4. Tarihi Çevre Koruma Anlayışında Ulusal ve Küresel Örneklerin Karşılaştırılması 30
1.7. Restorasyon Teknikleri 32
1.7.1. Sağlamlaştırma 33
1.7.2. Temizleme 33
1.7.3. Bütünleme 33
1.7.4. Yeniden Yapım (Rekonstrüksiyon) 34
1.7.5. Taşıma 34
1.7.6. Yeniden İşlevlendirme 35
1.8. Çağdaş Ek 37
1.8.1. Miras Yapılar Arasında İşlevsel ve Fiziksel Bağlantı Sağlayan Ekler 38
1.8.2. Tekil Miras Yapıya İşlevsel ve Fiziksel Olarak Bağlanan Ekler 40
1.8.3. Miras Yapının İçindeki Boşluklara Yerleştirilen Ekler 41

1.8.4. Miras Yapının Üstüne Yerleştirilen Kat veya Çatı Eklemeleri 43
1.8.5. Miras Yapıya Yeraltı Seviyesinden Bağlanan Ekler 44
1.9. Tarihi Çevre İçerisinde Yeni Yapı Tasarımı 46
1.9.1. Tarihi Çevrede Yeni Yapıya Yaklaşımların Tarihsel Gelişimi 47
1.9.2. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarım Yaklaşımları 50
1.9.3. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarım Kriterleri ve Ölçütleri 57
1.9.4. Tarihi Çevrede Miras Odaklı Yeni Yapı Tasarım Metodolojisi 66
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR 71
2.1. Balıkesir/Bandırma/Edincik Bölgesi Vaka Çalışması 71
2.1.1. Coğrafi Konum 71
2.1.2. Coğrafi Özellikler 73
2.1.3. Bölgenin Tarihsel Süreci 77
2.1.4. Edincik'in Sosyo-Ekonomik Yapısı 80
2.1.5. Edincik'teki Kültürel Miras Yapıları 83
2.1.6. Alan Çalışması 103
2.1.7. Alandaki Yapıların Yapı Kimlik Belgeleri 130
2.1.8. Çalışma Alanına İlişkin Verilerin Analiz Matrisi Yöntemiyle Değerlendirilmesi 149
2.1.9. Edincik Bölgesi Kültürel Miras SWOT Analizi 152
2.1.10. Edincik'te Miras Odaklı Çağdaş Yapı Tasarım Kriterleri 156
3. BULGULAR VE ÖNERİLER 159
4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 161
5. KAYNAKLAR 163
6. EKLER 171
ÖZGEÇMİŞ

Yüksek Lisans

ÖZET

BALIKESİR/BANDIRMA/EDİNCİK MAHALLESİ 9064 SOKAK CEPHE SAĞLIKLAŞTIRMASININ KORUMA BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Abdullah ALTINÖZ

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Süleyman ÖZGEN
2025, 191 Sayfa

Bu tez çalışması, Balıkesir ili Bandırma ilçesi Edincik Mahallesi 9064 Sokak'ta yürütülen cephe sağlıklaştırması uygulamalarını, tarihi çevrede bütüncül koruma yaklaşımı kapsamında incelemektedir. Çalışmanın amacı, sokak ölçeğinde elde edilen verileri analiz ederek, tarihi çevrede yeni yapı tasarımı sürecinde dikkate alınması gereken verileri ortaya koymak ve bu veriler doğrultusunda uygulanabilir bir tasarım metodolojisi geliştirmektir. Araştırma sürecinde ulusal ve uluslararası koruma yaklaşımları ile ilgili mevzuat ve belgeler değerlendirilmiş; tarihi çevrede çağdaş yapıların rolü kuramsal çerçevede ele alınmıştır. Yöntem olarak fotogrametri, üç boyutlu modelleme, rölöve, tipolojik analiz ve yerinde gözlem teknikleri kullanılmış; alan çalışmaları kapsamında yapı kullanım türleri, mülkiyet durumu, kullanım durumu, yapım teknikleri, kat sayıları, taban alanı yoğunluğu, cephelerdeki saydam–masif alan oranları, çıkma özellikleri ve cephe kaplama malzemeleri incelenmiştir. Bu veriler doğrultusunda yapı kimlik belgeleri oluşturulmuş; elde edilen bilgiler analiz matrisi yöntemiyle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca SWOT analizi ile alanın güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatları ve tehditleri belirlenmiştir. Bulgular, tarihi çevrede yeni yapı tasarımının yalnızca fiziksel uyum üzerinden değil, sokak dokusu, kültürel değerler ve cephe karakterini gözeten bütüncül koruma yaklaşımıyla ele alınması gerektiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, sokak sağlıklaştırması verilerinin tasarım sürecine aktarılmasını esas alan aşamalı bir metodoloji geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarihi çevre, Bütüncül koruma, Cephe sağlıklaştırması, Edincik

Master Thesis

SUMMARY

EVALUATION OF FAÇADE REHABILITATION ON 9064TH STREET IN EDINCIK NEIGHBORHOOD, BANDIRMA, BALIKESIR IN THE CONTEXT OF CONSERVATION

Abdullah ALTINÖZ

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Architecture
Supervisor: Assoc. Prof. Süleyman ÖZGEN
2025, 191 Pages

This thesis evaluates façade rehabilitation practices on 9064th Street in Edincik Neighborhood (Bandırma, Balıkesir) within a holistic conservation framework. It aims to analyze street-scale rehabilitation data to identify key parameters for new building design in historic environments and to develop an applicable design methodology. National and international conservation approaches, relevant legislation, and official documents were reviewed, and the role of contemporary interventions in historic contexts was discussed. The study employed photogrammetry, 3D modeling, measured drawings, typological analysis, and on-site observation to document and assess building and façade characteristics such as use, construction, massing, transparency–solid ratios, projections, and cladding materials. Building identity documents were prepared, and the findings were comparatively examined through an analysis matrix; a SWOT analysis was also conducted to determine strengths, weaknesses, opportunities, and threats. The results indicate that new building design should be guided not only by physical compatibility but also by street texture, cultural values, and façade character. Accordingly, a phased methodology integrating rehabilitation data into the design process is proposed.

Key Words: Historic environment, Holistic conservation, Façade rehabilitation, Edincik

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1. İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı Sınırları (URL-1) 17
Şekil 2. Safranbolu KAİP (URL-2) 18
Şekil 3. Safranbolu (URL-2) 18
Şekil 4. Cumalıkızık KAİP (URL-3) 20
Şekil 5. Cumalıkızık (URL-4) 20
Şekil 6. Bergama KAİP (Gülhan, 2018) 22
Şekil 7. Bergama Akropolü (URL-5) 22
Şekil 8. Ponte Vecchio Köprüsü (URL-6) 25
Şekil 9. Flavianus Amfitiyatrosu (URL-7) 26
Şekil 10. Île de la Cité Adası, Seine Nehri (URL-8) 27
Şekil 11. Roma Hamamı, Bath (URL-9) 29
Şekil 12. QRC West Tarihi Fabrika Binasının Restorasyonu (URL-10),(URL-11) 38
Şekil 13. Platform ve Kolonlar (URL-12) 39
Şekil 14. Kat Planı ve Kesit (URL-13) 39
Şekil 15. Royal Ontario Museum (URL-14) 40
Şekil 16. Royal Ontario Museum (URL-14) 40
Şekil 17. Çağdaş Ek Dijital Form Tasarımı (URL-15) 41
Şekil 18. Adnan Büyükdeniz Kütüphanesi (URL-16) 42
Şekil 19. Adnan Büyükdeniz Kütüphanesi (URL-16) 42
Şekil 20. Adnan Büyükdeniz Kütüphanesi Plan (URL-16) 42
Şekil 21. Adnan Büyükdeniz Kütüphanesi Görünüş (URL-16) 43
Şekil 22. Antwerp Port House (URL-17) 43
Şekil 23. Antwerp Port House Zemin Kat Planı (URL-17) 44
Şekil 24. Antwerp Port House Kesit (URL-17) 44
Şekil 25. Joanneum Museum Çağdaş Ek, İç Mekan (URL-18) 45
Şekil 26. Joanneum Museum Plan (URL-18) 45
Şekil 27. Joanneum Museum Kesit (URL-18) 46
Şekil 28. Louvre Müzesi ve Piramidi (URL-19) 49
Şekil 29. Louvre Müzesi ve Piramidi Plan (URL-20) 49
Şekil 30. Özgün Odunpazarı Evi (URL-21) 51
Şekil 31. Tarihsel Üsluba Öykünme Odunpazarı Evleri (URL-22) 51
Şekil 32. Atelier Peter Kis PLANT, Budapeşte (URL-23) 52

Şekil 33. Atelier Peter Kis PLANT, Budapeşte (URL-23) 53
Şekil 34. Odunpazarı Modern Müzesi, Eskişehir (URL-24) 53
Şekil 35. Odunpazarı Modern Müzesi, Eskişehir (URL-25) 54
Şekil 36. Moderna Museet, Malmö (URL-26) 55
Şekil 37. Moderna Museet, Malmö (URL-26) 56
Şekil 38. Tarihi Çevrede Miras Odaklı Yeni Yapı Tasarım Metodolojisi 69
Şekil 39. Balıkesir İl Sınırı Haritası (URL-28) 71
Şekil 40. Bandırma İlçe Sınırı Haritası (URL-28) 71
Şekil 41. Edincik Mahalle Sınırı Haritası (URL-28) 72
Şekil 42. Edincik Mahallesi Hava Görüntüsü 73
Şekil 43. Edincik Bölgesi'ndeki Zeytinliklerin Hava Görüntüsü 74
Şekil 44. Bandırma Çevresi Diri Fay Hatları (Emre vd., 2011) 75
Şekil 45. Bandırma-Edincik Fiziki Harita (URL-32) 76
Şekil 46. Bandırma Yapılaşmaya Uygun Alanlar Grafiği 77
Şekil 47. Edincik Arkeolojik ve Kentsel Sit Alanları 80
Şekil 48. Edincik 271 / 5 parsel, Ulu Cadde üzerinde yer alan Mağaza 83
Şekil 49. Edincik Ulu Cami Lokasyonu 84
Şekil 50. Ulu Cami Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Edincik Ulu Cami 85
Şekil 51. Edincik Ulu Cami Hava Görüntüsü 86
Şekil 52. Edincik Kümbet Cami Lokasyonu 86
Şekil 53. Kümbet Cami Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Kümbet Cami 87
Şekil 54. Kümbet Dedesi Türbesi / Kümbet Cami Şadırvanı 87
Şekil 55. Edincik Kümbet Cami Hava Görüntüsü 88
Şekil 56. Edincik Buhye Cami Lokasyonu 88
Şekil 57. Buhye Cami / Roma Dönemi Su Kuyusu 89
Şekil 58. Edincik Buhye Cami Hava Görüntüsü 89
Şekil 59. Edincik Emirsultan Cami Lokasyonu 90
Şekil 60. Emirsultan Cami Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Emirsultan Cami 91
Şekil 61. Edincik Emirsultan Cami Hava Görüntüsü 91
Şekil 62. Edincik Semiz İlyas Cami / Yıkık Minare Cami Lokasyonu 92
Şekil 63. Yıkık Minare / Yıkık Minare Parseli 93
Şekil 64. Edincik Semiz İlyas Cami / Yıkık Minare Cami İmar Durumu 93
Şekil 65. Edincik Ulu Paşa Mescidi (Kız Dede Türbesi) Lokasyonu 94
Şekil 66. Ulu Paşa Mescidi Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Ulu Paşa Mescidi 95

Şekil 67. Ulu Paşa Mescidi Harim Mekanı 95
Şekil 68. Edincik Ulu Paşa Mescidi Hava Görüntüsü 96
Şekil 69. Edincik Kız Dedesi Çeşmesi Lokasyonu 96
Şekil 70. Kız Dedesi Çeşmesi Cephe ve Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Kız Dedesi Çeşmesi 97
Şekil 71. Edincik Üç Ahırlı Çeşmesi Lokasyonu 97
Şekil 72. Üç Ahırlı Çeşmesi Cephe ve Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Üç Ahırlı Çeşmesi 98
Şekil 73. Edincik Hacı Kadir Çeşmesi Lokasyonu 98
Şekil 74. Hacı Kadir Çeşmesi Cephe ve Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Hacı Kadir Çeşmesi 99
Şekil 75. Edincik Anbar (Çarşı) Çeşmesi Lokasyonu 99
Şekil 76. Anbar (Çarşı) Çeşmesi 100
Şekil 77. Edincik Nazlı Çeşme Lokasyonu 100
Şekil 78. Nazlı Çeşme Cephe ve Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Nazlı Çeşme 101
Şekil 79. Edincik Şehitler Çeşmesi Lokasyonu 101
Şekil 80. Şehitler Çeşmesi Cephe ve Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Şehitler Çeşmesi 102
Şekil 81. Edincik'teki Kültürel Miras Yapıları Haritası 102
Şekil 82. Edincik 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Haritası 104
Şekil 83. Çalışma Alanının Yerleşim İçindeki Konumu 105
Şekil 84. Çalışma Alanı ve Yakın Çevresinin Hava Fotoğrafı 105
Şekil 85. 9064 Sokak 132 Ada Cephe Silüeti (Başkaya, 1993) 106
Şekil 86. 9064 Sokak 132 Ada Cephe Rölövesi 107
Şekil 87. 9064 Sokak 336 Ada Cephe Silüeti (Başkaya, 1993) 107
Şekil 88. 9064 Sokak 336 Ada Cephe Rölövesi 107
Şekil 89. Çalışma Alanının 3B Modeli 108
Şekil 90. Çalışma Alanı Sınırları 108
Şekil 91. 9064 Sokak Yapı Kullanım Niteliği Dağılımı 109
Şekil 92. 9064 Sokak Yapı Kullanım Niteliği Analizi 109
Şekil 93. 9064 Sokak Yapı Mülkiyeti Dağılımı 110
Şekil 94. 9064 Sokak Yapı Mülkiyeti Analizi 110
Şekil 95. 9064 Sokak Yapı Kullanım Durumu Dağılımı 111
Şekil 96. 9064 Sokak Yapı Kullanım Durumu Analizi 111
Şekil 97. 9064 Sokak, 2014 Yılı Sokak Sağlıklaştırması Sürecinde Taşıyıcı Sistem Detayları 112

Şekil 98. 9064 Sokak, 2014 Yılı Sokak Sağlıklaştırması Sürecine Ait Yapıların Taşıyıcı Sistem ve Dolgu Malzemesi Detayları 113
Şekil 99. Edincik Mahallesi, 331 Ada 3 Parsel'de Yer Alan Tuğla Dolgulu Ahşap Karkas Taşıyıcı Sistemli Miras Yapı 113
Şekil 100. Edincik Mahallesi, 315 Ada 23 Parsel'de Yer Alan Taş ve Tuğla Dolgulu Ahşap Karkas Taşıyıcı Sistemli Miras Yapı..... 114
Şekil 101. Edincik Mahallesi, 322 Ada 11 Parsel'de Yer Alan Kerpiç Dolgulu Ahşap Karkas Taşıyıcı Sistemli Miras Yapı 114
Şekil 102. 9064 Sokak Yapıların Yapım Tekniği Analizi 115
Şekil 103. 9064 Sokak 132 Ada Kapı Pencere Tipolojisi Analizi 116
Şekil 104. 9064 Sokak 336 Ada Kapı Pencere Tipolojisi Analizi 116
Şekil 105. 9064 Sokak Yapıların Kapı ve Pencerelerinin Görünümü 116
Şekil 106. 9064 Sokak Yapıların Kapı ve Pencerelerinin Görünümü 117
Şekil 107. Edincik Mahallesi 9064 Sokak'ta Sokak Sağlıklaştırması Sürecinde Özgün Olmayan Pencere Elemanları ve Değişim Sürecine Ait Görsel..... 117
Şekil 108. Edincik Mahallesi, 361 Ada 2 Parsel'de Yer Alan Miras Yapının Pencere ve Kapı Görünümleri 118
Şekil 109. Edincik Mahallesi, 263 Ada 3 Parsel'de Yer Alan Miras Yapının Pencere ve Kapı Görünümleri 118
Şekil 110. Edincik Mahallesinde Yer Alan Miras Yapıların Pencere ve Kapı Görünümleri..... 119
Şekil 111. 9064 Sokak Yapıların Taban Alanı Yoğunluğu Dağılımı..... 119
Şekil 112. 9064 Sokak Yapıların Taban Alanı Yoğunluğu Analizi 120
Şekil 113. 9064 Sokak Yapıların Kat Sayısı Dağılımı..... 120
Şekil 114. 9064 Sokak Yapıların Kat Sayısı Analizi 121
Şekil 115. 9064 Sokak 132 Ada Yapıların Renk Analizi 121
Şekil 116. 9064 Sokak 336 Ada Yapıların Renk Analizi 122
Şekil 117. 9064 Sokak Yapıların Saydam / Masif Yüzey Alanı Dağılımı 122
Şekil 118. 132 Ada 9064 Sokak Yapı Cephelerinin Saydam / Masif Alan Analizi 122
Şekil 119. 336 Ada 9064 Sokak Yapı Cephelerinin Saydam / Masif Alan Analizi 123
Şekil 120. Alandaki Yapıların Çatı Çeşitlerinin Dağılımı 123
Şekil 121. Alandaki Yapıların Çatı Çeşitlerinin Analizi 124
Şekil 122. Alandaki Yapıların Çatılarının Gözlemlendiği Hava Görüntüsü..... 124
Şekil 123. Çalışma Alanındaki Yapıların Saçak Genişlikleri ve Saçak Altı Kaplamalarının Görünümü..... 125
Şekil 124. 9064 Sokak Yapı Girişlerinin Cephe Üzerindeki Konum Dağılımı 125

Şekil 125. 132 Ada / 9064 Sokak Yapı Girişlerinin Cephe Üzerindeki Konum Analizi 126
Şekil 126. 336 Ada / 9064 Sokak Yapı Girişlerinin Cephe Üzerindeki Konum Analizi 126
Şekil 127. Alandaki Yapıların Çıkma Tipi Dağılımı..... 127
Şekil 128. 132 Ada 9064 Sokak Yapı Cephelerindeki Çıkma Analizi..... 127
Şekil 129. 336 Ada 9064 Sokak Yapı Cephelerindeki Çıkma Analizi..... 127
Şekil 130. Alandaki Yapıların Payanda Detayı..... 128

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1. Değer Türleri 7
Tablo 2. Tarihi Çevre Koruma Anlayışında Ulusal ve Küresel Örneklerin Karşılaştırılması 30
Tablo 3. Restorasyon Teknikleri 36
Tablo 4. Temel Tasarım Kriterleri 59
Tablo 5. Güncel Mimari Kavramlar 60
Tablo 6. Tarihi Çevre İçerisinde Miras Odaklı Yeni Yapı Tasarım Kriterleri 65
Tablo 7. Tarihi Çevrede Miras Odaklı Yeni Yapı Tasarım Metodolojisi 70
Tablo 8. Bandırma ve Çevresinin Arazi Yapısı 76
Tablo 9. Çalışma Alanındaki Parsellerin Ortalama Veri Analizi 128
Tablo 10. 1 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi 132
Tablo 11. 2 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi 133
Tablo 12. 3 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi 134
Tablo 13. 4 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi 135
Tablo 14. 5 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi 136
Tablo 15. 6 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi 137
Tablo 16. 7 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi 138
Tablo 17. 8 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi 139
Tablo 18. 9 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi 140
Tablo 19. 10 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi 141
Tablo 20. 11 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi 142
Tablo 21. 12 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi 143
Tablo 22. 13 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi 144
Tablo 23. 14 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi 145
Tablo 24. 15 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi 146
Tablo 25. 16 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi 147
Tablo 26. 17 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi 148
Tablo 27. Çalışma Alanına Ait Analiz Verileri Matrisi 150
Tablo 28. Çalışma Alanına Ait Analiz Verileri Matrisi 151
Tablo 29. Edincik Bölgesi Kültürel Miras SWOT Analizi 155

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Tarihi çevre koruma, yalnızca geçmişten günümüze ulaşan yapıların fiziksel sürekliliğinin sağlanması değil; aynı zamanda bu çevrelerin taşıdığı kültürel kimliğin, estetik değerlerin ve toplumsal belleğin geleceğe aktarılması açısından da büyük önem taşımaktadır. Günümüzde koruma kavramı, salt mevcut yapının muhafazasıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda işlevsel sürekliliğin sağlanması, çağdaş yaşam ihtiyaçlarının karşılanması ve mekansal bütünlüğün korunmasıyla birlikte ele alınmaktadır.

Bu çerçevede tarihi çevrede çağdaş yapı tasarımı, yalnızca yeni bir üretim süreci değil, aynı zamanda bir koruma uygulaması niteliği taşımaktadır. Tarihi dokunun korunması, yeni yapıların çevreyle uyumlu biçimde tasarlanmasını ve miras değerlerinin ön plana çıkarılmasını gerekli kılmaktadır. Bu yaklaşım, kültürel mirasın sürdürülebilirliğini güvence altına alırken, aynı zamanda çağdaş mimarinin sunduğu olanakların da tarihi çevreye entegre edilmesine imkan tanımaktadır.

Bu bağlamda yapılan çalışma, Balıkesir ili Bandırma ilçesi Edincik Mahallesi özelinde yürütülmüş; 9064 Sokak'tan elde edilen veriler ile bölgenin kültürel miras niteliği taşıyan yapıları, kentsel dokusu ve mekansal özellikleri üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Sokak ölçeğinde elde edilen veriler, bütüncül koruma yaklaşımı çerçevesinde ele alınarak, tarihi çevrede geliştirilecek miras odaklı yeni yapı tasarım anlayışının temellendirilmesinde kullanılmıştır. Çalışma, tarihi dokunun özgünlüğünü bozmadan, miras yapıları ön planda tutarak çağdaş tasarım yaklaşımlarını bu bağlamla uyumlu biçimde ele almanın yollarını tartışmaktadır.

1.2. Çalışmanın Amacı

Bu tez çalışmasının temel amacı, tarihi çevrede gerçekleştirilen çağdaş yapı tasarımlarının yalnızca yeni bir mimari üretim olarak değil, bütüncül koruma yaklaşımı çerçevesinde bir koruma uygulaması niteliği taşıması gerektiğini ortaya koymaktır. Koruma anlayışında esas olan yaklaşım, en küçük müdahaleden en kapsamlı müdahaleye doğru ilerleyen aşamalı bir süreçtir. Bu doğrultuda restorasyon teknikleri; temizleme gibi sınırlı

müdahalelerden başlayarak, gerekli görüldüğünde yeniden yapım gibi daha yoğun uygulamalara kadar uzanan bir çerçeve sunmaktadır. Yapıların işlevselliğini yitirdiği durumlarda yeniden işlevlendirme ön plana çıkmakta; bunun yetersiz kaldığı örneklerde ise çağdaş ek uygulamaları gündeme gelmektedir. Ancak yeniden işlevlendirme ve çağdaş eklerin de mekansal, işlevsel ya da bağlamsal gereksinimleri karşılayamadığı koşullarda, tarihi çevre içerisinde miras odaklı yeni yapı tasarımı kaçınılmaz bir gereksinim haline gelmektedir.

Bu noktada tez, tarihi çevre içerisinde gerçekleştirilecek yeni yapı tasarımlarının, bütüncül koruma anlayışı kapsamında koruma sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınması gerektiği görüşünden hareket etmektedir. Yeni yapı tasarımı, mevcut miras dokuyla kurduğu ilişki, çevresel ölçek ve kültürel süreklilik üzerindeki etkileri nedeniyle, tarihi çevrede yalnızca bir tasarım problemi değil; aynı zamanda koruma odaklı bir müdahale biçimi olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle çalışma, yeni yapı tasarımı konusunu koruma kuramı ve uygulamalarıyla birlikte ele alarak, bu tasarım sürecinin bilimsel ve veriye dayalı bir zemine oturtulmasını amaçlamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda, Balıkesir ili Bandırma ilçesi Edincik Mahallesi'nde, özellikle 9064 Sokak ölçeğinde yürütülen alan çalışmaları temel alınmıştır. Sokak sağlıklaştırması sürecine ilişkin veriler, mevcut miras yapıların yapısal ve tipolojik özellikleri ile kentsel dokuya ilişkin gözlemler birlikte değerlendirilmiştir. Alandan elde edilen bu veriler, tarihi çevrede geliştirilecek miras odaklı yeni yapı tasarımının temel girdilerini oluşturmaktadır. Böylece yeni yapı tasarımı, soyut tasarım ilkeleri üzerinden değil; doğrudan saha verileri, mevcut doku özellikleri ve sokak ölçeğinde elde edilen somut analizler üzerinden temellendirilmiştir.

Tezin amacı; Edincik Mahallesi'nde yürütülen bu alan çalışmaları doğrultusunda, tarihi dokunun özgünlüğünü koruyan, miras yapıları ön plana çıkaran ve çağdaş mimarlıkla dengeli bir ilişki kuran miras odaklı yeni yapı tasarım kriterlerini belirlemek ve bu kriterleri benzer niteliklere sahip tarihi çevreler için uygulanabilir bir bilimsel model haline getirmektir. Bu doğrultuda çalışma, yalnızca Edincik özelinde değil, tarihi çevrelerde yeni yapı üretiminin koruma sürecinin bir parçası olarak ele alınması gerektiğini savunan, yöntemsel ve kavramsal bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

1.3. Çalışmanın Yöntem ve Materyali

Bu tez çalışmasında, tarihi çevrede miras odaklı çağdaş yapı tasarımına yönelik kriterlerin belirlenmesi amacıyla karma yöntem yaklaşımı benimsenmiştir. Araştırma süreci hem nitel hem de nicel veri toplama ve değerlendirme yöntemlerini içermektedir. Bu kapsamda izlenen yöntemsel çerçeve; literatür taraması, alan çalışmaları, tipolojik analizler, fotogrametrik belgeleme ve üç boyutlu modelleme gibi farklı tekniklerin bir arada kullanılmasına dayanmaktadır.

Çalışmada yöntem olarak vaka çalışması (case study) yaklaşımı tercih edilmiştir. Vaka çalışması, belirli bir olay ya da alanın kendi bağlamı içinde ayrıntılı olarak incelenmesine olanak tanıyan, özellikle karma veri toplama teknikleriyle desteklenen bir nitel araştırma yöntemidir. Bu yöntem, seçilen alanın fiziksel, kültürel ve sosyal boyutlarını bütüncül biçimde analiz etmeye imkan tanıyarak kuramsal yaklaşımlar ile uygulamaya yönelik çözüm önerileri arasında bir bağ kurmaktadır (Özcan, 2024). Bu doğrultuda, Balıkesir ili Bandırma ilçesine bağlı Edincik Mahallesi vaka çalışması alanı olarak seçilmiştir. Bölgenin geleneksel mimari özellikleri, tarihi kentsel dokusu ve günümüzde karşı karşıya olduğu koruma sorunları, araştırma açısından temsil gücü yüksek bir örnek sunmaktadır.

Çalışmada kullanılan materyal esas olarak alan verilerinden oluşmaktadır. Bu kapsamda; yapı kullanım türleri, mülkiyet durumları, kullanım yoğunlukları, yapım teknikleri, kat adetleri, taban alanı yoğunlukları, cephe saydam-masif alan oranları, çıkma özellikleri ve cephe kaplamaları gibi fiziksel veriler sistematik biçimde belgelenmiştir. Ayrıca, fotogrametri ve insansız hava aracı (İHA) destekli ölçümler aracılığıyla elde edilen üç boyutlu modeller ve nokta bulutu verileri, yapıların cephe rölövelerinin hazırlanmasında ve cephe analizlerinde kullanılmıştır. Çalışma sürecinde Agisoft Metashape yazılımı ile fotogrametrik veriler işlenmiş, ardından elde edilen çıktılar Revit programında değerlendirilerek üç boyutlu modellemeler gerçekleştirilmiştir.

Bunun yanı sıra, arşiv kaynakları da materyal kapsamında önemli bir rol oynamıştır. Tapu ve kadastro kayıtları, coğrafi bilgi sistemi verileri ve alanla ilgili koruma kararları incelenerek bölgenin mekansal gelişimi ve mülkiyet yapısı hakkında bilgiler elde edilmiştir. Ayrıca ulusal mevzuat, UNESCO belgeleri ve güncel akademik literatür, yöntemsel sürecin kuramsal altyapısını destekleyen kaynaklar olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, kullanılan yöntem ve materyaller Edincik bölgesine ilişkin kapsamlı bir veri seti sağlamış; gerçekleştirilen analizler aracılığıyla miras odaklı çağdaş yapı tasarım

kriterlerinin geliştirilmesine olanak tanımıştır. Böylece çalışma, kuramsal yaklaşımlar ile uygulamaya yönelik verileri bütünleştiren bilimsel bir yöntem çerçevesi ortaya koymuştur.

1.4. Koruma Alanında Miras Kavramı

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğünde "koruma" eylemi, ‘‘Bir kimseyi veya bir şeyi dış etkilerden, tehlikeden, zor bir durumdan uzak tutmak; muhafaza etmek, vikaye etmek, sıyanet etmek’’ olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, "Bir şeyin eskimesini, yıpranmasını önlemek için gereken dikkat ve özeni göstermek" şeklinde de açıklanmaktadır. 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 3. maddesinin 4. fıkrasında ise ‘‘Koruma’’ ve ‘‘Korunma’’; ‘‘Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleri’’ olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlar, korumanın çok boyutlu bir kavram olduğunu ve hem maddi hem de manevi unsurlar içerdiğini vurgulamaktadır.

Kültür, bir topluluğun ortak kimliğini oluşturan ve nesilden nesile aktarılan bir dizi ögeyi içermektedir. Bu ögeler arasında toplumun ortak değerleri, inançları, gelenekleri, iletişim biçimleri ve normları yer alırken, mimari yapılar, sanat eserleri ve diğer maddi kültür unsurları da bu sürecin önemli bir parçasını oluşturur. Kültür, toplumların tarih, coğrafya ve birbirleriyle olan etkileşimlerinden beslenirken, her toplum kendi kültürünü özgün bir şekilde yaratır ve bu kültür, toplumsal bağları güçlendirir. Kültürün dinamik bir yapıya sahip olduğunu ve sürekli değişim ve gelişim içinde olduğunu unutmamak gerekir.

Bu bağlamda, koruma kapsamında değerlendirilen mimari eserler, oluşturuldukları toplumların kültürlerini yansıtan özellikler taşır. Bu eserlerin korunması, sadece geçmiş ile günümüz arasında bir bağ kurmakla kalmaz, aynı zamanda geçmişle geleceği birbirine bağlayan sürdürülebilir bir tarihi çevre oluşturma amacını taşır (Madran, 1984). Mimari eserlerin korunması, onların fiziksel varlıklarının muhafazasıyla sınırlı kalmaz, aynı zamanda bu yapıların taşıdığı kültürel anlamın da korunması gerektiğini ifade eder.

Koruma statüsünde sınıflandırma yaparken bazı eserler eski olarak değerlendirilirken bazıları ise yeni olarak değerlendirilmektedir. Bu ayrım genel bir doğruluk içermemekle birlikte hangi tarih aralıklarında incelendiğine göre değişkenlik göstermektedir. Örneğin çağlar zaman aralığında ele alındığında antik çağ eseri eski, orta çağ eseri yeni olabilmekteyken, İkinci Dünya Savaşını tarihi bir ayrım noktası olarak belirlediğimizde 1945’ten öncesi eski sonrası yeni eser olarak değerlendirilebilir (Kuban, 1984).

Türk Dil Kurumu'na göre "değer" kavramı, ‘‘bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü’’ olarak tanımlanır. Miras yapılarını koruma uygulamalarında bu değer ölçütleri, yapılan her müdahalenin kültürel bağlamla uyumlu olmasını sağlamak amacıyla kullanılır. ICOMOS'un 1994 tarihli Nara Belgesi’nin 9. Maddesinde; ‘‘Kültür mirasının tüm biçimleri ve tüm tarihsel dönemleriyle korunabilmesi, bu mirasa değerler atfedildiği ölçüde kolaylaşır’’ ifadesiyle bu değerin ne denli önemli olduğu vurgulanmıştır.

Koruma değer ölçütleri arasında zaman kriteri oldukça önemli bir yer tutar, ancak bu tek başına belirleyici bir unsur değildir. Estetik değerde, tarihi yapılar için yalnızca fiziksel özelliklerden ibaret olmayıp, kültürel bir anlam taşıyan unsurlarında oluşturduğu bir değerdir. Bu bağlamda, her yapının ya da her tarihi çevrenin genelleştirilmiş kurallar çerçevesinde değil, kendi dinamik değerleri doğrultusunda değerlendirilmesi gerekmektedir. Nara Belgesi’nin 11. Maddesi’nde ‘‘Değer yargıları ve bunlara bağlı özgünlük değerlendirmelerinin tek ve değişmez ölçütlere dayandırılması kabul edilemez. Tam tersine, kültürlere gösterilecek saygı, her yapıtın ait olduğu kültürel bağlamı belirleyen ölçütlere göre dikkate alınmasını ve değerlendirilmesini zorunlu kılar’’ şeklinde açıklanmıştır (ICOMOS, 1994).

Miras değerlerine dair genel ve kesin bir doğru bulunmamakla birlikte, koruma uygulamaları konusunda yapılacak tartışmalar ve en uygun sonuçlara ulaşmak için, değerler arasında belirli referans noktaları belirlemek gerekmektedir.

Miras yapıların korunması sürecinde, değerlendirilen her bir miras eserin sahip olduğu farklı değerler, koruma kararlarının ve stratejilerinin temelini oluşturur. Bu bağlamda, miras değerleri başlıca şu şekilde ifade edilebilir (Palumbo ve Teutonico, 2002):

- Tarihi ve Sanatsal Değerler

Tarihi değer, miras yapıyla zamanın akışını fiziksel bir bağ kurarak maddi bir biçimde temsil etmesidir. Yapının tarihsel olarak önemli bir olaya tanıklık etmiş olması, yapıldığı dönem özellikleri veya dönemsel olarak ifade ettiği yaşanmışlık izleri miras yapıya tarihi bir anlam kazandırır. Sanatsal değerler açısından ise miras, duyusal niteliklerinden kaynaklanan bir değeri taşır. Yapının mimari tasarım olarak ifade ettiği görsel estetik, dekorasyon ve süslemelerdeki detaylar bunlardan bazılarıdır. Bu bağlamda tarihi ve sanatsal değerler miras yapının sadece yapı malzemeleri ve plan şemasından oluşmadığını, soyut kültürel miras ögelerini de barındırdığını göstermektedir.

- Sosyal veya Sivil Değerler

Miras yapıların sosyal ve sivil değerleri, toplumların sosyalliğini ve toplum üyeleri arasındaki ilişkileri nasıl şekillendirdiğini gösterir. Bir toplumun sosyal yapısını, toplulukların etkileşim biçimlerini ve kamusal alanların işlevlerini ortaya koyan bu değer, özellikle kent meydanları veya tarihi çevre gibi alanlarda somutlaşır. Bu tür alanlar, hem geçmişin hem de günümüzün sosyal yapısını yansıtarak, sivil toplumun temellerini atar ve güncel toplumla bağ kurar.

- Manevi veya Dini Değerler

Miras yapılar, bazen bir dini topluluğun inançları ve ibadetleri ile güçlü bir bağ kurarak manevi değer kazanır. Bu tür yapılar, sadece fiziksel varlıklar olarak değil, inançların ve kimliklerin yaşatıldığı mekanlar olarak işlev görür. Bu bağlamda, manevi değerler, bir toplumun kültürel kimliğini ve tarihsel hafızasını miras yapıları aracılığıyla şekillendirir.

- Sembolik veya Kimlik Değerleri

Sembolik değerler, bir miras eserin bir toplumun kimliği ile ilişkilendirilip bu miras ile kurulan bağlar üzerinden sosyal ilişkileri güçlendirme ve sürdürme kapasitesini ifade eder. Aynı zamanda kültürel kimlik ve birliktelik duygusunun bir yansımasını oluşturur. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Kızılderili grupların eski mezar alanlarının taşıdığı sembolik ve kimlik değerleri.

- Araştırma Değerleri

Miras yapılar, geçmiş toplumların yaşam tarzlarını, sosyal yapısını ve kültürel değerlerini anlamamıza yardımcı olan önemli arşivlerdir. Araştırma değeri, bu yapıların tarihsel bilgi sağlama kapasitesine dayanır ve bu bilgilerin, gelecekteki eğitim ve araştırma süreçlerine katkıda bulunma potansiyeline sahiptir. Miras yapılar, geçmişe dair sundukları bilgilerle, sadece kültürel mirası değil, bilimsel birikimi de destekler.

- Doğal Değerler

Miras yapıların doğal değerleri, çevresel faktörlerle olan ilişkisini ve ekosistem üzerindeki etkisini ifade eder. Sosyal ve kültürel değerlerle birlikte, doğal miras da insan ile doğa arasındaki ilişkiyi anlamaya yönelik önemli bir öğe sunar. Bu değer, miras yapının çevreye olan katkılarının yanı sıra, doğal ekosistemle uyumlu bir şekilde var olmasını sağlar.

- Ekonomik Değerler

Ekonomik değerler, miras eserin bütün değerlerine ayrı ve etkili bir bakış açısı sunmaktadır. Her bir miras, ekonomik açıdan bir varlık olarak değerlendirilebilir: elde edilmesi, korunması, yaşatılması ve sürdürülebilmesi için bir yatırım gerekmektedir. Miras

eserler finansal olarak turizm gibi aktivitelerden sağlanan kaynaklar ya da tarihi çevrede bulunan mülkiyet haklarının artan değeri ile yaşatılmaya çalışılabilir fakat bu durumda mirasın manevi, kültürel veya estetik değerlerini göz ardı etmeden dengeli bir biçimde yaklaşılması önem arz etmektedir.

Tablo 1. Değer Türleri

Değer Türü	Açıklama ve İçerik
Tarihi ve Sanatsal Değerler	Yapının tarihsel olaylara tanıklık etmesi, dönem özelliklerini ve yaşanmışlık izlerini yansıtması; mimari tasarım, görsel estetik ve süsleme detaylarını içermesi.
Sosyal veya Sivil Değerler	Toplumun sosyal ilişkilerini, toplumsal yaşam biçimlerini ve kamusal alanların işlevlerini şekillendirme kapasitesi.
Manevi veya Dini Değerler	Bir toplumun dini inançlarını ve manevi değerlerini yansıtması, inanç pratiğiyle ilişkili mekanlar olarak hizmet vermesi.
Sembolik veya Kimlik Değerleri	Toplumun kültürel kimliğini temsil etmesi ve sosyal ilişkileri sembolik düzeyde güçlendirme özelliği taşıması.
Araştırma Değerleri	Geçmiş toplumlara ilişkin bilimsel bilgi sağlama ve gelecekteki araştırma faaliyetlerine katkı sağlama potansiyeli.
Doğal Değerler	Miras yapıların doğal çevreyle ilişkisini ve ekosistem üzerindeki etkisini yansıtması, çevre ile uyumlu bir varlık olması.
Ekonomik Değerler	Miras yapının ekonomik bir varlık olarak değerlendirilmesi, finansal sürdürülebilirliğinin sağlanması ve ekonomik faaliyetlerle ilişkilendirilmesi.

Bu değer kavramları her tarihi çevre ya da tek yapı bazında kendi içerisinde önem sıralaması değişkenlik gösterebilir. Neyi niçin neden ve nasıl korumalıyız sorularına cevap ararken tartışılan alan için öncelikle bir yönetim yapısı ve planlaması oluşturulmalıdır. Yönetim yapısı multidisipliner yapıda olmalı paydaşlar arasında katılımcı bir süreç izlenmelidir. Farklı paydaşlar farklı değerler üzerine yoğunlaşır. Bu sebeple katılımcı yaklaşımın hedefi miras değerleri arasında anlamlı bir temsiliyet ve denge getirmektir.

1.5. Kültürel Mirası Korumanın Tarihsel Gelişimi

Miras yapıların korunmasına dair kavram ve uygulamalar, Avrupa'da oldukça eski bir tarihe dayanmaktadır. Batı uygarlıkları, kültürel ve tarihi miraslarına her zaman derin bir saygı göstermiştir; bu tutum, çoğunlukla Antik Yunan ve Roma uygarlıklarının etkisiyle şekillenmiştir. Bu uygarlıklar, kendi tarihsel köklerini yüceltme amacıyla antik eserlere özel bir özen göstermiş, onları korumak için farklı yöntemler geliştirmiştir. 19. yüzyılda, burjuva sınıfının tarihi yapılarla ilişki kurarak toplumsal prestij kazanma arayışı, aynı zamanda sanayi devriminin hızla gelişen şehirleşme süreciyle birleşince, tarihi çevrelerdeki baskı artmış ve bu durum, kültürel mirasın korunmasını Avrupa'da bir öncelik haline getirmiştir. Avrupalıları korumaya yönelten bu sebeplerden hiçbiri Osmanlı toplumu için geçerli değildir (Akçura vd., 1973).

Birinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkilerinin ardından, özellikle Avrupa'da, uluslararası platformlarda tarihi dokunun korunmasına dair ciddi tartışmalar başlamıştır. Bu müzakerelerin ardından ortaya çıkan ve Türkiye'nin de katıldığı bazı uluslararası antlaşmalar şunlardır (Eke ve Özcan, 1988):

- 1931- Atina Uluslararası Konferansı (Carta Del Restauro)

Kültürel mirasın korunması ve uluslararası birlikteliğin hukuki ve bilimsel açıdan incelenmesini sağlayan ilk toplantıdır. Bu toplantı, mirasın korunması için uluslararası bir zemin hazırlamış, ardından gelen yıllarda farklı ülkeler arasında kültürel mirası korumaya yönelik çeşitli antlaşmalar yapılmıştır.

- 1933- Atina Tüzüğü

Atina Tüzüğü, kentsel gelişimde planlamanın önemini ve işlevsel şehir sorunlarını ele alan önemli bir düzenleme olarak tarihe geçmiştir. IV. Uluslararası Çağdaş Mimarlık Kongresi'nin sonucunda oluşturulmuştur.

- 1954- Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Varlığın Korunması Sözleşmesi (Lahey Sözleşmesi)

Lahey Sözleşmesi, savaş durumunda kültürel varlıkların korunması adına önemli bir hukuki adım olmuştur. Bu sözleşme, UNESCO tarafından geliştirilmiş olup, kültürel mirası savaşlar ve doğal afetlerden koruma amacı taşımaktadır.

- 1964- Venedik Tüzüğü

Venedik Tüzüğü, 1931 yılında kabul edilen Carta Del Restauro ilkeleri yeniden gözden geçirilerek, miras koruma alanındaki gelişmelerin uluslararası bir çerçeveye oturtulmasına

olanak sağlamıştır. İkinci Uluslararası Tarihi Anıt Mimar ve Teknisyenleri Kongresi'nde yapılan çalışmaların sonucunda kültürel mirasın korunmasına dair bir dizi yeni ilke ve yöntem geliştirilmiş, koruma pratiği daha teknik ve bilimsel bir temele oturtulmuştur.

- 1965- ICOMOS Vakfı'nın Kurulması Kararı

Kültürel varlıkların araştırılması, belgelenmesi ve teknik destek amacıyla UNESCO tarafından oluşturulan vakıf, ülkemizin de dahil olduğu uluslararası platformdaki çalışmalara başlamıştır.

- 1975- Amsterdam Bildirgesi

Avrupa Mimarlık Mirası yılı kapsamında Avrupa'nın tüm ülkelerinin üyelerinin katılımıyla düzenlenen Amsterdam Kongresi'nin sonucunda oluşturulmuştur.

Avrupa başta olmak üzere uluslararası düzeyde koruma konusunda düzenlenen konferans ve sonuçları bağlamındaki tüzükler bu şekildedir. Günümüz tarihine yaklaştıkça devletlerin kendi içlerinde oluşturdukları yasalar ve uluslararası düzeyde yapılan antlaşmaların sayı ve içeriği artmaktadır.

- 1985- Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi
- 1990- Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi (ICOMOS)
- 1993- Anıtların, Yapı Gruplarının ve Sitlerin Korunması ile İlgili Eğitim ve Öğretim İçin Kılavuz (ICOMOS)
- 1994- Nara Özgünlük Belgesi
- 1995- Segesta Bildirgesi
- 1996- Anıtların, Yapı Gruplarının ve Sitlerin Belgelenmesi İçin İlkeler (ICOMOS)
- 1999- Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü (ICOMOS)
- 1999- Tarihi Ahşap Yapıların Korunması İçin İlkeler (ICOMOS)
- 1999- T.C Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05.11.1999 Gün ve 660 Sayılı İlke Kararı
- 1999- Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü (ICOMOS)
- 2000- Özgünlük ve Kültürel Mirasın Rekonstrüksiyonu Üzerine Riga Tüzüğü
- 2003- Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu İçin İlkeler (ICOMOS)
- 2003- Duvar Resimlerinin Korunması / Restorasyonu İçin İlkeler (ICOMOS)
- 2011- Tarihi Kentlerin Ve Kentsel Alanların Korunması Ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri (ICOMOS)

- 2011- Endüstri Mirası Sitleri, Yapıları, Alanları ve Peyzajlarının Korunması İçin ICOMOS-TICCIH Ortak İlkeleri – "Dublin İlkeleri"
- 2017- Tarihi Ahşap Yapıların Koruması İçin İlkeler (ICOMOS)
- 2017- Kamusal Arkeolojik Alanların Yönetimi İçin Salalah Rehberi (ICOMOS)

1.5.1. Türkiye'de Kültürel Mirası Korumanın Tarihsel Gelişimi

Kültürel mirasın korunması, toplumların tarihsel kimliklerini sürdürebilmeleri açısından kritik bir öneme sahiptir. Osmanlı döneminde vakıf sistemi, bu mirasın korunmasını sağlayan en önemli mekanizmalardan biri olarak öne çıkmıştır. Vakıflar aracılığıyla camiler, medreseler, hanlar, köprüler ve çeşmeler gibi yapılar korunmuş ve sürekliliği sağlanmıştır.

Ancak, bu koruma anlayışı büyük ölçüde dini ve kamusal yapıların sürdürülmesine yönelik olmuş, sivil mimarlık eserlerine yönelik sistematik bir koruma politikası geliştirilmemiştir (Tamer, 1974). Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde, özellikle Batı'nın etkisiyle hukuk sistemine dahil edilen düzenlemeler, arkeolojik eserlerin korunmasına öncelik vermiş, taşınmaz kültürel mirasın genel çerçevede ele alınmasını yeterince sağlayamamıştır. Bu nedenle, Türkiye'de yakın zamana kadar kültürel miras yapıları doğal ve beşeri nedenlerle tahribata açık kalmıştır.

Asar-ı Atika terimi, Osmanlı'da "eski eser" anlamına gelmektedir (URL-1). Osmanlı devletinde koruma ile ilgili ilk yasal düzenleme 1869 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesidir. Ancak, bu düzenlemede taşınmaz eski eserlere dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. 1874 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi ile taşınmaz eserleri de kapsayan bazı düzenlemeler eklenmiş, belirli dini ve kamusal yapılar için kazı yapılmasının yasaklandığı ve bazı binaların muhafızlarla korunabileceği gibi hükümler getirilmiştir (Çal, 1990).

1884 tarihinde Osman Hamdi Bey önderliğinde yapılan değişiklerle oluşturulan Asar-ı Atika Nizamnamesi, 1973 tarih 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu'nun temeli niteliğinde bir düzenlemedir. Bu nizamname ile "taşınmaz eski eserler ile ilgili, şahıs ve cemaatlerin mülklerinde olan eski eserleri yıkamayacakları, devletin bu yapıların asıl halini devam ettirmekle görevli olduğu, eski eser binaların tahrip edilemeyeceği, yakınlarında taş ocağı açılamayacağı ve depo olarak kullanılamayacağı" ifade edilmiştir. 1906 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesinde ise taşınmaz kültürel mirasın sınıflandırılması yapılmış ve koruma kapsamı genişletilmiştir (Uçarkuş, 2017).

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde, koruma anlayışıyla ilgili önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. 1973 yılında kabul edilen 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu, Türkiye'de kültürel mirasın korunması için ilk kapsamlı yasal düzenleme olarak kabul edilmiştir. Bu yasa, eski eserleri ‘‘Tarihten önceki devirlerle tarihi devirlere ait olup, bilim, kültür, din veya güzel sanatlarla ilgili bulunan, yer üstünde, yer altında veya su içindeki bütün yapılara, taşınır ve taşınmaz mallara ve aynı nitelikteki her türlü belgeye eski eser denir.’’ olarak tanımlamış, ayrıca eski eserleri sahip olduğu özelliklere göre Anıt, Külliye, Sit, Tarihi Sit, Ören Yeri, Arkeolojik Sit ve Tabii Sit gibi tanımları ile birlikte kategorilere ayrılmasını sağlamıştır.

1710 sayılı yasa 21 Temmuz 1983 tarihinde yürürlükten kaldırılarak yerine 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla birlikte "Anıt" kavramı kaldırılarak yerine "Kültür Varlıkları" tanımlaması yapılmış, koruma kapsamı tek yapı ölçeğinden kentsel çevre ölçeğine genişletilmiştir. Bu bağlamda sit alanlarının kentsel boyutta bir planlama ile korunacağından bahsedilip bu planlamanın ‘‘Koruma Amaçlı İmar Planı’’ olacağı ifade edilmiştir (Kejanlı vd., 2007).

Türkiye’de koruma anlayışının gelişimi, toplumun bu sürece verdiği destek ile her zaman paralel ilerlememiştir. Toplum, dini ve anıtsal yapıların korunmasına büyük oranda olumlu yaklaşırken, özellikle sivil mimarlık örneklerinin korunmasına yönelik yeterli hassasiyet gösterilmemiştir (Kuban, 1984). Kentsel rantın yüksek olduğu bölgelerde miras yapıların korunmasına karşı direnç oluşmuş, imar planları parsel veya ada bazında ele alındığında, kültürel mirasın bitişiğinde çok katlı yapıların yükselmesine izin verilerek tarihi doku zarar görmüştür. Halbuki, tek başına büyük mimari değeri olmayan birçok sivil mimarlık örneği, bütüncül bir koruma anlayışıyla ele alındığında, ait olduğu dönemin yaşam biçimini, inşa geleneklerini ve kent kültürünü yansıtan önemli unsurlar haline gelebilmektedir (Özbay, 1988).

Son yıllarda, Türkiye'de koruma politikalarının gelişiminde uluslararası sözleşmelerin ve UNESCO, ICOMOS gibi kuruluşların etkisi büyük olmuştur. Özellikle Avrupa Birliği ile entegrasyon sürecinde, 2000’li yıllarda kültürel mirasın korunmasına yönelik hukuki çerçevede önemli değişiklikler yapılmış ve koruma alanında multidisipliner yaklaşımlar benimsenmeye başlanmıştır. 2004 yılında yürürlüğe giren 5226 sayılı Kanun ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerle birlikte, koruma kurullarının yetkileri artırılmış, yerel yönetimlerin koruma süreçlerindeki etkinliği yükseltilmiş ve finansal destek mekanizmaları geliştirilmiştir.

Özellikle taşınmaz kültür varlıklarının onarımına yönelik mali destekler sağlanmış ve belediyeler için taşınmaz kültürel mirasın korunmasına katkı payı uygulaması başlatılmıştır (Resmi Gazete, 2004).

Günümüzde Türkiye'de koruma politikaları, uluslararası koruma yaklaşımları ile entegre edilerek sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda geliştirilmeye devam etmektedir. Koruma süreçleri, yalnızca fiziksel müdahalelerle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve yönetim boyutlarını da içeren çok disiplinli bir yaklaşıma dayanmaktadır.

Kültürel mirasın korunmasında, yerel halkın bilinçlendirilmesi, koruma süreçlerine aktif katılımının sağlanması ve yönetim süreçlerinde paydaş iş birliğinin artırılması giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Özellikle, koruma projelerinde kamu ve özel sektör iş birlikleri ile finansal sürdürülebilirliğin sağlanması ve koruma politikalarının uzun vadeli bir plan çerçevesinde uygulanması önem arz etmektedir (Rypkema, 2008).

1.6. Tarihi Çevre Koruma

I. Dünya Savaşı'nın ardından devletlerin kültürel mirası koruma konusundaki yaklaşımları köklü bir değişim geçirmiştir. Savaştan önce, belirli kasaba ve kentlerin korunması daha çok bireysel ve yerel girişimlerle sağlanırken, savaş sonrası dönemde koruma anlayışı bir devlet politikası haline gelmiş ve uluslararası düzeyde önem kazanmıştır. Özellikle, savaşın yıkıcı etkisiyle tahrip olan kentlerin yeniden inşa edilmesi sürecinde, bu yapılar özgün halleriyle yeniden oluşturulmaya çalışılmıştır (Özden, 2005).

Savaştan 13 yıl sonra, 1931 yılında kabul edilen Carta del Restauro tüzüğü, koruma anlayışını daha sistematik bir çerçevede ele almıştır. Bu tüzüğün 6. maddesine göre, "Anıta ve geçirdiği dönemlere olduğu kadar çevresine de saygılı olunmalıdır. Anıtın çevresindeki yapılar yıkılarak uygunsuz bir biçimde yalnız bırakılmasına veya çevresinin niteliği, kütlesi, rengi, üslubu ile rahatsız edici yapılarla sarılmasına engel olunmalıdır." şeklindeki ifadelerle, yalnızca anıtların değil, çevresinin de korunması gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Böylece anıtla birlikte anıtların çevrelerini korumadan da ilk kez bahsedilmiştir.

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde ise birçok kent ağır yıkımlara maruz kalmış ve koruma anlayışı daha uluslararası bir yaklaşıma evrilmiştir. Bu dönemde, tarihi ve kültürel mirasın yalnızca ait olduğu ülkenin değil, tüm insanlığın ortak değeri olduğu anlayışı benimsenmiştir. Bu çerçevede, ICOM, Avrupa Konseyi, ICOMOS gibi uluslararası

kuruluşlar oluşturularak koruma faaliyetleri küresel bir perspektife taşınmıştır (Özden, 2005).

Mimari eserler inşa edildikleri dönemin, yörenin ve çevrenin izlerini taşırlar. Tek yapı ölçeğinde değerlendirildiklerinde çoğu durumda eseri oluşturan bağlamlardan kopuk bir koruma uygulaması gözlemlenir. Bu durum ile özellikle sivil mimarlık örneklerinde sıklıkla karşılaşılmaktadır. Geleneksel Türk evlerinin plan şeması o bölgede yaşayan insanların ihtiyaçları ve deneyimleri doğrultusunda doğal gelişim süreci içerisinde oluşmuştur. Ailelerin hane büyüklükleri ve özel isteklerine göre küçük farklılıklar gösteren yapılar birbirinin tekrarı ve tamamlayıcısı niteliğindedir. Söz konusu eserler yapıyı yaptıran ailenin maddi durumu ve yapıyı yapan ustanın el becerisiyle doğru orantılı büyüklük, özgünlük ve kusursuzlukta inşa edilmişlerdir. Bu evler, tekil olarak değerlendirildiğinde bazen korunmaya değer nitelikte görülmemekle birlikte, tarihi kent dokusunun bir parçası olarak önemli bir bütünlüğü ifade etmektedir. Bu nedenle, tekil olarak yeterince değerli kabul edilmeyen yapılar, bir araya geldiklerinde tarihi çevre kimliğinin korunmasında büyük bir rol oynayabilmektedir.

Büyük yapı kompleksleri de tıpkı sivil mimarlık örnekleri gibi, içinde bulundukları kentsel ve doğal çevreyle organik bir bağ içindedir. Kuban'a (1969) göre, bir yapı kompleksini, bulunduğu fiziksel ve kültürel çevrenin gerekliliklerinden soyutlayarak yalnızca mimari form üzerinden değerlendirmek ve eserin restorasyonunu bu anlayış üzerinden yürütmek mümkün değildir. Bu bağlamda incelendiğinde kültürel miras yapılarını etrafındaki doğal ve kentsel alanlarla birlikte yaşatmak ve muhafaza etmek korumanın temel hedeflerinden birisidir. Tarihi kent dokusunun bütünlüğünün korunabilmesi için çevredeki yapılaşmanın kontrol altında tutulması ve tarihi bölgelerde büyük kütleli yapıların inşa edilmesinin önlenmesi gerekmektedir. Bu kontrol, "Koruma Amaçlı İmar Planları (KAİP)" aracılığıyla sağlanmaktadır (Ahunbay, 2022).

Koruma, yalnızca mimari veya şehircilik açısından ele alınmamalıdır. Kültürel miras, onu oluşturan toplumun örf, adet ve geleneklerini yansıtan önemli bir bellek unsurudur. Bu sebeple, tarihi çevrelerin korunması sürecinde, yalnızca fiziksel yapıların devamlılığı değil, aynı zamanda bu çevrelerde şekillenen sosyal ve kültürel dokunun da yaşatılması hedeflenmelidir. Toplumsal aidiyetin ve tarihsel sürekliliğin korunabilmesi için, kültürel miras alanlarının yalnızca birer müze gibi değerlendirilmesi yerine, günümüz yaşamına uyum sağlayan işlevlerle desteklenerek sürdürülebilir bir şekilde varlıklarını sürdürmeleri sağlanmalıdır.

Bu amaç doğrultusunda toplumsal özelliklerin oluşturduğu tarihsel çevre, toplumsal özelliklerin de korunması için günümüz koşulları göz önünde bulundurularak geleceğe aktarılması, maddi yararlılığının (kullanım değeri) sürdürülerek korunması amaçlanmaktadır (Özden, 2005).

1.6.1. Koruma Alanlarının Yönetim Planlaması

Koruma alanlarının etkin bir şekilde yönetilebilmesi, yalnızca mirasın korunmasıyla ilgili değil, aynı zamanda sürdürülebilirlik, sosyal etkileşim, çevresel denge ve ekonomik kalkınma gibi bir dizi faktörü de içeren çok boyutlu bir süreçtir. Bu bağlamda, yönetim planları kültür mirasının korunmasını sağlamak için kapsamlı strateji ve araçlar sunar. ICOMOS'un (2011) Valetta İlkeleri'nde belirtildiği gibi, yönetim planı, kültürel mirasın korunması amacıyla kullanılacak stratejileri ve araçları detaylı bir şekilde açıklayan, aynı zamanda çağdaş yaşam ihtiyaçlarını da göz önünde bulunduran bir belgedir. Bu belgeler, yasal, parasal, yönetimsel ve korumaya yönelik unsurları içerir ve kültür mirasının sürdürülebilir bir biçimde korunmasını hedefler.

Yönetim planları, sadece geçmişin mirasını değil, günümüzün toplumsal ve ekonomik ihtiyaçlarını da dengelemeyi amaçlayan, multidisipliner bir yaklaşımı gerektirir. Bir kültürel miras alanının yönetimi, tarihsel değerlerin korunmasından daha fazlasını ifade eder; aynı zamanda modern toplumun gereksinimlerini de karşılayarak mirasın canlı bir şekilde varlığını sürdürebilmesini sağlar. Bu, yalnızca estetik bir koruma değil, çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik kalkınma, toplumsal katılım gibi unsurların da entegrasyonunu gerektirir. Koruma alanlarının yönetiminde kullanılan temel unsurlar şu şekilde özetlenebilir:

- Koruma Stratejileri

Mirasın korunması için kullanılan yöntemlerin belirlenmesi, koruma değerlerinin önceliklendirilmesi, kullanılan malzemelerin ve tekniklerin seçilmesi gibi stratejik yaklaşımlar (ICOMOS, 1994). Bu stratejiler, yalnızca mimari öğelerin korunmasıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda sosyal, kültürel ve çevresel faktörleri de içermelidir.

- Yasal Düzenlemeler ve Standartlar

Kültürel mirasın korunmasına yönelik yasal düzenlemeler, yerel, ulusal ve uluslararası seviyelerde belirlenmiş standartlar doğrultusunda oluşturulmalıdır. Bu düzenlemeler, mirasın korunmasını sağlarken aynı zamanda toplumsal ve ekonomik yaşamla uyumlu bir

şekilde uygulanmalıdır. Ayrıca, tarihsel yapıların korunmasına dair yasal çerçevelerin geliştirilmesi ve bu düzenlemelere uyulması, sürdürülebilir bir miras yönetimi için temel unsurlar arasında yer alır.

- Finansal Kaynaklar

Miras alanlarının korunması için gerekli olan finansal kaynakların belirlenmesi, etkin bir yönetim için elzemdir. Bu süreç, yerel yönetimlerin bütçeleri, devlet destekli projeler, uluslararası fonlar ve turizm gibi ekonomik faaliyetler aracılığıyla sağlanabilir. Ancak, finansal kaynakların sağlanmasında yalnızca ekonomik çıkarlar değil, kültürel, estetik ve sosyal değerler de göz önünde bulundurulmalıdır (Palumbo ve Teutonico, 2002).

- Toplumsal Katılım

Koruma alanlarında toplumun aktif rol oynaması büyük önem taşır. Katılımcı yönetim anlayışı, yerel halkın görüşlerinin alınması ve toplumun mirasın korunmasına dahil edilmesi gerektiğini savunur. Bu, sadece mirasın korunmasını değil, aynı zamanda sosyal uyum ve kültürel sürekliliği de sağlayan bir yaklaşım sunar. Yerel halkın sahiplik duygusu, korunacak alana olan bağlılıklarını artırabilir ve daha sürdürülebilir bir yönetim sağlar.

- İzleme ve Değerlendirme

Koruma sürecinin etkinliğinin düzenli olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi, sürdürülebilirliğin sağlanmasında hayati öneme sahiptir. Bu bağlamda, izleme planları oluşturulmalı ve mirasın korunma durumu ile toplumsal ve çevresel etkileri düzenli olarak gözden geçirilmelidir (ICOMOS, 2011). Ayrıca, yapılan değerlendirmeler doğrultusunda gerekli düzeltici adımların atılması, sürekli iyileştirme sağlayacak bir geri bildirim mekanizması oluşturur.

Yönetim planlarının başarılı olması için bu unsurların birbirleriyle entegre bir şekilde çalışması gerekmektedir. Her alanın benzersiz koşullarına göre özelleştirilmiş yönetim planları, kültürel mirasın korunmasında uzun vadeli başarının anahtarıdır. Ayrıca, tüm paydaşların aktif katılımı ve sürekli izleme ile bu süreçlerin verimliliği artırılabilir.

1.6.2. Türkiye'de Tarihi Çevre Koruma Örnekleri

Türkiye'de koruma anlayışı, 1973 tarihli 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu ile ilk kez kapsamlı bir yasal çerçeveye kavuşmuştur. 1983 yılında yürürlüğe giren 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile de koruma kapsamı tek yapıdan kentsel çevreye

genişletilmiştir. Bu kanunda sit alanlarının kent ölçeğinde bir plan ile korunup bu planlamanın ‘‘Koruma Amaçlı İmar Planı’’ olacağı belirtilmiştir.

Türkiye’de öne çıkan tarihi çevre koruma örnekleri arasında İstanbul’un Tarihi Yarımadası, Safranbolu, Cumalıkızık ve Bergama gibi alanlar bulunmaktadır.

- İstanbul – Tarihi Yarımada

İstanbul’un tarihi kent merkezi, 1985 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne alınmış, Bizans ve Osmanlı dönemlerinden kalan önemli anıtsal yapıları içermektedir (UNESCO, 2025).

Dünya Miras Komitesi’nin 1995 yılında benimsenen yeni yaklaşımı doğrultusunda, dünya miras alanlarının düzenli olarak izlenmesi ve bu alanlar için yönetim planlarının oluşturulması zorunlu hale getirilmiştir. Bu süreç, İstanbul’un Tarihi Alanları için de uygulanmış ve 1998 yılında başlatılan denetim çalışmaları kapsamında kentin koruma politikaları değerlendirilmiştir. 2003 yılına gelindiğinde, UNESCO tarafından yayımlanan raporlarda İstanbul’un Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'ne dahil edilme olasılığına ilk kez yer verilmiştir (Dinçer vd.,2009).

2011 yılında yürürlüğe giren İstanbul Tarihi Alanları Yönetim Planı, kentin kültürel mirasının korunmasını ve sürdürülebilir yönetimini amaçlamıştır. 2012 yılında ICOMOS tarafından İstanbul Tarihi Alanları ile ilgili bir değerlendirme yapılmış bu değerlendirme sonucu olarak, yönetim planın kapsamlı olduğu ancak her yıl revize edilerek geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Özellikle miras alanlarının bütüncül bir çerçevede ele alınması, evrensel değer taşıyan özelliklerin belirgin hale getirilmesi ve bölgesel ilişkilerin güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Aynı yıl gerçekleştirilen 36. Dünya Mirası Komitesi Oturumu'nda, İstanbul Tarihi Alanları Yönetim Planı (2011) olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiş ancak eksik yönlerinin giderilmesi önerilmiştir. 2012 Kasım ayında gerçekleştirilen ICOMOS ve Dünya Mirası Komitesi’nin izleme misyonu sonucunda, Yönetim Planı’nın somut çözüm önerileri içermediği belirtilmiş ve tüm ilgili kurumların sürece dahil edilerek güncellenmesi gerektiği ifade edilmiştir. 2013’te Phnom Penh’de düzenlenen 37. Dünya Mirası Komitesi Oturumu’nda ise, planın düzenli olarak gözden geçirilmesi ve ICOMOS’un önerilerine uygun şekilde geliştirilmesi yönünde karar alınmıştır (İstanbul Tarihi Alanları Alan Başkanlığı, 2018). Bu doğrultularda İstanbul Tarihi Alanları Yönetim Planı 2018 yılında revize edilerek günümüzde kullanılan son halini almıştır.

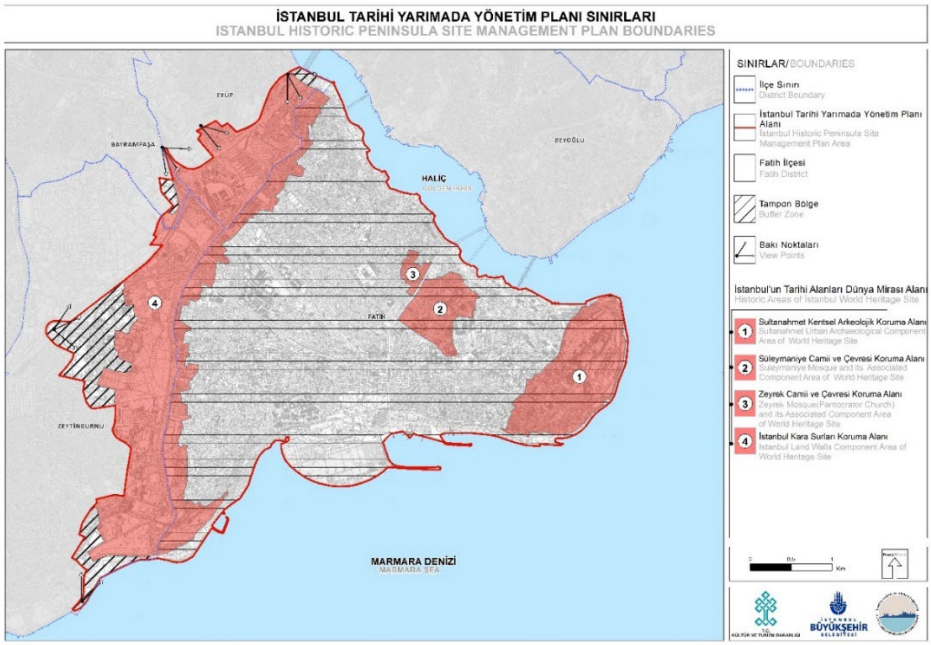

Şekil 1. İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı Sınırları (URL-1)

- Karabük – Safranbolu Bütüncül Tarihi Kent Koruma Örneği

Osmanlı dönemi sivil mimarisinin korunmasına yönelik bir tarihi çevre koruma örneği olan Safranbolu, 1970'li yıllardan itibaren başlatılan restorasyon projeleri, 1980'lerde artarak devam etmiş ve Safranbolu'daki tarihi kent dokusu büyük ölçüde korunmuştur. KAİP ve yerel yönetimlerin desteklediği koruma programları sayesinde geleneksel ahşap konutlar sürdürülebilir hale getirilmiştir. Safranbolu, Türkiye'de tarihi kent ölçeğinde bütüncül koruma anlayışının başarılı uygulamalarından biri olarak öne çıkmaktadır.

Safranbolu, 1994 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınarak uluslararası düzeyde koruma altına alınmıştır. Safranbolu kentinin bütüncül yapısı büyük ölçüde korunmuş olmakla birlikte, modernleşme ve turizm faaliyetleri nedeniyle zaman zaman bazı tehditlerle karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle aşırı turizm baskısı, hediyelik eşya dükkanlarının artışı ve geleneksel mesleklerin kaybolması gibi sorunlar, Safranbolu'nun özgün kimliğini tehdit eden faktörler arasındadır (UNESCO, 2025).

Kentteki koruma projeleri, büyük ölçüde turizm gelirlerinden elde edilen kaynaklarla finanse edilmekte olup, Safranbolu'daki mimarlık fakülteleri ve restorasyon alanında eğitim veren meslek yüksekokulları aracılığıyla teknik destek sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra, sivil toplum kuruluşları ve akademik kurumlar da bilinçlendirme çalışmalarıyla tarihi mirasın korunmasına katkıda bulunmaktadır. Ancak, değişen ekonomik ve sosyal koşullar göz

önünde bulundurulduğunda, Safranbolu'nun özgün şehir dokusunu koruyarak geleceğe taşıyabilmesi için koruma stratejilerinin sürekli gözden geçirilmesi ve gerekli önlemlerin alınması büyük önem taşımaktadır (UNESCO, 2025).

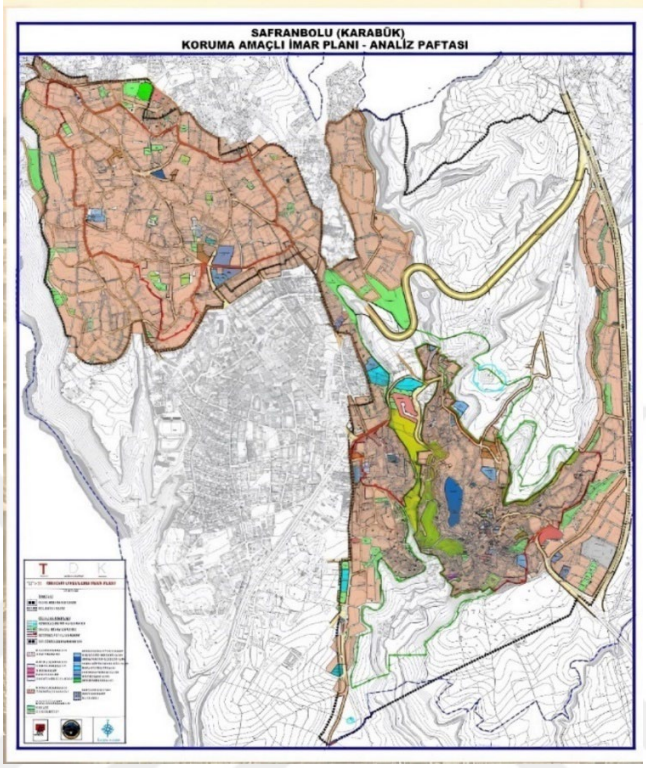

Şekil 2. Safranbolu KAİP (URL-2)

Şekil 3. Safranbolu (URL-2)

- Bursa ve Cumalıkızık

Bursa, Osmanlı İmparatorluğunun ilk başkenti olması sebebiyle önemli kentlerden birisidir. Bursa'nın kentsel gelişimi, beş Osmanlı padişahının (Orhan Gazi, I. Murad, Yıldırım Bayezid, Çelebi Mehmed, II. Murad) inşa ettirdiği külliyeler etrafında

şekillenmiştir. Bu külliyeler, cami, medrese, hamam, imaret ve türbeleri içeren sosyal ve kültürel merkezler olarak işlev görmüş ve zamanla etraflarında mahalleler oluşmuştur. Külliyeler yalnızca kentsel yapıyı değil, aynı zamanda kırsal alanlarla bağlantı kurarak ekonomik sürdürülebilirliği de sağlamıştır. Örneğin, Cumalıkızık Köyü, Orhan Gazi Külliyesi'ne gelir sağlayan bir vakıf köyü olarak kullanılmıştır (UNESCO, 2025).

Haziran 2014'te UNESCO tarafından Bursa'nın Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyeleri ile birlikte Dünya Miras Listesi'ne alınan Cumalıkızık, sahip olduğu tarihi, kültürel ve doğal mirasla korunması gereken önemli alanlardan biri olarak tescillenmiştir. Kent merkezine yakınlığına rağmen geleneksel kırsal dokusunu büyük ölçüde koruyarak, erken Osmanlı dönemine ait yaşam biçimi, sosyal yapı ve ticaret kültürüne dair özgün bir örnek sunmaktadır. Bu özellikleriyle Cumalıkızık, Osmanlı'nın kent-kır ilişkisini ve sürdürülebilir yerleşim anlayışını günümüze taşıyan önemli yerleşim alanlarından birini oluşturmaktadır.

Koruma sürecinden önce, köyde geleneksel yaşamın devam etmiş olması hem fiziksel çevrenin hem de somut olmayan kültürel mirasın doğal bir şekilde korunmasını sağlamıştır. Ahşap karkas taşıyıcı sisteme sahip geleneksel konutlar, köy sakinleri tarafından düzenli olarak onarılmış ve bakım görmüş, bu sayede zaman içinde büyük değişimler yaşamadan günümüze ulaşmıştır. Toplumsal ve kültürel alışkanlıklarda meydana gelen değişimler, yapıların kullanım biçiminde bazı uyarlamalara yol açsa da, bu dönüşümler genel mimari karakteri bozacak ölçüde olmamıştır. Böylece, köyün tarihi dokusu korunarak, geleneksel mimari kimliği ve kültürel pratikler günümüze kadar yaşatılabilmiştir (Yumuk vd., 2021).

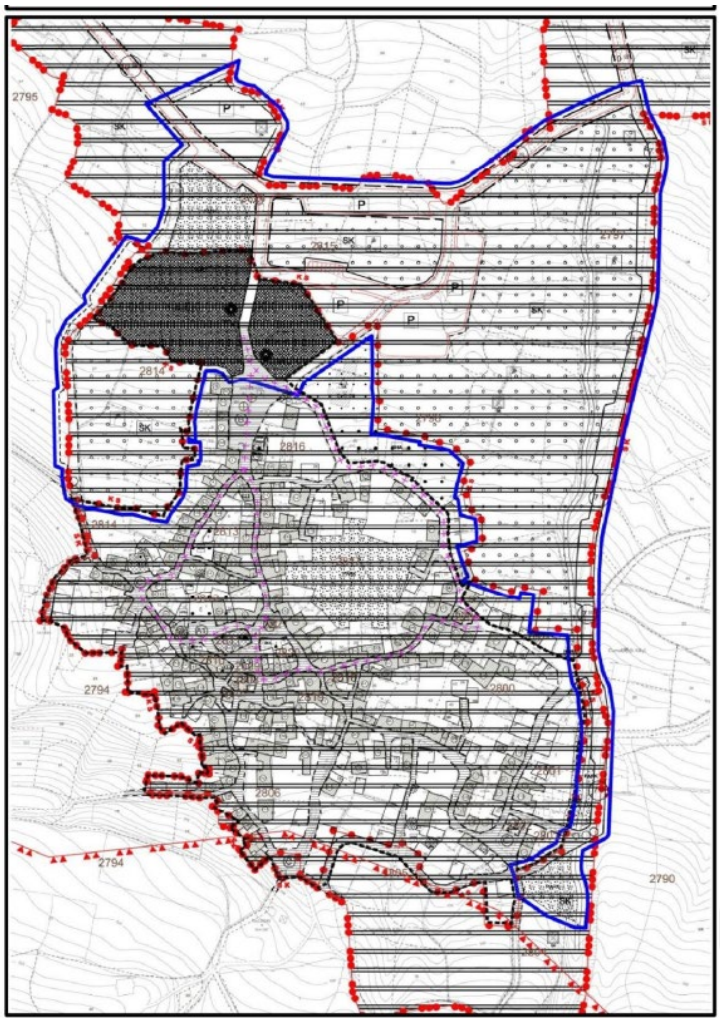

Şekil 4. Cumalıkızık KAİP (URL-3)

Şekil 5. Cumalıkızık (URL-4)

- İzmir – Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı

Pergamon (Bergama) M.Ö. 3. yüzyılda Attalos Hanedanı'nın başkenti olarak kurulmuş ve zamanla Antik Çağ'ın önemli kültürel, bilimsel ve politik merkezlerinden biri haline gelmiştir. Roma Dönemi'nde kentte Asklepion Şifa Merkezi, Roma Tiyatrosu, amfitiyatro, su kemerleri, Traianus Tapınağı ve Serapis Tapınağı (Kızıl Avlu) gibi önemli yapılar inşa edilmiştir. Bizans Dönemi'nde ise ticaret yollarının değişmesi ve İstanbul'un politik merkez haline gelmesiyle birlikte Pergamon'un stratejik önemi azalmış, ancak yedi büyük kiliseden birine ev sahipliği yapması nedeniyle dini bir merkez olarak varlığını sürdürmüştür. Osmanlı Dönemi'nde ise kent, yeniden şekillendirilmiş ve cami, hamam, köprü, han, bedesten ve su yolları gibi yapılar inşa edilerek kentsel altyapısı güçlendirilmiştir (UNESCO, 2025).

1943 yılından itibaren bölgede gerçekleştirilen imar çalışmaları, alanın fiziki ve tarihi yapısında önemli değişimlere sebep olmuştur. Artan yapılaşma baskısı, mevcut kültürel mirasın korunmasını zorlaştırmış ve bazı anıtsal yapıların yok olmasına yol açmıştır. Alanın çok katmanlı yapısı sebebiyle, sonraki dönemlere ait yeni yapılar, önceki kültürel katmanın üzerine inşa edilmiş, bu durum geçmiş dönemlerin izlerinin silinmesine ve alandaki bütünlüğün bozulmasına neden olmuştur. Bu süreç, bölgenin tarihsel kimliğinin giderek zayıflamasına ve özgün karakterinin önemli ölçüde tahrip olmasına sebebiyet vermiştir (Bergama Alan Başkanlığı, 2023).

İlk olarak 2017 yılında hazırlanıp 2023 yılında revize edilen Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı Yönetim Planı, kentin kültürel mirasını koruma ve sürdürülebilirliğini sağlama amacıyla hazırlanmıştır. Plan, Dünya Miras Alanı'nın bileşenlerini, özgünlük ve bütünlük kriterlerini ele almış, somut ve somut olmayan miras değerlerini değerlendirmiştir. Paydaşlar ile katılımcı bir yaklaşım ile yürütülen yönetim planında, alanın güçlü ve zayıf yönleri analiz edilmiş, korunmasına yönelik stratejiler belirlenmiştir. Yasal sürecinin tamamlanmasıyla, güncel olarak 2023-2028 yıllarını kapsayan yeni bir yönetim planı hazırlanmıştır (Bergama Alan Başkanlığı, 2023).

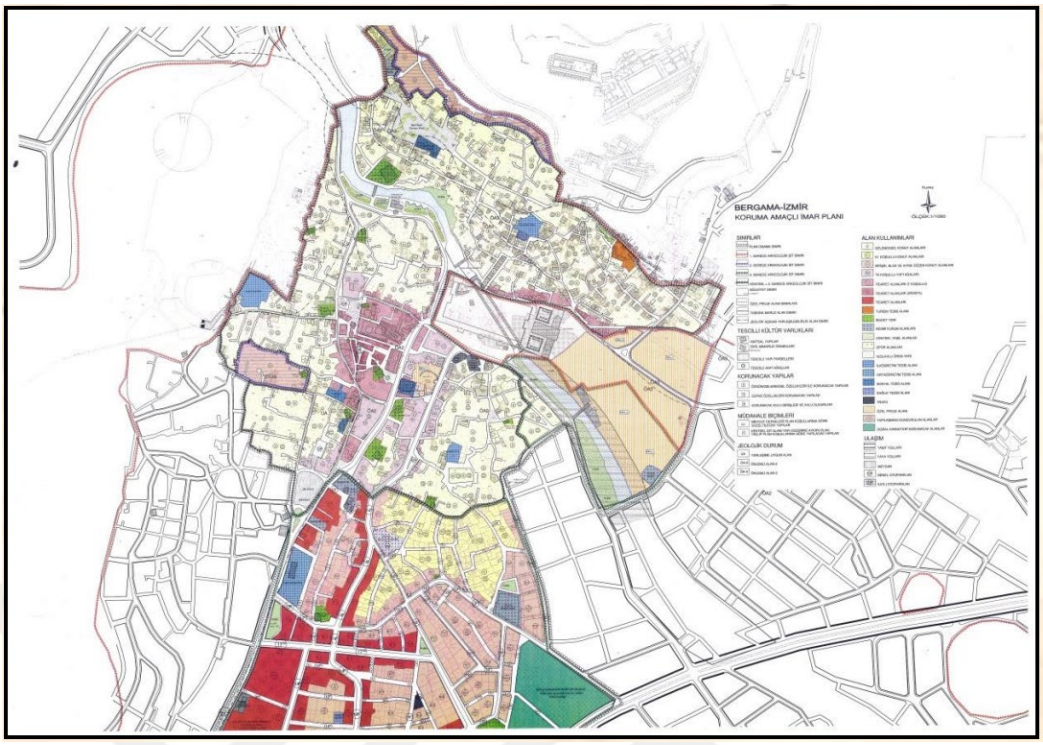

Şekil 6. Bergama KAİP (Gülhan, 2018)

Şekil 7. Bergama Akropolü (URL-5)

- Türkiye’de Tarihi Çevre Koruma Örneklerinin Değerlendirilmesi

Türkiye'de tarihi çevre koruma politikaları, farklı dönemlerde geliştirilen yasal düzenlemeler, planlama yaklaşımları ve uygulamalar çerçevesinde şekillenmiş olup, her biri farklı mekansal, tarihsel ve sosyokültürel dinamikleri içeren örneklerle kendini göstermektedir. İstanbul Tarihi Yarımada, kentsel mirasın korunmasına yönelik yönetim planlarının sistematik bir çerçevede ele alınması gerekliliğini ortaya koyarken, Safranbolu, tarihi kent dokusunun bütüncül bir yaklaşımla korunmasına yönelik uygulamaların Türkiye’deki başarılı örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bursa ve Cumalıkızık, Osmanlı şehirleşme modelinin kentsel ve kırsal entegrasyonu nasıl sağladığını gösteren özgün bir örnek teşkil ederken, Bergama, çok katmanlı kültürel peyzajın korunmasına yönelik metodolojik yaklaşımların geliştirilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir.

Türkiye’de tarihi çevre koruma süreçlerinin etkin bir şekilde sürdürülebilmesi için, yerel yönetimlerin, akademik kurumların, sivil toplum kuruluşlarının ve ilgili paydaşların disiplinlerarası bir anlayışla ortak hareket etmesi önemlidir. Bununla birlikte, hızlı kentleşme, turizm baskısı, plansız yapılaşma ve altyapı projeleri gibi unsurlar, tarihi çevre koruma süreçlerini tehdit eden başlıca faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, koruma politikalarının etkinliğinin artırılabilmesi için yönetim planlarının yalnızca fiziksel koruma ile sınırlı kalmayıp, soyut kültürel miras ile birlikte alanın sürdürülebilir yönetimini de içeren bütüncül bir yaklaşım doğrultusunda oluşturulması gerekmektedir. Özellikle, tarihi çevrelerin yalnızca fiziksel olarak değil, sosyo-kültürel ve ekonomik bağlamlarıyla birlikte ele alınması, koruma süreçlerinin sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’de tarihi çevre koruma politikalarının geleceği, güçlü ve uygulanabilir bir yasal çerçevenin oluşturulmasına, bilimsel ve akademik çalışmalarla desteklenen sürdürülebilir yönetim planlarının benimsenmesine ve toplumsal farkındalığın artırılmasına bağlıdır. Koruma süreçlerinin yerel halkın ve ilgili tüm paydaşların katılımı ile yürütülmesi, kültürel mirasın yaşayan bir değer olarak korunmasına olanak tanıyacak ve tarihi çevrelerin sadece fiziksel değil, sosyo-kültürel sürekliliği de sağlanacaktır. Bu çerçevede, tarihi çevre korumanın salt bir mimari ya da arkeolojik süreçten ibaret olmadığı, aynı zamanda kimlik, kültürel sürdürülebilirlik ve toplumsal bellek açısından kritik bir unsur olduğu unutulmamalıdır.

1.6.3. Tarihi Çevre Koruma Anlayışının Küresel Örnekleri

Tarihi çevre koruma anlayışı, dünya genelinde farklı yaklaşımlar ve politikalarla geliştirilmiştir. Özellikle, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) ve Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) tarafından belirlenen ilkeler, dünya genelindeki tarihi çevrelerin korunması konusunda yol gösterici olmuştur. Tarihi çevre koruma alanında küresel ölçekte dikkat çeken kentler arasında İtalya'dan Floransa ve Roma, Fransa'dan Paris, İngiltere'den ise Bath şehri öne çıkmaktadır. Bu kentler, sahip oldukları kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir şekilde yönetilmesi açısından başarılı uygulamalarıyla uluslararası alanda örnek teşkil etmektedir.

- İtalya – Floransa

Floransa'nın tarihi dokusunun korunması amacıyla, 2006 yılında kapsamlı bir Yönetim Planı oluşturulmuş ve bu plan çerçevesinde kentin kültürel mirasının sürdürülebilirliği, koruma politikaları ve turizm yönetimi gibi temel konular ele alınmıştır. Şehir planlamasında, tarihi merkezin öncelikli bir kültürel miras alanı olarak tanımlanması sağlanmış ve bu bölgede yalnızca koruma ve restorasyon çalışmalarına izin verilerek yapılaşma faaliyetleri sıkı denetim altına alınmıştır. Kent yönetimi, tarihi yapıların korunmasını sağlamak amacıyla bütüncül bir yapı politikası geliştirmiş ve tarihi çevrenin kent ekonomisi ve sosyal yapıyla uyum içinde korunmasını hedefleyen projeleri hayata geçirmiştir. Bu çerçevede, kültürel mirasın sadece fiziksel değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik yönleriyle de sürdürülebilir kılınması amaçlanmış, böylece kent kimliğinin ve tarihi değerlerinin gelecek nesillere aktarılması için kapsamlı bir strateji benimsenmiştir (UNESCO, 2025).

Floransa'daki koruma stratejilerinde, "Tarihi Kentsel Peyzaj" (Historic Urban Landscape-HUL) yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşım, yalnızca fiziksel mirasın korunmasını değil, aynı zamanda kentin sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarının sürdürülebilir gelişimini de kapsamaktadır. Tarihi merkezin özgün dokusunun korunmasının yanında, turizmin yarattığı ekonomik ve sosyal baskıların azaltılması da öncelikli hedefler arasındadır. Bu doğrultuda, kent merkezindeki turizm yoğunluğunun sürdürülebilir seviyede tutulması için ziyaretçi yönetimi planları oluşturulmuş ve çeşitli uygulamalar devreye alınmıştır (Floransa Belediyesi, 2016).

Floransa'nın kültürel peyzajını oluşturan önemli yapı ve alanlar, kent kimliğini oluşturan temel öğeler olarak değerlendirilmekte ve bu yapıların çevresel etkilerden

korunmasına büyük önem verilmektedir. Örneğin, Arno nehri üzerinde yer alan Ponte Vecchio Köprüsü gibi önemli yapıların korunması, görsel bütünlüğün devam ettirilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Ponte Vecchio köprüsünün tarihi dokusu, plan kapsamında düzenli bakımlar ve kontrollü müdahalelerle korunmaktadır (Floransa Belediyesi, 2016).

Şekil 8. Ponte Vecchio Köprüsü (URL-6)

Sonuç olarak Floransa, UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan tarihi kent merkezini korumak ve sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla bütüncül bir yönetim anlayışını benimsemiştir. Kentte uygulanan koruma çalışmaları yalnızca fiziksel restorasyon projeleriyle sınırlı kalmayıp, sosyal ve kültürel değerlerin devamlılığını sağlayacak, katılımcı ve çok boyutlu stratejileri de içermektedir.

- İtalya – Roma

Roma kenti, MÖ 753 yılında kuruluşundan itibaren farklı medeniyetlerin kesişme noktasında yer alarak Roma Cumhuriyeti, Roma İmparatorluğu ve son olarak da Hristiyanlığın merkezi kenti olmuştur. Roma'nın tarihi merkezi, UNESCO Dünya Miras Alanı kapsamında olup, bu alan 1980 yılında ilk olarak listeye alınmış, daha sonra 1990 yılında genişletilerek günümüzdeki haline ulaşmıştır. Bu alan, 17. yüzyılda belirlenmiş surlar içerisindeki kentsel dokuyu ve duvarların dışındaki Aziz Pavlus Bazilikası'nı kapsamaktadır. Roma'nın Dünya Miras Alanı olarak tescillenmiş bölgesi, farklı tarihi dönemlere ait çok katmanlı bir yapıyı yansıtmakta olup, hem arkeolojik alanları hem de kentsel dokuyla bütünleşmiş yapıları içermektedir. Antik Roma'dan günümüze değin devam eden yerleşim sürecinde, kentte bulunan mimari ve sanatsal eserler hem korunmuş hem de yeni işlevlerle kullanılarak günümüze taşınmıştır (UNESCO, 2025).

Roma'nın tarihi çevresinin korunması için hazırlanan yönetim planları, tarihi alanın korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını teşvik eden yenilikçi politikalar içermektedir.

Roma Belediyesi tarafından yürütülen stratejik planlar ve eylemler ile kentteki kültürel mirasın tanıtımı ve korunması hedeflenmiştir. Ayrıca, Roma tarihi merkezini korumak için oluşturulan kent imar planları, tarihi yapıların özgünlüğünü koruyarak, yeni yapılaşmaların uyumlu olmasını sağlamaktadır. Yönetim süreçleri, paydaşların aktif katılımıyla şekillenmiş, bu amaçla çalıştaylar ve katılımcı toplantılar düzenlenerek sosyal ve çevresel ihtiyaçlar doğrultusunda hareket edilmiştir (UNESCO, 2025).

Roma kentindeki arkeolojik miras alanları için geliştirilen koruma stratejileri, miras alanlarının sadece fiziksel boyutlarıyla değil, sosyal, kültürel ve ekonomik bağlamlarıyla birlikte bütüncül olarak değerlendirilmesini hedeflemektedir. Bu amaçla gerçekleştirilen planlama faaliyetleri, çok disiplinli bir yaklaşımla ele alınmakta ve çeşitli paydaşların katılımıyla sürdürülmektedir. Özellikle Roma'daki tarihi çevrenin koruma ve yorumlama faaliyetlerinde toplumun aktif katılımının sağlanması, tarihi ve kültürel değerlerin doğru ve sürdürülebilir şekilde aktarılabilmesi açısından önemli bir faktör olarak görülmektedir (Sayan, 2021).

Şekil 9. Flavianus Amfitiyatrosu (URL-7)

- Fransa – Paris, Seine Nehri Kıyıları

Paris'in Tarihi Seine Nehri Kıyıları, Orta Çağ'dan 20. yüzyıla kadar birçok mimari ve kentsel planlama örneğini bir arada barındıran eşsiz bir miras alanıdır. Roma döneminden itibaren yerleşim gören kent, Orta Çağ'dan günümüze uzanan süreçte siyasi, kültürel ve

sanatsal bakımdan Avrupa'nın önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir. Özellikle nehrin kıyılarında konumlanan Notre-Dame Katedrali ve Sainte Chapelle gibi Gotik mimarlığın başyapıtları ile Rönesans ve Barok dönemlere ait Louvre, Institut Sarayı ve Pantheon gibi önemli yapılar, Eyfel Kulesi gibi Endüstri Devrimi ve modern dönemin sembol yapıları Paris'in mimari kimliğini yansıtmaktadır. Kentin tarihsel dönüşümünde dönüm noktası olan ve 19. yüzyılda Haussmann tarafından hayata geçirilen geniş bulvarlar ve meydanlar, daha sonra dünya genelindeki kent planlaması yaklaşımlarını da derinden etkilemiştir. UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınan bu alan, hukuki olarak yüksek düzeyde korunmakta olup Fransa'nın ulusal yasaları kapsamında kapsamlı koruma tedbirleri uygulanmaktadır. Bununla birlikte alanın korunması, şehir içindeki yoğun trafik, turizm baskısı ve kentsel gelişme gibi sorunlarla karşı karşıya olup, bu tehditlere yönelik düzenli kontrol ve denetimler sürdürülmektedir (UNESCO, 2025).

Kentin tarihi dokusunun sürekliliği, hem fiziksel hem de kültürel anlamda koruma uygulamalarıyla desteklenmektedir. Bu bağlamda, Paris'in kentsel mirasının korunmasında, yasal düzenlemelerin titizlikle uygulanmasının yanı sıra, sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesi ve sosyo-kültürel değerlerin yaşatılmasına yönelik adımlar atılmıştır (Birol Özerk, 2013).

Farklı dönemlere ait Rönesans, Barok ve modern dönem mimari miraslarının yaşayan birlikteliği ve bu yapıların bütüncül bir yönetim yaklaşımıyla korunarak sürdürülebilir bir şekilde günümüze taşınması ve gelecek planlaması, Paris kentini tarihi çevre koruma uygulamaları açısından önemli ve özgün bir örnek haline getirmektedir.

Şekil 10. Île de la Cité Adası, Seine Nehri (URL-8)

- İngiltere – Bath

Bath kenti, İngiltere'nin güneybatısında konumlanmış, tarih boyunca farklı dönemlerin mimari ve kentsel dokusunu günümüze taşıyan önemli bir kültür miras alanıdır. Roma döneminden itibaren kaplıcaları ile ünlenen Bath, özellikle 18. yüzyılda gerçekleştirilen büyük ölçekli şehir planlama çalışmaları sayesinde önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Kentin tarihi dokusunun merkezinde yer alan Roma dönemi termal hamamları ve bu hamamlar çevresinde gelişmiş olan kent dokusu, Avrupa'da Roma mirasının korunmuş önemli örneklerinden birini teşkil etmektedir (UNESCO, 2025).

Kentin mimari dokusu büyük ölçüde korunmuş, restorasyonlar ise belgelenmiş orijinal teknik ve malzemeler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamalar sonucunda, mimari eserlerin yanı sıra, kent peyzajının da bütünlüğü sürdürülmüştür. Kentte kültürel mirasın yönetimi, akademik kurumlar, yerel yönetimler, turizm sektörü ve sivil toplum kuruluşlarının da dahil olduğu katılımcı bir süreçle yönetilmektedir. Dünya Miras Alanı Yönetim Planı ile kentte koruma ile gelişme arasındaki denge sağlanmakta ve turizm faaliyetleri kontrollü bir şekilde yürütülmektedir. Bath'ın tarihi çevre yönetimi, bir yandan kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasını hedeflerken, diğer yandan sürdürülebilir kalkınma ve turizmin dengeli bir biçimde yönetilmesini de amaçlamaktadır (UNESCO, 2025).

Bath kentinin yönetim planında belirlenen temel hedefler, miras değerlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması, alanın yaşayan ve aktif bir kentsel merkez olarak korunarak geliştirilmesi, fiziksel erişilebilirliğin artırılması ve toplumun geniş kesimlerinin alana yönelik farkındalığının güçlendirilmesi üzerinedir. Bu bağlamda, yerel, ulusal ve uluslararası ölçekte iş birliği ve dayanışma, koruma faaliyetlerinin başarısının vazgeçilmez bir koşulu olarak öne çıkmaktadır. Bath yönetim planı, koruma anlayışının, yalnızca fiziksel ve mimari unsurları değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik boyutları da kapsayan bütüncül bir yaklaşımla gerçekleştirilmesi gerektiğinin başarılı bir örneğini sunmaktadır (Ayrancı, 2007).

Şekil 11. Roma Hamamı, Bath (URL-9)

- Tarihi Çevre Koruma Anlayışında Küresel Örneklerin Değerlendirilmesi

Floransa, Roma, Paris ve Bath şehirlerinde uygulanan tarihi çevre koruma yaklaşımları incelendiğinde, her kentin kendi tarihsel ve kültürel kimliğini esas alan özgün koruma politikaları geliştirdiği görülmektedir. Bu kentlerin ortak özelliği, koruma yaklaşımlarında fiziksel müdahalelerin yanı sıra sosyo-kültürel ve ekonomik unsurları da kapsayan bütüncül planlama anlayışına sahip olmalarıdır.

Floransa'da uygulanan koruma politikaları, kent merkezinin öncelikli kültürel miras alanı olarak kabul edilerek yeni yapılaşmanın sıkı biçimde denetlendiği, bütüncül ve sürdürülebilir bir yönetim anlayışını öne çıkarmaktadır. Roma ise, özellikle kent içindeki çok katmanlı arkeolojik mirasın korunması konusunda, kentsel gelişim baskısıyla arkeolojik koruma arasındaki dengeyi hassasiyetle gözeten bir yaklaşım benimsemiştir. Roma'da uygulanan koruma stratejileri, mirasın sunumu ve yorumlanmasında katılımcılığı vurgulamakta ve tarihi çevrenin yaşayan kent dokusu içinde korunmasına yönelik pratikleri içermektedir.

Paris'in Seine nehri kıyılarında uygulanan koruma politikaları, farklı tarihsel dönemlere ait mimari ve kentsel dokunun bütüncül biçimde korunmasına odaklanmıştır. Kentte yürütülen koruma çalışmaları, özellikle fiziksel çevrenin korunması ile birlikte tarihi kimliğin ve görsel bütünlüğün sürdürülebilirliğini gözetmektedir. Paris örneğinde, tarihi yapılar ve peyzaj unsurları, bütüncül ve katılımcı bir yönetim anlayışıyla koruma altına alınmış olup, koruma ve modern ihtiyaçların dengelenmesine büyük önem verilmektedir.

Bath kenti ise farklı dönemlere ait mimari eserlerin ve kent peyzajının korunmasına yönelik güçlü bir koruma stratejisi geliştirmiştir. Bu stratejinin temelini, tarihi yapılar ve çevre arasındaki uyumun sürdürülebilir kılınması, ekonomik sürdürülebilirlik için turizm faaliyetlerinin kontrollü şekilde yönetilmesi ve eğitim yoluyla toplum bilincinin artırılması oluşturmaktadır. Bath'taki koruma uygulamalarında, sosyal ve ekonomik boyutların da etkin biçimde ele alınması, tarihi çevre koruma uygulamalarına yönelik bütüncül anlayışın önemini açıkça göstermektedir.

Sonuç olarak, ele alınan dört kentin koruma politikaları ve uygulamaları, kültürel mirasın korunmasında başarılı bir yönetim için yalnızca fiziksel koruma ve restorasyon çalışmalarının yeterli olmadığını, bunun yanı sıra sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik, toplumsal katılım ve yerel değerlerle uyumlu yönetim planlamasının önemini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda geliştirilen politikaların başarısının, yerel ve uluslararası paydaşların katılımı ile sürdürülebilir yönetim ve denetim süreçlerinin varlığına bağlı olduğu açıkça görülmektedir.

1.6.4. Tarihi Çevre Koruma Anlayışında Ulusal ve Küresel Örneklerin Karşılaştırılması

Tablo 2. Tarihi Çevre Koruma Anlayışında Ulusal ve Küresel Örneklerin Karşılaştırılması

Karşılaştırma Kriterleri	Türkiye'deki Örnekler	Küresel Örnekler
Koruma Anlayışı ve Yaklaşımlar	Türkiye'de tarihi çevre koruma politikaları, bütüncül koruma planlamasına geçiş süreci yaşamış ancak genellikle fiziksel restorasyon odaklı kalmıştır.	Avrupa örneklerinde, fiziksel korumanın yanı sıra kültürel, sosyal ve ekonomik boyutları da kapsayan bütüncül koruma yaklaşımı yaygın biçimde benimsenmiştir.
Yasal ve Yönetsel Çerçeve	Türkiye'de tarihi çevrenin korunması, genellikle merkeziyetçi planlama ve düzenlemelerle yürütülmektedir. Yönetim planları bulunmakta fakat sahadaki uygulama süreçlerinde aksaklıklar görülmektedir.	Avrupa örneklerinde güçlü yasal düzenlemelerin yanı sıra yönetim planları sistematik olarak uygulanmakta, ilgili kurum ve kuruluşların sorumlulukları net bir şekilde belirlenmiş olup düzenli güncellemeler yapılmaktadır.

Tablo 2'nin devamı

Katılımcılık ve Toplumsal Katılım	Türkiye'de koruma süreçlerinde halkın katılımı, genellikle sınırlı düzeyde kalmakta ve karar mekanizmaları merkezi yönetim ağırlıklı şekillenmektedir.	Floransa ve Bath gibi kentlerde paydaşların ve yerel halkın yönetim süreçlerine etkin katılımı sağlanmakta, karar alma süreçleri daha katılımcı ve şeffaf biçimde yürütülmektedir.
Çok Katmanlılık ve Peyzaj Koruma Yaklaşımı	Türkiye'de özellikle Bergama örneğinde olduğu gibi, çok katmanlı kültürel peyzajların korunması ve yorumlanması anlayışı benimsenmekle birlikte uygulama pratikleri henüz gelişim aşamasındadır.	Roma ve Paris gibi Avrupa örneklerinde farklı tarihsel dönemlere ait kültürel miras öğelerinin korunması ve birlikte yorumlanması başarılı bir şekilde yürütülmekte olup, bu çok katmanlı yapının sürdürülebilir kullanımı güçlü şekilde teşvik edilmektedir.
Koruma ve Turizm İlişkisi	Türkiye'de Safranbolu ve İstanbul örneklerinde turizm önemli bir ekonomik kaynak olmakla birlikte, turizmin olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik stratejiler yeterince sistematik değildir ve bu durum zaman zaman olumsuz sonuçlar yaratmaktadır.	Paris ve Bath örneklerinde sürdürülebilir turizm anlayışı benimsenmiş olup, ziyaretçi baskısının tarihi dokuyu olumsuz etkilememesi için kontrollü yönetim ve planlamaya ağırlık verilmektedir.
Alan Yönetimi ve İzleme Mekanizmaları	Türkiye'de tarihi alanların yönetim planları mevcut olsa da, düzenli ve etkin bir izleme mekanizması kurma ve sürekli iyileştirme hususunda eksiklikler bulunmaktadır.	Roma ve Paris örneklerinde, alan yönetim planlarının düzenli olarak güncellenmesi ve bağımsız izleme mekanizmalarının etkin çalışması, tarihi alanların bütünlüğünün korunmasında kritik rol oynamaktadır.

Tarihi çevre koruma anlayışında ulusal ve küresel örneklerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi sonucunda; ülkemizdeki tarihi çevre koruma politikalarının fiziksel restorasyon odaklı uygulamalardan, bütüncül bir planlama anlayışına doğru evrildiği ancak uygulamada karşılaşılan sorunlar nedeniyle koruma ile sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkinin istenilen düzeyde kurulamadığı görülmektedir. Bu bağlamda, İstanbul, Safranbolu ve Bergama gibi yerel örneklerde kültürel mirasın korunmasında başarılı adımlar atılmış olsa da paydaş katılımı, turizm baskısının yönetimi ve sürekli izleme süreçleri açısından eksiklikler yaşanmaktadır. Diğer taraftan Floransa, Roma, Paris ve Bath kentlerinde tarihi

çevrelerin korunması, bütüncül planlama ve katılımcı yönetim anlayışı ile desteklenmiş, bu kentlerde koruma faaliyetlerinin sürdürülebilir turizm ve ekonomik gelişim ile dengeli biçimde yürütüldüğü tespit edilmiştir. Sonuç olarak, Türkiye'nin tarihi çevre koruma uygulamalarının uluslararası deneyimlerden daha kapsamlı bir şekilde faydalanması ve özellikle çok disiplinli, çok katmanlı ve katılımcı yöntemlerle desteklenen, bütüncül koruma politikalarını benimsemesi gerektiği açıktır. Bu doğrultuda, koruma yaklaşımlarının sadece fiziksel unsurlar üzerinden değil, kültürel, sosyal ve ekonomik boyutlarıyla da derinlemesine ele alınmasının ve uluslararası iş birliklerinin güçlendirilmesinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

1.7. Restorasyon Teknikleri

Tarihi yapıların korunmasında günümüzde benimsenen temel yaklaşım, yapıların düzenli aralıklarla bakımlarının yapılmasıdır. Pek çok ülke, kültürel miras niteliğindeki yapıları her yıl ya da beş yıllık periyotlarla düzenli olarak gözden geçirmekte, böylece hasar durumlarını belirleyerek gerekli bakım ve onarım çalışmalarını yürütmektedir. Bu yöntemle büyük çaplı, yüksek maliyetli müdahalelere ihtiyaç duyulmadan yapıların korunması mümkün olmaktadır. Tarihi yapılara yapılan müdahaleler genel olarak gereken onarım seviyesine göre farklılık göstermekte olup, sıklıkla kullanılan teknikler;

1- Sağlamlaştırma
2- Temizleme
3- Bütünleme
4- Yeniden Yapım (Rekonstrüksiyon)
5- Taşıma
6- Yeniden İşlevlendirme

Tekniklerinden oluşmaktadır (Ahunbay, 2022). Genellikle bu teknikler tek başına değil, ihtiyaç doğrultusunda birkaç tekniğin bir arada kullanılmasıyla uygulanmaktadır. Bilimsel restorasyonun temel ilkesi, esere mümkün olduğunca az müdahale etmek ve özgünlüğünü, tarihsel belge niteliğini korumaktır. Müdahale düzeyinin ve tekniğinin seçiminde hasarın boyutu ve yapının durumu belirleyici olup, hasarın boyutları büyüdükçe restorasyonun kapsamı da artmaktadır. Ani gelişen yangın, deprem gibi afet durumları ise genellikle daha kapsamlı müdahaleleri kaçınılmaz kılmaktadır.

1.7.1. Sağlamlaştırma

Sağlamlaştırma tekniği, anıtın yapı malzemesinin, taşıyıcı sisteminin ve üzerinde bulunduğu zemin koşullarının iyileştirilmesi şeklinde üç farklı müdahale çeşidini kapsamaktadır. Yapının taşıyıcı sistemi odağında yapılan müdahaleler arasında; kesit genişletme, payandalama, gergi elemanları kullanma, çember formunda donatıların yerleştirilmesi, temelin güçlendirilmesi, çatlakların dikiş yöntemiyle giderilmesi ve enjeksiyon uygulamaları bulunmaktadır. Yapısal eleman düzeyinde ise mikro enjeksiyonlar ve metal kenetlerle güçlendirme yöntemleri uygulanırken, zeminle ilgili müdahalelerde genel olarak enjeksiyon teknikleri veya mevcut zeminin iyileştirme amacıyla değiştirilmesi tercih edilmektedir (Tellioğlu ve Satıcı, 2023).

1.7.2. Temizleme

Temizleme tekniği, kültür mirası yapılar üzerindeki özgün olmayan, zaman içinde sonradan eklenmiş ve tarihi açıdan değer içermeyen unsurların dikkatli biçimde uzaklaştırılması işlemidir. Tarihsel süreç içerisinde esere eklenen, ilk tasarımda olmayan fakat dönem özelliği taşıyan ekler veya süslemeler korunmalıdır (Ahunbay, 2022). Bu durum Venedik Tüzüğünün 11. maddesinde "Anıta mal edilmiş farklı dönemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir; zira onarımın amacı üslup birliği değildir." şeklinde ifade edilmektedir.

Temizleme tekniği aynı zamanda miras yapının korunması gereken yüzeyinde biriken kirlenme veya estetik niteliklerini zedeleyen kalıntıların hassas bir şekilde uzaklaştırılmasını da kapsar. Söz konusu müdahaleler gerçekleştirilirken eserin malzeme özgünlüğüne zarar vermeyecek teknikler kullanılmalı, yapının özgünlüğünü ortaya çıkarmak amacıyla kontrollü ve belgeli bir süreç izlenmelidir. Böylece yapının hem estetik bütünlüğü sağlanmakta hem de miras eserin gerçek tarihi değerleri daha açık biçimde vurgulanmaktadır. Ayrıca, temizleme uygulamalarında, malzemelerin fiziksel ve kimyasal özelliklerine zarar verilmemesi için uygun yöntem ve malzemelerin seçilmesi de kritik önem taşımaktadır.

1.7.3. Bütünleme

Kısmen hasara uğramış veya bir bölümü yok olmuş yapıların özgün mimari bütünlüğüne yeniden ulaşabilmesi için gerçekleştirilen müdahaleler, "bütünleme" olarak

tanımlanmaktadır. Bu müdahale kararı, estetik kaygı, strüktürel zorunluluk veya işlevsel gereklilik doğrultusunda alınmış olabilir. Fakat bu uygulamanın planlaması ancak gerçek yapısal veriler ya da güvenilir, doğruluğu kanıtlanabilir belgeler doğrultusunda gerçekleştirilmelidir (Ahunbay, 2022).

Bütünleme tekniğinde özgün malzeme ve tasarım prensipleriyle uyum içinde hareket edilmeli ve yapının özgün durumundaki bütünlüğünün korunmasına özen gösterilmelidir. Bütünleme işlemleri sırasında, orijinal yapı ile sonradan yapılan müdahalenin birbirinden ayırt edilebilmesi için farklı bir yüzey dokusu ya da malzeme seçilmesi tercih edilebilir. Bu şekilde bir yaklaşım, yapıdaki özgünlüğün ve tarihi karakterin daha net algılanmasını sağlayarak restorasyon uygulamasının niteliğini artırmaktadır. Bu durum Venedik Tüzüğünün 12. Maddesinde "Eksik kısımlar tamamlanırken, bütünle uyumlu bir şekilde bağdaştırılmalıdır; fakat bu onarımın, aynı zamanda sanatsal ve tarihi tanıklığı yanlış bir biçimde yansıtmaması için, özgünden ayırt edilebilecek bir şekilde yapılması gereklidir." şeklinde ifade edilmektedir.

1.7.4. Yeniden Yapım (Rekonstrüksiyon)

Tamamen ortadan kalkmış veya ağır tahribata uğramış bir anıt ya da sit alanının, mevcut tarihi belgeler ve veriler doğrultusunda yeniden inşa edilmesi işlemine rekonstrüksiyon (yeniden yapım) denir. Bu yöntem, ancak kentsel silüetin korunması veya tarihi kompozisyonun devam ettirilmesi gibi zorunlu hallerde uygulanması gereken özel bir koruma tekniği olarak kabul edilir. Yeniden yapılan yapı, özgün eserle birebir aynı olsa dahi, orijinal eserin sahip olduğu tarihi değeri tam anlamıyla taşıyamayacağı unutulmamalıdır. Çünkü tarihi değer, yalnızca yapı malzemesi ve biçimden değil, aynı zamanda eserin yaşanmışlığı ve özgünlüğünden kaynaklanmaktadır (Ahunbay, 2022).

1.7.5. Taşıma

Taşıma tekniği, tarihi yapıların mevcut konumlarında korunmasının mümkün olmadığı durumlarda, yapının özgünlüğünü en üst düzeyde koruyarak başka bir alana aktarılması işlemidir. Bu yöntem, ancak kapsamlı bir belgelemeye, ayrıntılı bir taşıma planlamasına ve titiz bir uygulama sürecine dayalı olarak başarılı biçimde gerçekleştirilebilir. Tarihi yapının fiziksel bütünlüğünün yanı sıra, bulunduğu bağlam ve çevresiyle kurduğu ilişki de kültürel değerin önemli bir bileşenidir. Bu nedenle yapının taşınmasına karar verilmeden önce, tüm

alternatif yöntemlerin incelenmiş olması ve taşımanın kaçınılmaz bir gereklilik olarak ortaya çıkması gerekmektedir. Taşıma sırasında, tarihi yapının bütün olarak taşınması mümkün değilse, yapının dikkatli bir şekilde bileşenlerine ayrılarak numaralandırılması, belgeleme yapılması ve özgünlüğünü kaybetmeden yeniden monte edilmesi önem taşır. Ancak bu süreçte özgün malzeme ve işçiliğin belli oranlarda kayba uğraması kaçınılmazdır. Bu yöntemin uygulanması sırasında disiplinlerarası uzman ekiplerin koordinasyonu, sürecin başarılı şekilde tamamlanması açısından kritik bir öneme sahiptir. Sonuç olarak taşıma yöntemi, yüksek düzeyde teknik bilgi, hassasiyet ve planlama gerektiren, kültür varlığının özgün bağlamından koparılmasına neden olabilecek riskli bir uygulama olup, ancak zorunlu koşullarda ve bilimsel standartlara uygun biçimde gerçekleştirilmesi gereken bir koruma yaklaşımıdır.

1.7.6. Yeniden İşlevlendirme

İnsanoğlunun oluşturduğu yapılı çevreler yaşayan ve dinamik özelliktedir. Bu çevreleri kullanmaya devam ettikçe varlığını sürdürmeye de devam edecektir. İnsanlar ne zaman bu bölgelerden göç edip ihtiyaçlarını farklı bölgelerde karşıladıklarında, boşalan tarihi yapılar bakımsızlık, vandalizm, bilinçsiz müdahale gibi yapıya zarar verici etkilerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sebepten dolayı bir restorasyon tekniği olarak, tarihi çevre koruma uygulamalarından birisi de yapının ve bölgenin yaşamaya devam etmesi için yeniden işlev verme uygulamasıdır. Bu uygulama Venedik Tüzüğü'nde (Madde 5) şu şekilde ifade edilmiştir: "Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir."

Yapıya işlev kazandırılması sırasında özgün mimari özelliklerin ve mekan bütünlüğünün korunması esastır. Yeni kullanım işlevi verilirken, yapının özgün niteliklerine zarar verebilecek mekan bölmeleri, taşıyıcı sisteme müdahale eden ya da mimari detayları kapatan iç düzenleme ve tefrişlerden kaçınılması gerekmektedir. Bu nedenle, özgün yapısal değerleri tehlikeye atabilecek herhangi bir müdahaleden uzak durulmalı ve yeni işlev, eserin korunmasını destekleyecek biçimde tasarlanmalıdır (Ahunbay, 2022).

Tarihi yapılara yeniden işlev önerisi getirilmeden önce yapının strüktürel durumu uzmanlar tarafından detaylı bir şekilde analiz edilmelidir. İlk tasarımdaki durumuna göre

değerlendirme yapılması gerekmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus yapıya yeniden işlev verme gayesi ile yapının strüktürünü ilk tasarımın üzerine çıkaracak müdahalelerden kaçınılmaktır.

Yeniden işlev önerisinde dikkat edilmesi gereken bir diğer konu yapının eski işlevi ile yeni işlevi arasında bir bağının bulunmasıdır.

"Yeni işlev ve etkinlikler tarihi kent veya kentsel alanın karakteriyle uyumlu olmalıdır (Washington Tüzüğü, Madde 8)." Bu durum yapının tasarımında düşünülenlerle güncel kullanım arasında bir ilişki kurma açısından önemlidir.

Yeni etkinlikler, geleneksel faaliyetlere ve yerli halkın geçim kaynağını oluşturan işlere zarar vermemelidir (Valetta İlkeleri, 2011). Aksine yerel halkın katılımcı yaklaşımla süreç içerisine dahil edilmesi gerekmektedir. İş imkanları ile bölgede istihdam edilmeli, talep ve görüşleri dikkate alınmalıdır. Böylelikle tarihi çevrenin göç ile boşalma tehdidi altında kalmaması, en az müdahale ile bilinçli halk tarafından doğal olarak korunması hedeflenmektedir.

Tarihi çevrede ilk tasarımındaki özgün işlevini yitirmiş yapılara yeni bir işlev verildiğinde, müdahale edilen bölge turizm cazibe noktası haline gelebilir. Bölgeye plansız bir şekilde gelen insanlar hem maddi hem de manevi kültür ögelerine istemli ya da istemsiz olarak zarar verebilmektedir. Bu durumun önüne geçebilmek amacıyla yapılara yeni bir işlev verme uygulamasından önce bölgenin yönetim planlaması oluşturulmalı, turizm aktivitesini kontrollü bir şekilde gerçekleştirerek bölgenin göreceği tahribat düzeyini minimum seviyede tutmak hedeflenmelidir.

Yeniden verilen işlev her ne kadar tüm bu hususlar çerçevesinde gerçekleştirilse de değişen çağın gereksinimleri bazı durumlarda yeni yapı tasarımı ya da miras yapıya çağdaş ek yapılması ihtiyacını oluşturmaktadır.

Tablo 3. Restorasyon Teknikleri

Restorasyon Tekniği	Açıklama
Sağlamlaştırma	Tarihi yapıların malzemesinin, strüktürünün ve zemininin dayanıklılığını artırmak için gerçekleştirilen müdahalelerdir.
Temizleme	Yapının özgün dokusuna zarar vermeden, yüzeyde oluşan kir, is ve uygunsuz eklerin dikkatli bir şekilde uzaklaştırılmasıdır.
Bütünleme	Eksik ya da hasarlı bölümlerin, özgün yapıyla uyum sağlayan malzemeler kullanılarak, bütünlüğe kavuşturulmasıdır.

Tablo 3'ün devamı

Yeniden Yapım (Rekonstrüksiyon)	Özgün belgeler doğrultusunda, tamamen veya büyük oranda kaybedilmiş bir yapının yeniden inşa edilmesidir.
Taşıma	Yerinde korunması mümkün olmayan durumlarda yapının özgün çevresinden ayrılarak başka bir alana aktarılması işlemidir.
Yeniden İşlevlendirme	Tarihi yapının özgün karakterini zedelemeden, yeni bir kullanım işlevi verilerek sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır.

1.8. Çağdaş Ek

Miras yapıların çağdaş kullanımlara uyarlanması sürecinde, yeni işlevlerin beraberinde getirdiği ihtiyaçları karşılamak ve konfor koşullarını temin etmek amacıyla, bazı durumlarda ek mekan ve destekleyici donatıların tasarlanarak yapıya eklenmesi söz konusu olmaktadır (Ahunbay, 2022). Bu durumda miras yapıya çağdaş ek yapılması düşünülebilir. Yalnızca yeni işlevin gerektirdiği durumlarda değil belirli ölçekte hasarlı miras yapıların estetik değeri ya da taşıyıcı sistem sorunları sebebiyle de miras yapılara çağdaş ek yapılabilir.

Çağdaş ek yapılması gereken durumlarda miras yapıyı anlamlandıran en küçük ölçekteki bir süslemeden en büyük ölçekteki çevresel etkenlerine kadar bütün değerlere saygılı bir yaklaşım izlenmesi gerekmektedir. Venedik Tüzüğünün 13. Maddesinde bu konudan şu şekilde bahsedilmiştir: "Eklemelere, ancak yapının ilgi çekici bölümlerine, geleneksel konumuna, kompozisyonuna, dengesine ve çevresiyle olan bağıntısına zarar gelmediği durumlarda izin verilebilir."

Çağdaş ek yapıldığında, ekin yeni bir ek olduğu toplum tarafından açık bir şekilde algılanabilir olması ve geri dönüştürülebilir bir yapıda olması gerekmektedir. Sonuç itibariyle yapılan ek günümüz şartlarının ihtiyacı doğrultusunda yapılan bir uygulama niteliğindedir. İlerleyen dönemlerde ihtiyaçlar değiştiğinde miras yapıya zarar vermeden çağdaş ekin de değiştirilebilir, dönüştürülebilir bir yapıda olması gerekmektedir.

Tarihi çevrede tasarım süreci, çok boyutlu ve kesin sınırları olmayan bir yaklaşımdır. Tarihi yapıların yer aldığı kentsel dokuların dönüşümü ve yenilenmesi söz konusu olduğunda, her tasarım kendi bağlamında özgün koşullar taşır ve standart doğrularla sınırlandırılamaz. Dolayısıyla tarihi dokuya veya yapıya yönelik önerilen çağdaş ekin hangi yöntemle gerçekleştirileceği konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır (Kılıç, 2015). Bununla birlikte, çağdaş eklerin tasarımında esas alınan genel kriterler; tarihi doku ve

yapıların özgün değerleri korunmalı, yapılan ekler dönemin kendi kentsel ve mimari karakter özelliklerini yansıtmalı ve taklitten kaçınılmalıdır. Çağdaş müdahalelerin, özgün dokunun karakteristik özelliklerini zedelemeyecek biçimde yapılması ve tarihi yapıların ifade ettiği anlamların korunarak devam ettirilmesi gerekirken; özgün ve farklı tasarım yaklaşımlarıyla da zenginleşmenin sağlanması hedeflenmektedir (Kaçar ve Semerci, 2022). Bu durum Venedik Tüzüğünün 9. ve 12. maddelerinde şu şekilde ifade edilmiştir:

Madde 9

"…yapılması gerekli herhangi bir eklemenin mimari kompozisyondan farkı anlaşılabilmeli ve gününün damgasını taşımalıdır."

Madde 12

"Eksik kısımlar tamamlanırken, bütünle uyumlu bir şekilde bağdaştırılmalıdır; fakat bu onarımın, aynı zamanda sanatsal ve tarihi tanıklığı yanlış bir biçimde yansıtmaması için, özgünden ayırt edilebilecek bir şekilde yapılması gereklidir."

Büyükmıhçı vd. (2019) çağdaş ekleri miras yapıya birleşim biçimleri yönünden beş farklı şekilde gruplandırarak örneklerle şu şekilde açıklamışlardır:

1.8.1. Miras Yapılar Arasında İşlevsel ve Fiziksel Bağlantı Sağlayan Ekler

- Queen Richmond Centre West

Kanada'nın Toronto kentinde 1911 yılında bisküvi üretim tesisi olarak inşa edilen yapı, zaman içinde fabrikanın artan ihtiyaçlarına bağlı olarak çeşitli eklemeler ve değişikliklerle yeniden şekillenmiştir. 2015 yılına gelindiğinde, bu endüstriyel kompleksin iki tarihi yapısıyla bütünleşen ve QRC West adı verilen, ofis kullanımlı çağdaş bir eklenti projesi hayata geçirilmiştir.

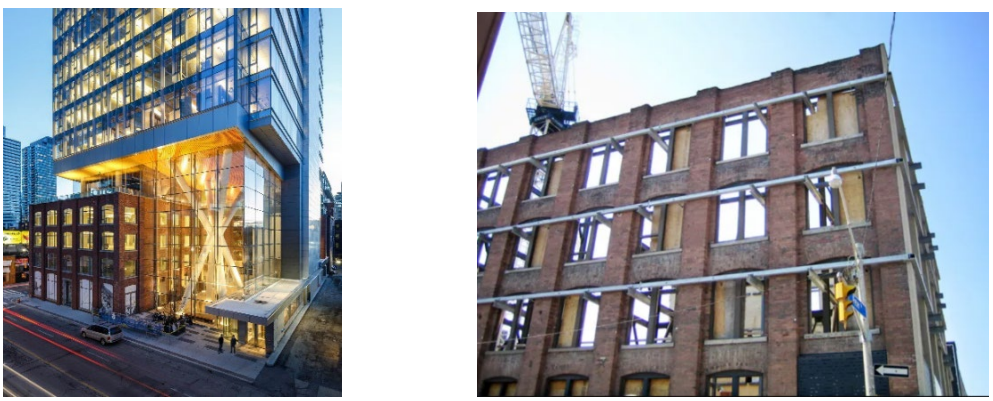

Şekil 12. QRC West Tarihi Fabrika Binasının Restorasyonu (URL-10),(URL-11)

Yeni yapı inşa edilmeden önce, miras değeri taşıyan fabrika binaları özgün nitelikleri korunarak restore edilmiştir. Tasarım sürecinde tarihi dokunun mümkün olan en az müdahale ile korunması hedeflenmiş, bu doğrultuda çağdaş kule, mevcut yapılara doğrudan temas etmeyecek biçimde yükseltilmiş bir platform üzerinde konumlandırılmıştır. Bu çözüm, dijital tasarım araçları ve çağdaş mühendislik teknolojilerinden yararlanılarak uygulanmıştır.

Şekil 13. Platform ve Kolonlar (URL-12)

Şekil 14. Kat Planı ve Kesit (URL-13)

1.8.2. Tekil Miras Yapıya İşlevsel ve Fiziksel Olarak Bağlanan Ekler

- Royal Ontario Museum

Toronto'da yer alan Royal Ontario Müzesi'ne, 1912'de başlayan inşa sürecinden yaklaşık doksan yıl sonra, 2002 yılında mimar Daniel Libeskind tarafından çağdaş bir ek yapı tasarlanmıştır. Bu yeni yapı, müzenin var olan kültürel ve işlevsel bütünlüğünü desteklemeyi amaçlamakla birlikte, mimari biçim olarak müze içerisindeki kristallerin formlarından esinlenen dinamik ve prizmatik bir geometriyle kurgulanmıştır.

Şekil 15. Royal Ontario Museum (URL-14)

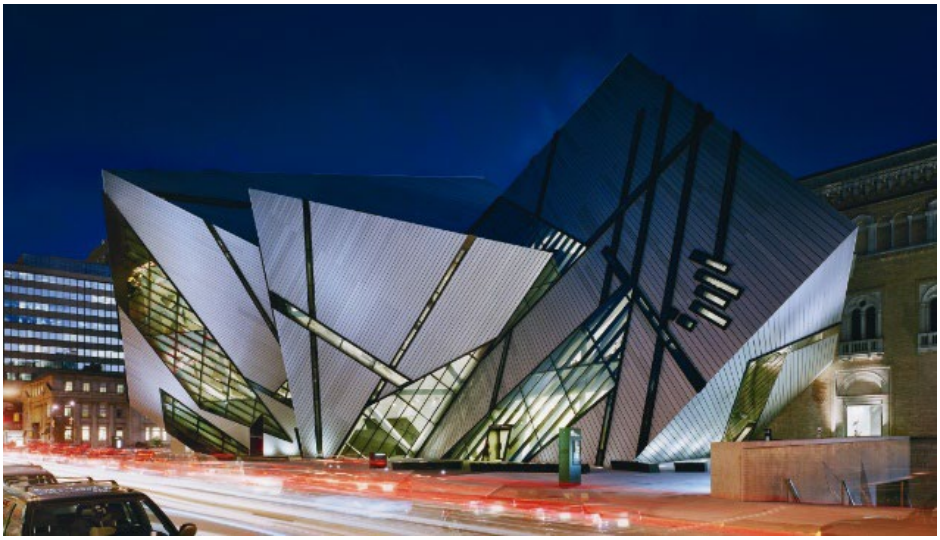

Şekil 16. Royal Ontario Museum (URL-14)

Tasarım yaklaşımında temel ilke, tarihi yapının özgün karakterine saygı göstererek onun fiziksel bütünlüğüne mümkün olan en az müdahaleyle çağdaş ekin entegre edilmesi olmuştur. Bu bağlamda, gelişmiş dijital tasarım araçları ve günümüz yapı teknolojilerinden yararlanılarak çağdaş ekin karmaşık formu detaylı biçimde çözülmüş; aynı zamanda miras yapıyla doğrudan temas etmeksizin, yapısal ve estetik uyumu gözeten bir ilişki kurulmuştur. Bu yöntem sayesinde, hem çağdaş mimarlık dilinin temsil gücü korunmuş hem de tarihi yapının değerine zarar verilmeden yeni bir mimari katman önerilmiştir.

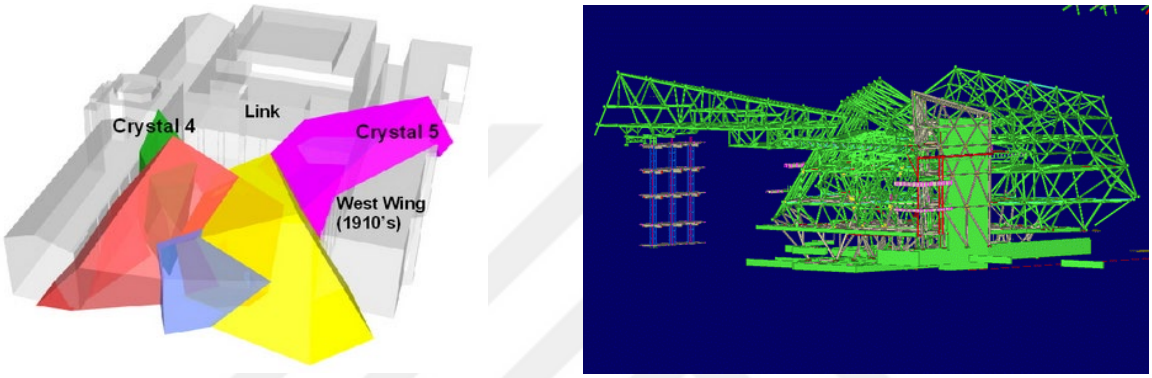

Şekil 17. Çağdaş Ek Dijital Form Tasarımı (URL-15)

1.8.3. Miras Yapının İçindeki Boşluklara Yerleştirilen Ekler

- Adnan Büyükdeniz Kütüphanesi

2009 yılında İstanbul'da tasarlanan Adnan Büyükdeniz Kütüphanesi, arkeolojik kazılar sonucunda gün yüzüne çıkan bir kilise kalıntısının bulunduğu alana inşa edilmiştir. Projede öncelikli olarak tarihi taş duvar kalıntılarının korunması hedeflenmiş; bu duvarlar, yeni yapının tasarımında hem fiziksel hem de simgesel bir sınır elemanı olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 18. Adnan Büyükdeniz Kütüphanesi (URL-16)

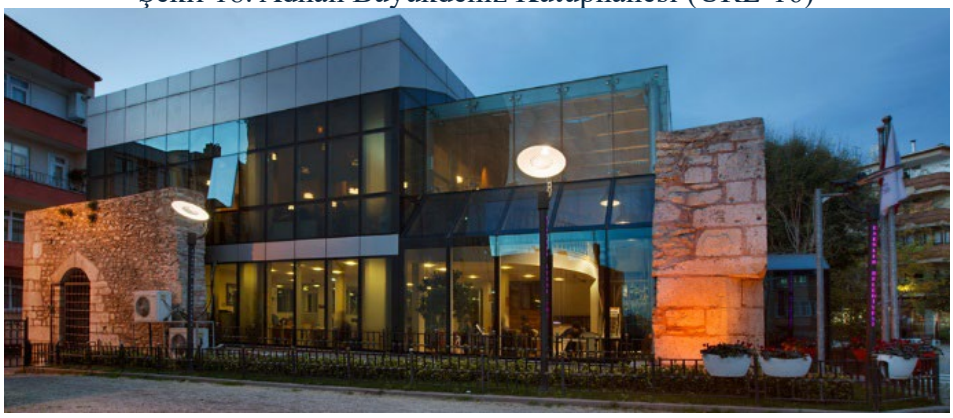

Şekil 19. Adnan Büyükdeniz Kütüphanesi (URL-16)

Çağdaş kütüphane yapısı, kendi strüktürel sistemine sahip olacak biçimde tasarlanmış; böylece tarihi yapıya en az müdahale ile mekansal bütünlük sağlanmıştır. Saydam malzeme kullanımı sayesinde hem mevcut kalıntılar görünür kılınmış hem de geçmiş ile günümüz arasında dengeli bir ilişki kurulmuştur. Bu örnek, miras yapının fiziksel varlığına zarar vermeden, çağdaş bir işlevle yaşatılmasına olanak tanıyan duyarlı bir tasarım yaklaşımını yansıtmaktadır.

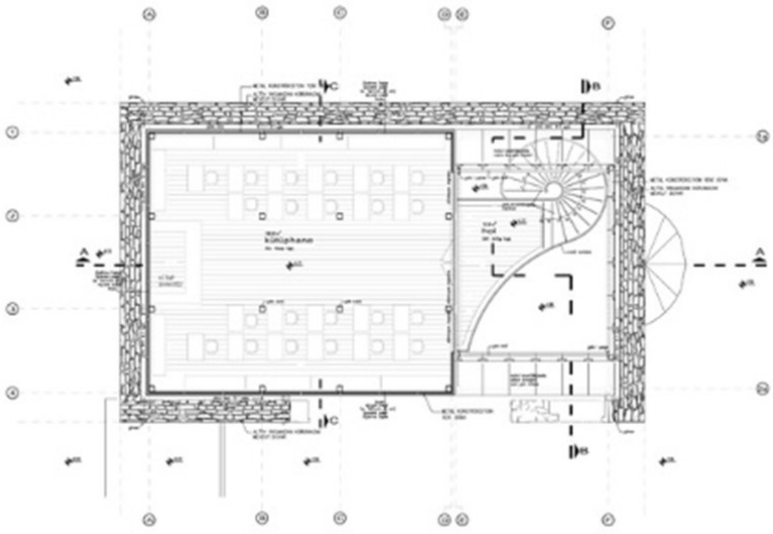

Şekil 20. Adnan Büyükdeniz Kütüphanesi Plan (URL-16)

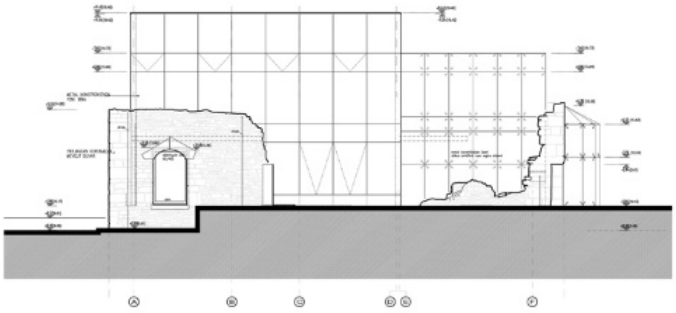

Şekil 21. Adnan Büyükdeniz Kütüphanesi Görünüş (URL-16)

1.8.4. Miras Yapının Üstüne Yerleştirilen Kat veya Çatı Eklemeleri

- Antwerp Port House

Belçika'nın Anvers kentinde 1990'lı yıllarda inşa edilmiş olan ve bir dönem itfaiye istasyonu olarak kullanılan yapı, 2016 yılında Zaha Hadid'in tasarladığı çağdaş eklentiyle birlikte yeni bir işlev kazanarak Liman Binası'na dönüştürülmüştür.

Yapının konumu itibarıyla dört cephesi de su ile çevrilidir ve her yönünün algılanabilir olması, tasarım sürecinde yeni yapının herhangi bir cepheye yaslanmadan, bağımsız ve yukarı doğru yükselen bir kütle olarak ele alınmasına neden olmuştur.

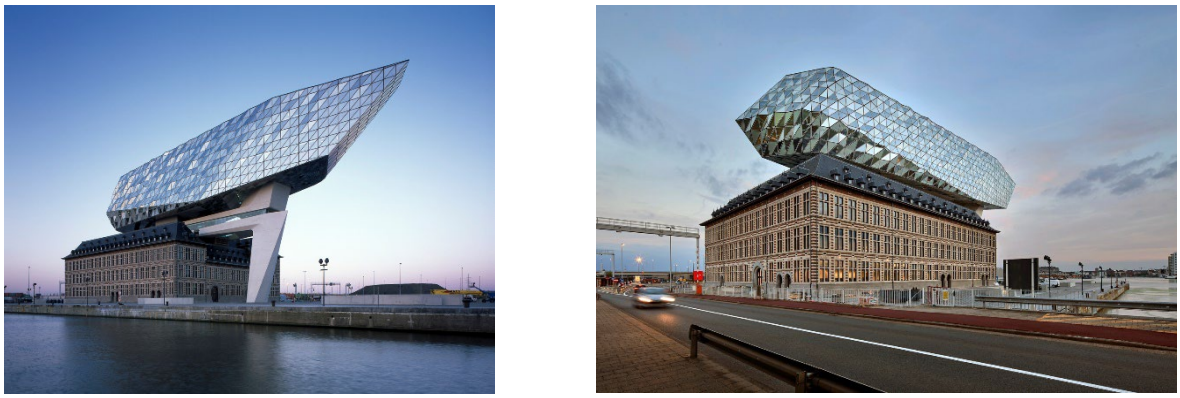

Şekil 22. Antwerp Port House (URL-17)

Tasarım yaklaşımında tarihi yapıya fiziksel müdahaleyi en aza indirme ilkesi benimsenmiş; bu doğrultuda çağdaş ekin taşıyıcı sistemi, yapıdan bağımsız iki beton kolonla çözümlenmiştir. Bu kolonlardan biri güney cephesine, diğeri ise avlu bölümüne yerleştirilmiş ve yeni yapı, bu elemanlar üzerine oturtularak mevcut tarihi binaya zarar

vermeden güncel kullanım olanakları sunulmuştur. Söz konusu müdahale, geçmişin izlerine saygılı bir yaklaşımla, çağdaş mimarinin olanaklarıyla kurgulanmış dengeli bir yeniden işlevlendirme örneği olarak değerlendirilebilir**.**

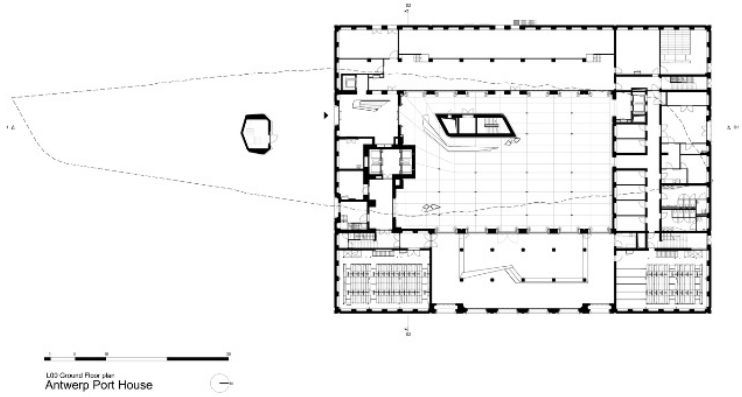

Şekil 23. Antwerp Port House Zemin Kat Planı (URL-17)

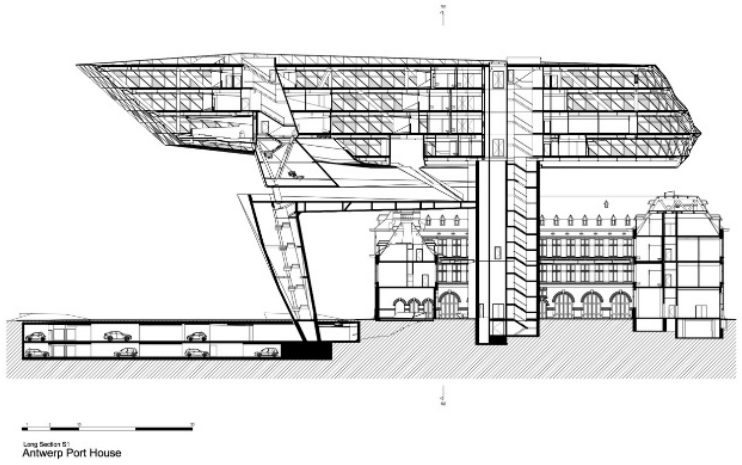

Şekil 24. Antwerp Port House Kesit (URL-17)

1.8.5. Miras Yapıya Yeraltı Seviyesinden Bağlanan Ekler

- Joanneum Museum

2011 yılında Avusturya'nın Graz şehrinde hayata geçirilen çağdaş eklenti, mevcut müze kompleksinin artan mekansal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tasarlanmıştır. Okuma

salonu, konferans alanı ve arşiv gibi yeni işlevleri barındıran bu ek yapı, müze yerleşkesinde yer alan üç ayrı tarihi binayı yer altından birbirine bağlamaktadır.

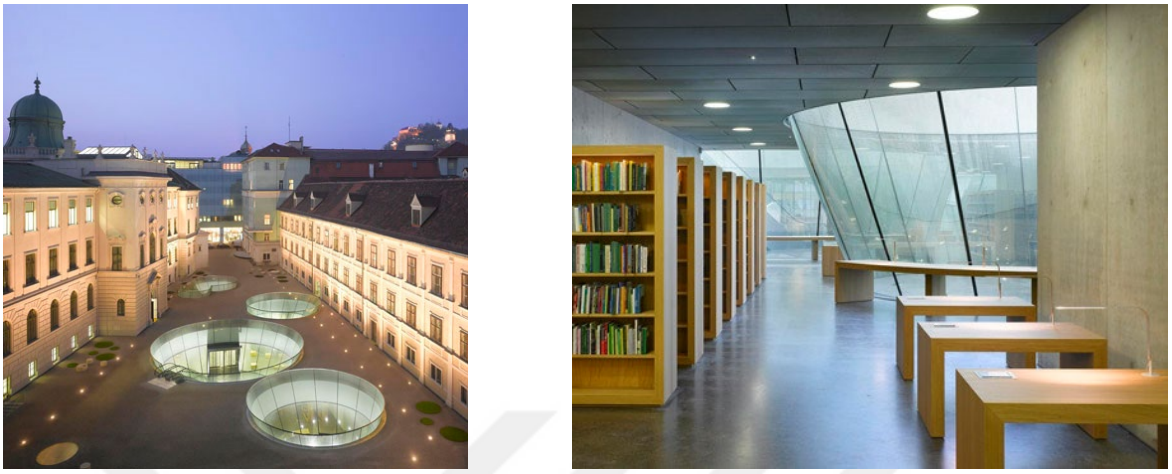

Şekil 25. Joanneum Museum Çağdaş Ek, İç Mekan (URL-18)

Tasarımın önemli bir özelliği, tarihi yapıların avlularına yerleştirilen cam örtülü konik açıklıklar aracılığıyla doğal ışığın yer altı alanlarına yönlendirilmesidir. Bu açıklıklar hem gün ışığını mekana taşımakta hem de asansör vasıtasıyla ziyaretçilerin buradan yapıya girmelerini sağlamaktadır. Betonarme taşıyıcı sistemle inşa edilen çağdaş eklenti, mevcut tarihi dokuya doğrudan bir müdahalede bulunmadan, yapının özgün tasarımını korumaya yönelik bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

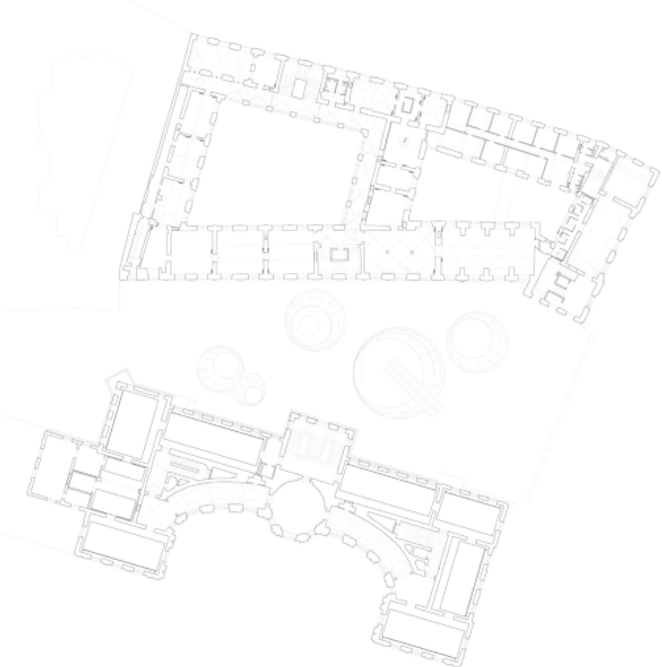

Şekil 26. Joanneum Museum Plan (URL-18)

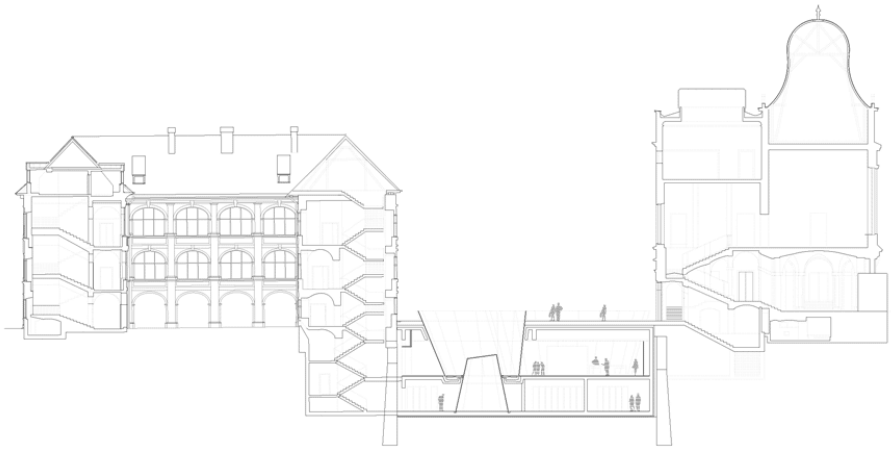

Şekil 27. Joanneum Museum Kesit (URL-18)

Tarihi yapılara çağdaş ekler yoluyla müdahale etmek, yalnızca yeni mekansal gereksinimlere çözüm üretmek değil, aynı zamanda miras yapıyı koruma uygulaması olarak da değerlendirilmektedir. Bu bağlamda incelenen örnekler, çağdaş eklerin mimari özgünlüğü koruyarak mevcut yapılara saygılı bir biçimde nasıl entegre edilebileceğini göstermektedir. Uygulamalarda öne çıkan ortak yaklaşım; yapının fiziksel bütünlüğünü bozmadan, işlevsel gereksinimleri karşılayan ve çağdaş mimarinin olanaklarını kullanan tasarımlar geliştirilmesidir. Dolayısıyla çağdaş ekler, kültürel mirasın korunması ve güncel yaşama entegre edilmesi sürecinde dikkatle ele alınması gereken çok katmanlı bir tasarım problemidir ve her müdahale, bulunduğu bağlam özelinde, özgün bir çözüm yaklaşımıyla değerlendirilmelidir.

Miras yapılara eklenen çağdaş ekler, kimi durumlarda işlevsel ve mekansal ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalabilir ya da yapının özgün değerlerini koruma zorunluluğu nedeniyle ek yapı uygulaması mümkün olmayabilir. Bu tür durumlarda miras yapıya bitişik parsellerde ya da tarihi çevre içerisinde yeni bir çağdaş yapının tasarlanması gündeme gelebilmektedir. Böyle bir karar alındığında, tarihi çevre ile bütünleşme biçimine göre farklı tasarım yöntemleri ve kriterleri göz önünde bulundurularak proje geliştirilmesi gereklidir.

1.9. Tarihi Çevre İçerisinde Yeni Yapı Tasarımı

Tarihi çevre kavramı, bir toplumun tarih boyunca oluşturduğu ve kültürel kimliğini yansıtan kentsel veya kırsal fiziki mekanların bütününü ifade eder (Ahunbay, 2022). Tarihi çevreler, somut tarihi yapılar ve dokuların yanı sıra toplumsal belleğe kazınmış kimlik

öğelerini, geleneksel yaşam örüntülerini ve ölçek duygusunu barındırır. Bu çevrelerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması, kültürel süreklilik açısından büyük önem taşır. Tarihi çevre içerisinde miras odaklı çağdaş tasarım ise, tarihi çevrenin bu değerlerini merkeze alan ve yeni yapıyı bu değerlerle ilişki kuracak şekilde biçimlendiren tasarım anlayışıdır. Burada amaç, yeni bir yapının tarihi çevrede "yabancı" bir unsur olmaktan ziyade, o çevrenin evrimsel devamlılığının bir parçası haline gelmesidir. Tarihi çevrede yeni yapı tasarımından Washington Tüzüğü'nde şu şekilde bahsedilmektedir: "Yeni binalar yapılması gerektiğinde veya eskileri uyarlanırken, mevcut mekansal oluşum saygı görmeli, özellikle ölçek ve parsel boyutuna dikkat edilmelidir. Çevreye uyumlu çağdaş ögeler yöreyi zenginleştirebileceğinden, yeni tasarımlar engellenmemelidir (Madde 10)."

Valetta ilkelerinde Washington Tüzüğüne atıf yapılarak şu ifadelerle açıklanmıştır: "Mekansal, görsel, soyut ve işlevsel yönden uygun mimari müdahalelerin temelinde tarihi değerlere, düzenlere ve katmanlara saygı olmalıdır. Ne tür üslup ve anlatım aracıyla olursa olsun, yeni tasarımlarda çarpıcı veya aşırı tezatların olumsuz etkilerinden, kentsel dokunun ve mekanın parçalanması ve kesintiye uğratılmasından kaçınılmalıdır."

Toplumsal yapıdaki değişimler, ekonomik gelişmeler, kent merkezlerindeki artan nüfus ve buna bağlı ortaya çıkan yeni mekansal ihtiyaçlar, tarihi dokuların içerisinde yeni yapıların inşa edilmesini kaçınılmaz hale getirmiştir. Fakat yakın tarihte yapılan bazı çağdaş müdahalelerin tarihi çevreler ile uyumsuzluğu, mevcut dokuların fiziksel ve kültürel değerlerinde ciddi tahribatlara neden olmuş ve bu alanların özgünlüğünün kaybolma tehlikesi ortaya çıkmıştır (Arslan vd., 2020). Bu olumsuz deneyimler nedeniyle, tarihi çevrede yeni yapı konusunda uluslararası düzeyde ilkeler, bildirgeler ve standartlar geliştirilmiş; birçok ülke tarihi alanlarda yeni tasarımları yönlendiren yasal düzenlemeler getirmiştir. Günümüzde, tarihi çevrelerde çağdaş tasarımların "miras odaklı" bir yaklaşımla ele alınması gerektiği genel bir kabuldür. Bu, yeni yapıların kendi dönemlerinin mimari ifadelerini yansıtırken, tarihi çevrenin değerlerine saygılı ve onları tamamlayıcı nitelikte olması anlamına gelmektedir (ICOMOS, 1987).

1.9.1. Tarihi Çevrede Yeni Yapıya Yaklaşımların Tarihsel Gelişimi

1931 tarihli Atina Restorasyon Tüzüğü, anıtları çevresiyle birlikte bütünsel olarak değerlendirmeyi ve tarihi çevreye saygılı yeni yapı tasarımlarını teşvik eden ilk önemli uluslararası belgelerden biridir (ICOMOS, 1931). Ardından 1964 yılında kabul edilen

Venedik Tüzüğü ise tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımı ve eklemelerle ilişkin önemli kararlar içermektedir. Özellikle bu tüzüğün 6. maddesi anıtların çevresiyle birlikte korunmasını vurgulamış, yeni tasarımların geleneksel çevrenin kütle ve renk dengelerini gözetmesi gerektiğini belirtmiştir (ICOMOS, 1964).

1970'li ve 1980'li yıllar, tarihi çevre korumasının ölçeğinin kent bütününe yayıldığı ve "kentsel sit" kavramının önem kazandığı bir dönemi temsil eder. Bu dönemde ortaya çıkan 1975 Amsterdam Bildirgesi ve 1985 Granada Sözleşmesi gibi belgeler, tarihi kentsel alanların korunmasına yönelik yasal düzenlemelerin önemini ortaya koymuş ve yeni yapıların onay süreçlerini düzenleyen ilkeleri içermiştir. 1987 tarihli Washington Tüzüğünde (Tarihi Kentler Bildirgesi) ise yeni yapıların mevcut kentsel dokuya ölçek, parsel büyüklüğü ve mekansal süreklilik açısından uyum sağlaması gerektiği, ancak çağdaş mimari unsurlarla da tarihi çevreye katkı sunabilecekleri belirtilmiştir (ICOMOS, 1987).

2000'li yıllara gelindiğinde, özellikle tarihi şehir merkezlerinde büyük ölçekli ve yüksek yapıların gündeme gelmesi, koruma prensiplerinin yeniden sorgulanmasına neden olmuştur. Bu süreçte UNESCO tarafından kabul edilen 2005 Viyana Memorandumu, tarihi çevre ve çağdaş mimarlık arasındaki hassas dengenin önemine işaret etmiştir. Benzer bir yaklaşım, 2011 yılında UNESCO tarafından geliştirilen Tarihi Kentsel Peyzaj (Historic Urban Landscape - HUL) yaklaşımında da görülmektedir. HUL yaklaşımı, tarihi kentlerin korunmasını sürdürülebilir kentsel gelişme çerçevesinde bütüncül bir şekilde ele alır. Aynı yıl hazırlanan Valetta İlkeleri ise yeni yapıların enerji verimliliği, ölçek ve silüet gibi kriterler açısından duyarlı planlanmasını önermektedir (ICOMOS, 2011).”

Türkiye özelinde ise 2013 yılında yayımlanmış olan ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi; Türkiye'nin yasalaştırarak kabul ettiği uluslararası belgelerden olan "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme", "Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi" ve "Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi" doğrultusunda hazırlanmıştır. Bildirgenin temel amacı, Türkiye'nin zengin kültürel mirasını tehdit eden mevcut bazı yasal düzenlemelerin varlığına dikkat çekmek ve uluslararası standartlar doğrultusunda koruma ilkeleri, koruma yöntemleri, terminolojisi ve yasal-yönetsel çerçevesi konusunda uluslararası bir uzlaşı sağlamak olarak belirtilmiştir (ICOMOS Türkiye, 2013).

Özetle, tarihsel gelişim boyunca yeni ve eski mimarlığın ilişkisine dair iki uç yaklaşım görülmüş, ancak uluslararası ilkeler giderek bu iki uç arasında bir denge kurma yönünde evrilmiştir. Günümüzde kabul gören anlayış; tarihi çevredeki yeni yapıların ne doğrudan

doğruya eskiyi taklit eden sahte tarihi dekorlar olmaları, ne de bulundukları çevreyi hiçe sayan bambaşka objeler gibi davranmaları yönündedir. Bunun yerine, "uyumlu, saygılı ama çağdaş" bir tasarım diliyle, yeninin eskiden ayırt edilebildiği ve aynı zamanda eskiyi tamamlayarak bütünün değerini artırdığı bir mimari yaklaşım benimsenmektedir. Nitekim I.M. Pei'nin tasarladığı Louvre Piramidi gibi örneklerde görüldüğü üzere, modern ve tarihi üslupların yan yana getirilmesi, doğru tasarım ilkeleriyle uygulandığında karşılıklı birbirine değer katan, destekleyen tamamlayıcı bir etki yaratabilmektedir.

Şekil 28. Louvre Müzesi ve Piramidi (URL-19)

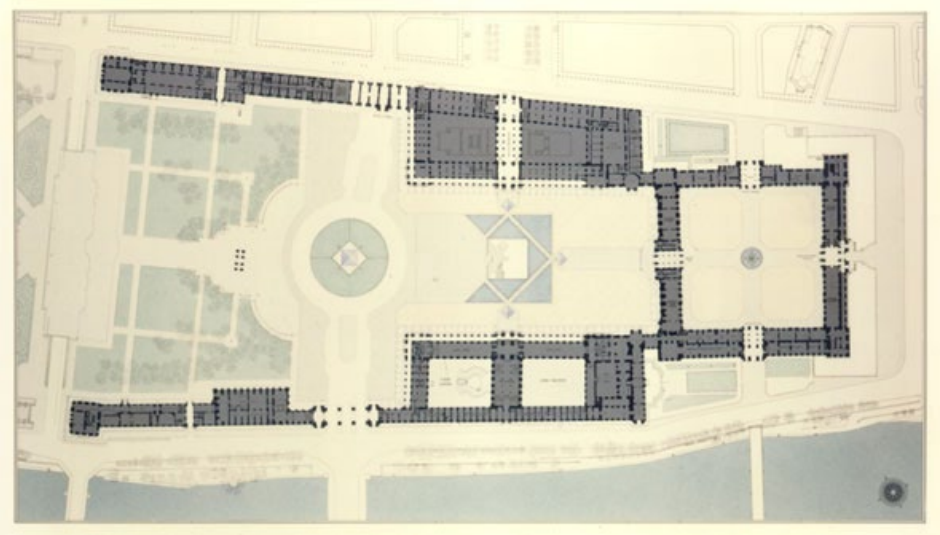

Şekil 29. Louvre Müzesi ve Piramidi Plan (URL-20)

1.9.2. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarım Yaklaşımları

Tarihi çevrede tasarlanacak yeni yapıların mevcut miras yapıyı doğrudan taklit eden bir kopya mı olması gerektiği, belirli özelliklerinden referanslar alarak çevreyle uyumlu hale mi getirileceği yoksa bütünüyle çağdaş bir tasarım diline mi sahip olması gerektiği, tasarımcıların karşılaştığı önemli tartışma ve karar noktalarından biridir (A. Can ve Uyguralp, 2022). Tarihi çevrede yeni bir yapı tasarlanırken mimarlar genellikle üç temel yaklaşım benimsemektedir.

- Tarihi Üsluba Öykünme
- Tarihi Üslubun Yorumu
- Karşıt/Çağdaş Yaklaşım

- Tarihi Üsluba Öykünme

Velioğlu'na (1992) göre, bu yaklaşım tarihi çevrelerde tasarlanan yeni yapıların, mevcut tarihi yapıların mimari detay ve özelliklerini birebir aynı şekilde kullanarak oluşturulmasını benimseyen bir yaklaşımdır. Bu anlayış, bazı uzmanlar tarafından desteklenirken diğerleri tarafından ise eleştiri konusu olmaktadır**.**

Branca (1979), taklit yaklaşımının bir dönemin mimari tarzının baskın olarak bulunduğu tarihi çevrelerde uygulanabileceğini savunmuş, restorasyon çalışmalarında döneme ait biçimlerin taklit edilebileceğini hatta bunun gerekli olduğunu ifade etmiştir.

Bektaş (1992) ise tarihi yapıların çevresinde tasarlanacak yeni yapıların çağdaş mimari tarzda şekillenmesi gerektiğini belirtmiş ve geçmiş dönemlerin mimari çözümlerinin günümüzde aynen kullanılmasını, "geçmişi doğru anlayamamanın ve çağın gerisinde kalmışlığın bir göstergesi" olarak değerlendirmiştir (A. Can ve Uyguralp, 2022).

Bu yaklaşımda yeni yapı, yer aldığı tarihi çevrenin mimari özelliklerini, üslubunu ve detaylarını birebir taklit ederek tasarlanır. Buradaki temel amaç, yeni yapının tarihi dokuyla bütünleşmesi, farklılığını hissettirmeden mevcut dokuyla bütünleşmesidir. Tasarımcılar genellikle geleneksel malzemeleri kullanmakta ve cephelerdeki oranları tekrar ederek, ortaya tarihi yapılardan kolay ayırt edilemeyen yeni yapılar çıkarmaktadır. Örneğin, koruma alanlarında bazen yeni konutlar yerel tarihi evlerin tarzında inşa edilerek eskiyle "ayniyet" yakalanmaya çalışılır. Bu yöntemin avantajı, sokak silüetinde yabancılaşma yaratmaması ve tarihi atmosferin devamlılığını sağlamasıdır. Bu yöntemin avantajı, mevcut sokak silüetini

bozmaması ve tarihi dokunun sürekliliğini sağlamasıdır. Ancak, önemli bir dezavantaj olarak tarihi kimlik algısında yanıltıcı etkiler oluşturabilir.

Uluslararası koruma çevresinde kabul gören anlayış, yeni yapıların tarihi yapılardan açık bir biçimde ayırt edilebilir olması gerektiğini vurguladığından, birebir taklit yöntemleri sıklıkla eleştiriye maruz kalmaktadır. Taklit yöntemi ile üretilen yapılar çoğu zaman özgün olmayan, düşük kaliteli kopyalar olarak değerlendirilmekte ve bu durum mimari özgünlük ilkesine zarar vermektedir. Yine de özellikle katı koruma politikalarının uygulandığı tarihi şehirlerde, toplumun yeni yapıların geleneksel biçimlerde olması yönündeki talepleri, zaman zaman bu yaklaşımın tercih edilmesine yol açmaktadır. Türkiye'de de geçmiş dönemlerde bazı koruma alanlarında benzer "neo-tarihi" uygulamalara rastlanmıştır (örn. Eskişehir Odunpazarında yapılan taklit ahşap evler).

Şekil 30. Özgün Odunpazarı Evi (URL-21)

Şekil 31. Tarihsel Üsluba Öykünme Odunpazarı Evleri (URL-22)

- Tarihi Üslubun Yorumu

Tarihi çevreyi oluşturan yapıların mimari unsurları, mekansal düzenlemeleri, formları ve tasarım ilkeleri detaylı olarak analiz edilip, günümüz teknolojileri ve malzemeleriyle yeniden yorumlanarak yeni yapılarda kullanılmasıyla çevresel bütünlüğü amaçlayan bir tasarım anlayışıdır (Velioğlu, 1992).

Bu tasarım anlayışı, uluslararası koruma tüzüklerinde ve mevzuatlarında da kabul edilen bir yöntem olup, geniş bir tasarım perspektifi çerçevesinde hem tarihi değerlere saygıyı hem de çağdaş tasarım dilini vurgulamaktadır. Tarihi çevrede inşa edilen yeni yapılarda, bağlamdan elde edilen bilgilerin soyutlanarak tasarım sürecine aktarılması, tarihi mimari öğelerin çağdaş yorumlarla yeniden ifade edilmesi, özgün dokunun taklit edilmeden korunarak sürdürülmesi, kültürel sürekliliğin sağlanması ve görsel bütünlüğü bozmadan uyumun yaratılması, bu yaklaşımın temel avantajlarını oluşturmaktadır (Büyükmıhçı ve Kılıç, 2015). Bu yöntemin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, tarihi yapıların mimari bileşenlerinin ve bağlamsal ilişkilerinin kapsamlı şekilde incelenip araştırıldıktan sonra yorumlanmaları bu yaklaşım için önem arz etmektedir.

Budapeşte'de uygulanan Atelier Peter Kis PLANT projesi, Tarihi Üslubun Yorumu yaklaşımının başarılı bir örneğini temsil etmektedir. Yapı, proje kapsamında çevresindeki tarihi yapılarla hem yükseklik ve kütle ölçüleriyle hem de pencereler, kapılar ve diğer mimari yapı elamanları açısından uyumlu olacak şekilde dikkatli bir biçimde ele alınarak tasarlanmıştır (Kılıç, 2015).

Şekil 32. Atelier Peter Kis PLANT, Budapeşte (URL-23)

Şekil 33. Atelier Peter Kis PLANT, Budapeşte (URL-23)

Eskişehir'deki Odunpazarı Modern Müzesi (OMM), tarihi çevre içerisinde çağdaş bir yapı olarak tasarlanmış ve Tarihi Üslubun Yorumu yaklaşımına iyi bir örnek teşkil etmektedir. Mimar Kengo Kuma tarafından tasarlanan müze, çevresindeki geleneksel Osmanlı dönemine ait ahşap evlerin mimari özelliklerinden esinlenerek çağdaş bir formda inşa edilmiştir (Arslan vd., 2020). Müzenin mimari tasarımı, çevresindeki tarihi yapılarla ölçek, malzeme ve doku açısından uyumlu bir ilişki kuracak şekilde tasarlanmıştır. Ahşap kullanımı, hem bölgenin tarihi kimliğine bir gönderme yapmakta hem de yapıya doğal bir estetik değer kazandırmaktadır. Bu tasarım yaklaşımı, yeni yapının çevresindeki tarihi çevreyle bütünleşmesini sağlarken, aynı zamanda çağdaş mimarinin özgünlüğünü de korumaktadır.

Şekil 34. Odunpazarı Modern Müzesi, Eskişehir (URL-24)

Şekil 35. Odunpazarı Modern Müzesi, Eskişehir (URL-25)

OMM'nin tasarımı, tarihi çevreye duyarlı bir şekilde çağdaş mimariyi entegre etmenin mümkün olduğunu göstermektedir. Müze, tarihi çevrede yeni yapı tasarımında, geçmişin mimari öğelerini çağdaş bir dille yorumlayarak hem tarihi kimliği korumakta hem de modern mimarinin olanaklarını kullanarak yenilikçi bir yapı ortaya koymaktadır.

Bu yaklaşımda yeni yapılar belirgin biçimde çağdaş tasarım özelliklerini taşır; fakat tarihi çevre ile güçlü bir uyum ve etkileşim kurar. Yeni yapının biçim, ölçek, renk ve malzeme seçimleri, tarihi çevrenin mimari özelliklerine ve genel karakterine duyarlı bir biçimde gerçekleştirilir. Böylece yeni yapı, çevresindeki tarihi dokuya baskın gelmeden uyumlu ve dengeli bir bütünlük oluşturur. Bu tasarım anlayışı, doğrudan tarihi formları tekrar etmek yerine, çağdaş bir dil aracılığıyla mevcut doku ve ritmi yorumlar ve bağlamla bütünleşmeyi hedefler. Örneğin, çevresindeki geleneksel binalarla ölçek ve malzeme uyumu sağlayan, fakat modern detayları sayesinde belirgin şekilde ayırt edilebilen düşük katlı, doğal malzemelerle tasarlanmış çağdaş bir yapı, bu yaklaşımın temsilcisidir. Tasarım sürecinde önemli olan, yeni yapıların tasarım kalitesinin yüksek olması ve yaratıcılığın tarihi çevrenin değerlerini gölgelemeyecek biçimde ortaya çıkarılmasıdır. Başarılı uygulamalarda yeni yapı, tarihi yapılarla rekabet etmek yerine onları destekler ve tarihi çevrenin tamamlayıcısı olarak arka planda yer alır. Sonuç olarak bu yöntem, "tasarımın kendi dönemini yansıtması ancak bulunduğu çevrenin ruhuyla da bütünleşmesi" prensibine odaklanmaktadır.

- Karşıt/Çağdaş Yaklaşım

Tarihi çevre içerisinde yeni yapı tasarımında Karşıt/Çağdaş Yaklaşım biçimi, yeni yapıların tasarımında renk, boyut, form, oran, yapı sistemi, malzeme ve doku gibi unsurların bilinçli bir karşıtlık oluşturacak biçimde kullanılmasını içermektedir. Tarihi çevrede böyle

bir karşıtlığın kurulmasındaki temel amaç, yeni tasarımın sahip olduğu modern malzeme, teknolojik yöntemler ve çağdaş mimari dilin vurgulanmasının yanında, hem yeni yapının hem de tarihsel dokunun kendilerine özgü özelliklerinin belirgin bir şekilde ortaya çıkarılmasıdır (Velioğlu, 1992). Bu tür yapılar, tarihi çevre içerisinde açıkça fark edilir olsa da, tasarımın mutlaka bir kompozisyon bütünlüğü sağlaması ve tarihi çevreyi görmezden gelen, reddeden bir anlayış sergilememesi önemlidir.

Karşıt/Çağdaş Yaklaşım biçimi, bağlamına uygun şekilde uygulandığında, dönemin mimari anlayışını net bir şekilde ifade etmesi, tarihi dokuyla çağdaş yapının kolaylıkla ayırt edilebilirliği, işlevsel uyumluluğu ve tasarımcıya yaratıcı özgürlük tanıması gibi yönlerden olumlu sonuçlar vermektedir (Büyükmıhçı ve Kılıç, 2015).

İsveç'in Malmö kentinde yer alan Moderna Museet isimli müze binası Karşıt/Çağdaş yaklaşım biçimi benimsenerek tasarlanmıştır. Müze binası, çevresindeki tarihi yapılarla oluşturduğu renk kontrastı ile öne çıkmakta ve bunun yanında malzeme kullanımı, cephe organizasyonu ve yapım teknikleri açısından da bilinçli olarak çevresiyle zıtlık oluşturacak biçimde tasarlanmıştır (Kılıç, 2015).

Şekil 36. Moderna Museet, Malmö (URL-26)

Şekil 37. Moderna Museet, Malmö (URL-26)

Bu yöntemde yeni yapının tarihi çevreyle bilinçli bir kontrast oluşturması söz konusudur. Yeni tasarım, eski yapılardan biçim ve malzeme olarak belirgin bir şekilde farklıdır; böylece yeninin dönemsel okunabilirliği maksimum düzeyde sağlanır. Tarihi dokuyla üslup birliği kaygısı gütmek yerine, güçlü bir çağdaş mimari ifade ortaya konur. Bu yaklaşım ile inşa edilen yapılarda, inşa edilen çağın eseri olduğu açıkça belli olacağından dolayı eski ve yeni yapı arasındaki ayrım net olmaktadır, dolayısıyla eski yapı ile yeni yapı arasında hiçbir yanılsama yaşanmaz. Ayrıca zıtlık yaklaşımıyla yapılan modern eserlerin, tarihi kente yenilikçi bir kimlik kazandırmasının yanında turizme de katkıda bulunabilir. Örneğin, Paris'teki Louvre Piramidi, etrafındaki klasik saray mimarisinden farklı, piramit formunda, cam ve çelik malzemeden yapılmıştır. İlk yapıldığında "yabancı" dursa da zamanla kentin simgelerinden biri haline gelmiş ve eski yapı ile yeni yapı birbirini destekleyip daha anlamlı ve değerli bir kompozisyona ulaşmıştır (Gül, 2024). Tarihi çevre içerisinde yeni yapı tasarımında Karşıt/Çağdaş tasarım yaklaşımı aynı zamanda yüksek risk de taşımaktadır. Tarihi çevrenin dengesi iyi analiz edilmezse yeni yapı çevreyi domine eden ve kimliğini zedeleyen bir unsur haline gelebilir. Dolayısıyla, aykırı yaklaşım benimsendiğinde dahi, yeni yapının tasarımında ölçülü bir duyarlılık gösterilmesi, zıtlığın bir kaosa değil, bilinçli bir kontrast estetiğine hizmet etmesi gerekmektedir (Mısırlısoy, 2017).

Belirtilen tasarım yaklaşımları seçilirken önemli olan, tasarım kararlarının tarihi çevrenin taşıyabileceği müdahale düzeyi ile orantılı ve gerekçeli olmasıdır. Hangi karar seçilirse seçilsin yapılan müdahale miras odaklı olmalı, tarihi çevreyi koruma uygulaması niteliği taşımalıdır. Dolayısıyla mimar ve bölgenin yönetim yapısı, her bir tarihi çevreyi

doğru bir şekilde analiz etmeli, yerine ve bağlamına özgü bir strateji geliştirmeli; buna bağlı olarak yeni tasarımda öykünme-yorum-zıt yaklaşımlarından bölge için doğru seçimi ve dengeyi yakalamaya çalışmalıdır.

1.9.3. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarım Kriterleri ve Ölçütleri

Tarihi çevrelerde gerçekleştirilecek çağdaş tasarımların, bulundukları yerin özgün kimliğini, anlamını, ruhunu ve belleğini doğru yansıtabilmesi önemlidir. Bu bağlamda yeni yapıların tasarımına başlamadan önce, çevrenin fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, biçimsel ve tarihsel özellikleri gibi farklı katmanlarıyla birlikte çevresel bileşenlerinin detaylı bir şekilde analiz edilmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir (Kayan, 2020).

Tarihi çevrede yeni bir yapı tasarlanırken, miras yapılar ile yeni tasarım arasında bir bağdaşım oluşturabilmek için içinde bulunulan çağın mimari anlayışı da göz önünde bulundurularak mevcut dokunun mimari özelliklerinin dikkate alınması önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, eski yapı ile yeni tasarım arasındaki uyumun veya zıtlığın başarılı bir şekilde sağlanabilmesi için ele alınması gereken mimari özellikler şu şekilde sıralanabilir (Güler, 2004):

- Mimari Üslup: Mimari tasarım yaklaşımları; Tarihi Üsluba Öykünme, Tarihi Üslubun Yorumu, Karşıt/Çağdaş Yaklaşım vb.
- Kütle Ölçeği ve Oranları: Mevcut yapılaşmanın kütlesel oranlarına uyum sağlama
- Cephe Düzenlemeleri: Mevcut yapıların cephelerinde varolan çıkma, çekme, balkon, cumba gibi cephe hareketlerinin yeni yapıdaki karşılığı
- Çatı Tasarımı: Yeni yapının çatı formu, yüksekliği ve malzemesinin mevcut yapılaşmaya uyumu
- Cephede Kullanılan Malzemeler: Yeni yapının cephe malzemesinin mevcut yapılaşma içerisindeki uyumu veya kontrastlığı
- Cephe Niteliği**:** Yeni yapını cephesinde kullanılan renk, doku gibi yüzey özelliklerinin mevcut yapılaşmaya uyumu veya kontrastlığı

Düzgün (2010), tarihi çevrede yeni yapı tasarımında benimsenen yaklaşımın hayata geçirilebilmesi için belirli tasarım öğelerine ihtiyaç duyulduğunu belirtmiş; bu öğelerin, tercih edilen yaklaşımı yansıtan temel araçlar olduğunu ifade etmiştir. Söz konusu öğeleri ise, "temel tasarım kriterleri" ve "güncel kavramlar" başlıkları altında sınıflandırmıştır.

Temel tasarım kriterlerini;

- Ölçü/Oran: Yapıyı oluşturan yapı elemanlarının kendi içerisindeki oranı, yapının insan ölçeğindeki karşılığı ve yapının bulunduğu çevreye olan oranının tasarım kriteri olarak ele alınmasıdır.
- Işık ve Renk: Işık, yapıya yansıdığında oluşan gölge ve aydınlatılmış bölgeler ile yapının algılanabilirliği değişebilir. Renk de aynı şekilde yapının algılanabilirliği üzerinde etkilidir. Bu tasarım ögelerinin kullanımı ile tarihi çevre içerisindeki yeni yapı öne çıkarılabilir veya gizlenilebilir.
- Doku: Bir yapının görsel dokusu çoğunlukla yüzeyinde algılanan görsel kompozisyon ve desenlerle ilişkiliyken, fiziksel dokusu ise elle temas edildiğinde hissedilen maddesel niteliklerine işaret etmektedir. Yapıların doku tasarımları vasıtasıyla tarihi çevre içerisinde yeni tasarımlar yaparken uyum veya zıt yaklaşımlar oluşturulabilir.
- Mimari Biçim: Yapının boyut, şekil, form, malzeme ve mekansal organizasyon gibi fiziksel unsurlarının bir araya gelerek oluşturduğu görsel ve yapısal karakterdir.
- Ritm/Tekrar: Bazı mimari öge veya tasarım unsurlarının tekrarlanarak oluşturduğu mimari kompozisyondur.
- Egemenlik: Bir yapının çevresindeki diğer yapılara karşı algı, boyut, tasarım gibi unsurlar ile kurduğu üstünlük veya yapının kendi içerisinde öne çıkan bir tasarım unsurunun diğer tasarım unsurlarına ya da bir mekanın diğer mekanlara karşı kurmuş olduğun üstünlük olarak açıklanabilir.
- Denge: Simetrik veya asimetrik şekilde oluşturulabilen, yapıyı oluşturan mimari ögelerin tasarlanması, boyutlandırılması ve konumlandırılması sonucu ortaya çıkan görsel ve fiziksel istikrar ile bütünlüğün sağlanmasıdır.
- Birlik: Yapıyı oluşturan tüm ögelerin biçim, malzeme, renk ve işlev gibi özelliklerinin bir bütün içinde tutarlı ve uyumlu bir şekilde bir araya gelmesi ilkesidir.

alt başlıkları altında incelerken; Güncel mimari kavramları ise;

- Şeffaflık/Saydamlık: Yapıdaki cam ya da boşluklar vasıtasıyla yapının iç ve dış mekanları arasında görsel veya kavramsal bir geçirgenlik sağlayarak, mekan algısını güçlendirip yapının okunabilirliği artırılabilmektedir.
- İç-Dış Geçirgenlik: Yapının iç ve dış mekanları arasında fiziksel, görsel ya da mekansal süreklilik kurarak kullanıcıya akıcı bir deneyim sunan tasarım ilkesidir.
- Masiflik: Yapıda geçirimsiz yüzeylerin şeffaf alanlara oranla daha fazla olduğu, bazı tasarımlarda da bütünlüğün sağlandığı ağır ve korunaklı karakteri ifade etmektedir.

- Katmanlaşma: Bir yapının farklı zamanlara, işlevlere veya mekansal derinliklere ait öğelerinin ardışık ya da üst üste gelerek zengin bir mekansal ve görsel bütünlük oluşturmasıdır.
- Esneklik: Yapının değişen ihtiyaçlara, kullanıcı senaryolarına veya işlevsel dönüşümlere kolayca uyum sağlayabilecek şekilde tasarlanmasıdır.
- Akışkanlık: Yapının tasarımında köşesiz, kesintisiz, yumuşak ve sürekli bir geçişin sağlanmasıyla, fiziksel ve görsel olarak akışkan bir tasarım oluşturulmasıdır.
- Malzemeden Soyutluk: Yapının kabuğunun veya bazı ögelerinin gelişen teknoloji sayesinde sürekli olarak değiştirebilir şekilde tasarlanmasıdır. Cepheye yerleştirilen ışık kaynakları veya elektronik ekranların programlanmasıyla yapılabilmektedir.
- Metafor: Yapının var olan doğal veya yapay unsurlardan esinlenmesiyle tasarlanmasıdır.
- Materyalite: Yapı elemanlarının hangi malzemelerden oluştuğu ve bu malzemelerin dokusu, rengi, ağırlığı ve çevresiyle kurduğu ilişkinin yapıya kattığı anlamı ifade etmektedir.
- Karmaşıklık: Bir yapının mekansal, yapısal ya da biçimsel bileşenlerinin birden fazla olacak şekilde çeşitli ve etkileşimli bir düzen içerisinde bir araya gelerek kullanılmasıdır.
- İkonik/Simgesel: Bir yapının biçimsel ya da kavramsal özellikleriyle bulunduğu bağlamda kolaylıkla tanınabilir halde olup güçlü bir anlam ya da temsil gücü taşımasıdır.

Alt başlıklarında detaylı olarak açıklamıştır.

Tablo 4. Temel Tasarım Kriterleri

Kriter	Tanım
Ölçü / Oran	Yapı elemanları arasında, insan ölçeğine ve çevreye göre boyutsal ilişkilerin dengelenmesi.
Işık / Renk	Işık ve rengin gölge-vurgu etkileriyle yapının algılanabilirliğini değiştirmesi.
Doku	Yüzey kompozisyonu ve malzemenin elle hissedilen özellikleriyle uyum ya da zıtlık oluşturması.
Mimari Biçim	Hacim, form, malzeme ve mekansal düzenin bir araya gelerek bir karakter oluşturması.

Tablo 4'ün devamı

Ritim / Tekrar	Cephe veya planda tekrar eden elemanlar yoluyla mimari düzen ve görsel ritmin kurulması.
Egemenlik	Yapının boyut, vurgu veya görünürlük yoluyla çevresine karşı kazandığı hakimiyet.
Denge	Simetrik ya da asimetrik bileşenlerin oranlı yerleşimiyle görsel ve yapısal istikrarın sağlanması.
Birlik	Biçim, malzeme, renk ve işlev açısından tutarlı bir bütünlüğün korunması.

Tablo 5. Güncel Mimari Kavramlar

Kriter	Tanım
Şeffaflık /Saydamlık	Cam veya boşluklarla iç ve dış mekan arasında görsel geçiş imkanı sunarak çevreyle ilişkilenme.
İç–Dış Geçirgenlik	Mekanlar arasında fiziksel ve görsel süreklilik kurarak dolaşımı ve mekansal deneyimi akıcı hale getirme.
Masiflik	Kapalı, yoğun kütlelerin şeffaf yüzeylere nazaran daha fazla olup ağır, korunaklı bir anlam ifade etmesi.
Katmanlaşma	Farklı işlev, dönem veya derinlikteki elemanların üst üste kullanılarak zengin bir mekansal kompozisyon oluşturulması.
Esneklik	Kullanım senaryolarındaki değişiklikleri veya işlevsel dönüşümleri kolayca karşılayabilecek modüler tasarım.
Akışkanlık	Köşesiz, kesintisiz çizgiler ve mekan geçişleriyle görsel ve fiziksel sürekliliğin yakalanması.
Malzemeden Soyutluk	Programlanabilir yüzeyler ve teknolojik elemanlarla cephe karakterinin dinamik biçimde dönüştürülebilir olması.
Metafor	Tasarım dilinde doğal veya yapay imgelerden esinlenen sembolik anlatımsallık.
Materyalite	Malzeme seçiminin, yüzey dokusunun ve renk-ağırlık ilişkisinin yapıya yüklediği kavramsal ve algısal anlam.
Karmaşıklık	Birden çok bileşenin etkileşimli bir düzen içinde bir araya gelerek katmanlı ve dinamik bir kompozisyon oluşturması.
İkonik /Simgesel	Bağlam içinde kolayca tanınan, güçlü bir sembolik veya temsil gücü taşıyan biçimsel ya da kavramsal karakter.

Kılıç (2015), Tarihi Çevrede inşa edilecek yeni yapıların tasarım yaklaşımlarının nasıl olması gerektiğinin günümüzde hala tartışmalı bir alan olarak belirtmekte ve tasarımcıların tasarım kriterlerini 3 ana başlıkta şu şekilde ifade etmektedir:

1. Çevresel Etkenler:

Tarihi çevrede yeni yapıların tasarımında, yapının çevresiyle kurduğu bağlam önemlidir. Bu kapsamda, mekan organizasyonu, bölgede çekim noktası oluşturma, giriş yönlendirmeleri, peyzaj unsurları ile yapının kütlesel hareketleri gibi faktörler, çevresel uyumu belirleyen önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

2. Kütlesel Ölçü ve Özellikler:

Tarihi çevrelerde gerçekleştirilecek yeni yapı tasarımlarında, kütlenin biçimi ve boyutu, çevresel bütünlük ve bağlamla kurulan ilişkinin belirleyici unsurları arasında yer almaktadır. Kütlesel tasarım; yapı yüksekliği, çatı formu, yapısal ölçü ve oranlar, mevcut ritim ve tekrarlar, denge ve zıtlıklar, bölgenin silueti gibi hacimsel unsurları kapsar. Bu çerçevede kütlesel ölçü ve özellikler tarihi dokuda yeni tasarım oluştururken önemli belirleyici kriterleri içermektedir.

3. Cephe Özellikleri:

Yapı cephelerinde görülen doluluk ve boşluklar, renk, doku, malzeme seçimi, yapı elemanlarının biçimlenişi ve oranları cephesel özellikleri oluşturmaktadır. Tarihi çevrelerde bu tasarım kriterleri ile hem geçmişle uyumlu hem de özgün çağdaş tasarımlar oluşturulabilmektedir.

Velioğlu (1992) tarihi çevre içerisinde yeni yapı tasarımında mimari tasarım ölçütlerini şu şekilde ifade etmiştir:

- Çevresel Veriler: Mevcut yapılı çevrenin sahip olduğu görsel, yapısal, malzeme vb. çevreyi oluşturan tüm özelliklerin araştırılması ve değerlendirilmesi sonucunda elde edilen bulgulardır.
- Mimari bütünlüğü sağlayan, sürekliliği destekleyen kriterler: Mevcut dokudaki yapıların yüksekliği, kullanılan malzeme; dokusu, rengi, mimari elemanların oranı, tekrarı boyutu gibi özelliklerin değerlendirilmesini içermektedir.
- Çevrenin Tarihi: Mevcut çevredeki yapıların hangi dönem yapısını temsil ettiğini, tarihsel süreç içerisindeki devamlılığını ve değişimlerini, geçirmiş olduğu değişimlerin nedenlerini kapsamaktadır.

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımı gerçekleştirilirken dikkate alınan kriter ve ölçütler literatürde farklı isim ve yöntemlerle ifade edilsede genel olarak; çevresel, kütlesel ve cephe özellikleri ana başlıkları altında ele alınmaktadır.

Çevresel bağlam; yeni yapıların konumlandırılmasında mevcut doku ile görsel ve mekansal bütünlüğün sağlanmasını hedeflerken, peyzaj, erişim aksları ve çevresel etkileşimler gibi unsurların tasarım sürecinde değerlendirilmesini içermektedir.

Kütlesel ölçütler, yeni tasarımın biçim, ölçek, oran ve yükseklik gibi fiziksel özelliklerinin mevcut dokuyla uyum ya da bilinçli zıtlık ilişkisi kurarak bütüncül bir mimari ifade oluşturmasına odaklanmaktadır.

Cephe özellikleri ise, yapıların malzeme seçimi, renk, doku ve doluluk-boşluk oranlarıyla mevcut çevreye referans vermesini ve bağlamsal sürekliliğin sağlanmasını öngörmektedir. Tüm bu kriterlerin ortak noktası; tarihi çevrede gerçekleştirilecek yeni yapıların, çevresel değerleri zedelemeden hem mimari mirasın hem de yeni tasarımın karşılıklı olarak değer kazanmasına imkan tanımasıdır.

Tarihi çevre içerisinde miras odaklı yeni yapı tasarım kriter ve ölçütlerini mevcut literatürdeki bilimsel araştırmalar ve çalışmalar doğrultusunda sınıflandırıldığında; Tarihsel ve Çevresel Bağlam Kriterleri, Kütlesel ve Biçimsel Tasarım Kriterleri, Cephe ve Malzeme Kullanım Kriterleri olmak üzere 3 ana başlık altında sınıflandırılmış olup her başlık kendi içerisinde alt kriterler ile detaylandırılmıştır.

1- Tarihsel ve Çevresel Bağlam Kriterleri

Tarihi çevrelerde tasarlanan yeni yapılar, bulundukları yerin geçmişiyle güçlü bir ilişki kurmak zorundadır. Bu doğrultuda, tasarım sürecinde bölgenin kimliği, anlam katmanları ve kültürel belleği derinlemesine analiz edilmelidir. Yeni yapı, yalnızca fiziksel çevreye değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bağlama da duyarlılık göstermelidir. Yerleşim kararlarında, mevcut açık-kapalı alan ilişkileri, sokak aksları, odak noktaları ve peyzaj öğeleri göz önüne alınarak mekansal süreklilik sağlanmalıdır. Böylelikle tasarım, tarihi çevreyle yalnızca biçimsel değil, anlamsal düzeyde de bütünleşir ve geçmiş ile günümüz arasında süreklilik kurar. Tarihsel ve Çevresel Bağlam Kriterleri'nin alt kriterleri incelendiğinde;

- Bölgenin Tarihi Geçmişi ve Anlamsal Bağlamı:

Yeni yapının tasarımında bölgenin tarihsel süreçte geçirmiş olduğu olaylar ve evreler, sahip olduğu anlam katmanları tasarım sürecinin belirleyici unsuru olmalıdır. Yeni yapı, çevresinin belleğini güçlendirecek ve tarihsel hafızayı günümüz kullanıcılarıyla ilişkilendirecek şekilde tasarlanmalıdır. Böylelikle somut kültürel miraslarla birlikte somut olmayan kültürel mirasların da yaşatılması hedeflenmelidir.

- Bölgenin Kültürel ve Sosyoekonomik Yapısı:

Bölgedeki yaşam biçimleri, ekonomik faaliyetler, kullanıcı profili ve kültürel alışkanlıklar doğru bir şekilde değerlendirilerek, yeni yapı hem toplumsal yaşama entegre olmalı hem de mevcut kimliği destekleyici bir rol üstlenmelidir. Böylelikle, tasarlanan yapı sadece biçimsel açıdan değil, işlevsel ve sosyokültürel açıdan da bulunduğu tarihi çevre ile bütünleşmiş olur.

- Mekansal ve Görsel Bütünleşme:

Yeni yapı tasarımının konumlandırılması sırasında mevcut yaya ve araç hareketleri, toplumsal buluşma alanları ve kentsel odaklar dikkate alınmalıdır. Çevresel aksları takip ederek, mevcut dokudaki açık ve kapalı mekanlarla bütünleşmeli, yakın çevredeki yapılarla görsel ve işlevsel etkileşim içinde olmalıdır. Tasarımın var olan siluete saygılı bir biçimde benimsenen tasarım yaklaşımı doğrultusunda mekansal süreklilik yaratması gerekmektedir.

- Peyzaj ve Açık Alan Tasarımı:

Yeni yapı tasarımında peyzaj elemanları ve açık alanlar, tarihi çevrenin doğal karakteriyle uyumlu, kullanıcıya aktif bir kamusal yaşam sunan ve aynı zamanda tarihi dokuya referans veren düzenlemelerle oluşturulmalıdır.

2- Kütlesel ve Biçimsel Tasarım Kriterleri

Yeni yapıların kütlesel formu ve genel ölçütleri, çevresindeki tarihi dokunun ritmine, ölçeğine ve mekansal organizasyonuna duyarlı bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Yapının yüksekliği, kütle hareketleri ve çatı formları, bulunduğu çevrenin siluetine zarar vermeyecek şekilde tasarlanmalıdır. Bu kapsamda yeni yapının kütle ve biçim kararları mevcut çevre referans alınarak, benimsenen tasarım yaklaşımı doğrultusunda tarihi çevreyi baskılamayan, onunla yarışmayan tarihi çevreyi koruma uygulaması niteliği taşıyan bir anlayışa dayanmalıdır. Kütlesel ve Biçimsel Tasarım Kriterleri'nin alt kriterleri incelendiğinde;

- Ölçek ve Oransal Uyum:

Yeni yapının kütlesel ölçeği, tarihi dokunun genel oranlarıyla ilişkilendirilerek belirlenmeli sokak silüeti dikkate alınarak tasarlanmalıdır. Yapı çevrede baskın, tarihi çevreyi gölgeleyen, zarar veren bir görünüm yaratmadan, tarihi yapıların ölçek hissini koruyarak tasarlanmalıdır.

- Kütle Hareketleri ve Ritm/Tekrar:

Tarihi çevrede inşa edilecek yeni yapıların kütlesel tasarımları, mevcut dokunun mekansal karakteri göz önüne alınarak tasarlanmalıdır. Kütle hareketleri, yapının yatay ve düşey düzlemlerde oluşturduğu çıkmalar, geri çekilmeler, boşluklar ve katmanlaşmalar gibi

fiziksel özellikleri kapsar. Bu hareketler sayesinde yapı, hem kendi kimliğini oluşturur hem de çevresindeki tarihi yapılarla görsel ve mekansal bir ilişki kurar.

Ritim ve tekrar, özellikle cephe düzenlemelerinde ve kütle organizasyonunda süreklilik duygusunu pekiştiren önemli tasarım araçlarıdır. Tarihi çevredeki yapılar genellikle pencere boyutları, kat hizaları, cephe aksları ve açıklık oranları bakımından belirli bir ritme ve tekrara sahiptir. Yeni yapının tasarımında, bu mevcut ritim ve tekrar doğru bir şekilde analiz edilmeli, benimsenen tasarım yaklaşımına göre tasarım girdisi olarak kullanılmalıdır.

- Mimari Üslup:

Tarihi çevrede yeni yapının tasarımında benimsenecek tasarım yaklaşımından önce, mevcut tarihi dokunun taşıdığı estetik, kültürel ve dönemsel özellikler dikkatle analiz edilmelidir. Bu doğrultuda yeni yapı, çevresindeki tarihi yapıların mimari üslubuna doğrudan öykünen bir yaklaşım sergileyebileceği gibi, geçmişi çağdaş bir yorumla yeniden okuyarak farklılaşan ancak saygılı bir tasarım dili de benimseyebilir. Tamamen çağdaş zıt bir yaklaşımla bulunduğu çevreye zarar vermeden, çağdaş bir tasarım dili de benimsenebilir. Üslup tercihinde, çevredeki yapıların kütle oranları, cephe düzenlemeleri, malzeme kullanımı ve detay çözümlemeleri gibi öğelerden yapılan çıkarımlar doğrultusunda tasarım dili geliştirilmelidir. Böylece yeni yapıda, benimsenecek üslup doğru bir şekilde ifade edilebilir.

3- Cephe ve Malzeme Kullanım Kriterleri

Yeni yapıların cephe tasarımı ve malzeme seçimi, tarihi çevredeki miras yapıların karakteristik özelliklerini dikkate alacak biçimde kurgulanmalıdır. Mevcut yapıların doluluk-boşluk oranları, yüzey dokuları, renkleri ve cephe malzemeleri gibi özellikleri analiz edilmelidir. Elde edilen veriler doğrultusunda benimsenen tasarım yaklaşımına göre yeni yapı tasarımı gerçekleştirilir.

- Cephe Karakteri ve Doku/Renk Tasarımı:

Tarihi çevrede tasarlanan yeni yapılarda cephe karakterinin doğru biçimde kurgulanması, yapının bulunduğu bağlamla kurduğu görsel ve algısal ilişkinin niteliğini belirleyen temel unsurlardan biridir. Cephe tasarımında, tarihi çevrenin mevcut ritmi, doluluk-boşluk oranları, açıklık düzenlemeleri, yüzey hareketleri ve mimari detaylar gibi ögelerden elde edilen veriler dikkatle değerlendirilmeli; yeni yapının cephe kimliği bu veriler ışığında şekillendirilmelidir.

Doku ve renk seçimi ise, yeni yapının çevre ile kurduğu uyum ya da bilinçli zıtlık stratejisinde belirleyici rol oynar. Mevcut tarihi yapılarda kullanılan doğal malzemeler, yüzey dokuları ve geleneksel renkler, yeni yapının tasarımında belirleyici referans noktası oluşturur.

- Doluluk-Boşluk Dengesi ve Şeffaflık/Masiflik

Tarihi çevre içerisinde tasarlanacak yeni yapılarda, cephelerdeki doluluk ve boşluk ilişkisi, yapının çevresiyle kurduğu görsel uyumun temel belirleyicilerinden biridir. Cephede açıklıkların konumlandırılması, büyüklüğü ve oranları, tarihi çevrede mevcut olan ritim ve ölçekle dengeli bir ilişki içinde kurgulanmalıdır.

Şeffaflık ve masiflik kavramları ise, yapının algılanabilirliğini doğrudan etkileyen önemli tasarım araçlarıdır. Şeffaf yüzeyler, iç mekan ile dış çevre arasında görsel bir süreklilik sağlayarak yapının çevresiyle daha açık bir ilişki kurmasına imkan tanır. Masif yüzeyler ise yapıya daha ağır, korunaklı bir kimlik kazandırır. Şeffaflık ve masiflik oranlarının doğru belirlenmesi, yeni yapının hem kendi kimliğini ortaya koymasını hem de bağlamla bütünleşmesini mümkün kılar.

- Yapı Malzemesinin Özellikleri ve Sürdürülebilirliği

Tarihi çevrede gerçekleştirilecek yeni yapı tasarımlarında, kullanılacak malzemelerin seçiminde hem estetik kaygı hem de sürdürülebilirlik ilkeleri gözetilmelidir. Malzemenin dokusu, rengi, dayanıklılığı yapının çevresel bağlamla kuracağı ilişkinin temel belirleyicilerindendir. Malzemenin sürdürülebilirlik boyutu ise, enerji verimliliği, ekolojik ayak izi, üretim süreci ve uzun ömürlülük gibi kriterler üzerinden değerlendirilmelidir. Yapıda geri dönüştürülebilir veya yenilenebilir kaynaklardan elde edilen malzemeler kullanılarak, yeni yapının hem kültürel mirasa hem de çevresel sorumluluklara duyarlı bir yaklaşımı temsil etmesi sağlanabilir. Böylelikle malzeme seçimi yalnızca estetik bir tercih değil, aynı zamanda tarihi çevrenin korunmasına katkıda bulunan bilinçli bir strateji haline dönüştürülebilir.

Tablo 6. Tarihi Çevre İçerisinde Miras Odaklı Yeni Yapı Tasarım Kriterleri

Ana Kriterler	Alt Kriterler	Açıklama
Tarihsel ve Çevresel Bağlam Kriterleri	Bölgenin Tarihi Geçmişi ve Anlamsal Bağlamı	Yapının çevrenin tarihi belleğini ve anlam katmanlarını desteklemesi
	Kültürel ve Sosyoekonomik Yapı	Yapının bölgenin toplumsal, ekonomik ve kültürel karakteriyle uyum sağlaması

Tablo 6'nın devamı

Tarihsel ve Çevresel Bağlam Kriterleri	Mekansal ve Görsel Bütünleşme	Yeni yapının çevresel akslarla uyumlu, açık-kapalı alan ilişkisi kurması
	Peyzaj ve Açık Alan Tasarımı	Yapının çevredeki peyzaj ögeleriyle ilişki kurarak kamusal yaşamı desteklemesi
Kütlesel ve Biçimsel Tasarım Kriterleri	Ölçek ve Oransal Uyum	Yeni yapının ölçeğinin ve oranlarının tarihi dokuyla uyum sağlaması
	Kütle Hareketleri ve Ritm/Tekrar	Yeni yapının mevcut dokudaki ritmik düzenlere ve cephe akslarına uyumlu biçimde tasarlanması
	Mimari Üslup	Tasarımın mevcut dokuyla ilişkilendirilen, çağdaş veya bağlamsal üslup seçiminin belirlenmesi
Cephe ve Malzeme Kullanım Kriterleri	Cephe Karakteri ve Doku/Renk Tasarımı	Yapının cephesinde kullanılan doku ve renklerin tarihi çevreyle dengeli ve uyumlu ya da bilinçli kontrast oluşturması
	Doluluk-Boşluk Dengesi ve Şeffaflık/Masiflik	Cephedeki açıklıkların ve dolulukların oranının ve şeffaflık-masiflik ilişkisinin çevresel bağlamla bütünleşmesi
	Yapı Malzemesi ve Sürdürülebilirlik	Kullanılan malzemelerin çevresel zararının düşük, sürdürülebilir ve tarihi çevrenin dokusuna uygun olması

1.9.4. Tarihi Çevrede Miras Odaklı Yeni Yapı Tasarım Metodolojisi

Bu bölümde tarihi çevrede yeni yapı tasarımı yapılırken, koruma ilkeleri ile çağdaş mimari gereksinimleri bir araya getiren özgün ve bütüncül bir metodoloji önerilmiştir. Bu metodoloji, tarihi çevre içerisinde yapılan yeni yapıların bir koruma uygulaması olduğu ve multidisipliner iş birliği ve yerel değerlerin entegrasyonunu temel almaktadır. Aşağıda belirtilen adımlar, tasarım sürecini sistematik hale getirerek tarihi çevrenin korunmasını ve sürdürülebilirliğini sağlamaya yöneliktir:

1- Multidisipliner Yapıda Alan Yönetiminin Oluşturulması

Tarihi çevrede tasarım yapılacak alan için mimarlık, şehir ve bölge planlama, restorasyon, sosyoloji, arkeoloji, tarih, peyzaj mimarlığı gibi farklı disiplinlerden uzmanların katılımıyla multidisipliner bir alan yönetimi oluşturulur. Farklı disiplinlerden uzmanlar farklı

değer yargılarına odaklanacağı için yönetim yapısının multidisipliner yapıda olması önem arz etmektedir. Yönetim yapısında her disiplinin görev ve sorumluluk alanları belirlenir. Yönetim yapısı, sürecin başlangıcından tamamlanmasına kadar tasarım süreçlerine yön verir ve disiplinler arası iş birliğini sağlar. Alan yönetimine yerel halk, sivil toplum örgütleri (STK) ve yerel yönetimlerin de katılımcı bir yaklaşım ile katkıda bulunmaları hedeflenir.

2- Değer Yargılarına Dayalı Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) ve Alan Yönetim Planının Oluşturulması

Multidisipliner yapıdaki alan yönetimi, alanın somut ve somut olmayan kültürel değerlerini belirlemek amacıyla kapsamlı saha çalışmaları, çalıştaylar, anketler ve odak grup toplantıları düzenleyerek yerel paydaşlar ve toplumun görüşleri toplanır ve değerlendirilir. Bu veriler ışığında alanın bütün değer türlerini (Tarihi ve sanatsal değerleri, sosyal veya sivil değerleri, manevi veya dini değerleri, sembolik veya kimlik değerleri, araştırma değerleri, doğal değerleri ve ekonomik değerlerini) kapsayan Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) ve Alan Yönetim Planları hazırlanır. Bu planlar düzenli aralıklarla revize edilir ve alanın aktif koruma uygulamaları ve yapılacak yeni yapıların tasarım ilkelerini içermekle beraber uygulama rehberleri olarak da kullanılır.

3- Tarihi Çevrede Yapılacak Çağdaş Yapının Tasarım Yaklaşımının Belirlenmesi

Analiz edilen değerler ve yönetim planları ışığında, tarihi çevrede gerçekleştirilecek yeni yapının tasarım yaklaşımı kararlaştırılır. Bu süreçte; tarihi üsluba öykünme, tarihi üslubun yorumu veya karşıt/çağdaş yaklaşım gibi tasarım yaklaşımlarından hangisinin uygulanacağına karar verilir ve bu yaklaşımın bölgede yapılacak yeni yapı özelinde neden seçildiği açıkça gerekçelendirilir.

4- Tasarım Kriterlerinin Analizi ve Projenin Geliştirilmesi

Tasarımcı, belirlenen tasarım yaklaşımı doğrultusunda saha analizleri yaparak bölgenin mekansal, tarihsel, sosyal ve kültürel özellikleriyle birlikte miras yapıların mimari özelliklerini tespit eder. Bu analizlerden elde edilen veriler ışığında, daha önce belirlenmiş mimari tasarım kriterleri (Tarihsel ve çevresel bağlam kriterleri, kütlesel ve biçimsel tasarım kriterleri, cephe ve malzeme kullanım kriterleri) kullanılarak proje oluşturulur. Oluşturulan proje önerisi, multidisipliner alan yönetiminin değerlendirmesine sunulur.

5- Alan Yönetiminin Miras Odaklı Koruma Yaklaşımıyla Projeyi Değerlendirmesi

Tarihi çevre içerisinde tasarlanan yeni yapı proje önerisi, alan yönetimi tarafından miras odaklı koruma prensipleri açısından titizlikle incelenir. Projenin mevcut tarihi dokuya ve çevresel bağlama olan uyumu, uzun vadede sürdürülebilirliği ve kültürel miras değerlerini

koruma kapasitesi değerlendirilir. Değerlendirme sürecinde, belirlenen tasarım yaklaşımı, tasarım kriterleri ve tarihi çevre ile ilişkisi bağlamında kapsamlı bir değerlendirme raporu hazırlanır. Alanın sürdürülebilir kullanımı ve uzun vadeli koruma hedeflerine olan uyumu bu rapor doğrultusunda net bir biçimde ortaya konulur. Bu aşamada gerekli görülen revizyon ve geri bildirimler sağlanarak tasarım sürecinin nihai hale gelmesi sağlanır.

Tarihi çevrede miras odaklı yeni yapı tasarım metodolojisi, tarihi çevrede yeni yapı tasarımında, kültürel miras değerlerini odak noktasına alarak tarihi çevrede yeni yapı tasarımının bir koruma uygulaması olması gerekliliği gerçekliğinde oluşturulmuştur. Bu doğrultuda çok yönlü değerlendirme ve multidisipliner yönetim yapısıyla yerel unsurların katılımcı yaklaşımı hedeflenmiştir. Bu yöntemin ana amacı tarihi çevrede yeni yapılaşmanın, kontrollü, tarihi çevreye zarar vermeden değerini ve önemini öne çıkaracak biçimde uluslararası kabul gören teknik ve yöntemler rehber alınarak gerçekleştirilmesidir.
Metodolojinin gerekçesi ise yeni yapının hem çağdaş ihtiyaçlara cevap verecek hem de kültürel miras değerlerini koruyarak sürdürülebilir bir gelişim sağlayacak potansiyelde çözümlemelere sahip olmasıdır.

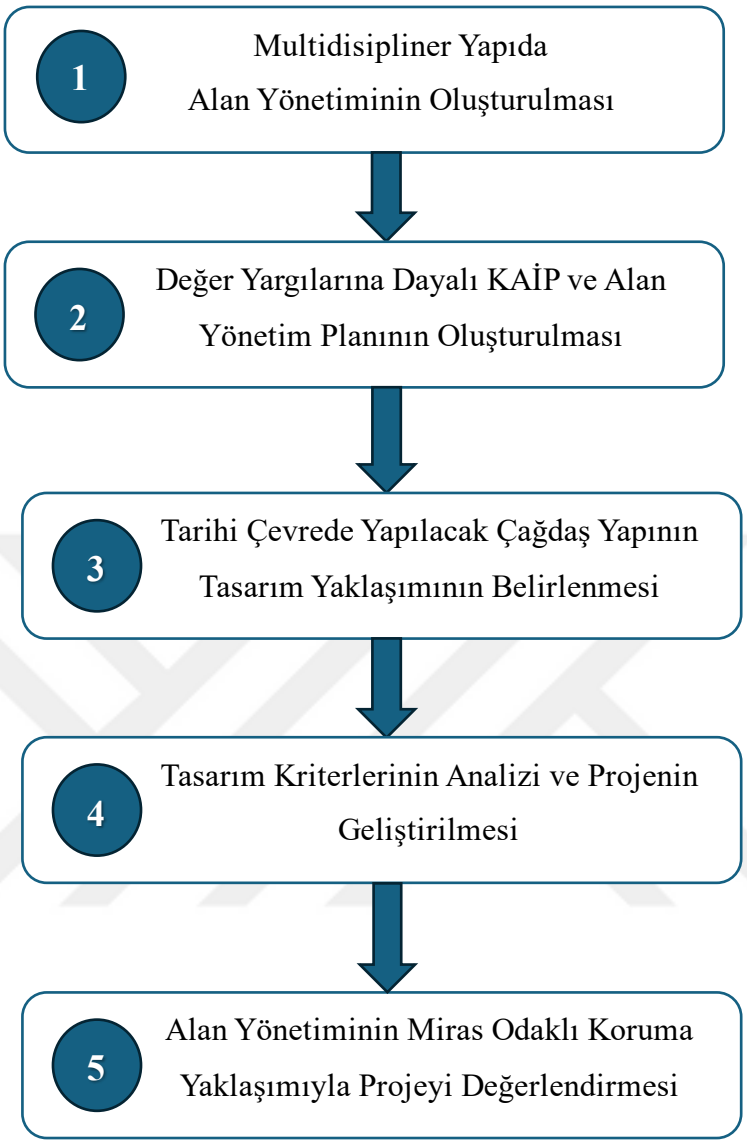

Şekil 38. Tarihi Çevrede Miras Odaklı Yeni Yapı Tasarım Metodolojisi

Tablo 7. Tarihi Çevrede Miras Odaklı Yeni Yapı Tasarım Metodolojisi

Adım	Açıklama	Amaç	Paydaşlar	Çıktılar
1.Multidisipliner Yapıda Alan Yönetiminin Oluşturulması	Farklı disiplinlerden uzmanlarla alan yönetim yapısı kurulur.	Disiplinler arası iş birliği ve paydaş koordinasyo-nunu sağlamak	Uzmanlar, yerel yönetim, STK, tasarımcılar, yerel halk	Alan yönetim şeması, görev tanımları
2. Değer Yargılarına Dayalı KAİP ve Alan Yönetim Planının Oluşturulması	Saha çalışmaları ve paydaş katılımıyla somut/somut olmayan değerler belirlenir; KAİP ve yönetim planı hazırlanır.	Alandaki değerlerin korunmasını amaçlayan plan dokümanlarını oluşturmak	Alan yönetimi, saha uzmanları, sivil toplum teşkilatları	KAİP, alan yönetim planı
3. Tarihi Çevrede Yapılacak Çağdaş Yapının Tasarım Yaklaşımının Belirlenmesi	Değerler ve planlar doğrultusunda tasarım yaklaşımı belirlenir ve gerekçelendirilir.	Çağdaş yapı için uygun tasarım yaklaşımını belirlemek	Tasarım ekibi, alan yönetimi	Tasarım yaklaşım belgesi
4. Tasarım Kriterlerinin Analizi ve Projenin Geliştirilmesi	Saha analizleriyle tasarım kriterleri oluşturulur ve proje önerisi geliştirilir.	Tasarım kriterlerine uygun, bağlamla uyumlu proje üretmek	Tasarımcılar, saha analiz uzmanları, alan yönetimi	Proje önerisi, alan analiz raporu
5. Alan Yönetiminin Miras Odaklı Koruma Yaklaşımıyla Projeyi Değerlendirmesi	Alan yönetimi, miras odaklı koruma ilkeleri kapsamında projeyi inceler, rapor, revizyon önerileri ve nihai kararı oluşturur.	Projeyi koruma odaklı kontrol edip gerekli düzenlemeleri yapmak ve nihai kararı vermek	Alan yönetimi, disiplinler arası uzmanlar	Değerlendirme ve karar raporu, revizyon listesi

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Balıkesir/Bandırma/Edincik Bölgesi Vaka Çalışması

2.1.1. Coğrafi Konum

Şekil 39. Balıkesir İl Sınırı Haritası (URL-28)

Balıkesir, Türkiye'nin kuzeybatısında yer alıp Marmara ve Ege bölgelerinde toprakları bulunan bir ildir. Kuzeyinde Marmara Denizi, batısında Ege Denizi ile sınırlanan il; doğuda Bursa ve Kütahya, güneyde Manisa ve İzmir, batıda ise Çanakkale illeriyle sınır komşusudur. Bu coğrafi özelliğiyle Balıkesir, hem Marmara hem de Ege kıyılarına sahip olması bakımından stratejik bir konumda yer almaktadır (URL-29).

Şekil 40. Bandırma İlçe Sınırı Haritası (URL-28)

Bandırma, Balıkesir iline bağlı bir ilçe olup Marmara Bölgesi'nin güneyinde konumlanan önemli bir yerleşim alanıdır. İlçe; kuzeyde Erdek, güneyde Manyas, batıda Gönen ve doğuda Bursa'nın Karacabey ilçesiyle çevrilidir. 40°21'17" Kuzey ve 27°58'11" Doğu koordinatlarında yer alan Bandırma'nın yüzölçümü 690 km² olup, deniz seviyesinden yüksekliği 1 metre ile 764 metre arasında değişmektedir (URL-27).

Bandırma tarihi belgelerde belirtildiğine göre M.Ö. 8-9. yüzyıllarda kurulmuş olup, geçmişte "Güvenilir Liman" anlamına gelen Panderma ya da Panormos adlarıyla anılmıştır. Günümüzde de Güney Marmara bölgesinin önde gelen limanlarından biri olma özelliğini koruyan Bandırma, konum avantajı sayesinde sadece denizyolu değil karayolu, demiryolu ve havayolu ulaşımının da bir arada sağlandığı ender yerleşim alanları arasında yer almaktadır (Kocaalan ve Şenel, 2018).

Şekil 41. Edincik Mahalle Sınırı Haritası (URL-28)

Edincik, Balıkesir ilinin Bandırma ilçesine bağlı bir mahallesi olup, Bandırma merkeze yaklaşık 12 kilometre mesafede yer almaktadır. Mahalle, Bandırma'nın batı yönünde, Erdek sınırlarında kalan antik Kyzikos kentinin karşısındaki dağların eteklerinde konumlanmaktadır (Dündar ve Acıoğlu, 2019). Coğrafi konumu itibariyle doğusunda Bandırma ve Bursa, batısında Çanakkale, güneybatısında Gönen, güneyinde Manyas Gölü ve Balıkesir, kuzeyinde ise Kapıdağ Yarımadası ile Erdek Körfezi bulunmaktadır. Edincik, Bandırma ile Çanakkale karayolu üzerinde, Bursa, Bandırma, Erdek, Gönen ve Biga gibi

yerleşimlerin bağlantı yollarının kesiştiği stratejik bir noktada yer almaktadır. Bu konum aynı zamanda antik dönemden itibaren kullanılan Kyzikos ile Bergama arasındaki tarihi güzergahın bir parçasını oluşturmaktadır (Balıkçı ve Pesen, 2012).

Şekil 42. Edincik Mahallesi Hava Görüntüsü

2.1.2. Coğrafi Özellikler

- İklim ve Bitki Örtüsü

Balıkesir genelinde Akdeniz iklimi etkili olup yaz ayları sıcak ve kurak, kış ayları ise genellikle ılıman ve yağışlı geçmektedir. İlin iç kesimlerine doğru ilerledikçe karasal iklimin özellikleri daha belirgin hale gelir ve bu alanlarda kışlar daha sert ve soğuk yaşanır (URL-30). Balıkesir'in kuzey bölümünde konumlanan Edincik Mahallesi, Güney Marmara bölgesinde yer almaktadır. Bölge genel olarak Akdeniz ikliminin etkisi altındadır; yaz mevsimi sıcak ve kurak geçerken, kış ayları genellikle ılık ve yağışlıdır. Yağış miktarının en fazla olduğu dönemler sonbaharın sonları ile kışın başlarına denk gelirken, en az yağış yaz ortasında gözlemlenir (Hanaylı, 2022).

Edincik'in sahip olduğu coğrafi konum, iklimsel özellikler ve doğal bitki örtüsü, bölgenin ekonomik faaliyetlerinin şekillenmesinde ve kültürel-mimari karakterinin oluşumunda belirleyici olmuştur (BBB, 2023). Bölgenin verimli arazileri ve ılıman iklimi zeytin ve üzüm başta olmak üzere birçok meyve, sebzenin yetiştirilmesine ve ticaretinin yapılmasına zemin hazırlamıştır. Aynı zamanda Erdek Körfezi'nin doğal liman işlevi görmesi üretilen ürünlerin deniz yolu ile ticaretinin yapılmasına olanak sağlamıştır.

Edincik'in bu limanla doğrudan bağlantılı konumda bulunması, farklı toplumlarla iletişim kurmasına ve çeşitli uygarlıklarla kültürel etkileşim içinde olmasına neden olmuştur.

Doğal bitki örtüsü olarak zeytinlikler geniş alanlar kaplamaktadır. Bölgede yetişen ve yöreye has bir zeytin cinsi olan "Edincik Zeytini" ve bu zeytinden üretilen "Edincik Su Zeytinyağı" 2024 yılında Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından coğrafi işaretli ürünler olarak tescillenmiştir. Bölgede yetiştirilen önemli meyvelerden biri de üzümdür. Yöreye özgü bir üzüm cinsi olan "Edincik Karası" üzümü, yakın geçmişe kadar ağırlıklı olarak şarap üretimi amacıyla kullanılmaktaydı. Ancak çeşitli nedenlerle bölgedeki şaraphaneler zamanla kapanmış, buna bağlı olarak üzüm bağlarının sayısında da belirgin bir azalma yaşanmıştır (Balıkçı ve Pesen, 2012). Günümüzde Edincik ve çevresinde zeytin ve üzüm yetiştiriciliğinin yanı sıra ceviz, badem, ayva, nar gibi çeşitli meyve türleri ile birçok sebze de tarımsal üretimin bir parçası olarak yetiştirilmektedir.

Şekil 43. Edincik Bölgesi'ndeki Zeytinliklerin Hava Görüntüsü

- Fay Hatları ve Topoğrafya

Bandırma ve Erdek ilçeleri, sismik açıdan risk taşıyan Edincik ve Bandırma Fay zonlarına oldukça yakın bir konumda yer almakta olup, aynı zamanda Kuzey Anadolu Fay Hattı'nın güney kolu üzerinde bulunmaktadır.

Bandırma Fayı, Bandırma Körfezi'nin güneydoğu kıyı şeridi boyunca uzanmaktadır ve yaklaşık 32 kilometre uzunluğundadır. Yapılan sismolojik değerlendirmelere göre bu fay hattı, maksimum moment büyüklüğü Mw=6.85'e kadar ulaşabilecek depremler üretebilme potansiyeline sahiptir. Öte yandan Edincik Fayı, Bandırma Körfezi'nin kuzeybatısı ile Edincik Körfezi'nin güneydoğusunu takip eden bir hat boyunca uzanır. Uzunluğu yaklaşık 45 kilometre olan bu fayın, yapılan hesaplamalara göre Mw=7.1 büyüklüğünde depremler oluşturabileceği öngörülmektedir (AFAD, 2021).

Şekil 44. Bandırma Çevresi Diri Fay Hatları (Emre vd., 2011)

Tarihsel süreçte Edincik ve çevresinde pek çok yıkıcı etkide deprem meydana gelmiş, M.S. 1063 yılında meydana gelen büyük bir deprem, Edincik'e yaklaşık 10 kilometre mesafede bulunan Antik Kyzikos kentinin tamamen yıkılmasına neden olmuştur (Yıldırım ve Nişancı, 2023). Yakın geçmişte ise; 4 Ocak 1935 tarihinde Erdek ve Marmara Adaları çevresinde Mw=7.4 büyüklüğünde, 6 Ekim 1944'te Çanakkale'nin Ayvacık ilçesi merkezli Mw=6.9 büyüklüğünde, 18 Mart 1953'te Yenice-Gönen arasında Mw=7.2 büyüklüğünde ve 6 Ekim 1964'te Manyas çevresinde Mw=6.9 büyüklüğünde depremler meydana gelmiştir. Bu depremler, bulundukları bölgelerde ciddi yapısal hasara ve önemli ölçüde can ve mal kaybına neden olmuştur (Öncü, 2019).

Bandırma ilçesinin topoğrafyası kuzeyden güneye doğru kısmen engebeli olup yer yer dağlık alanlar içermektedir. İlçenin doğusunda, 764 metre yüksekliğiyle bölgenin en belirgin yükseltisi olan Karadağ yer alır. Bandırma'nın kuzeyinde konumlanan Kapıdağ Yarımadası ise hem Bandırma hem de Erdek körfezleriyle çevrelenmiştir (URL-31). Edincik yerleşiminin çevresinde ise Işıkpınarı ve Karabayır tepeleri bulunmakta, bu iki yükselti arasında denize doğru yönelen Tabakhane Deresi akmaktadır (Balıkçı ve Pesen, 2012).

Şekil 45. Bandırma-Edincik Fiziki Harita (URL-32)

Tablo 8'de, Bandırma ve çevresinin zemin karakteristikleri ile bu yapıların oluşum dönemlerine dair bilgiler sunulmuştur. Bu zemin türlerinin ilçe genelindeki dağılımı esas alınarak, Şekil 46'da yapılaşmaya elverişli alanların yüzdesel oranları ortaya konmuştur (Coruk vd., 2019).

Tablo 8. Bandırma ve Çevresinin Arazi Yapısı

Sistem	Seri	Marmara	Erdek	Bandırma	Gönen	Manyas
Kuvarterner	Güncel			Dolgular	Dolgular	
	Holosen	Alüvyon	Alüvyon	Alüvyon	Alüvyon	Alüvyon
Tersiyer	Pliyosen			Bayramiç FM	Bayramiç FM	Göbel FM
	Miyosen				Şapçı Volkaniti	
	Miyosen Oligosen				Hallaçlar Volkaniti	
	Eosen	Granitoyid	Granitiyod	Edincik Volkanitleri		
Triyas		Çal FM				
Triyas Ve Öncesi		Sazak FM Bozalan FM Çamlık Granitoyid	Sazak FM	Karakaya Karmaşığı		Kireçtaşı Blokları

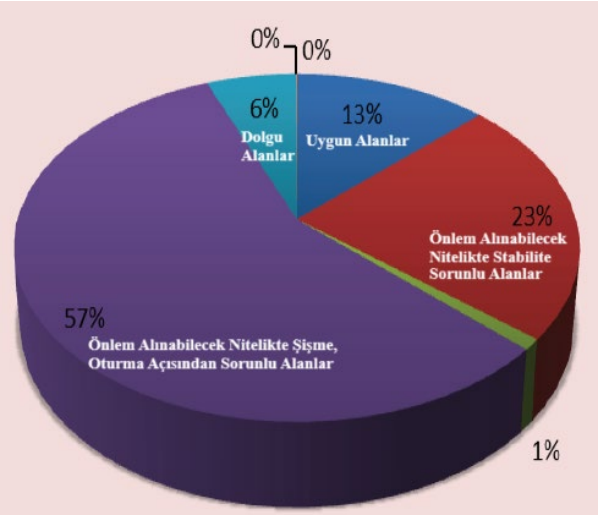

Şekil 46. Bandırma Yapılaşmaya Uygun Alanlar Grafiği

Bandırma ilçe genelinde yaklaşık %57 oranında yer kaplayan Alüvyon ve Bayramiç formasyonuna ait düşük eğimli zeminlerde, taşıma kapasitesi, oturma ve şişme özellikleri açısından mühendislik önlemleri gerektiren sorunlu alanlar tespit edilmiştir (Coruk vd., 2019). Edincik'in zemin karakteri ise büyük ölçüde Eosen devresine tarihlenen Edincik Volkanitlerinden oluşmaktadır. Bazı bölgelerde mermer tabakalarının üstünde, özellikle güney kesimlerde kalın bir toprak örtüsü bulunurken, mahalle merkezinin zemini daha çok marn ve kireçtaşı katmanlarıyla kaplıdır (Balıkçı ve Pesen, 2012).

Sonuç olarak, bölge günümüzde birinci derece deprem riski taşıyan alanlar içerisinde yer almakta ve birçok aktif fay hattının etkisi altında bulunmaktadır (Erdem, 2013). Bu nedenle, bölgede inşa edilecek yeni yapılar, bu sismik gerçeklik göz önünde bulundurularak zemin araştırmaları ve buna bağlı olarak gereken mühendislik çözümlemeleriyle beraber tasarlanıp uygulanmalıdır.

2.1.3. Bölgenin Tarihsel Süreci

Balıkesir ve yakın çevresinde yerleşim izlerinin en eski örnekleri M.Ö. 8000-3000 yılları arasına tarihlenmektedir. Antik çağda bölge, Mysia adıyla anılmıştır. Tarihsel süreçte önce Bytinler, ardından Mysler, Frigler, Persler, İskender İmparatorluğu, Selevkoslar ve Bergama Krallığı hakimiyet kurmuştur. Bergama Krallığı'nın yıkılmasının ardından bölge, Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu toprakları içinde yer almıştır. Türklerin bölgedeki hakimiyeti ise XI. yüzyıldan itibaren başlamıştır (Cürebal vd., 2008).

Bandırma, uygarlık tarihi bağlamında Daskyleion ve Kyzikos antik kentleriyle doğrudan ilişkilendirilen önemli bir yerleşim alanıdır. Günümüzde Bandırma'nın Ergili Mahallesi sınırlarında bulunan Daskyleion'da yerleşimin M.Ö. 8. yüzyıla kadar uzandığı bilinmektedir. Helenistik dönem öncesinde kentin nüfus yapısında Frig toplulukları etkili olmuş, bu dönemi M.Ö. 7. yüzyılda Lidya Krallığı ve M.Ö. 6. yüzyılda Pers İmparatorluğu egemenlikleri takip etmiştir. Pers İmparatorluğu döneminde Daskyleion, Hellespontiake Phrygia Satraplığı'nın yönetim merkezi olarak önem kazanmış ve coğrafi konumunun sağladığı avantajlar sayesinde bölgesel ticaretin odak noktalarından biri haline gelmiştir (Titiz, 2020).

Kyzikos Antik Kenti, günümüzde Balıkesir'in Erdek ilçesine bağlı Yukarıyapıcı Mahallesi sınırlarında yer almaktadır. Tarihi kaynaklara göre kentin bilinen en eski yerleşimcileri Misyalılar'dır. Kent, Lidya Krallığı'nın hakimiyetinden sonra Pers yönetimi altına girmiş ve bu süreçte Daskyleion Satraplığı'na bağlanmıştır. Pers egemenliğini sonlandıran Büyük İskender, Kyzikos'a idari anlamda özerklik tanımış ve bu sayede kentin gelişimi devam etmiştir. Bergama Krallığı ile kurduğu olumlu ilişkiler sonucunda Kyzikos, bu dönemde önemli bir güç kazanmış ve Roma İmparatoru Augustus dönemine kadar imtiyazlarını korumuştur. Ancak Bizans İmparatoru Iustinianus zamanında, 543 yılında meydana gelen 9 büyüklüğündeki deprem kentin büyük ölçüde terk edilmesine neden olmuştur (Koçhan, 2014). Son olarak, 1063 yılında yaşanan yıkıcı depremle Kyzikos tamamen harap olmuştur (Yıldırım ve Nişancı, 2023).

1530 yılında Bandırma, Anadolu Vilayeti'nin Hüdavendigar Sancağı'na bağlı Aydıncık (Edincik) Kazası sınırları içinde küçük bir köy statüsündeydi. Köyün zamanla kasabaya dönüşmesinde en önemli rolü, Haydar Çavuş Vakfı üstlenmiştir. Haydar Çavuş tarafından sahil kesiminde inşa ettirilen şadırvanlı cami, hamam, çeşme, beş konut ve on beş dükkandan oluşan vakıf yapıları, Bandırma'nın kentsel gelişiminde bir çekirdek oluşturarak bugünkü yerleşim düzeninin temelini atmıştır. Bu yapıların ardından, balıkçı köyü olan Bandırma, dini, ticari, sosyal ve eğitim yapılarıyla birlikte ekonomik ve coğrafi açıdan büyümeye elverişli bir merkez haline gelmiştir (Keskin, 2018). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Bandırma'dan, Rum denizi kıyısında büyük bir ticaret iskelesine sahip yerleşim yeri olarak söz eder; kentte dört cami, on üç mescit, çok sayıda han ve her meslek grubundan esnafın bulunduğu hareketli bir çarşının varlığını ifade etmiştir. (Çelik, 2012).

Edincik yerleşiminin kökeni M.Ö. 4000-2500 yıllarına kadar uzanmakta olup, bu dönemde "Adresteia" adıyla anıldığı bilinmektedir. Adresteia isminin, Granikos (Biga Çayı)

ile Aisepos (Gönen Çayı) arasındaki ovadan türetildiği düşünülmektedir (Yüceyar, 2022). M.Ö. 74 yılına kadar Kyzikos'un yönetimi altında kalan bölge, bu tarihten itibaren Roma İmparatorluğu'nun hakimiyetine girmiştir. 5. yüzyıldan sonra Bizans egemenliğinde olan Edincik, 1304 yılında Katalan akınları sonucu yağmalanmıştır (Hanaylı, 2022). Edincik bölgesi, ilk defa Selçuklu döneminde Türk akınlarının etkisi altına girmiştir. Bölge önce Karesi Beyliği'nin egemenliğine girmiş, ardından Osmanlı topraklarına dahil edilmiştir. Orhan Gazi döneminde Emir Aydın tarafından fethedilen kentin bu nedenle "Aydıncık" adıyla anıldığı ifade edilmektedir (BBB, 2023). Cumhuriyet'in ilanından sonra ise yerleşim, günümüzde kullanılan "Edincik" adını almıştır.

16. yüzyılın başlarında Aydıncık, birkaç mahalleye ve köye sahip küçük bir yerleşim niteliğindeydi. Kayıtlarda bölgede 8 mahalle, 46 köy, 14 mezra, bir meyhane, çeltik ekim alanları, 2 hamam, 3 otlak, bir çiftlik, 19 dükkan ve bir kervansarayın bulunduğu belirtilmektedir. Yerleşim genel olarak tarımsal faaliyetlere dayansada, dükkan ve kervansarayların varlığı, bölgede tarıma ek olarak sınırlı bir ticaretin de geliştiğini göstermektedir (Kayhan, 2018).

Evliya Çelebi, 17. yüzyılda Edincik'i anlattığı Seyahatnamesinde, bölgenin Türk hakimiyetinden önce Rumlar tarafından "yüksek yer, dağ, tepe, burç" anlamına gelen "Phildar Pergas" adıyla bilindiğini aktarmaktadır. Ayrıca İstanbul'un inşası ve onarımı için farklı dönemlerde Edincik'ten mermer taşındığını belirtmektedir. Seyahatnamede Edincik'te bir Rum ve üç Ermeni mahallesinin bulunduğu, bu grupların çoğunlukla unculukla uğraştığı ifade edilmiştir. Halkın büyük kısmının ise Türk ve Müslüman olduğu, yaklaşık iki bin adet iki katlı kagir evin yer aldığı, çok sayıda cami, yedi mektep, iki hamam ile aktif bir çarşı ve pazarın bulunduğu kaydedilmiştir. Yöre halkının başlıca geçim kaynakları arasında kayıkçılık, denizcilik, unculuk, değirmencilik ve tarımsal faaliyetlerin yer aldığı belirtilmiştir. (Balıkçı ve Pesen, 2012).

Anadolu Vilayeti İcmal Defteri'ne göre II. Bayezid döneminde Hüdavendigar sancağı içinde yer alan 28 nahiyeden biri Aydıncık olarak kaydedilmiştir. 1857 yılına ait Devlet Salnamesi'ne göre Aydıncık, bu dönemde Hüdavendigar sancağına bağlı bir kaza konumundayken; o dönem yalnızca bir nahiye olan Bandırma, 1880 yılında kaza statüsü kazanmış ve bu tarihten itibaren Edincik'e kıyasla daha hızlı bir gelişim göstermiştir (Çelik, 2012).

Günümüzde Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Bandırma ilçesinin bir mahallesi konumunda olan Edincik, antik dönemlerden itibaren süregelen tarihi geçmişiyle

çok katmanlı bir kültürel yapıya sahiptir. Bu kapsamda, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Balıkesir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 24.06.2021 tarihli ve 2891 sayılı kararıyla, mahalle merkezinin kuzeybatısında yer alan ve günümüzde zeytinlik vasıflı alan, I. ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescillenmiştir. Ayrıca 27.07.2021 tarihinde alınan 2943 sayılı karar ile mahalle merkezindeki tarihi dokuyu kapsayan bölge kentsel sit alanı olarak ilan edilmiştir.

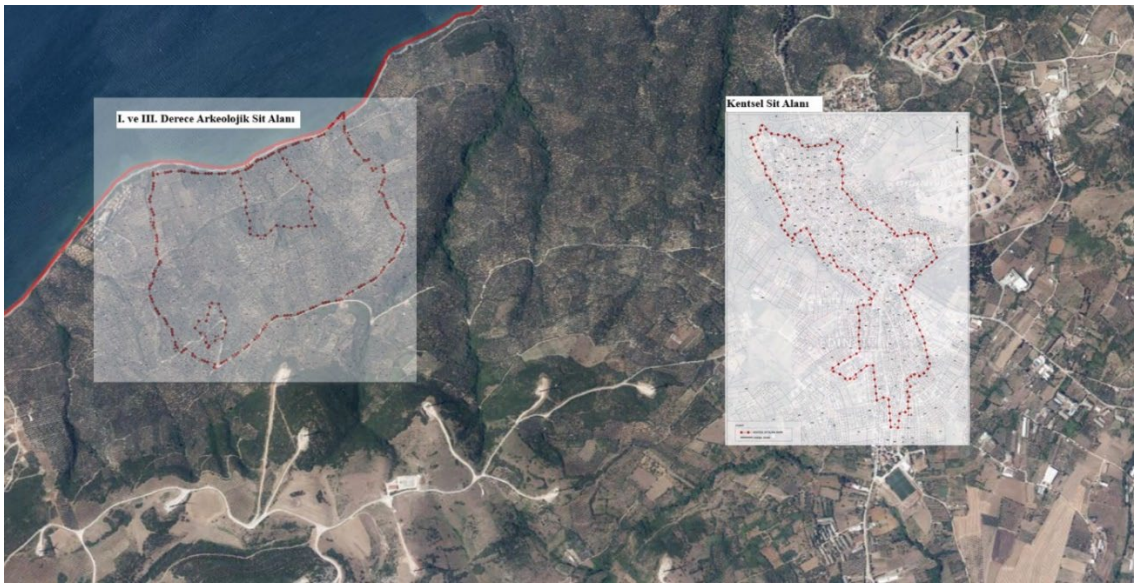

Şekil 47. Edincik Arkeolojik ve Kentsel Sit Alanları

2.1.4. Edincik'in Sosyo-Ekonomik Yapısı

16. yüzyılın başlarında Karesi Beyliği'nin hakimiyetine giren Edincik bölgesinde, tarımsal üretim içerisinde buğdayın önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Osmanlı tahrir defterlerinde yer alan bilgilere göre, bu dönemde bölgedeki verimli arazilerde çeltik üretimi de yapılmaktaydı. Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde aktardığına göre, yerleşim yerinde buğday, un ve çeşitli zahirelerin depolandığı büyük mahzenler bulunmaktaydı. Türk halkının ağırlıklı olarak çiftçilikle uğraştığı ve özellikle tahıl üretimine yöneldiği, üç mahallede yaşayan Hristiyanların ise un ticaretiyle ilgilendiği ve iskele yakınlarında büyük un ambarlarına sahip oldukları belirtilmektedir (Kayhan, 2018).

Evliya Çelebi, bölgenin bağcılık ve şarap üretimi açısından önemli bir merkez olduğunu ve burada çok sayıda meyhanenin bulunduğunu aktarmaktadır. Ayrıca bölgede bir limanın olduğundan özellikle un ticaretinin bu liman üzerinden yürütüldüğünden ve

İstanbul'un gıda tedarikinde olduğu kadar vakıfların zahire ihtiyaçlarının karşılanmasında da önemli bir işlev üstlendiğini vurgulamaktadır (Çelik, 2012).

1844 tarihli ve 07763 numaralı temettuat defteri kayıtları incelendiğinde, Edincik Kazası'na bağlı bir Ermeni köyünde toplam 127 hanenin bulunduğu anlaşılmaktadır. Köy halkının geçim kaynaklarının başında, ipek böcekçiliği için kullanılan harir bahçeleri, üzüm bağları, tahıl ekimi yapılan tarlalar ve zeytin üretimi gelmektedir. Ayrıca, hayvancılığın da önemli bir ekonomik faaliyet olduğu, özellikle keçi yetiştiriciliğinin yaygın olduğu görülmektedir (Çağlar ve Eralaca, 2018).

1914 yılında yayımlanan "Aydıncık (Edincik) Nâhiyesi" başlıklı makalede, Sebilürreşad dergisinin Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki Anadolu'nun genel durumunu incelemek üzere görevlendirdiği seyyah yazar Ömer Fuad Bey'in Edincik hakkındaki gözlemleri yer almaktadır. Makalede, Edincik'in Anadolu'nun harap ve bakımsız yerleşimlerinden biri olarak nitelendirildiği görülmektedir. Ömer Fuad Bey, kasabadaki bazı camilerin oldukça bakımsız olduğunu, bir kısmının neredeyse yıkılacak kadar kötü durumda olduğunu ve mektep binalarının da benzer şekilde bakımsız bir halde bulunduğunu vurgulamaktadır. Bu olumsuz tablonun yalnızca yapıların fiziki durumu ile sınırlı kalmadığını, halkın sosyal yaşamının da benzer biçimde sıkıntılı olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte, Edincik'in zeytinlikleri, bağ ve bahçeleri ile Bandırma'ya olan yakınlığı sayesinde diğer nahiyelere göre nispeten daha iyi bir durumda olduğu belirtilmektedir (Hızlı, 2019).

Edincik'in günümüzdeki sosyo-ekonomik yapısı, büyük ölçüde tarımsal üretim ve hayvancılık faaliyetlerine dayanmaktadır. Özellikle zeytincilik, bölge ekonomisinin temel geçim kaynağı olmasının yanı sıra yerel kalkınmanın da başlıca dinamiğini oluşturmaktadır. 1976 yılında kurulan "Edincik Zeytin Tarım Satış Kooperatifi" ile "Marmara Birlik" bünyesinde yürütülen üretim, alım ve pazarlama faaliyetleri, zeytinciliğin kurumsal bir organizasyon yapısına kavuşmasına katkı sağlamıştır (BBB, 2023).

Geçmiş dönemlerde ipek böcekçiliğinin yaygın olduğu Edincik'in yapılarında böceklik denilen birimler vasıtasıyla mekansal izleri hala okunabilmesine rağmen bu üretim yıllar içerisinde yok olmuştur (Binan ve Okyay, 2019). Üretim faaliyetlerinin konutlardaki mekansal düzenlemeye yansıdığı bir diğer örnek ise, bölgedeki evlerin genellikle zemin katlarında ya da bitişiğinde yer alan ve yörede "mağaza" olarak adlandırılan zeytin işleme ve depolama alanlarıdır. Bu mekanların çoğunda bulunan sarnıçlar, toplanan zeytinlerin işlenip tüketime hazır hale gelene kadar muhafaza edildiği depolar olarak kullanılmaktadır

(Hanaylı, 2022). Günümüzde de zeytincilikle uğraşan aileler bu sarnıçları aktif bir şekilde kullanmaya devam etmektedir.

Geçmişte bölgede üzüm işleyen şarap imalathaneleri, ipekböcekçiliğine bağlı olarak faaliyet gösteren koza kurutma tesisi ve ipekböceği borsası, hayvancılıkla ilişkili deri tabakhaneleri ile buğdayı işleyerek un haline getiren değirmenler önemli üretim merkezleri olarak faaliyet göstermekteydi (Yüceyar, 2022). Ancak zaman içerisinde değişen ekonomik ve sosyal koşullar nedeniyle bu üretim faaliyetleri terk edilmiş, buna bağlı olarak söz konusu tesisler faaliyetlerini durdurarak kapanmıştır. Yakın zamana kadar yumurta üretimi de önemli ekonomik faaliyetlerden biri olarak sürdürülmekteydi. Ancak günümüzde, bu üretim alanlarının büyük bir kısmı işlev değişikliğine uğramış; tavukhanelerin çoğu depo olarak kullanılmaya başlanmış ya da küçük ölçekli sanayi tesislerine dönüştürülmüştür.

Günümüzde bölgede faaliyet gösteren ekonomik üretim alanları oldukça çeşitlidir. Bölgede aktif olarak işletilen taş ocakları, biyogaz enerji üretim tesisi, zeytinyağı ve ayçiçeği işleme fabrikaları, hayvansal yem üretim tesisleri, rüzgar enerji santralleri, beton üretim tesisi, parke ve bordür taşı imalathanesi, gübre üretim tesisleri, lisanslı depoculuk faaliyetleri, küçük sanayi sitesi, yumurta üretim tesisi, mandıra ve çeşitli hayvancılık işletmeleri bölgede gerçekleştirilen başlıca güncel ekonomik faaliyetleri oluşturmaktadır. Ayrıca, geçmişte olduğu gibi günümüzde de bölgenin verimli topraklarında zeytincilik başta olmak üzere çeşitli tarım ve hayvancılık faaliyetleri sürdürülmektedir.

Sonuç olarak, halkın ihtiyaçları ve ekonomik koşullar zaman içerisinde değişim göstermiş olsa da, 16. yüzyıldan bu yana kentte kesintisiz bir şekilde Türk nüfusun yaşamını devam ettirdiği anlaşılmaktadır. İpekböcekçiliğinin sona ermesiyle birlikte böceklik katları işlevini yitirerek bazı örneklerin yıkıldığı görülürken, zeytin üretiminin sürmesi sayesinde zeytin işleme ve depolama amacıyla kullanılan mağazaların varlığını koruduğu ve günümüzde de aktif olarak kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu çerçevede, bölgenin güncel sosyo-ekonomik dinamiklerinin periyodik olarak değerlendirilmesi ve ihtiyaç duyulan miras yapıların uygun restorasyon teknikleriyle korunması, müdahalelerin ölçeğini küçülterek daha özgün bir tarihi çevre bütünlüğünün korunmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca, bölgedeki değişen gereksinimler doğrultusunda yeni yapı gereksinimleri ortaya çıktığında, sosyo-ekonomik verilerle uyumlu ve miras yapı odaklı tasarım stratejileri geliştirilerek uygulanması, hem tarihi dokunun hem de bölgesel kimliğin sürdürülebilirliğini destekleyecektir.

2.1.5. Edincik'teki Kültürel Miras Yapıları

Günümüzde Edincik yerleşiminde, kültürel miras değeri bulunan pek çok Osmanlı-Türk dönemi sivil mimarlık örnekleri bulunmaktadır. Bu yapılar, dönemin konut mimarisini yansıtan önemli örneklerdir. Bunun yanı sıra Osmanlı dönemine tarihlenen cami, türbe ve çeşme gibi yapıların da varlığı dikkat çekmektedir (BBB, 2023). Ancak tarihsel kaynaklar, bugün fiziksel bütünlüğünü yitirmiş ya da yalnızca kalıntıları günümüze ulaşmış tersane, liman, kale, kilise, hamam, medrese ve değirmen gibi yapı türlerinin de bölgede bir zamanlar var olduğunu göstermektedir.

- Geleneksel Türk Evleri

Edincik yerleşiminde, Osmanlı-Türk konut mimarisine özgü çok sayıda ‘‘Geleneksel Türk Evi’’ örneği yer almaktadır. Ancak bu yapıların önemli bir kısmı günümüzde terk edilmiş durumdadır ve yeterli koruma ile müdahaleden yoksun olmaları nedeniyle fiziksel olarak ciddi tahribata uğramıştır; birçoğu yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır (Hanaylı, 2022). Bu konutlar genel olarak bir, iki ya da üç katlı olarak planlanmış; inşa teknikleri bakımından ise genellikle kagir ve ahşap karkas sistemle oluşturulmuştur. Yapıların büyük bölümünde, üst katlarda geçmişte ipekböcekçiliği amacıyla kullanılan "böceklik" katı yer almakta; zemin kat ya da yapıya bitişik ayrı bir mekan olarak ise zeytin işleme ve depolama işlevi gören “mağaza” adı verilen mekanlara rastlanmaktadır.

Şekil 48. Edincik 271 / 5 parsel, Ulu Cadde üzerinde yer alan Mağaza

Bölgede yer alan geleneksel Türk konutlarında, plan tipolojileri büyük ölçüde sofa düzenine göre farklılık göstermektedir. Bu bağlamda bazı yapılar iç sofalı, bazıları ise dış sofalı plan şemasına sahiptir. Nitekim bazı örneklerde sofa mekanı zamanla eyvan formuna dönüşerek mekansal çeşitliliği artırmıştır. Bunun yanı sıra, yapıların plan kurgusunda önemli bir diğer unsur olan böceklik bölümü, yer aldığı yapının mekansal organizasyonuna doğrudan etki etmiş, plan yapılarının şekillenmesinde belirleyici olmuştur (Binan ve Okyay, 2019).

Edincik'teki geleneksel konutların plan şemaları incelendiğinde, zemin katlarda genellikle bir hayat ve burada bulunan mutfak bölümü ile tuvalet ve bir oda mekanlarının yer aldığı görülmektedir. Üst katlara ise zemin kattaki hayat bölümünde bulunan bir iç merdivenle erişilmekte, bu katta sofa çevresinde kurgulanmış odalar bulunmaktadır. Oda formları çoğunlukla kare ya da dikdörtgen şekilde tasarlanmış olup, bazı örneklerde gündelik yaşamın gereksinimlerini karşılamaya yönelik yüklük ve gömme dolap gibi sabit mobilya elemanlarına yer verilmiştir.

Yapı cephelerinin biçimlenişinde ise topografyanın eğimi ve parselin sokakla kurduğu ilişki belirleyici olmuştur. Cephelerde dar ya da geniş parsellerin imkan verdiği ölçüde tek yönlü, çift yönlü ya da köşe çıkmaları görülmektedir. Geleneksel dokuda yer alan parsellerin çoğunlukla küçük ve ön cephelerinin dar olması, yapıların mekansal kurgusunu doğrudan etkilemiş ve yerleşim dokusunun karakteristik bir özelliği olarak öne çıkmıştır.

- Camiler

  Ulu Cami

Ulu Cami Balıkesir ili Bandırma İlçesi Edincik mahallesi 223 ada 1 parsel Hisar Mahallesi Mevkii'nde bulunmaktadır.

Şekil 49. Edincik Ulu Cami Lokasyonu

Edincik'te yer alan en eski cami yapısı olan Ulu Cami, yapının kuzey cephesindeki kitabeye dayanarak 1368 yılında Abdullah oğlu İltutan tarafından inşa ettirildiği anlaşılmaktadır. Yapı, yaklaşık 13x19 metre boyutlarında olup, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Taşıyıcı sistemde kullanılan yapı malzemelerinin büyük bir kısmı, Kyzikos Antik Kenti'nden temin edilen devşirme taşlardan oluşmaktadır. Yığma duvar tekniğiyle inşa edilen caminin minaresi ise kuzeybatı köşesinde konumlandırılmıştır (Aytekin, 1997).

Ahşap kırma çatı örtüsüne sahip caminin doğu ve güney yönlerinde, tarihi bir mezarlık alanı yer almaktadır. Bu alanda, caminin banisi olan İl Tutan Bey'in kabriyle birlikte halk arasında "Ağlayan Dede" olarak bilinen ve özellikle bebeklerin şifa bulması amacıyla ziyaret edilen türbe de bulunmaktadır. Yerel inanışa göre, bu türbenin ziyaret edilmesiyle hastalıkların iyileşeceğine dair inanç yaygındır (Balıkçı ve Pesen, 2012).

Caminin kuzey yönünde yer alan ve son cemaat mahalli, 1888 yılında yapı bünyesine dahil edilmiştir. Bunu takiben, 1900 yılında camiye bir şadırvan eklenmiştir. Öncesinde var olduğu düşünülen ahşap sütunlarla taşıtılmış sundurma tipi giriş bölümü, yıkılarak yerini caminin ana duvarlarına bitişik olarak inşa edilen güncel formuna bırakmıştır. Bu değişiklikle birlikte, minare de yeni düzenlemede son cemaat mahallinin içinde kalacak şekilde konumlanmıştır. Yapı, zaman içerisinde çeşitli dönemlerde müdahalelere uğramış olup, 1943-1944 ile 1991 yıllarında kısmi onarımlar görmüştür (Tüfekçioğlu, 2005).

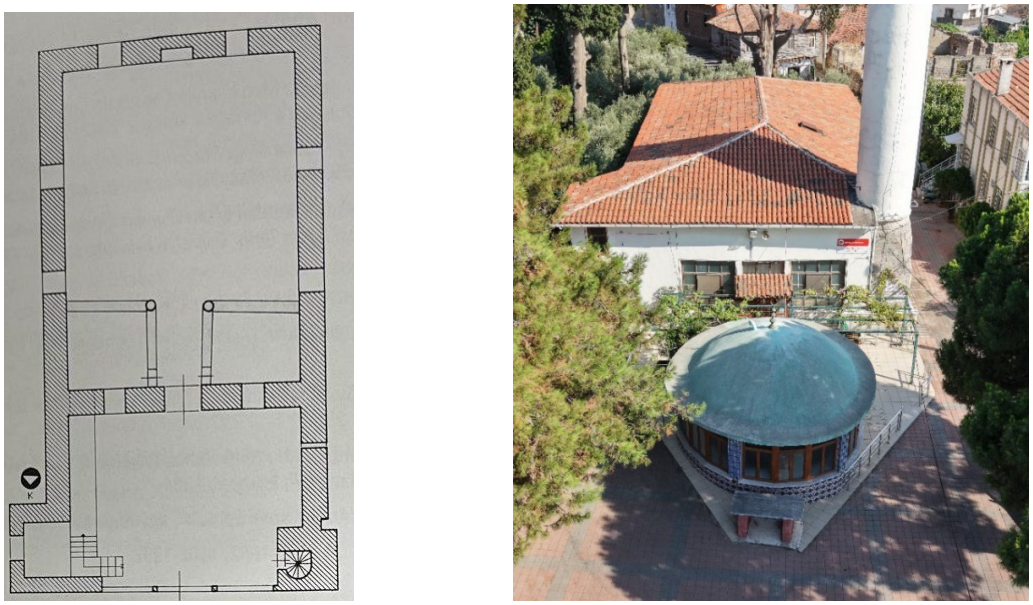

Şekil 50. Ulu Cami Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Edincik Ulu Cami

Şekil 51. Edincik Ulu Cami Hava Görüntüsü

Kümbet Cami

Kümbet Cami Balıkesir ili Bandırma İlçesi Edincik mahallesi 275 ada 1 parsel Kümbet Mahallesi Mevkii'nde bulunmaktadır.

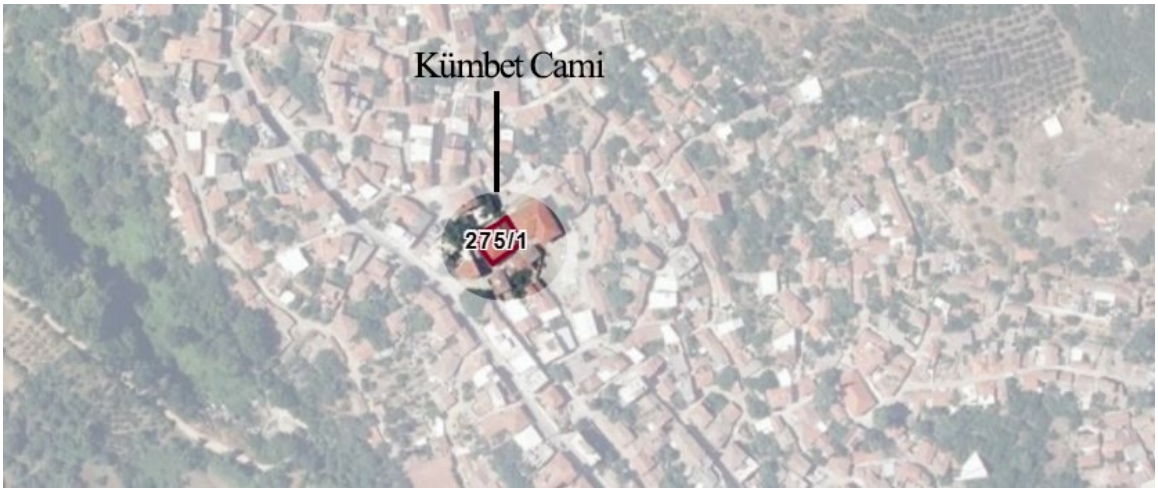

Şekil 52. Edincik Kümbet Cami Lokasyonu

Yapının üzerinde inşa tarihini belirten herhangi bir kitabe bulunmamakla birlikte, yerel müftülük arşivlerinde caminin yapım yılı 1470 olarak kayıt altına alınmıştır. Ahşap malzeme ile inşa edilmiş olan bu dini yapı, kuzey-güney doğrultusunda yerleşmiş dikdörtgen bir plana sahiptir ve yaklaşık 14,2 x 11,7 metre ölçülerindedir. 1957 yılında, yapının kuzey cephesinde

yer alan minare ile birlikte, camiyi inşa ettirdiği düşünülen kişiye ait olan ve "Kümbet Dede" olarak anılan türbenin kubbesi çökmüş; ardından her iki unsur da onarılarak restore edilmiştir (Tüfekçioğlu, 2005).

Ahşap kırma çatılı bu ibadet yapısı, 1962 yılında kapsamlı bir restorasyon sürecinden geçmiştir. Bu müdahale kapsamında çatısı yenilenmiş, son cemaat mahalli daraltılmış ve giriş kapısının konumu değiştirilmiştir. Zaman içerisinde çeşitli dönemlerde farklı onarımlar geçiren camiye, son olarak bir şadırvan ilavesi yapılmıştır (Aytekin, 1997).

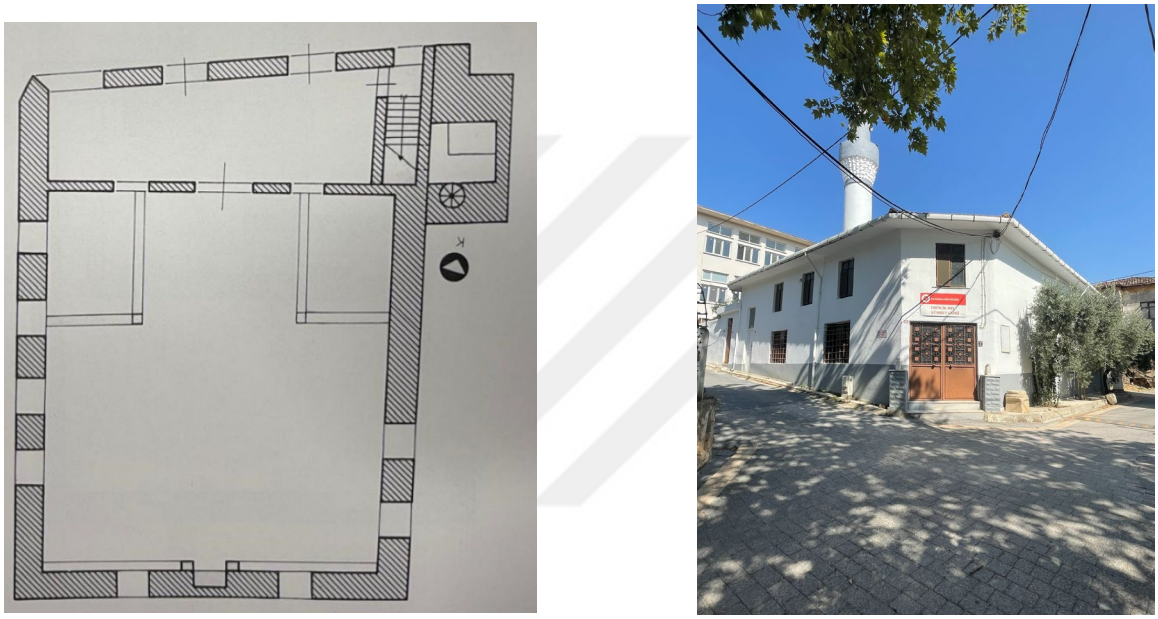

Şekil 53. Kümbet Cami Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Kümbet Cami

Şekil 54. Kümbet Dedesi Türbesi / Kümbet Cami Şadırvanı

Şekil 55. Edincik Kümbet Cami Hava Görüntüsü

Buhye Cami

Buhye Cami Balıkesir ili Bandırma İlçesi Edincik mahallesi 348 ada 6 parsel Köyiçi (Yenice Mahalle) Mevkii'nde bulunmaktadır.

Şekil 56. Edincik Buhye Cami Lokasyonu

Buhye Camii, 1756 yılında Hacı Mennah tarafından inşa ettirilmiştir. Yapının giriş kapısının ön kısmında Roma dönemine ait olduğu düşünülen eski bir su kuyusu yer almaktadır. Kare planlı ve ahşap kırma çatıyla örtülü olan caminin inşasında kesme taş kullanılmıştır. Zaman içerisinde çeşitli dönemlerde yenileme çalışmaları yapılan caminin kuzeydoğusunda yer alan minaresi, 1907 yılında yıkılmış; daha sonra yeniden inşa edilmiştir (Aytekin, 1997).

Şekil 57. Buhye Cami / Roma Dönemi Su Kuyusu

Şekil 58. Edincik Buhye Cami Hava Görüntüsü

Emirsultan Cami

Emirsultan Cami Balıkesir ili Bandırma İlçesi Edincik mahallesi 292 ada 1 parsel Kayalı Mahallesi Mevkii'nde bulunmaktadır.

Şekil 59. Edincik Emirsultan Cami Lokasyonu

Emir Sultan Camii'nin yapım tarihine ilişkin herhangi bir kitabeye rastlanmamakla birlikte, Müftülüğün arşiv kayıtlarına göre 1398 tarihinde inşa edilmiştir. Dikdörtgen plan düzenine sahip olan yapı yaklaşık 16,4 x 11,98 metre boyutlarındadır. Üzeri ahşap kırma çatıyla örtülmüş caminin ana ibadet mekanına ek olarak kuzey cephesinde son cemaat mahalli ve bunun üzerinde kadınlar mahfili yer almaktadır. Ayrıca yapının kuzeybatı köşesinde tek şerefeli bir minare bulunmaktadır. Camiye ait kitabe bulunmadığı için hangi dönemlerde onarımdan geçtiği konusunda net bilgi mevcut değildir. Dış cephenin tamamı sıva ile kaplandığı için özgün yapı malzemesi ve inşa yöntemi bilinmemektedir. Son cemaat mahallinde üç adet devşirme sütun kullanılmış olup, bu sütunların arası pencere ile kapatılarak alan kapalı mekana dönüştürülmüştür (Tüfekçioğlu, 2005).

Edincik'in fethi sırasında kullanıldığı rivayet edilen ve 1922 yılında Yunan işgali esnasında kaybolduğu, sonrasında yerine bir replikasının konulduğu ileri sürülen bir kılıç, Emir Sultan Camii'nde muhafaza edilmektedir. Bu kılıçla ilgili yerleşmiş bir gelenek olarak, her Cuma ve bayram hutbesinin bu kılıç eşliğinde okunması uygulaması sürdürülmektedir (Aytekin, 1997). Caminin bitişiğinde ise, kimlere ait olduğu kesin olarak belirlenemeyen iki yatır yer almaktadır.

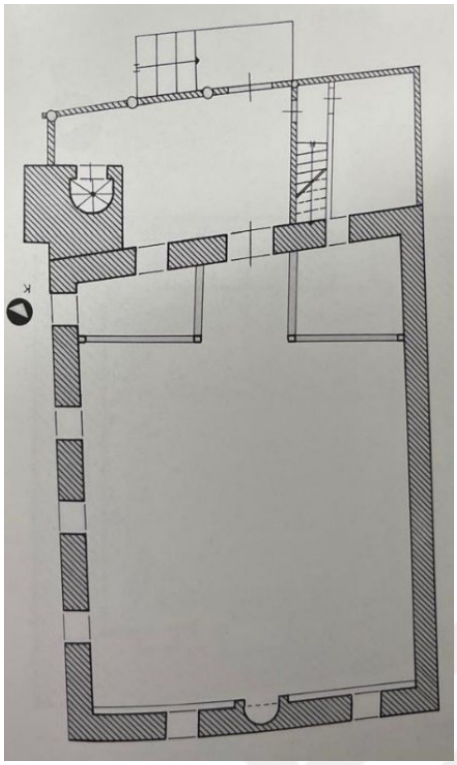

Şekil 60. Emirsultan Cami Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Emirsultan Cami

Şekil 61. Edincik Emirsultan Cami Hava Görüntüsü

Semiz İlyas Cami / Yıkık Minare

Semiz İlyas Cami / Yıkık Minare Balıkesir ili Bandırma İlçesi Edincik mahallesi 253 ada 1 parsel Kümbet Mahallesi Mevkii'nde bulunmaktadır.

Şekil 62. Edincik Semiz İlyas Cami / Yıkık Minare Cami Lokasyonu

Semiz İlyas Camii'nin yapım yılı kesin olarak bilinmemekle birlikte, geçmişte minare girişinde yer aldığı bilinen ancak günümüzde kayıp olan kitabeye göre, yapının tümünün ya da yalnızca minaresinin, 1672-1673 yılları arasında merhume Emine Hanım adına bir vakıf tarafından inşa ettirildiği anlaşılmaktadır. Yaklaşık 16x25 metre boyutlarında dikdörtgen bir plana sahip olan ibadet alanı, kesme taş temel üzerine oturtulmuştur (Tüfekçioğlu, 2005). Yapının günümüze ulaşabilen minaresi şerefe kotuna kadar ayakta kalmıştır; kaidesi kare planlı olup kum taşıyla örülmüş, bu tabanın üzerine tuğla kullanılarak silindirik bir gövde oluşturulmuştur (Balıkçı ve Pesen, 2012).

Caminin yer aldığı parsel, güncel Bandırma Belediyesi imar planında 'park alanı' olarak tanımlanmış olup, alanın bir kısmı otopark diğer kısmı çocuk parkı olarak kullanılmaktadır. Otopark olarak kullanılan bölümde zemin, parke taşları ile kaplanmıştır. Camiye ait minare ise ciddi düzeyde bakımsız olup, dış yüzeyinde yoğun bitki örtüsü oluşumu gözlenmektedir.

Şekil 63. Yıkık Minare / Yıkık Minare Parseli

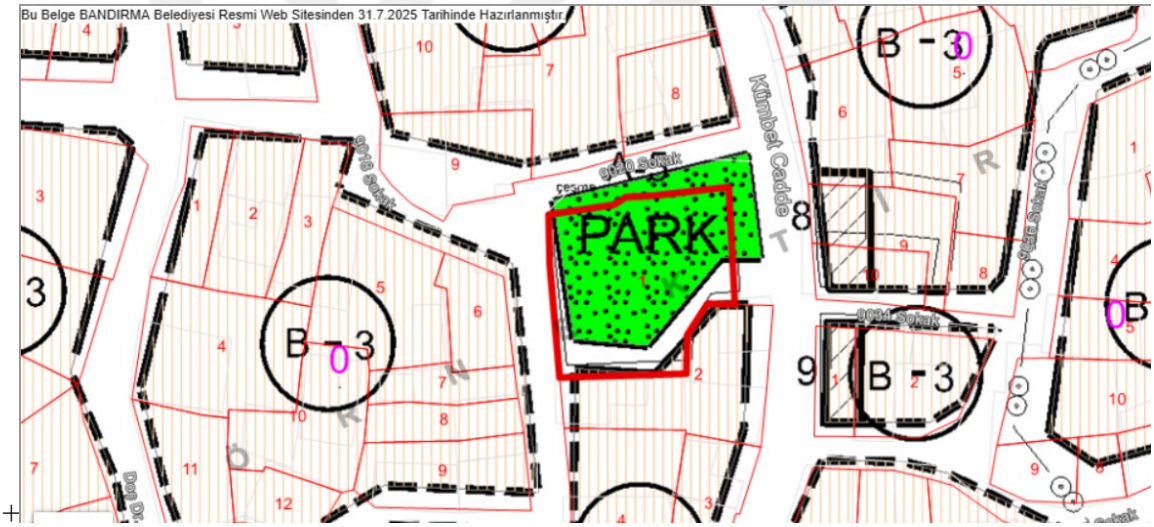

Şekil 64. Edincik Semiz İlyas Cami / Yıkık Minare Cami İmar Durumu

Ulu Paşa Mescidi (Kız Dede Türbesi)

Ulu Paşa Mescidi (Kız Dede Türbesi) Balıkesir ili Bandırma İlçesi Edincik mahallesi 229 ada 2 parsel Hisar Mahallesi Mevkii'nde bulunmaktadır.

Şekil 65. Edincik Ulu Paşa Mescidi (Kız Dede Türbesi) Lokasyonu

Ulu Paşa Mescidi, yapının giriş cephesi üzerinde yer alan kitabeye göre 1423 yılında Emir Hacı Yolu oğlu Veli tarafından inşa ettirilmiştir. Batı yönünde bulunan sanduka nedeniyle bu yapı, halk arasında "Kız Dede Türbesi" adıyla da anılmakta; bu adlandırmanın, burada geçmişte Belkıs'a ait olduğu düşünülen bir mezarın varlığına da dayanabileceği ifade edilmektedir. Kuzey cephesinden girilen yapıda, güney yönünde yer alan mihrap bölümünün her iki yanında birer niş bulunmaktadır. Yaklaşık 5.5 x 5.5 metre ölçülerinde kare planlı olan mescid, üstü tuğladan örülmüş bir kubbe ile örtülüdür. Minareye sahip olmayan yapının inşasında kesme taş, tuğla ve kaba yontu taş gibi farklı malzemeler kullanılmış; yığma yapı tekniğiyle inşa edilmiştir. Duvar örgüsünde kullanılan bazı yapı taşlarının, çevredeki antik yerleşim alanlarından getirilen devşirme malzemeler olduğu düşünülmektedir (Tüfekçioğlu, 2005).

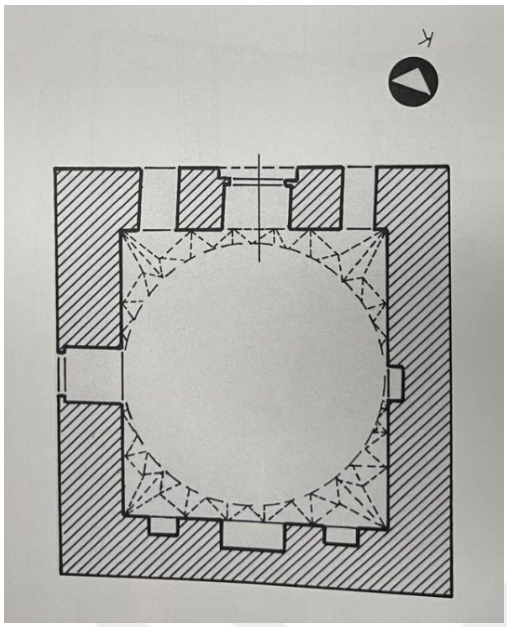

Şekil 66. Ulu Paşa Mescidi Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Ulu Paşa Mescidi

Şekil 67. Ulu Paşa Mescidi Harim Mekanı

Şekil 68. Edincik Ulu Paşa Mescidi Hava Görüntüsü

- Çeşmeler

Kız Dedesi Çeşmesi

Kız Dedesi Çeşmesi Balıkesir ili Bandırma İlçesi Edincik mahallesi 229 ada 1 parsel Hisar Mahallesi Mevkii'nde Ulu Paşa Mescidi (Kız Dede Türbesi)'nin yan parselinde bulunmaktadır.

Şekil 69. Edincik Kız Dedesi Çeşmesi Lokasyonu

Kız Dedesi Çeşmesi, yaklaşık 0.97 x 3.70 metre boyutlarında, dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Yapının yalak bölümü, antik dönemden kalma bir lahidin dönüştürülmesiyle oluşturulmuş olup yalak içinde korint düzenine ait bir sütun başlığı yer almaktadır.

Aynalık kısmında ise yatay doğrultuda yerleştirilmiş dikdörtgen biçimli bir kitabe bulunmaktadır (Tüfekçioğlu, 2005). Suyunu Deliklitaş Su Yolu'ndan alan bu çeşmenin bitişiğinde geleneksel kullanıma işaret eden bir keşkek dübeyi de mevcuttur (Aytekin, 1997). Çeşmenin inşa tarihine ve banisine ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Balıkçı ve Pesen'e (2012) göre yapı, 1394 yılında Veli Bey'in oğlu Gazi Hacı Tolu tarafından yaptırılmıştır. Tüfekçioğlu (2005), 1415 yılında Hacı Yolu oğlu Emir Veli'nin inşa ettirdiğini belirtirken, Aytekin (1997) ise 1334 yılında yine Gazi Hacı Tolu'nun bu yapının inşasını üstlendiğini ifade etmektedir. Bu farklı kaynaklar sebebiyle çeşmenin yapım tarihi ve banisi konusunda kesin bir bilgiye ulaşılamamaktadır.

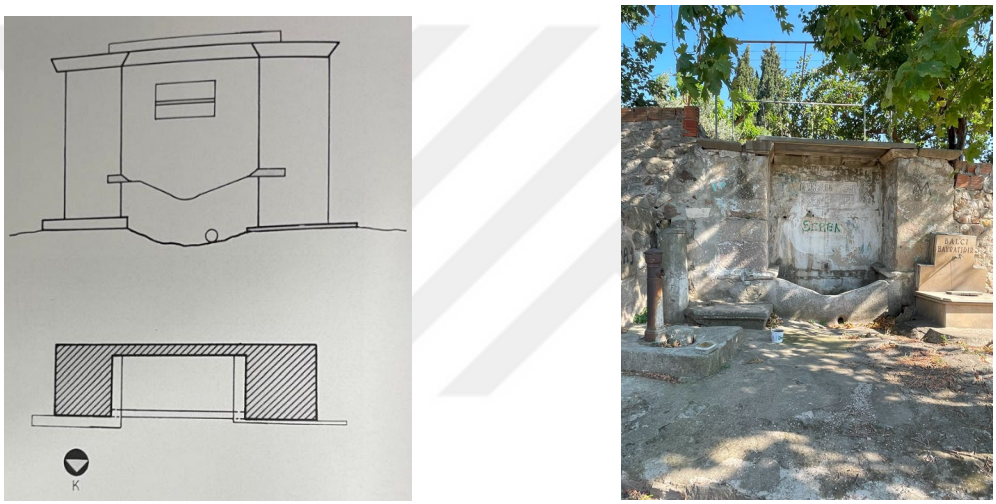

Şekil 70. Kız Dedesi Çeşmesi Cephe ve Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Kız Dedesi Çeşmesi

Üç Ahırlı Çeşmesi

Üç Ahırlı Çeşmesi Balıkesir ili Bandırma İlçesi Edincik mahallesi 185 ada 1276 parsel İncirlice Mevkii'nde Edincik-Erdek karayolu üzerinde bulunmaktadır.

Şekil 71. Edincik Üç Ahırlı Çeşmesi Lokasyonu

Yapının inşasında, Roma dönemine ait bir mezar anıtının yapı taşlarının devşirme olarak kullanılmasıyla oluşturulmuş bir çeşme söz konusudur (Aytekin, 1997). Yaklaşık olarak 1.7 x 1.2 metre boyutlarındaki çeşmenin üzerinde yer alan 57 x 35 cm ölçülerindeki kitabede, zamanla harflerin silinmesi nedeniyle, yapının hangi tarihte ve kim tarafından inşa ettirildiğine ilişkin kesin bir bilgiye ulaşılamamaktadır (Tüfekçioğlu, 2005). Tüfekçioğlu'nun (2005) rölöve çizimlerinde çeşmenin doğu yönünde yer aldığı gösterilen yalak ile 57 x 35 cm ölçülerinde belirtmiş olduğu kitabe unsurları, günümüz itibarıyla yapının üzerinde bulunmamaktadır.

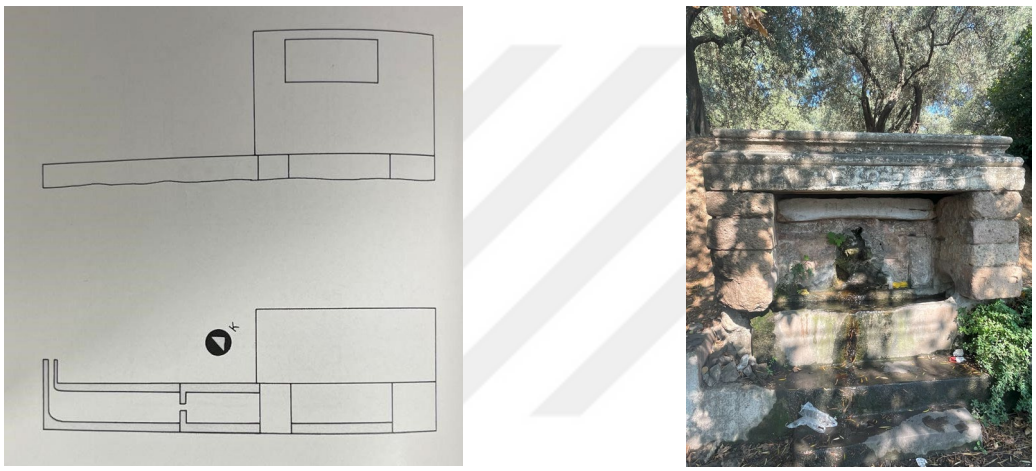

Şekil 72. Üç Ahırlı Çeşmesi Cephe ve Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Üç Ahırlı Çeşmesi

Hacı Kadir Çeşmesi

Hacı Kadir Çeşmesi Balıkesir ili Bandırma İlçesi Edincik mahallesi 306 ada 6 parsel Köyiçi(Karakadı) Mevkii'nde Edincik'i Erdek'e bağlayan yol olan Ulu Cadde üzerinde bulunmaktadır.

Şekil 73. Edincik Hacı Kadir Çeşmesi Lokasyonu

Yaklaşık 3.7 x 1.35 metre ölçülerine sahip olan bu çeşmenin, günümüzde Bandırma Müzesi'nde muhafaza edilen kitabesinden anlaşıldığı üzere, 1834-1835 yıllarında Abdülaziz Ağa tarafından inşa ettirildiği belirtilmektedir. Mermerden yapılmış olan çeşme, yanlarda yer alan yarım silindirik sütunlarla sınırlandırılmış ve bu sütunlar yukarıda üçgen formlu bir alınlıkla birleştirilerek cephe düzenlemesi tamamlanmıştır (Tüfekçioğlu, 2005). Çeşmenin su ihtiyacı ise Deliklitaş su yolundan karşılanmaktaydı (Aytekin, 1997).

Şekil 74. Hacı Kadir Çeşmesi Cephe ve Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Hacı Kadir Çeşmesi

Anbar (Çarşı) Çeşmesi

Anbar (Çarşı) Çeşmesi Balıkesir ili Bandırma İlçesi Edincik mahallesi 262 ada 5 parsel Kümbet Mahallesi Mevkii'nde Edincik'i Erdek'e bağlayan yol olan Ulu Cadde üzerinde bulunmaktadır.

Şekil 75. Edincik Anbar (Çarşı) Çeşmesi Lokasyonu

Anbar ya da diğer adıyla Çarşı Çeşmesi, yaklaşık 2.9 x 0.75 metre ölçülerinde olup mermer malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Kurna kısmının her iki yanında yer alan silmelerle çevrelenmiş yaprak bezemeleri, 19. yüzyıl Osmanlı Barok üslubunun estetik anlayışını yansıtmaktadır. Günümüzde Bandırma Müzesi'nde sergilenen ve 50x100 cm ölçülerindeki kitabesinde, bu yapının 1835-1836 yıllarında Hacı Kadir Çeşmesi'nin de banisi olan Abdülaziz Ağa tarafından yaptırıldığı bilgisi yer almaktadır (Tüfekçioğlu, 2005).

Şekil 76. Anbar (Çarşı) Çeşmesi

Nazlı Çeşme

Nazlı Çeşme Balıkesir ili Bandırma İlçesi Edincik mahallesi 269 ada 1 parsel Köyiçi(Karakadı) Mevkii'nde II. Mahmut zamanında yaptırılan Tabakhane Deresi Hamamının yanında bulunmaktadır (Aytekin, 1997).

Şekil 77. Edincik Nazlı Çeşme Lokasyonu

Yaklaşık 1x1.93 metre boyutlarındaki mermerden yapılmış çeşme, yalın tasarımıyla dikkat çekmektedir. Batı cephesinde yer alan yalak, kurna ve kitabe dışında herhangi bir süsleme öğesi bulunmamaktadır. Yapının kim tarafından inşa ettirildiği net olarak bilinmemekle birlikte, kitabesinde yer alan bilgiye göre 1909 yılında yapılmıştır (Tüfekçioğlu, 2005). Aytekin'in (1997) aktardığına göre ise, çeşmenin yakın çevresinde geçmişte yaklaşık 300 adet tabakhanenin faaliyet gösterdiği rivayet edilmektedir.

Şekil 78. Nazlı Çeşme Cephe ve Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Nazlı Çeşme

Şehitler Çeşmesi

Şehitler Çeşmesi Balıkesir ili Bandırma İlçesi Edincik mahallesi 341 ada 1 parsel Köyiçi (Yenice Mahalle) Mevkii'nde bulunmaktadır.

Şekil 79. Edincik Şehitler Çeşmesi Lokasyonu

Şehitler Çeşmesi Yaklaşık 2.15x2.15 metre boyutlarında tuğla malzemeyle inşa edilmiştir. Batı cephesinde bulunan 48x32 cm ebatlarındaki mermer kitabedeki bilgilere göre, çeşme 1922-1923 yıllarında Bandırmalı Hacı Süleyman Efendi'nin oğulları Hacı İslam ile Yakup Çavuş tarafından inşa ettirilmiştir (Tüfekçioğlu, 2005). Tüfekçioğlu'nun (2005) rölöve çizimlerinde yer alan kitabenin günümüzde çeşme üzerinde mevcut olmadığı gözlemlenmektedir. Çeşme, günümüzde mermer malzeme ile kaplanmış durumdadır. Rölövede yer almayan üçgen alınlık unsurunun ise yapının ilk inşa sürecine ait olup olmadığı ya da sonradan eklenmişse hangi tarihte ilave edildiği bilinmemektedir.

Şekil 80. Şehitler Çeşmesi Cephe ve Planı (Tüfekçioğlu, 2005) / Şehitler Çeşmesi

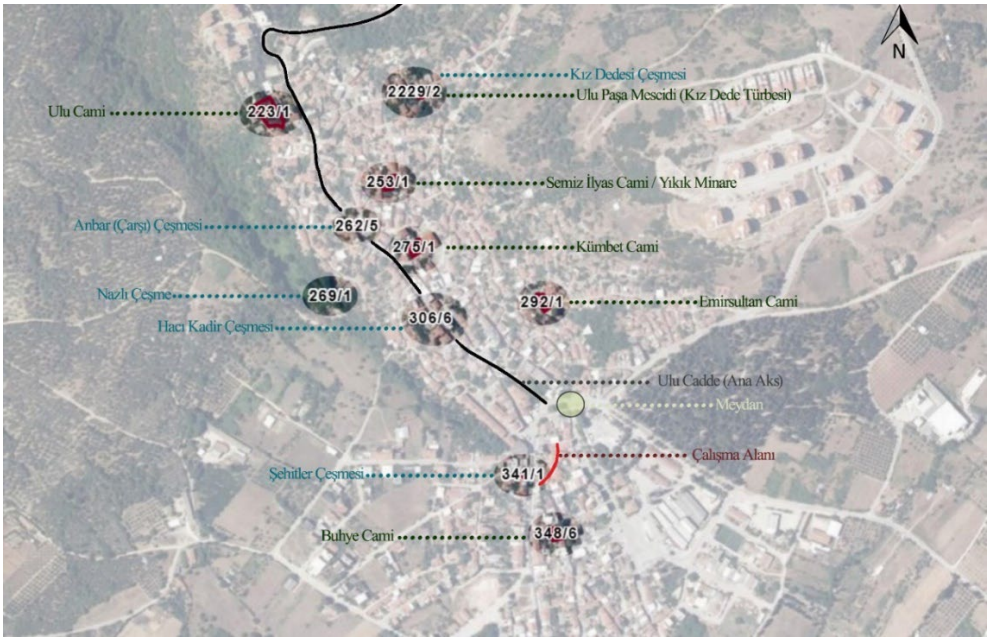

Şekil 81. Edincik'teki Kültürel Miras Yapıları Haritası

Sonuç olarak, Edincik yerleşiminde tespit edilen kültürel miras yapıları, Osmanlı-Türk mimari geleneğini yansıtan nitelikli örnekler sunmakta; hem dini yapılar hem de sivil mimari örnekleri bakımından zengin ve çeşitlilik gösteren bir miras bütünlüğü oluşturmaktadır. Geleneksel konut dokusu, işlevsel mekan organizasyonları ve özgün cephe karakteristikleriyle bölgenin sosyo-kültürel yapısına ışık tutarken; cami, mescit ve çeşmeler gibi kamusal nitelikli yapılar ise dönemsel mimari anlayışı ve inşa tekniklerini belgelemektedir. Ancak bu kültürel değerlerin bir kısmı günümüzde yeterli koruma tedbirlerinden yoksun olup, fiziksel tahribat ve bakımsızlık nedeniyle hızla bozulma tehlikesi altındadır. Bazı yapılar tümüyle yok olmuşken, bazıları yalnızca kalıntı düzeyinde varlığını sürdürmektedir. Dolayısıyla, bu kültürel miras envanterinin belgelenmesi, analiz edilmesi ve özgünlüklerine saygılı bir şekilde korunarak gelecek kuşaklara aktarılması, bölgenin tarihsel sürekliliği açısından büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda yapılacak koruma ve restorasyon müdahalelerinin, yalnızca fiziksel onarımı değil; aynı zamanda yapının tarihsel bağlamının yeniden kurulmasını da amaçlayan bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir.

2.1.6. Alan Çalışması

Çalışmanın Gerekçe ve Amacı

Edincik, tarih boyunca farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmış ve günümüzde de yerleşimin devam ettiği tarihi bir yerleşim alanıdır. Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü tarafından 20.08.2014 tarihli ve 13549 sayılı olur ile onaylanan 1/100.000 ölçekli Balıkesir–Çanakkale Çevre Düzeni Planı kapsamında, bölge için uzun vadeli gelişim hedefleri belirlenmiş; bu doğrultuda Edincik'te yeni sanayi tesisleri ve konut alanlarının gelişimine yönelik planlamalar öngörülmüştür. Edincik bölgesi çevre düzeni planı haritasında kahverengi alanlar mevcut yapılaşmanın olduğu alanları, sarı renkli alanlar konut gelişim alanlarını, mor alanlar ise sanayi tesisi gelişim alanlarını temsil etmektedir.

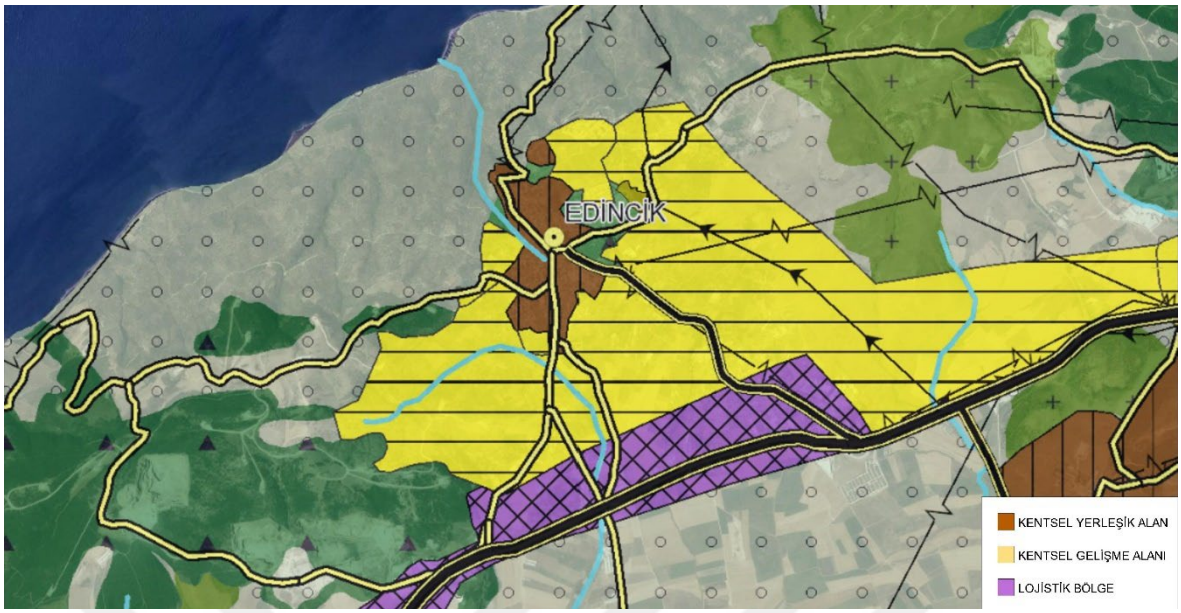

Şekil 82. Edincik 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Haritası

Özellikle Gönen–Bandırma arasında yer alan Bandırma OSB ve Marmara OSB'nin tam kapasite ile faaliyete geçmesi halinde, Edincik'in bu sanayi bölgelerine Bandırma merkezinden daha yakın bir konumda bulunması, aynı zamanda altyapı olanaklarının (doğalgaz, su, elektrik, kanalizasyon vb.) büyük ölçüde hazır olması nedeniyle, bölge üzerinde yoğun bir yapılaşma baskısı oluşacağı öngörülmektedir. Bu bağlamda, tarihi ve kültürel miras değerleri açısından önemli bir potansiyele sahip olan Edincik'te, mevcut yapı stoğunun çağdaş işlevsel ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kalması halinde, yeni yapılaşmaların hangi yöntem ve ilkeler doğrultusunda gerçekleşmesi gerektiği sorusu, Bu çalışmanın ana gerekçesini oluşturmaktadır. Aynı zamanda, Anadolu coğrafyasının farklı noktalarında yer alan ve benzer koruma-süreklilik sorunlarıyla karşı karşıya kalan geleneksel kent dokuları açısından da bu soru, ortak bir problematiği yansıtmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, tez kapsamında geliştirilen "Tarihi Çevrede Miras Odaklı Yeni Yapı Tasarım Metodolojisi"nin Edincik özelinde uygulanabilirliğini değerlendirmek ve bu bağlamda saha verilerine dayalı analizler gerçekleştirmektir. Böylece hem Edincik yerleşimi için anlamlı bir veritabanı oluşturulması hem de benzer tarihi çevreler için yol gösterici bir model geliştirilmesi hedeflenmektedir. Alan çalışması, 2014 yılında sokak sağlıklaştırma uygulamalarının yapıldığı, eski adıyla İstiklal Sokak, günümüzdeki adıyla 9064 Sokak üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Alanının Konumu

Çalışma alanı, Balıkesir ili Bandırma ilçesine bağlı Edincik Mahallesi'nde konumlanan 9064 Sokak'tır. Söz konusu sokak, yerleşim merkezinin önemli odak noktalarına olan yakınlığıyla dikkat çekmektedir. Edincik Meydanı'na kuş uçuşu yaklaşık 50 metre mesafede yer alan çalışma alanı, kuzeybatıda Edincik–Erdek bağlantısını sağlayan Ulu Cadde'ye yaklaşık 80 metre, güneybatıda Edincik–Gönen güzergahının uzantısı olan Cumhuriyet Caddesi'ne yaklaşık 20 metre, kuzeydoğuda Edincik–Bandırma bağlantı aksı üzerinde bulunan Kumlu Sokak'a ise yaklaşık 90 metre uzaklıktadır. Bu konumuyla, yerleşim dokusunun başlıca ulaşım arterlerinin kesişim noktasında yer almakta ve bu özelliğiyle kentsel analiz açısından stratejik bir önem taşımaktadır.

Şekil 83. Çalışma Alanının Yerleşim İçindeki Konumu

Şekil 84. Çalışma Alanı ve Yakın Çevresinin Hava Fotoğrafı

Alandaki Yapıların Cephe Rölövesi

Çalışma alanındaki yapıların belgelenmesi sürecinde insansız hava aracı (İHA) destekli sayısal fotogrametri yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda, yapıların dış cepheleri ve yakın çevresi yüksek çözünürlüklü dijital görüntülerle kayıt altına alınmış; elde edilen görseller Agisoft Metashape yazılımı aracılığıyla işlenmiştir. Uygun örtüşme oranlarıyla hizalanan görüntülerden üç boyutlu (3B) nokta bulutları elde edilmiş, bu nokta bulutları geometrik doğruluk gözetilerek ölçeklendirilmiş ve ardından yüzey modeli (mesh) ile dokulu model (textured model) üretilmiştir. Bu sayısal modeller üzerinden, alanın mevcut durumunu yansıtan cephe rölöve çizimleri hazırlanmış; özellikle fiziksel olarak erişimi güç ya da hassas nitelikteki bölümlere ilişkin ayrıntılı ve güvenilir veri elde edilmiştir.

Edincik'e yönelik daha önce gerçekleştirilen bir çalışmada, Nergiz Başkaya tarafından 1993 yılında 9064 Sokak'taki yapıların cephe silüetleri çizilerek belgelenmiştir (Başkaya, 1993). Bu tez kapsamındaki fotogrametrik rölöveler, söz konusu cephe silüetleriyle karşılaştırıldığında; sokağın genel cephe düzeninin ve silüet karakterinin büyük ölçüde korunduğu görülmektedir. Güncel durumda cephe kaplamalarının, pencere ve kapı açıklıklarının, oran ve konum bakımından 1993 yılındaki örüntüye büyük ölçüde sadık kalınarak yenilendiği; özellikle sağlıklaştırma ve onarım müdahalelerinde cephelerin özgün renkleri tam olarak bilinmemekle birlikte, özgün malzeme dokusunun ve cephe karakterinin korunmasına özen gösterildiği görülmektedir. Bu durum, alanın tarihsel cephe sürekliliğinin büyük ölçüde sürdürüldüğünü gösteren önemli bir göstergedir.

Alandaki yapıların 1/100 ölçekli cephe rölöveleri, çalışmanın Ekler bölümünde Ek-1 ve Ek-2 olarak belirtilmiştir.

Şekil 85. 9064 Sokak 132 Ada Cephe Silüeti (Başkaya, 1993)

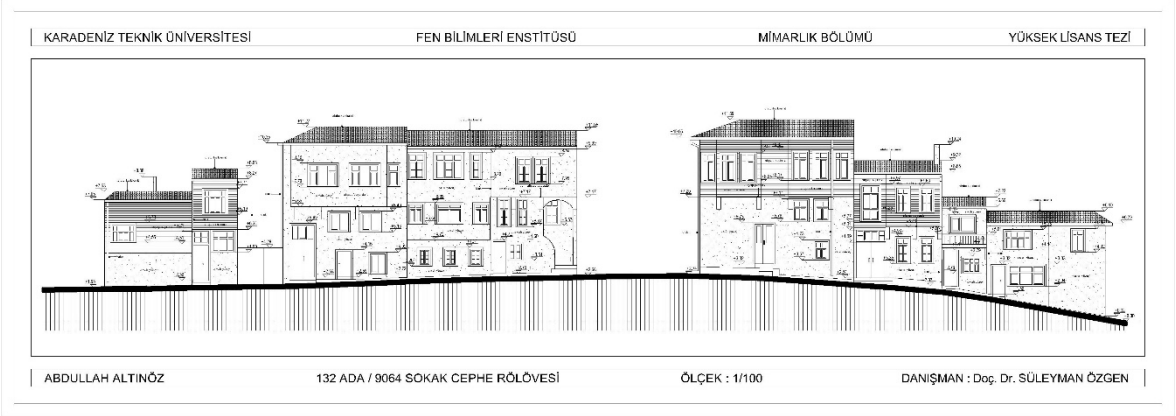

Şekil 86. 9064 Sokak 132 Ada Cephe Rölövesi

Şekil 87. 9064 Sokak 336 Ada Cephe Silüeti (Başkaya, 1993)

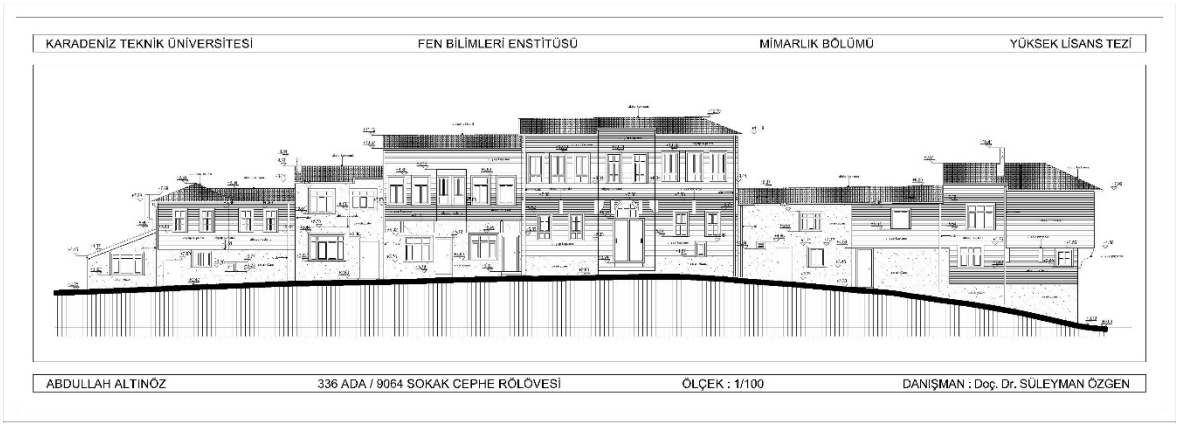

Şekil 88. 9064 Sokak 336 Ada Cephe Rölövesi

Şekil 89. Çalışma Alanının 3B Modeli

Çalışma Alanı Analizleri

1. Alandaki Kadastro Parselleri Analizi

Alan çalışması kapsamında, Balıkesir İli Bandırma İlçesi Edincik Mahallesi'nde yer alan 9064 Sokak'a cepheli 336 ve 132 ada sınırları içerisindeki toplam 19 parsel analiz edilmiştir. Yapılan ölçümler doğrultusunda, incelenen parseller arasında en büyük yüzölçümüne sahip olan parsel 209,38 m², en küçük olan ise 20,28 m² büyüklüğündedir. Parsellerin ortalama yüzölçümü 78,77 m² olarak tespit edilmiştir. Cephe uzunlukları değerlendirildiğinde ise, en geniş cephe 12,05 metreye ulaşırken, en dar cephe 2,80 metre ile sınırlı kalmaktadır. İncelenen parsellerin ortalama cephe genişliği ise 5,95 metre olarak hesaplanmıştır.

Şekil 90. Çalışma Alanı Sınırları

2. Alandaki Yapıların Kullanım Niteliği Analizi

Çalışma alanı kapsamında yer alan toplam 19 parsele ilişkin yapılan işlev analizleri sonucunda, parsellerin 15'inin (%78) konut kullanımında olduğu, 2'sinin (%11) ticari amaçla kullanıldığı ve geri kalan 2 parselin (%11) ise boş arsa niteliğinde olduğu belirlenmiştir. 132 Ada 10 numaralı boş arsa işlevindeki parselin, geçmişte yapı içerdiği tespit edilmiştir. Tapu kayıtları incelendiğinde, bu parselde daha önce 336 Ada 6 numaralı parselde konumlanan konut yapısına ait bir "mağaza" biriminin bulunduğu bilgisine ulaşılmış; söz konusu bilgi yapı sahibi tarafından da doğrulanmıştır.

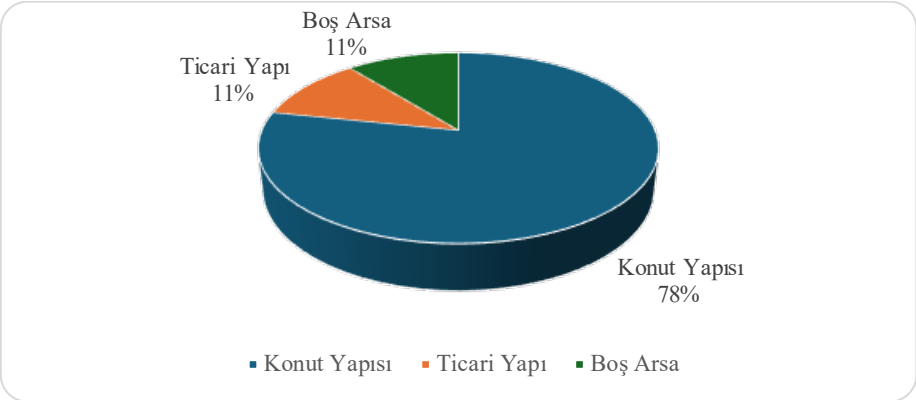

Şekil 91. 9064 Sokak Yapı Kullanım Niteliği Dağılımı

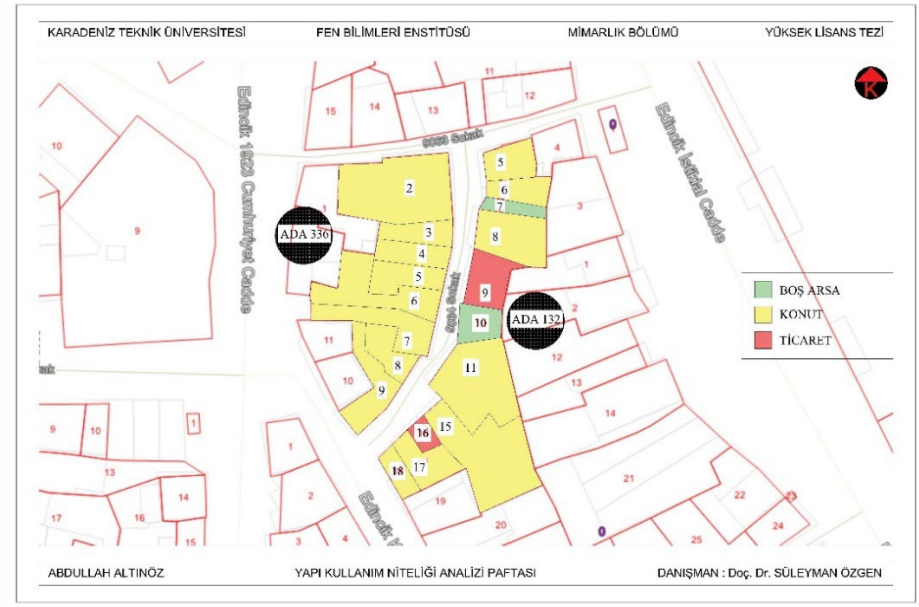

Şekil 92. 9064 Sokak Yapı Kullanım Niteliği Analizi

3. Alandaki Yapıların Mülkiyet Analizi

Çalışma alanında yer alan toplam 17 yapının incelenmesi sonucunda, bu yapıların 15'inin (%88) mülk sahipleri tarafından kullanıldığı ya da boş bırakıldığı, yalnızca 2'sinin (%12) kiracılar tarafından kullanıldığı belirlenmiştir. Mülk sahiplerinin kullandığı yapılar konut işlevini sürdürürken, kiracıların yer aldığı yapıların tamamının ticari amaçla kullanıldığı gözlemlenmiştir.

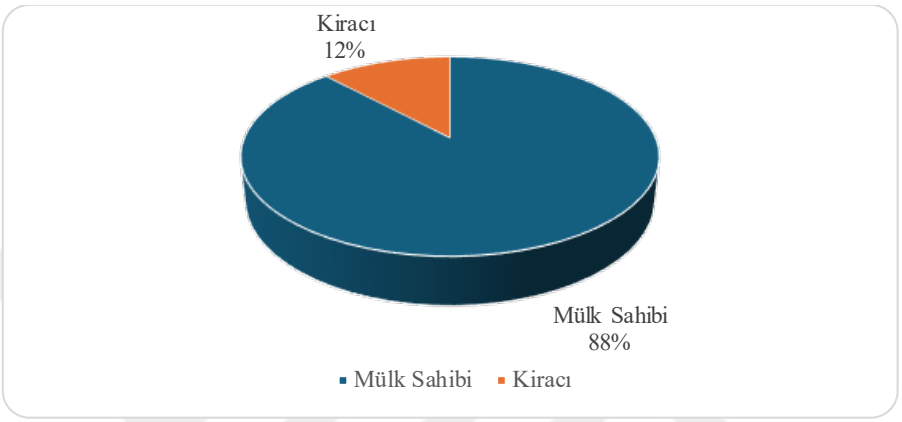

Şekil 93. 9064 Sokak Yapı Mülkiyeti Dağılımı

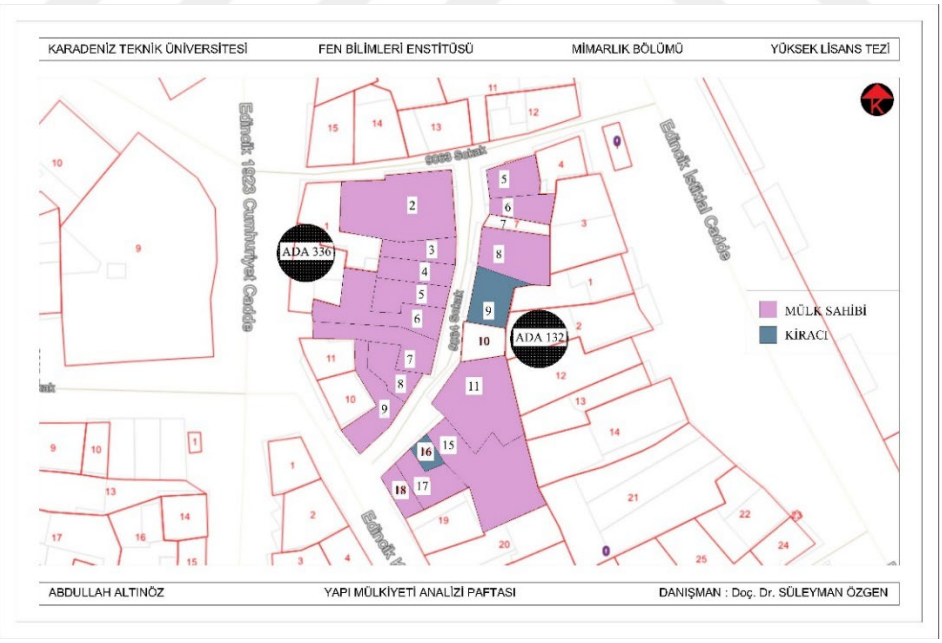

Şekil 94. 9064 Sokak Yapı Mülkiyeti Analizi

4. Alandaki Yapıların Kullanım Durumu Analizi

Çalışma alanında yer alan toplam 17 yapı üzerinde gerçekleştirilen analiz sonucunda, 9 yapının (%53) devamlı kullanıldığı, 3 yapının (%18) sınırlı ölçüde kullanıldığı, 5 yapının ise (%29) kullanılmadığı tespit edilmiştir. Kısmi kullanım gözlemlenen yapılarda, yapı sahiplerinin Edincik'te veya şehir dışında başka konutlara sahip oldukları ve bu yapıları ağırlıklı olarak depo işleviyle ya da yaz aylarında dönemsel olarak kullandıkları anlaşılmıştır. 2014 yılında çalışma alanında uygulanan sokak sağlıklaştırması çalışmaları kapsamında, yapıların sadece 9064 sokaktaki cephelerinde restorasyon uygulaması gerçekleştirilmiştir. Yapıların iç mekanlardaki sorunlarına yönelik herhangi bir onarım veya güçlendirme çalışması yapılmamıştır. Mevcut durumda kullanılmayan yapıların temel nedeni, oturulabilirlik niteliklerini yitirmiş olmaları ve bu nedenle gerekli restorasyon süreçlerinin hayata geçirilmemiş olmasıdır. Bu durum, yapıların işlevsel olarak kullanım dışı kalmasına yol açmaktadır.

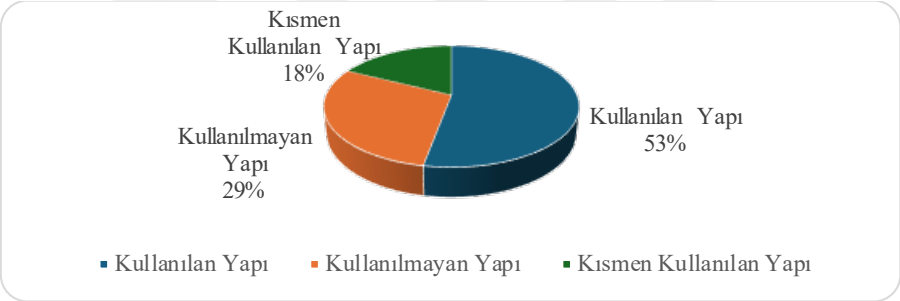

Şekil 95. 9064 Sokak Yapı Kullanım Durumu Dağılımı

Şekil 96. 9064 Sokak Yapı Kullanım Durumu Analizi

5. Alandaki Yapıların Yapım Tekniği ve Yapı Malzemesi Analizi

Çalışma alanında yer alan toplam 17 yapının incelenmesi sonucunda, yapıların tamamında taşıyıcı sistemin ahşap karkas strüktürden oluştuğu tespit edilmiştir. Cephe yüzeylerinin sıva ile kaplandığı ya da doğrudan ahşap kaplama ile tamamlandığı gözlemlenmiştir. 2014 yılında gerçekleştirilen sokak sağlıklaştırması sürecine ait görseller incelendiğinde, bazı yapılarda geleneksel taşıyıcı sistem detayları ve dolgu malzemeleri okunabilir biçimde görülmektedir. Bu görsellerde, kerpiç ve tuğla malzemenin dolgu elemanı olarak kullanıldığı görülmektedir. Çalışma alanının yakın çevresinde yer alan mevcut miras yapılar üzerinde yapılan incelemelerde, sokak sağlıklaştırması sürecine ait görsellerle uyumlu şekilde kerpiç ve tuğlanın başlıca dolgu malzemeleri olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, bölgede bazı yapılarda dolgu malzemesi olarak taş malzemenin de tercih edildiği tespit edilmiştir.

Şekil 97. 9064 Sokak, 2014 Yılı Sokak Sağlıklaştırması Sürecinde Taşıyıcı Sistem Detayları

Şekil 98. 9064 Sokak, 2014 Yılı Sokak Sağlıklaştırması Sürecine Ait Yapıların Taşıyıcı Sistem ve Dolgu Malzemesi Detayları

Şekil 99. Edincik Mahallesi, 331 Ada 3 Parsel'de Yer Alan Tuğla Dolgulu Ahşap Karkas Taşıyıcı Sistemli Miras Yapı

Şekil 100. Edincik Mahallesi, 315 Ada 23 Parsel'de Yer Alan Taş ve Tuğla Dolgulu Ahşap Karkas Taşıyıcı Sistemli Miras Yapı

Şekil 101. Edincik Mahallesi, 322 Ada 11 Parsel'de Yer Alan Kerpiç Dolgulu Ahşap Karkas Taşıyıcı Sistemli Miras Yapı

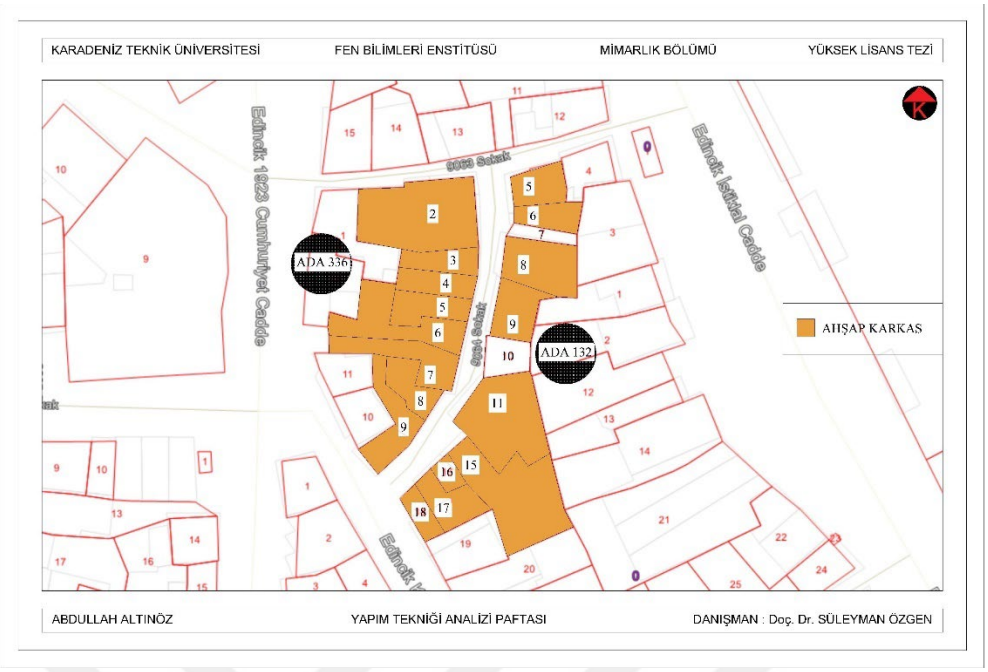

Şekil 102. 9064 Sokak Yapıların Yapım Tekniği Analizi

6. Alandaki Yapıların Kapı ve Pencere Tipolojisi Analizi

Çalışma alanında yer alan yapıların kapı ve pencere elemanları incelendiğinde, bu elemanların bir bölümünün sokak sağlıklaştırması süreci öncesinde özgün niteliklerini yitirmiş olduğu görülmektedir. Sokak sağlıklaştırmasına ait uygulama öncesi fotoğrafların değerlendirilmesi sonucunda, bazı yapılarda kapı ve pencere elemanlarının malzeme ve biçim açısından geleneksel doku ile uyumsuz olduğu; özgün tipolojiden uzak ve niteliksiz müdahaleler sonucu değiştirildiği tespit edilmiştir. Bu süreçte, özgün olmayan kapı ve pencere elemanlarının sökülerek yenilenmek üzere yapıdan kaldırıldığı, uygulama fotoğrafları aracılığıyla belgelenmiştir.

Sokak sağlıklaştırması uygulaması sonrasında ise alandaki yapıların kapı ve pencere elemanlarının, çevredeki geleneksel yapı örnekleriyle uyumlu bir tipoloji sergilediği görülmektedir. Kapı elemanlarının ağırlıklı olarak tek kanatlı ve çift kanatlı ahşap kapılar biçiminde düzenlendiği; yapıların sokakla doğrudan ilişki kuracak şekilde cephe üzerinde konumlandırıldığı gözlemlenmiştir. Pencere elemanlarının ise genel olarak 1/2, 2/3 ve 3/4 oranlı, dikdörtgen formlu olduğu ve cephe düzeni içerisinde tekrar eden bir ritim oluşturacak biçimde tasarlandığı anlaşılmaktadır.

Her ne kadar sokak sağlıklaştırması sürecinde gerçekleştirilen müdahaleler sonucunda alandaki kapı ve pencere elemanlarının özgünlüğüne ilişkin kesin veriler bulunmasa da, uygulama sonrası düzenlemelerin Edincik yerleşiminde yaygın olarak görülen kapı ve

pencere tipolojisiyle uyumlu olduğu ifade edilebilir. Bu durum, alanın cephe karakterinin ve görsel sürekliliğinin korunması açısından önemli bir gösterge olarak değerlendirilmektedir.

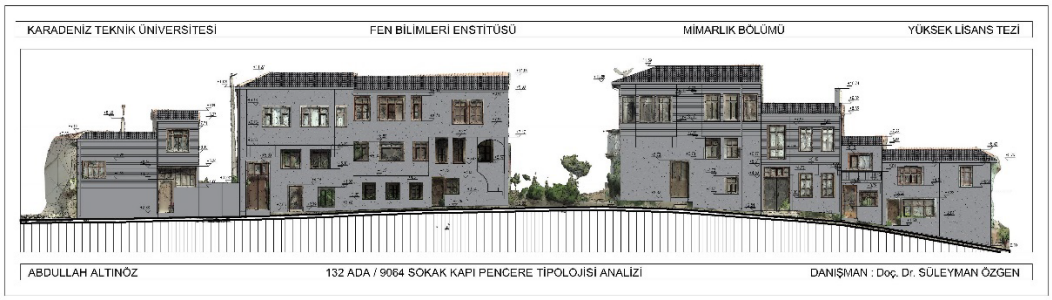

Şekil 103. 9064 Sokak 132 Ada Kapı Pencere Tipolojisi Analizi

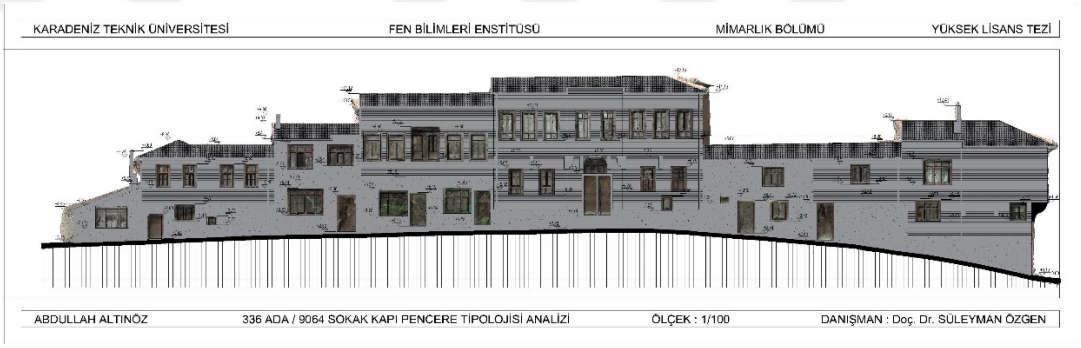

Şekil 104. 9064 Sokak 336 Ada Kapı Pencere Tipolojisi Analizi

Şekil 105. 9064 Sokak Yapıların Kapı ve Pencerelerinin Görünümü

Şekil 106. 9064 Sokak Yapıların Kapı ve Pencerelerinin Görünümü

Şekil 107. Edincik Mahallesi 9064 Sokak'ta Sokak Sağlıklaştırması Sürecinde Özgün Olmayan Pencere Elemanları ve Değişim Sürecine Ait Görsel

Şekil 108. Edincik Mahallesi, 361 Ada 2 Parsel'de Yer Alan Miras Yapının Pencere ve Kapı Görünümleri

Şekil 109. Edincik Mahallesi, 263 Ada 3 Parsel'de Yer Alan Miras Yapının Pencere ve Kapı Görünümleri

Şekil 110. Edincik Mahallesinde Yer Alan Miras Yapıların Pencere ve Kapı Görünümleri

7. Alandaki Yapıların Taban Alanı Yoğunluğu Analizi

Çalışma alanında yer alan toplam 19 parselin incelenmesi sonucunda içerisinde yapı bulunan 17 parselin tamamının bitişik nizamda inşa edilip 9064 sokak cephesine çekme mesafesi olmadan yola sınır olacak şekilde inşa edildiği tespit edilmiştir. Alandaki 2 parselde (%12) bulunan yapıların taban alanı %1-45 arasında, 6 parselde (%35) bulunan yapıların taban alanı %46-75 arasında, 2 parselde (%12) bulunan yapıların taban alanı %76-99 arasında ve 7 parselde (%41) bulunan yapıların taban alanı da parselin tamamını kapsayacak şekilde %100 olduğu tespit edilmiştir. Alandaki en düşük taban alanı kat sayısı %30 iken en yüksek taban alanı kat sayısı %100 dür. Çalışma alanındaki parsellerin ortalama taban alanı kat sayısı ise %76 olarak tespit edilmiştir.

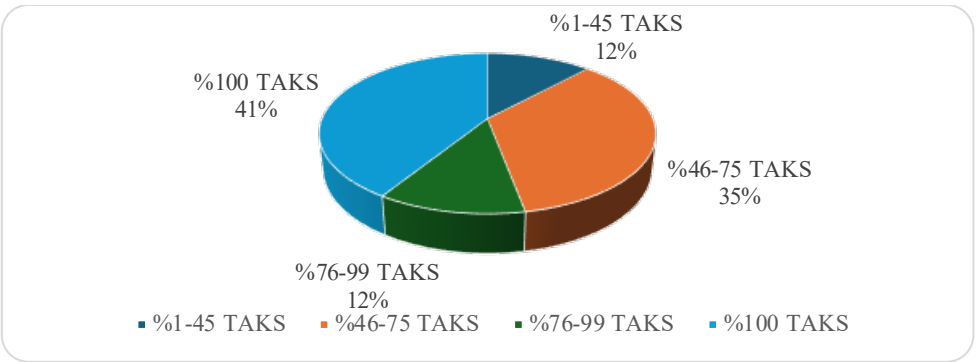

Şekil 111. 9064 Sokak Yapıların Taban Alanı Yoğunluğu Dağılımı

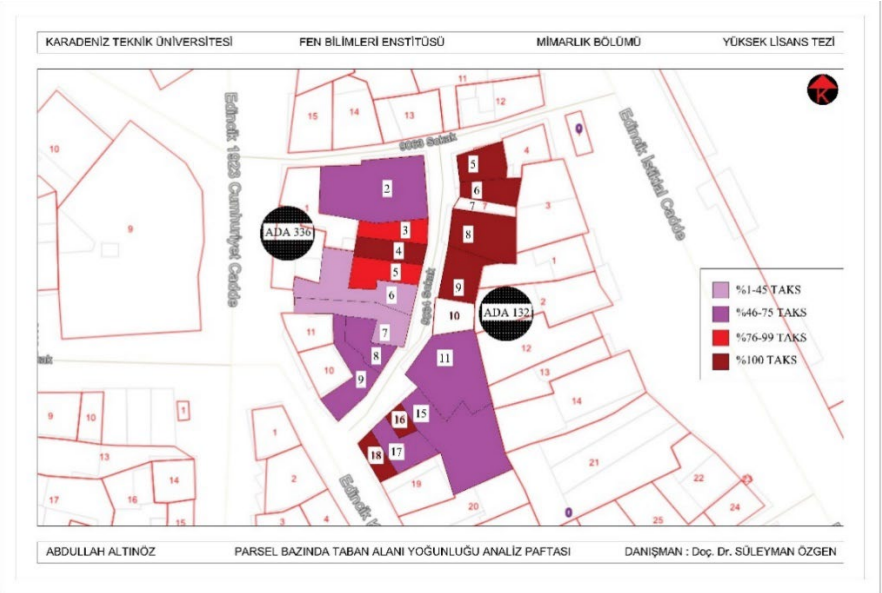

Şekil 112. 9064 Sokak Yapıların Taban Alanı Yoğunluğu Analizi

8. Alandaki Yapıların Kat Sayısı Analizi

Çalışma alanında yer alan toplam 17 yapının kat adetleri incelendiğinde, 1 yapının (%6) tek katlı, 7 yapının (%41) iki katlı ve 9 yapının (%53) üç katlı olarak inşa edildiği tespit edilmiştir. Alandaki yapıların ortalama kat sayısı ise 2,47 olarak hesaplanmıştır.

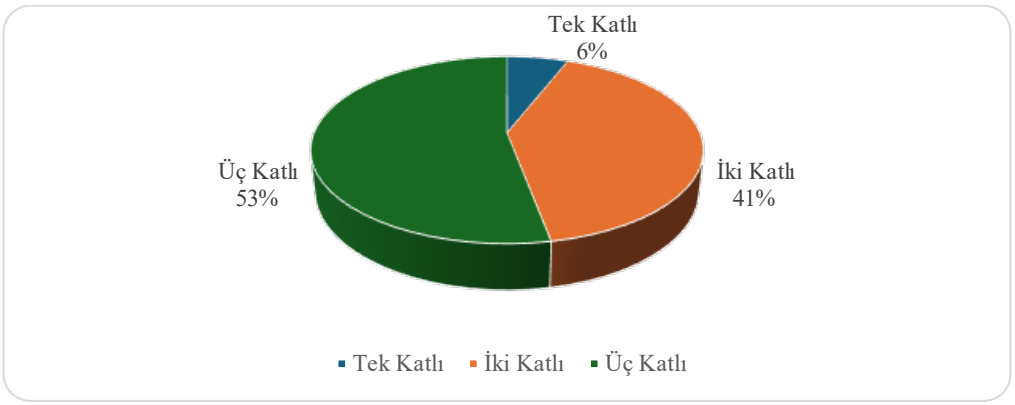

Şekil 113. 9064 Sokak Yapıların Kat Sayısı Dağılımı

Şekil 114. 9064 Sokak Yapıların Kat Sayısı Analizi

9. Alandaki Yapıların Renk Analizi

Fotogrametrik yöntemle elde edilen dokulu (textured) üç boyutlu model ile rölöve çizimleri çakıştırılarak, çalışma alanındaki yapı cephelerine ilişkin renk dağılımı analiz edilmiştir. Bu eşleştirme işlemi ile, mevcut renk dokusunun ve kullanılan cephe malzemelerinin gerçeğe en yakın biçimde belgelenmesini amaçlanmıştır.

Analizler sonucunda, Edincik Mahallesi'nde yer alan geleneksel yapıların büyük çoğunluğunda ahşabın taşıyıcı sistemlerde yaygın olarak kullanıldığı ve bu malzemenin cephe karakterine görsel olarak da yansıdığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, çalışma alanında bazı yapıların tamamında ya da belirli bölümlerinde ahşap karkas sistemin sıvanarak boyandığı, cephe yüzeylerinde özgün tasarım dönemine ait renkler kesin olarak bilinmemekle birlikte, sokak sağlıklaştırması sonrasında pembe, sarı, turuncu, mor, yeşil ve turkuaz gibi canlı renklerin tercih edildiği gözlemlenmiştir. Bu renk çeşitliliği nedeniyle sokak, yerel halk arasında "renkli evler sokağı" olarak da anılmaktadır.

Şekil 115. 9064 Sokak 132 Ada Yapıların Renk Analizi

Şekil 116. 9064 Sokak 336 Ada Yapıların Renk Analizi

10. Alandaki Yapıların Cephelerinin Saydam/Masif Analizi

Cephe rölöveleri çizilen yapıların toplam cephe alanı yaklaşık 675,85 m² olarak hesaplanmıştır. Bu alanın 537,37 m²'si (%80) masif yüzeylerden, 138,48 m²'si (%20) ise pencere açıklıklardan oluşmaktadır.

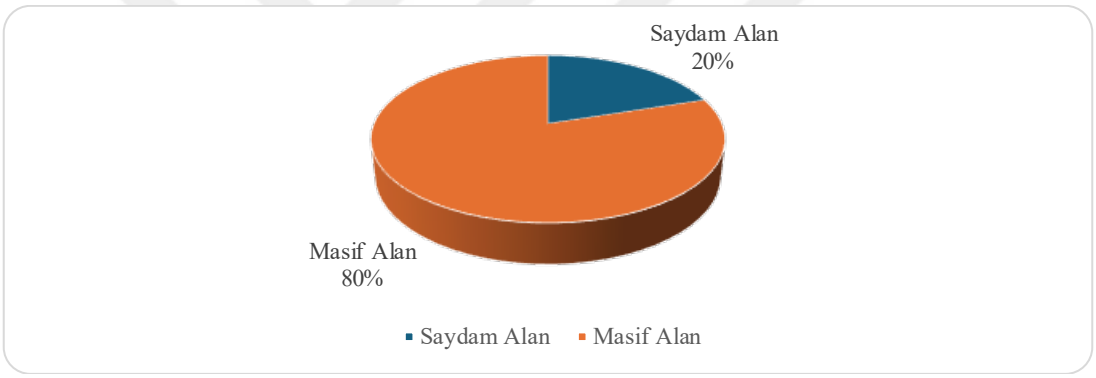

Şekil 117. 9064 Sokak Yapıların Saydam / Masif Yüzey Alanı Dağılımı

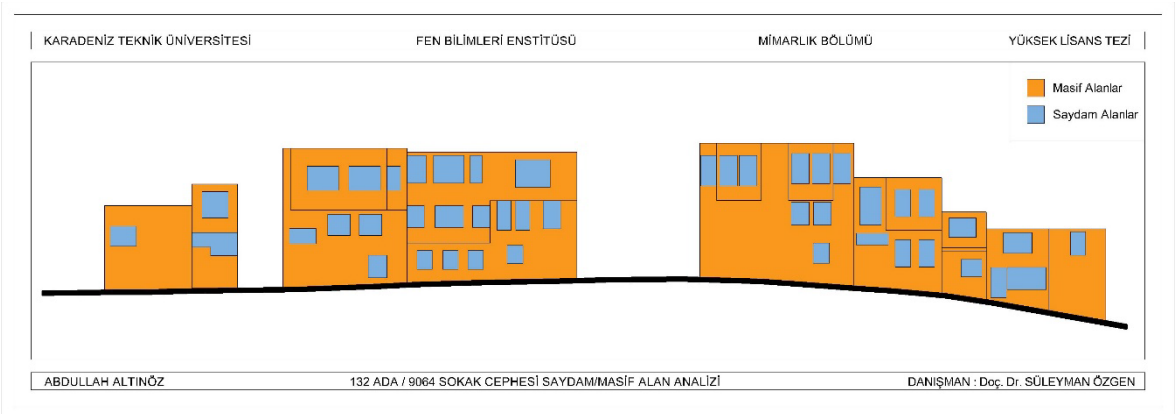

Şekil 118. 132 Ada 9064 Sokak Yapı Cephelerinin Saydam / Masif Alan Analizi

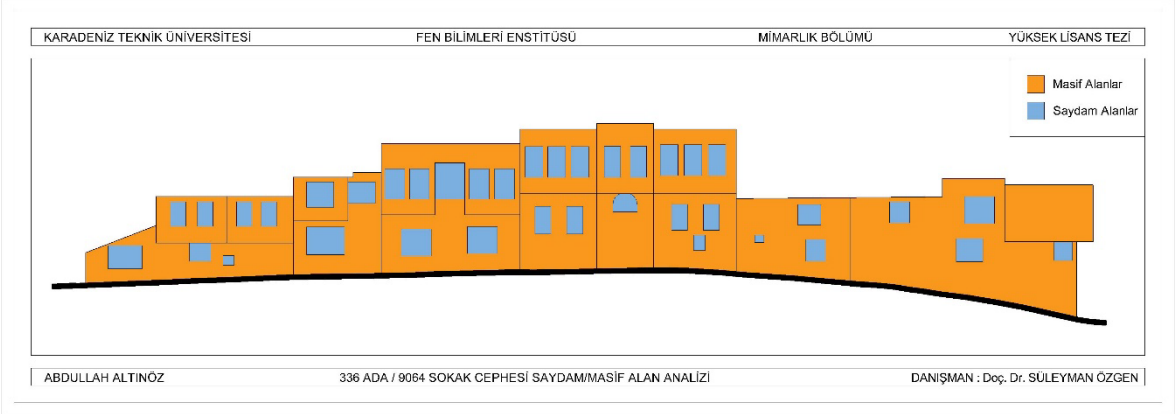

Şekil 119. 336 Ada 9064 Sokak Yapı Cephelerinin Saydam / Masif Alan Analizi

11. Alandaki Yapıların Çatı ve Saçak Analizi

Çalışma alanında yer alan toplam 17 yapının çatı özellikleri incelendiğinde, 9 yapının (%53) beşik çatı, 8 yapının (%47) ise kırma çatı sistemine sahip olduğu tespit edilmiştir. Yapıların çatı eğimlerinin %14 ile %30 arasında değiştiği, çatı kaplama malzemesi olarak tüm yapılarda alaturka kiremit kullanıldığı belirlenmiştir. Saçak düzenleri incelendiğinde, saçak genişliklerinin yaklaşık 20 cm ile 70 cm arasında değiştiği, saçak altı kaplamalarında ağırlıklı olarak ahşap kaplama malzemesi kullanıldığı, bazı yapılarda ise sıvalı yüzey uygulamalarının tercih edildiği belirlenmiştir.

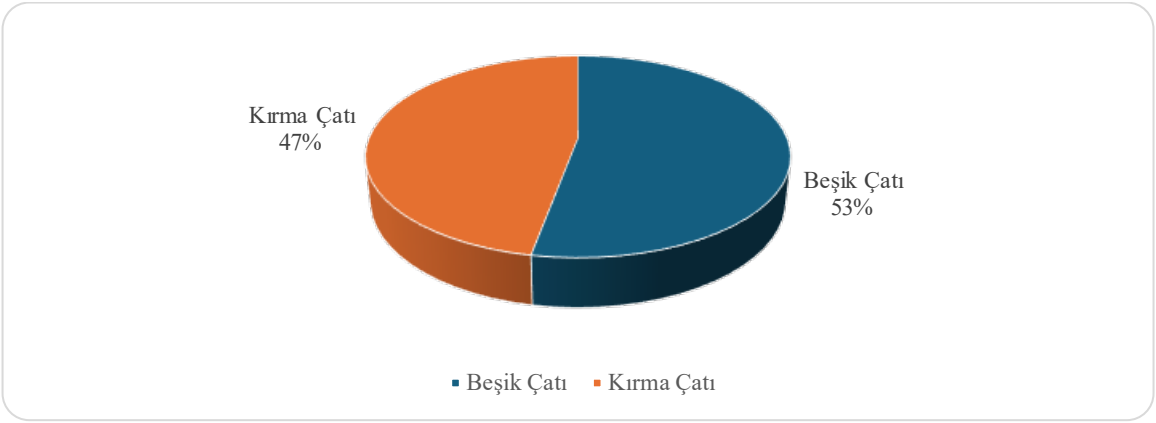

Şekil 120. Alandaki Yapıların Çatı Çeşitlerinin Dağılımı

Şekil 121. Alandaki Yapıların Çatı Çeşitlerinin Analizi

Şekil 122. Alandaki Yapıların Çatılarının Gözlemlendiği Hava Görüntüsü

Şekil 123. Çalışma Alanındaki Yapıların Saçak Genişlikleri ve Saçak Altı Kaplamalarının Görünümü

12. Alandaki Yapıların Giriş Kapılarının Cephe Üzerindeki Konum Analizi

Çalışma alanında yer alan toplam 17 yapıdan 2'si, ikişer bağımsız bölüm içerecek şekilde, diğer 15'i ise tek bağımsız bölümden oluşmaktadır. Bu durumda alan, toplam 19 bağımsız bölümden meydana gelmektedir. Ancak bağımsız bölümlerden 4'ünün giriş kapısı 9064 Sokağa açılmadığından, bu birimler cephe üzerindeki giriş konumu analizine dahil edilmemiştir. Analize konu edilen 15 bağımsız bölümün giriş konumları incelendiğinde; 5 bağımsız bölümde (%33) giriş kapısının cephenin sağ ucuna yakın, 8 bağımsız bölümde (%54) cephenin sol ucuna yakın, 2 bağımsız bölümde (%13) ise cephenin orta aksına yakın konumlandığı tespit edilmiştir. İncelenen bağımsız bölümlerin tamamının 9064 Sokaktan doğrudan girişinin olduğu tespit edilmiştir.

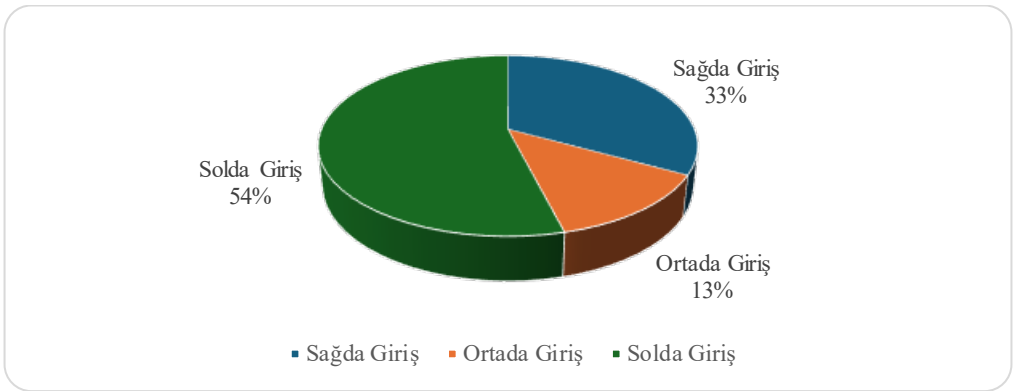

Şekil 124. 9064 Sokak Yapı Girişlerinin Cephe Üzerindeki Konum Dağılımı

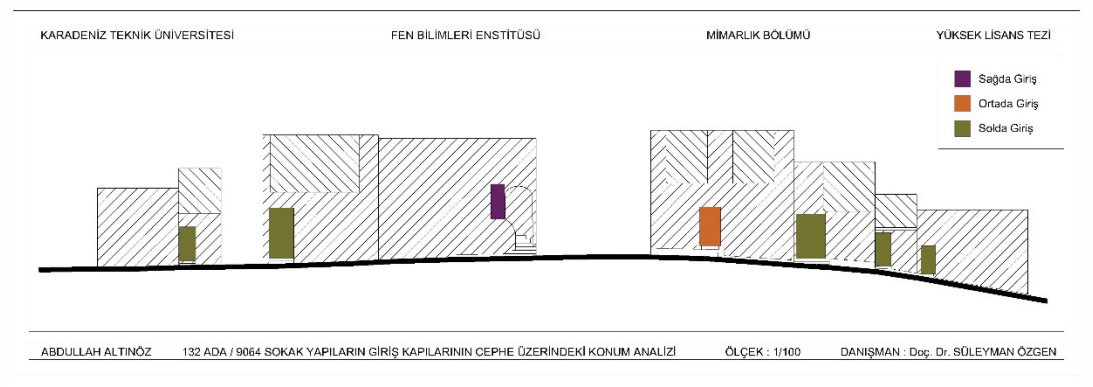

Şekil 125. 132 Ada / 9064 Sokak Yapı Girişlerinin Cephe Üzerindeki Konum Analizi

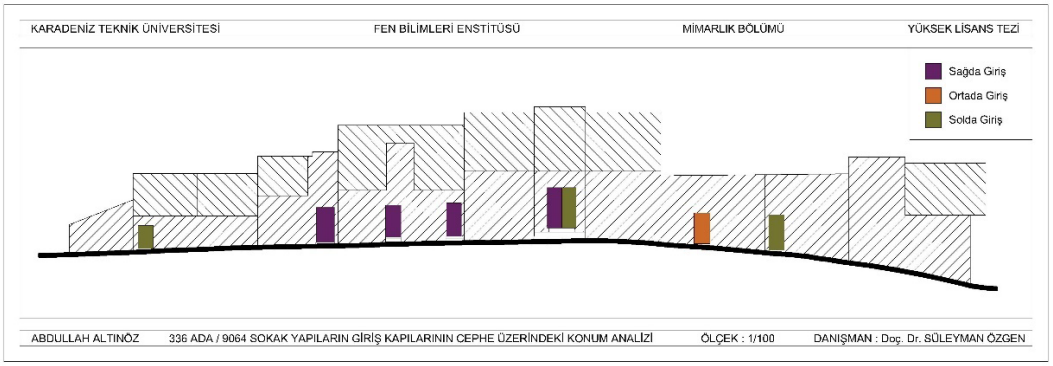

Şekil 126. 336 Ada / 9064 Sokak Yapı Girişlerinin Cephe Üzerindeki Konum Analizi

13. Alandaki Yapıların Çıkma Analizi

Çalışma alanında yer alan toplam 17 yapıdan 13'ünde (%76) çıkma uygulaması bulunduğu, 4 yapıda (%24) ise çıkma elemanının yer almadığı tespit edilmiştir. Çıkma bulunan yapılarda farklı çıkma tiplerinin kullanıldığı görülmektedir. Buna göre, 1 yapıda (%8) çift köşe çıkma, 1 yapıda (%8) cephe boyunca uzanan açık çıkma, 4 yapıda (%30) cephe boyunca devam eden çıkma, 1 yapıda (%8) cephenin orta aksında konumlanan çıkma, 5 yapıda (%38) tek köşe çıkma ve 1 yapıda (%8) ise gönyeli çıkma tipinin uygulandığı belirlenmiştir.

Yapıların toplam cephe uzunluğu 103,60 metre olarak ölçülmüş olup, bu uzunluğun 60,7 metresinde çıkma (konsol) uygulamasının yer aldığı tespit edilmiştir. Buna göre, çıkmalı cephelerin toplam cephe uzunluğuna oranı yaklaşık %59 olarak hesaplanmıştır. İncelenen çıkmaların 58,1 metresinin (%96) kapalı çıkma niteliğinde olduğu, yalnızca bir parselde 2,6 metre (%4) uzunluğunda açık çıkma uygulamasının bulunduğu belirlenmiştir. Açık çıkmanın yer aldığı yapıda, söz konusu çıkmanın cephe boyunca uzandığı ve balkon işleviyle kullanıldığı tespit edilmiştir.

Alanda bulunan çıkmaların genişliklerinin yaklaşık 80 cm ile 130 cm arasında değiştiği, çıkma elemanlarının köşe noktalarından ve bazı durumlarda çıkma ortalarından da payandalar aracılığıyla desteklendiği gözlemlenmiştir.

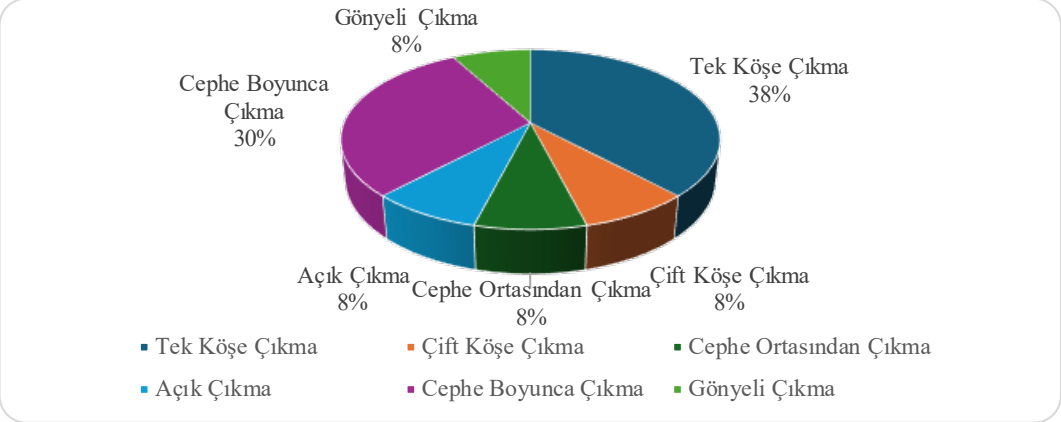

Şekil 127. Alandaki Yapıların Çıkma Tipi Dağılımı

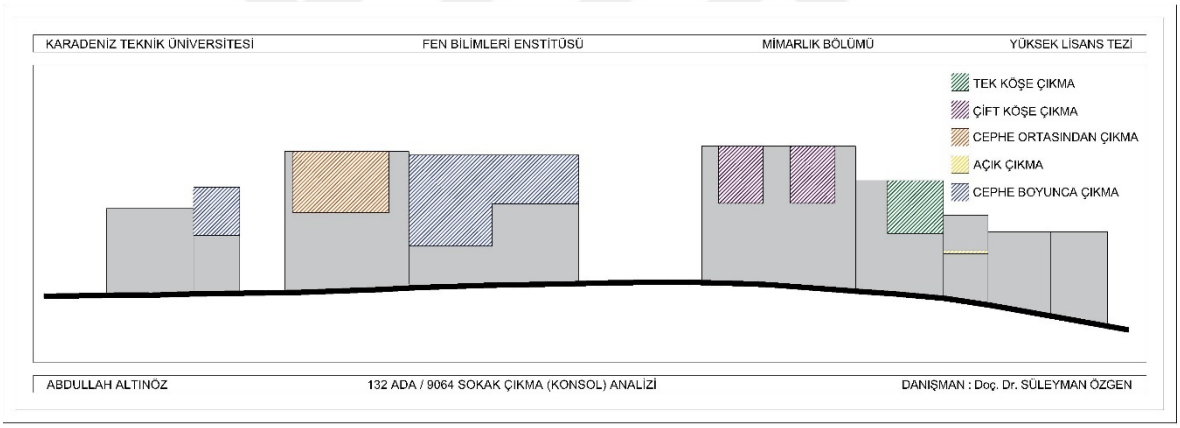

Şekil 128. 132 Ada 9064 Sokak Yapı Cephelerindeki Çıkma Analizi

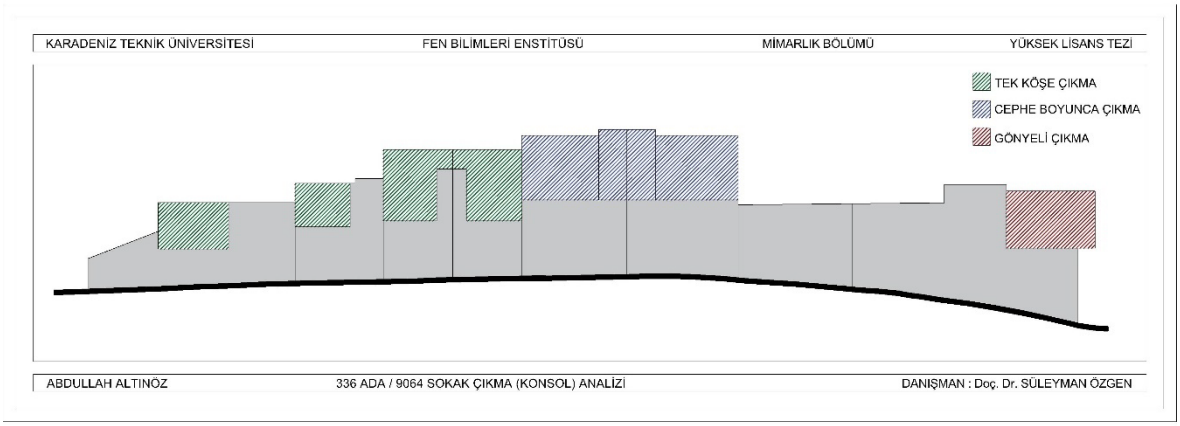

Şekil 129. 336 Ada 9064 Sokak Yapı Cephelerindeki Çıkma Analizi

Şekil 130. Alandaki Yapıların Payanda Detayı

14. Çalışma Alanı Analizlerinin Değerlendirilmesi

Tablo 9. Çalışma Alanındaki Parsellerin Ortalama Veri Analizi

Ada / Parsel	Cephe Genişliği	Yüzölçümü	TAKS	Yapı Kat Sayısı
132 / 18	3,57 metre	30,83 m²	%100	3
132 / 17	3,84 metre	61,20 m²	%49	3
132 / 16	3,57 metre	20,28 m²	%100	2
132 / 15	4,79 metre	195,25 m²	%46	2
132 / 11	7,90 metre	168,48 m²	%61	3
132 / 10	6,73 metre	44,66 m²	-	-
132 / 9	10,15 metre	66,28 m²	%100	3
132 / 8	6,73 metre	97,90 m²	%100	3
132 / 7	2,80 metre	24,74 m²	-	-
132 / 6	2,87 metre	43,86 m²	%100	3
132 / 5	5,21 metre	53,34 m²	%100	2
336 / 2	11,15 metre	209,38 m²	%66	2
336 / 3	5,10 metre	46,68 m²	%80	2
336 / 4	4,10 metre	48,56 m²	%100	2
336 / 5	3,74 metre	58,81 m²	%82	2
336 / 6	6,34 metre	115,45 m²	%30	3
336 / 7	6,40 metre	83,86 m²	%44	3
336 / 8	6,08 metre	50,28 m²	%72	1
336 / 9	12,05 metre	76,96 m²	%72	3
ORTALAMA	**5,95 metre**	**78,77 m²**	**%76**	**2,47**

Edincik Mahallesi'nde yer alan 9064 Sokak'a yönelik gerçekleştirilen cephe rölöve çizimleri ve detaylı analizler, Edincik'in geleneksel yerleşim dokusunun özgün, kısmen korunmuş ve okunabilir bir örüntü sunduğunu ortaya koymaktadır. Alandaki yapılar, hem mekansal örgütlenme biçimleri hem de inşa özellikleri bakımından yerel bir kimliğe sahiptir. Çalışma alanındaki parsellerin eğimli topoğrafyaya sahip olması, ortalama 78,77 m²'lik parsel büyüklükleri ve 5,95 metrelik ortalama cephe genişlikleri, bölgeye özgü dar parselasyon sistemini yansıtarak geleneksel sokak dokusunun sıkışık ancak bütüncül karakterini ortaya koymaktadır.

Yapı kullanım nitelikleri incelendiğinde konut kullanımının %78 gibi yüksek bir orana sahip olması, çalışma alanının halen konut ağırlıklı kullanımda olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, yapıların %29'unun kullanılmaması, %18'inin ise sınırlı düzeyde kullanılması; çeşitli nedenlerle bazı yapıların zaman içinde terk edildiğini veya kullanım dışı kaldığını ortaya koymaktadır. Mülkiyet analizine göre yapıların %88'inin mal sahipleri tarafından kullanılıyor ya da boş tutuluyor olması, bölgedeki kültürel aidiyetin hala sürdüğüne işaret etmekle birlikte; özellikle kullanılmayan yapıların durumunun iyileştirilmesi ve yeniden kullanıma kazandırılması, kültürel mirasın sürekliliği açısından önem arz etmektedir.

Yapım tekniği açısından, çalışma alanındaki tüm yapıların taşıyıcı sisteminin ahşap karkas yapım sistemi olmasıyla birlikte bölgede kargir olarak inşa edilmiş geleneksel yapım sistemine ait örnekler de bulunmaktadır. Çalışma alanındaki ahşap karkas yapım sisteminin kerpiç, taş ve tuğla gibi yerel malzemelerle tamamlanması, hem dönemin inşaat kültürünü hem de yerel malzeme kullanımına dayalı sürdürülebilirlik ilkesini göstermektedir. Tüm yapıların bitişik nizamda ve yola sıfır inşa edilmesi ise geleneksel mahalle ilişkileri ve sosyal bağlamın mekana yansımaları açısından önemlidir. Ortalama taban alanı katsayısının %76 olması, parsel alanlarında büyük ölçüde yapı olduğunu bahçe alanlarının az ya da hiç olmadığını göstermektedir. Kat adedi bakımından, yapıların %53'ünün üç katlı, %41'inin iki katlı ve yalnızca %6'sının tek katlı olduğu tespit edilmiştir. Ortalama kat sayısı 2,47 metre olup, üç katlı yapılarda genellikle eğimli arazi koşullarına bağlı olarak oluşan kot farklarının etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Cephe analizlerine göre, cephe yüzeylerindeki saydam alanların %20 oranında olduğu, masif alanların ise %80 düzeyinde bulunduğu hesaplanmıştır. Yapıların cephelerinin %62'sinde çıkma elemanlarının yer aldığı tespit edilmiş, bu çıkmaların %96'sı kapalı çıkma niteliğinde olup, yalnızca bir parselde açık çıkma uygulanmıştır. Bu durum, çıkmaların hem

iç mekan alanını artırmaya yönelik işlevsel bir araç olarak hem de sokak siluetini zenginleştiren bir tasarım öğesi olarak kullanıldığını göstermektedir.

Sayısal fotogrametri yöntemiyle elde edilen dokulu 3B modeller ile rölöve çizimlerinin çakıştırılması sonucunda gerçekleştirilen cephe renk analizinde, geleneksel malzeme olan ahşabın görsel kimlik açısından belirleyici olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, 2014 yılında gerçekleştirilen sokak sağlıklaştırması çalışmaları kapsamında bazı yapılarda sıvalı yüzeyler üzerine canlı renkler (pembe, mor, turuncu, yeşil, turkuaz vb.) tercih edilmesi, bölgenin kendine özgü estetik kimliğine katkı sunmuş; bu durum sokağın yerel halk ve turistler tarafından "renkli evler sokağı" olarak anılmasına neden olmuştur.

Genel değerlendirme sonucunda, bölgenin tarihsel, kültürel ve mekansal sürekliliğiyle özgün bir yerleşim dokusuna sahip olduğu ve koruma potansiyeli barındırdığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, fiziksel bozulmalar, yapıların işlevsel olarak atıl kalması ve kullanım yoğunluğundaki dengesizlikler, bölgenin bütüncül bir koruma ve canlandırma stratejisine ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır. Alan kapsamında yürütülen analizler, geleneksel dokunun fiziksel, işlevsel ve yapısal özelliklerini bütüncül biçimde ortaya koymakla kalmamış; Aynı zamanda tarihi çevrede miras odaklı çağdaş yapı tasarımının hangi ilkeler çerçevesinde geliştirilebileceğine dair önemli veriler sağlamıştır. Bu doğrultuda elde edilen bulgular, miras odaklı çağdaş yapı tasarımı sürecine temel oluşturacak kriterlerin belirlenmesine yönelik örnek bir alan analizi niteliği taşımaktadır.

2.1.7. Alandaki Yapıların Yapı Kimlik Belgeleri

Bu bölümde, çalışma alanında yer alan miras yapıların her biri için ayrı ayrı hazırlanan yapı kimlik belgeleri aracılığıyla; yapıların konum bilgileri, ada ve parsel numaraları, kullanım türleri, kat sayıları, yapım teknikleri, parsel alanları, yapıların taban alanı oranları, cephe uzunlukları, çıkma türleri ve çıkma uzunlukları, cephe kaplama özellikleri, saydam / masif oranları, çatı tipleri, çatı eğimleri, çatı kaplama malzemeleri ve saçak altı kaplamalarına ilişkin veriler bütüncül bir çerçevede sunulmaktadır.

Yapı kimlik belgeleri; alanda gerçekleştirilen rölöve çalışmaları, fotogrametrik belgeleme, yerinde gözlem ve ölçümler sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu belgeler, yapıların mevcut durumlarının karşılaştırılabilir, okunabilir ve sistematik biçimde değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. Bu sayede, alan genelindeki

mimari özellikler ile yapılar arasındaki benzerlik ve farklılıklar açık biçimde ortaya konulabilmektedir.

Hazırlanan yapı kimlik belgeleri, yalnızca mevcut durumun belgelenmesine yönelik bir envanter çalışması niteliği taşımamakta; aynı zamanda çalışmanın ilerleyen aşamalarında gerçekleştirilen analizler ile geliştirilen miras odaklı çağdaş yapı tasarım kriterleri için temel bir veri seti oluşturmaktadır. Bu yönüyle yapı kimlik belgeleri, alanın korunmasına yönelik karar süreçlerini destekleyen analitik bir araç olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 10. 1 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi

KONUM VE TANIMLAYICI BİLGİLER	
Mahalle	Edincik
Sokak	9064
Ada / Parsel	132 / 5
Yapı No (tez içi)	1
GENEL YAPI ÖZELLİKLERİ	
Yapı Kullanım Türü	Konut
Kat Sayısı	2
Yapım Tekniği	Ahşap Karkas
PARSEL VE MEKANSAL ÖZELLİKLER	
Parsel Alanı	53,34 m²
Taban Alanı Oranı	%100
Cephe Uzunluğu	5,21 metre
CEPHE VE ÇIKMA ÖZELLİKLERİ	
Çıkma Türü	-
Çıkma Uzunluğu	-
Cephe Kaplaması	Ahşap Kaplama ve Sıvalı Yüzey
Saydam / Masif Oranı	%7 Saydam
ÇATI VE SAÇAK ÖZELLİKLERİ	
Çatı Tipi	Ahşap Beşik Çatı
Çatı Eğimi	%20
Çatı Kaplama Malzemesi	Alaturka Kiremit
Saçak Altı Kaplaması	Ahşap Malzeme
GÖRSEL	

Tablo 11. 2 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi

KONUM VE TANIMLAYICI BİLGİLER	
Mahalle	Edincik
Sokak	9064
Ada / Parsel	132 / 6
Yapı No (tez içi)	2
GENEL YAPI ÖZELLİKLERİ	
Yapı Kullanım Türü	Konut
Kat Sayısı	3
Yapım Tekniği	Ahşap Karkas
PARSEL VE MEKANSAL ÖZELLİKLER	
Parsel Alanı	43,86 m²
Taban Alanı Oranı	%100
Cephe Uzunluğu	2,87 metre
CEPHE VE ÇIKMA ÖZELLİKLERİ	
Çıkma Türü	Cephe Boyunca Çıkma
Çıkma Uzunluğu	2,87 metre
Cephe Kaplaması	Ahşap Kaplama ve Sıvalı Yüzey
Saydam / Masif Oranı	%33 Saydam
ÇATI VE SAÇAK ÖZELLİKLERİ	
Çatı Tipi	Ahşap Beşik Çatı
Çatı Eğimi	%14
Çatı Kaplama Malzemesi	Alaturka Kiremit
Saçak Altı Kaplaması	Ahşap Malzeme
GÖRSEL	

Tablo 12. 3 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi

KONUM VE TANIMLAYICI BİLGİLER	
Mahalle	Edincik
Sokak	9064
Ada / Parsel	132 / 8
Yapı No (tez içi)	3
GENEL YAPI ÖZELLİKLERİ	
Yapı Kullanım Türü	Konut
Kat Sayısı	3
Yapım Tekniği	Ahşap Karkas
PARSEL VE MEKANSAL ÖZELLİKLER	
Parsel Alanı	97,9 m²
Taban Alanı Oranı	%100
Cephe Uzunluğu	6,73 metre
CEPHE VE ÇIKMA ÖZELLİKLERİ	
Çıkma Türü	Cephe Ortasından Çıkma
Çıkma Uzunluğu	5,58 metre
Cephe Kaplaması	Sıvalı Yüzey
Saydam / Masif Oranı	%21 Saydam
ÇATI VE SAÇAK ÖZELLİKLERİ	
Çatı Tipi	Ahşap Kırma Çatı
Çatı Eğimi	%16
Çatı Kaplama Malzemesi	Alaturka Kiremit
Saçak Altı Kaplaması	Sıvalı Yüzey
GÖRSEL	

Tablo 13. 4 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi

KONUM VE TANIMLAYICI BİLGİLER	
Mahalle	Edincik
Sokak	9064
Ada / Parsel	132 / 9
Yapı No (tez içi)	4
GENEL YAPI ÖZELLİKLERİ	
Yapı Kullanım Türü	Konut
Kat Sayısı	3
Yapım Tekniği	Ahşap Karkas
PARSEL VE MEKANSAL ÖZELLİKLER	
Parsel Alanı	66,28 m²
Taban Alanı Oranı	%100
Cephe Uzunluğu	10,15 metre
CEPHE VE ÇIKMA ÖZELLİKLERİ	
Çıkma Türü	Cephe Boyunca Çıkma
Çıkma Uzunluğu	10,15 metre
Cephe Kaplaması	Sıvalı Yüzey
Saydam / Masif Oranı	%30 Saydam
ÇATI VE SAÇAK ÖZELLİKLERİ	
Çatı Tipi	Ahşap Beşik Çatı
Çatı Eğimi	%30
Çatı Kaplama Malzemesi	Alaturka Kiremit
Saçak Altı Kaplaması	Ahşap Malzeme
GÖRSEL	

Tablo 14. 5 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi

KONUM VE TANIMLAYICI BİLGİLER	
Mahalle	Edincik
Sokak	9064
Ada / Parsel	132 / 11
Yapı No (tez içi)	5
GENEL YAPI ÖZELLİKLERİ	
Yapı Kullanım Türü	Konut
Kat Sayısı	3
Yapım Tekniği	Ahşap Karkas
PARSEL VE MEKANSAL ÖZELLİKLER	
Parsel Alanı	168,48 m²
Taban Alanı Oranı	%61
Cephe Uzunluğu	7,9 metre
CEPHE VE ÇIKMA ÖZELLİKLERİ	
Çıkma Türü	Çift Köşe Çıkma
Çıkma Uzunluğu	10,15 metre
Cephe Kaplaması	Ahşap Kaplama ve Sıvalı Yüzey
Saydam / Masif Oranı	%20 Saydam
ÇATI VE SAÇAK ÖZELLİKLERİ	
Çatı Tipi	Ahşap Kırma Çatı
Çatı Eğimi	%17
Çatı Kaplama Malzemesi	Alaturka Kiremit
Saçak Altı Kaplaması	Ahşap Malzeme
GÖRSEL	

Tablo 15. 6 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi

KONUM VE TANIMLAYICI BİLGİLER	
Mahalle	Edincik
Sokak	9064
Ada / Parsel	132 / 15
Yapı No (tez içi)	6
GENEL YAPI ÖZELLİKLERİ	
Yapı Kullanım Türü	Konut
Kat Sayısı	2
Yapım Tekniği	Ahşap Karkas
PARSEL VE MEKANSAL ÖZELLİKLER	
Parsel Alanı	195,25 m²
Taban Alanı Oranı	%46
Cephe Uzunluğu	4,79 metre
CEPHE VE ÇIKMA ÖZELLİKLERİ	
Çıkma Türü	Tek Köşe Çıkma
Çıkma Uzunluğu	3,23 metre
Cephe Kaplaması	Ahşap Kaplama ve Sıvalı Yüzey
Saydam / Masif Oranı	%29 Saydam
ÇATI VE SAÇAK ÖZELLİKLERİ	
Çatı Tipi	Ahşap Kırma Çatı
Çatı Eğimi	%14
Çatı Kaplama Malzemesi	Alaturka Kiremit
Saçak Altı Kaplaması	Ahşap Malzeme
GÖRSEL	

Tablo 16. 7 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi

KONUM VE TANIMLAYICI BİLGİLER	
Mahalle	Edincik
Sokak	9064
Ada / Parsel	132 / 16
Yapı No (tez içi)	7
GENEL YAPI ÖZELLİKLERİ	
Yapı Kullanım Türü	Konut
Kat Sayısı	2
Yapım Tekniği	Ahşap Karkas
PARSEL VE MEKANSAL ÖZELLİKLER	
Parsel Alanı	20,28 m²
Taban Alanı Oranı	%100
Cephe Uzunluğu	3,57 metre
CEPHE VE ÇIKMA ÖZELLİKLERİ	
Çıkma Türü	Açık Çıkma
Çıkma Uzunluğu	3,57 metre
Cephe Kaplaması	Sıvalı Yüzey
Saydam / Masif Oranı	%23 Saydam
ÇATI VE SAÇAK ÖZELLİKLERİ	
Çatı Tipi	Ahşap Beşik Çatı
Çatı Eğimi	%20
Çatı Kaplama Malzemesi	Alaturka Kiremit
Saçak Altı Kaplaması	Sıvalı Yüzey
GÖRSEL	

Tablo 17. 8 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi

KONUM VE TANIMLAYICI BİLGİLER	
Mahalle	Edincik
Sokak	9064
Ada / Parsel	132 / 17
Yapı No (tez içi)	8
GENEL YAPI ÖZELLİKLERİ	
Yapı Kullanım Türü	Konut
Kat Sayısı	3
Yapım Tekniği	Ahşap Karkas
PARSEL VE MEKANSAL ÖZELLİKLER	
Parsel Alanı	61,20 m²
Taban Alanı Oranı	%49
Cephe Uzunluğu	3,84 metre
CEPHE VE ÇIKMA ÖZELLİKLERİ	
Çıkma Türü	-
Çıkma Uzunluğu	-
Cephe Kaplaması	Sıvalı Yüzey
Saydam / Masif Oranı	%40 Saydam
ÇATI VE SAÇAK ÖZELLİKLERİ	
Çatı Tipi	Ahşap Kırma Çatı
Çatı Eğimi	%14
Çatı Kaplama Malzemesi	Alaturka Kiremit
Saçak Altı Kaplaması	Sıvalı Yüzey
GÖRSEL	

Tablo 18. 9 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi

KONUM VE TANIMLAYICI BİLGİLER	
Mahalle	Edincik
Sokak	9064
Ada / Parsel	132 / 18
Yapı No (tez içi)	9
GENEL YAPI ÖZELLİKLERİ	
Yapı Kullanım Türü	Konut
Kat Sayısı	3
Yapım Tekniği	Ahşap Karkas
PARSEL VE MEKANSAL ÖZELLİKLER	
Parsel Alanı	30,83 m²
Taban Alanı Oranı	%100
Cephe Uzunluğu	3,57 metre
CEPHE VE ÇIKMA ÖZELLİKLERİ	
Çıkma Türü	-
Çıkma Uzunluğu	-
Cephe Kaplaması	Sıvalı Yüzey
Saydam / Masif Oranı	%7 Saydam
ÇATI VE SAÇAK ÖZELLİKLERİ	
Çatı Tipi	Ahşap Kırma Çatı
Çatı Eğimi	%14
Çatı Kaplama Malzemesi	Alaturka Kiremit
Saçak Altı Kaplaması	Sıvalı Yüzey
GÖRSEL	

Tablo 19. 10 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi

KONUM VE TANIMLAYICI BİLGİLER	
Mahalle	Edincik
Sokak	9064
Ada / Parsel	336 / 2
Yapı No (tez içi)	10
GENEL YAPI ÖZELLİKLERİ	
Yapı Kullanım Türü	Konut
Kat Sayısı	2
Yapım Tekniği	Ahşap Karkas
PARSEL VE MEKANSAL ÖZELLİKLER	
Parsel Alanı	209,38 m²
Taban Alanı Oranı	%66
Cephe Uzunluğu	11,15 metre
CEPHE VE ÇIKMA ÖZELLİKLERİ	
Çıkma Türü	Tek Köşe Çıkma
Çıkma Uzunluğu	4,09 metre
Cephe Kaplaması	Ahşap Kaplama ve Sıvalı Yüzey
Saydam / Masif Oranı	%20 Saydam
ÇATI VE SAÇAK ÖZELLİKLERİ	
Çatı Tipi	Ahşap Kırma Çatı
Çatı Eğimi	%22
Çatı Kaplama Malzemesi	Alaturka Kiremit
Saçak Altı Kaplaması	Ahşap Malzeme
GÖRSEL	

Tablo 20. 11 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi

KONUM VE TANIMLAYICI BİLGİLER	
Mahalle	Edincik
Sokak	9064
Ada / Parsel	336 / 3
Yapı No (tez içi)	11
GENEL YAPI ÖZELLİKLERİ	
Yapı Kullanım Türü	Konut
Kat Sayısı	2
Yapım Tekniği	Ahşap Karkas
PARSEL VE MEKANSAL ÖZELLİKLER	
Parsel Alanı	46,68 m²
Taban Alanı Oranı	%80
Cephe Uzunluğu	5,10 metre
CEPHE VE ÇIKMA ÖZELLİKLERİ	
Çıkma Türü	Tek Köşe Çıkma
Çıkma Uzunluğu	3,18 metre
Cephe Kaplaması	Sıvalı Yüzey
Saydam / Masif Oranı	%27 Saydam
ÇATI VE SAÇAK ÖZELLİKLERİ	
Çatı Tipi	Ahşap Beşik Çatı
Çatı Eğimi	%21
Çatı Kaplama Malzemesi	Alaturka Kiremit
Saçak Altı Kaplaması	Ahşap Malzeme
GÖRSEL	

Tablo 21. 12 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi

KONUM VE TANIMLAYICI BİLGİLER	
Mahalle	Edincik
Sokak	9064
Ada / Parsel	336 / 4
Yapı No (tez içi)	12
GENEL YAPI ÖZELLİKLERİ	
Yapı Kullanım Türü	Konut
Kat Sayısı	2
Yapım Tekniği	Ahşap Karkas
PARSEL VE MEKANSAL ÖZELLİKLER	
Parsel Alanı	48,56 m²
Taban Alanı Oranı	%100
Cephe Uzunluğu	4,10 metre
CEPHE VE ÇIKMA ÖZELLİKLERİ	
Çıkma Türü	Tek Köşe Çıkma
Çıkma Uzunluğu	3,09 metre
Cephe Kaplaması	Ahşap Kaplama ve Sıvalı Yüzey
Saydam / Masif Oranı	%29 Saydam
ÇATI VE SAÇAK ÖZELLİKLERİ	
Çatı Tipi	Ahşap Beşik Çatı
Çatı Eğimi	%17
Çatı Kaplama Malzemesi	Alaturka Kiremit
Saçak Altı Kaplaması	Ahşap Malzeme
GÖRSEL	

Tablo 22. 13 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi

KONUM VE TANIMLAYICI BİLGİLER	
Mahalle	Edincik
Sokak	9064
Ada / Parsel	336 / 5
Yapı No (tez içi)	13
GENEL YAPI ÖZELLİKLERİ	
Yapı Kullanım Türü	Konut
Kat Sayısı	2
Yapım Tekniği	Ahşap Karkas
PARSEL VE MEKANSAL ÖZELLİKLER	
Parsel Alanı	58,81 m²
Taban Alanı Oranı	%82
Cephe Uzunluğu	3,74 metre
CEPHE VE ÇIKMA ÖZELLİKLERİ	
Çıkma Türü	Tek Köşe Çıkma
Çıkma Uzunluğu	3,21 metre
Cephe Kaplaması	Ahşap Kaplama ve Sıvalı Yüzey
Saydam / Masif Oranı	%28 Saydam
ÇATI VE SAÇAK ÖZELLİKLERİ	
Çatı Tipi	Ahşap Beşik Çatı
Çatı Eğimi	%17
Çatı Kaplama Malzemesi	Alaturka Kiremit
Saçak Altı Kaplaması	Ahşap Malzeme
GÖRSEL	

Tablo 23. 14 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi

KONUM VE TANIMLAYICI BİLGİLER	
Mahalle	Edincik
Sokak	9064
Ada / Parsel	336 / 6
Yapı No (tez içi)	14
GENEL YAPI ÖZELLİKLERİ	
Yapı Kullanım Türü	Konut
Kat Sayısı	3
Yapım Tekniği	Ahşap Karkas
PARSEL VE MEKANSAL ÖZELLİKLER	
Parsel Alanı	115,45 m²
Taban Alanı Oranı	%30
Cephe Uzunluğu	6,34 metre
CEPHE VE ÇIKMA ÖZELLİKLERİ	
Çıkma Türü	Cephe Boyunca Çıkma
Çıkma Uzunluğu	6,34 metre
Cephe Kaplaması	Ahşap Kaplama ve Sıvalı Yüzey
Saydam / Masif Oranı	%22 Saydam
ÇATI VE SAÇAK ÖZELLİKLERİ	
Çatı Tipi	Ahşap Beşik Çatı
Çatı Eğimi	%22
Çatı Kaplama Malzemesi	Alaturka Kiremit
Saçak Altı Kaplaması	Ahşap Malzeme
GÖRSEL	

Tablo 24. 15 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi

KONUM VE TANIMLAYICI BİLGİLER	
Mahalle	Edincik
Sokak	9064
Ada / Parsel	336 / 7
Yapı No (tez içi)	15
GENEL YAPI ÖZELLİKLERİ	
Yapı Kullanım Türü	Konut
Kat Sayısı	3
Yapım Tekniği	Ahşap Karkas
PARSEL VE MEKANSAL ÖZELLİKLER	
Parsel Alanı	83,86 m²
Taban Alanı Oranı	%44
Cephe Uzunluğu	6,40 metre
CEPHE VE ÇIKMA ÖZELLİKLERİ	
Çıkma Türü	Cephe Boyunca Çıkma
Çıkma Uzunluğu	6,40 metre
Cephe Kaplaması	Ahşap Kaplama ve Sıvalı Yüzey
Saydam / Masif Oranı	%21 Saydam
ÇATI VE SAÇAK ÖZELLİKLERİ	
Çatı Tipi	Ahşap Kırma Çatı
Çatı Eğimi	%22
Çatı Kaplama Malzemesi	Alaturka Kiremit
Saçak Altı Kaplaması	Ahşap Malzeme
GÖRSEL	

Tablo 25. 16 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi

KONUM VE TANIMLAYICI BİLGİLER	
Mahalle	Edincik
Sokak	9064
Ada / Parsel	336 / 8
Yapı No (tez içi)	16
GENEL YAPI ÖZELLİKLERİ	
Yapı Kullanım Türü	Konut
Kat Sayısı	1
Yapım Tekniği	Ahşap Karkas
PARSEL VE MEKANSAL ÖZELLİKLER	
Parsel Alanı	50,28 m²
Taban Alanı Oranı	%72
Cephe Uzunluğu	6,08 metre
CEPHE VE ÇIKMA ÖZELLİKLERİ	
Çıkma Türü	-
Çıkma Uzunluğu	-
Cephe Kaplaması	Sıvalı Yüzey
Saydam / Masif Oranı	%35 Saydam
ÇATI VE SAÇAK ÖZELLİKLERİ	
Çatı Tipi	Ahşap Beşik Çatı
Çatı Eğimi	%23
Çatı Kaplama Malzemesi	Alaturka Kiremit
Saçak Altı Kaplaması	Ahşap Malzeme
GÖRSEL	

Tablo 26. 17 No'lu Yapının Yapı Kimlik Belgesi

KONUM VE TANIMLAYICI BİLGİLER	
Mahalle	Edincik
Sokak	9064
Ada / Parsel	336 / 9
Yapı No (tez içi)	17
GENEL YAPI ÖZELLİKLERİ	
Yapı Kullanım Türü	Konut
Kat Sayısı	3
Yapım Tekniği	Ahşap Karkas
PARSEL VE MEKANSAL ÖZELLİKLER	
Parsel Alanı	76,96 m²
Taban Alanı Oranı	%72
Cephe Uzunluğu	12,05 metre
CEPHE VE ÇIKMA ÖZELLİKLERİ	
Çıkma Türü	Gönyeli Çıkma
Çıkma Uzunluğu	5,12 metre
Cephe Kaplaması	Ahşap Kaplama ve Sıvalı Yüzey
Saydam / Masif Oranı	%9 Saydam
ÇATI VE SAÇAK ÖZELLİKLERİ	
Çatı Tipi	Ahşap Kırma Çatı
Çatı Eğimi	%26
Çatı Kaplama Malzemesi	Alaturka Kiremit
Saçak Altı Kaplaması	Ahşap Malzeme
GÖRSEL	

2.1.8. Çalışma Alanına İlişkin Verilerin Analiz Matrisi Yöntemiyle Değerlendirilmesi

Bu bölümde, çalışma alanına ilişkin elde edilen analiz verileri, alan genelindeki tipolojik eğilimlerin ve baskın mekansal–yapısal özelliklerin okunabilmesini sağlamak amacıyla analiz matrisi yöntemi kullanılarak bütüncül bir yapı içerisinde ele alınmıştır. Matriste yer alan göstergeler, verilerin sınıflandırılmasına dayalı olarak her bir parsel için ilgili aralık veya kategori kapsamında noktalama yöntemiyle ifade edilmiştir. Bu yöntem sayesinde, çalışma alanındaki verilerin sistematik, karşılaştırmalı ve okunabilir bir biçimde değerlendirilmesi mümkün hale gelmiştir.

Tablo 27. Çalışma Alanına Ait Analiz Verileri Matrisi

Analiz Verileri	**Ada / Parsel**																
Parsel Alanı	132/5	132/6	132/8	132/9	132/11	132/15	132/16	132/17	132/18	336/2	336/3	336/4	336/5	336/6	336/7	336/8	336/9
20 m²-70 m²	●	●	○	●	○	○	●	●	●	○	●	●	●	○	○	●	○
70 m²-120 m²	○	○	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	●	●	○	●
120 m²-170 m²	○	○	○	○	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
170 m²-210 m²	○	○	○	○	○	●	○	○	○	●	○	○	○	○	○	○	○
Cephe Uzunluğu																	
2 m - 5 m	○	●	○	○	○	●	●	●	●	○	○	●	●	○	○	○	○
5 m - 7 m	●	○	●	○	○	○	○	○	○	○	●	○	○	●	●	●	○
7 m - 9 m	○	○	○	○	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
9 m - 13 m	○	○	○	●	○	○	○	○	○	●	○	○	○	○	○	○	●
Kullanım Durumu																	
Kullanılan	○	○	●	●	○	●	●	○	●	○	●	●	○	○	●	○	●
Kısmen Kullanılan	●	○	○	○	●	○	○	○	○	○	○	○	○	●	○	●	○
Kullanılmayan	○	●	○	○	○	○	○	●	○	●	○	○	●	○	○	○	○
Yapım Tekniği																	
Ahşap Karkas	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Yapıların Taban Alanı Oranı																	
%1 - %45	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	●	●	○	○
%46 - %75	○	○	○	○	●	●	○	●	○	●	○	○	○	○	○	●	●
%76 - %99	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	●	○	●	○	○	○	○
%100	●	●	●	●	○	○	●	○	●	○	○	●	○	○	○	○	○
Yapıların Kat Sayısı																	
Tek Katlı	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	●	○
İki Katlı	●	○	○	○	○	●	●	○	○	●	●	●	●	○	○	○	○
Üç Katlı	○	●	●	●	●	○	○	●	●	○	○	○	○	●	●	○	●
Giriş Kapılarının Konumu																	
Sağda Giriş	○	○	○	●	○	○	○	○	○	○	●	●	●	●	○	○	○
Ortada Giriş	○	○	○	○	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	●	○
Solda Giriş	○	●	●	○	○	●	●	●	○	●	○	○	○	○	●	○	●

Tablo 28. Çalışma Alanına Ait Analiz Verileri Matrisi

Analiz Verileri	**Ada / Parsel**																
Saydam / Masif Oranı	132/5	132/6	132/8	132/9	132/11	132/15	132/16	132/17	132/18	336/2	336/3	336/4	336/5	336/6	336/7	336/8	336/9
%0 - %9 Saydam	●	○	○	○	○	○	○	○	●	○	○	○	○	○	○	○	●
%10 - %19 Saydam	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
%20 - %29 Saydam	○	○	●	○	●	●	●	○	○	●	●	●	●	●	●	○	○
%30 - %40 Saydam	○	●	○	●	○	○	○	●	○	○	○	○	○	○	○	●	○
Mülkiyet Durumu																	
Mülk Sahibi	●	●	●	○	●	●	○	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Kiracı	○	○	○	●	○	○	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Kullanım Niteliği																	
Konut	●	●	●	○	●	●	○	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Ticari	○	○	○	●	○	○	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Çatı Tipi																	
Kırma Çatı	○	○	●	○	●	●	○	●	●	●	○	○	○	○	●	○	●
Beşik Çatı	●	●	○	●	○	○	●	○	○	○	●	●	●	●	○	●	○
Çatı Eğimi																	
%14 - %22	●	●	●	○	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	○	○
%23 - %30	○	○	○	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	●	●
Çatı Kaplama Malzemesi																	
Alaturka Kiremit	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Saçak Altı Kaplaması																	
Ahşap Malzeme	●	●	○	●	●	●	○	○	○	●	●	●	●	●	●	●	●
Sıvalı Yüzey	○	○	●	○	○	○	●	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○
Çıkma Tipi																	
Tek Köşe Çıkma	○	○	○	○	○	●	○	○	○	●	●	●	●	○	○	○	○
Çift Köşe Çıkma	○	○	○	○	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Cephe Ortasından Çıkma	○	○	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Cephe Boyunca Çıkma	○	●	○	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	●	●	○	○
Açık Çıkma	○	○	○	○	○	○	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Gönyeli Çıkma	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	●

2.1.9. Edincik Bölgesi Kültürel Miras SWOT Analizi

SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) analizi, ilk olarak işletme yönetimi alanında geliştirilmiş olup, bir bölgenin mevcut durumunu sistematik biçimde değerlendirmeye imkan tanıyan ve stratejik planlama ile karar alma süreçlerinde yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir (Hill ve Westbrook, 1997). Günümüzde ise bu yöntem, kültürel mirasın korunması ve tarihi çevrelerde tasarım süreçlerinin yönlendirilmesi açısından da etkili bir araç olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma kapsamında SWOT analizi, Edincik bölgesinde yer alan kültürel mirasın korunması, yaşatılması ve çağdaş yapı tasarım kriterlerine veri alt yapısı oluşturması açısından bölgenin güçlü ve zayıf yönler ile fırsat ve tehditleri ortaya koymak amacıyla tercih edilmiştir. Böylece analiz, hem mevcut durumun nesnel bir şekilde ortaya konmasına hem de tasarım kriterlerinin stratejik bir temele oturtulmasına katkı sağlamaktadır.

Analiz sürecinde kullanılan veri kaynakları üç temel başlıkta toplanmıştır:

- Alan çalışmaları: Yerinde gözlemler, fotogrametrik belgeleme, rölöve çalışmaları ve tipolojik analizler ile fiziki yapı ve dokunun çevresel özellikleri belgelenmiştir.
- Arşiv verileri: Tapu-kadastro parsel verileri, coğrafi bilgi sistemleri verileri, koruma alanı kararları ve ilgili benzer kaynaklar kapsamlı biçimde değerlendirilmiştir.
- Literatür verileri: Ulusal mevzuat ve UNESCO belgeleri ile koruma ilkeleri incelenmiş; SWOT analizinin kültürel miras ve kentsel çevre bağlamındaki geçerliliğine dair uygulamalı modeller analiz edilmiştir (ör. Seddülbahir Kalesi yeniden işlevlendirme çalışması).

Bu kapsamda gerçekleştirilen SWOT analizi, yalnızca mevcut durumu ortaya koymakla kalmayıp aynı zamanda, miras odaklı çağdaş yapı tasarım kriterlerinin temel stratejik dayanaklarını da sağlamıştır. Bu bağlamda güçlü yönler ve fırsatlar, bölgenin sahip olduğu potansiyelleri ve avantajları ortaya koyarken; zayıf yönler ve tehditler, koruma ve tasarım süreçlerinde dikkat edilmesi gereken riskli ve sorunlu alanları işaret etmektedir. Sonuç olarak SWOT analizi, bu tezde geliştirilen miras odaklı çağdaş yapı tasarım kriterlerinin bilimsel, nesnel ve stratejik bir zemine oturtulmasında temel bir araç işlevi görmüştür.

Güçlü Yönler

- Zengin kültürel miras: Osmanlı-Türk döneminden günümüze ulaşan cami, çeşme, türbe gibi dini ve kamusal yapılar ile bütüncül nitelikteki geleneksel konut dokusunun varlığı.
- Kentsel sit alanı statüsü: Bölgenin yasal koruma altında olması.
- Ekonomik çeşitlilik: Tarım ve sanayi faaliyetlerinin bölge ekonomisine katkı sağlaması ve sürdürülebilir olması.
- Derin tarihsel geçmiş: Yüzyıllara yayılan yerleşim tarihi.
- Coğrafi işaretli ürünler: Zeytin ve zeytinyağı ürünlerinin tescillenmiş değerleri.
- Özgün mimari karakter: Ahşap karkas sistemin, kerpiç, taş ve tuğla gibi yerel malzemelerle geleneksel teknikler kullanılarak bölgeye özgü topoğrafya yapısı ve parselizasyonlara uygun inşa edilmiş olması.
- Kentsel doku sürekliliği: Miras yapıların okunabilirliği ve bütünlük oluşturacak yoğunlukta varlığını sürdürmesi.
- Coğrafi ve stratejik konum: Erdek, Gönen ve Bandırma'ya yakınlık; hava, deniz, kara ve demiryolu ulaşımına erişim kolaylığı.
- Kültürel aidiyet: Yüksek mülk sahipliği oranı ve yerel halkın bölgede varlığının devam etmesi.
- Estetik çeşitlilik: Geleneksel malzeme kullanımı ile yapılardaki çeşitli renklerin yarattığı görsel kimlik.
- Altyapı varlığı: Doğalgaz, elektrik, su ve kanalizasyon hizmetlerinin mevcut olması.

Zayıf Yönler

- Fiziksel bozulmalar: Onarım görmemiş ve bakımsız durumda olan yapıların fazlalığı.
- İşlevsel atıl alanlar: Boş ya da kısmen kullanılan yapıların oranının yüksek olması.
- Yetersiz bakım ve restorasyon: Bir sokakta gerçekleştirilen cephe sağlıklaştırmasına karşın, iç mekanlarda güçlendirme ve iyileştirme yapılmamış olması; diğer sokaklarda herhangi bir uygulamanın bulunmaması.
- Açık alan eksikliği: Parsellerin küçük olması sebebiyle yüksek taban alanlı yapılar sonucunda bahçe ve avlu varlığının yok denecek kadar az olması.
- Ekonomik yetersizlik: Yerel halkın restorasyon ve bakım için gerekli mali kaynaklara erişimde güçlük yaşaması.

- Planlı koruma eksikliği: Kapsamlı bir koruma amaçlı imar planı ve alan yönetim planının bulunmaması.
- Uyumsuz yapılaşma: Miras dokuya aykırı nitelikte yeni yapıların varlığı.
- Turizm yönetimi eksikliği: Turizmle ilgili planlama, yönlendirme ve organizasyon çalışmalarının yapılmamış olması.
- Farkındalık eksikliği: Yerel halkın sahip olunan kültürel mirasın korunmasına yönelik bilinçlendirme çalışmalarının yetersiz olması.

Fırsatlar

- Sürdürülebilir turizm potansiyeli: Kültürel miras rotaları, yerel el sanatları ve gastronomi turizmi açısından cazip bir destinasyon olma imkanı.
- Miras odaklı çağdaş tasarım: Yeni yapıların, koruma ilkelerine bağlı kalarak miras yapılarla uyumlu şekilde tasarlanabilmesi.
- Katılımcı koruma projeleri: Yerel halk, belediye ve üniversiteler iş birliği ile geliştirilebilecek projeler.
- Dijital belgeleme: Fotogrametri ve 3B modelleme yöntemleriyle miras yapıların kayıt altına alınabilmesi.
- Marka değeri oluşturma: Özgün mimari kimlik ve coğrafi işaretli ürünlerin turizm ve tanıtım faaliyetlerinde değerlendirilmesi.
- Planlanan sanayi ve konut alanlarında miras odaklı yaklaşım: Bölgede planlanan yeni sanayi ve konut alanlarının, miras odaklı tasarım ilkeleri çerçevesinde geliştirilerek koruma uygulaması niteliği taşıyacak şekilde düzenlenmesi.
- Geleneksel üretimin desteklenmesi: Yerel ürünlerin ve üretim tekniklerinin korunması, desteklenmesi ve tanıtılması.
- Bölgesel turizm iş birlikleri: Yakın çevredeki Kyzikos ve Daskyleion antik kentleriyle bütünleşik turizm rotalarının oluşturulması.

Tehditler

- Yapı stoğunun yıpranması: Restorasyon yapılmaması halinde kültürel mirasın geri dönüşsüz şekilde zarar görmesi.
- Geleneksel malzeme ve işçilik kaybı: Usta-çırak bilgisinin azalması ve malzeme temininde yaşanan güçlükler.

- Plansız müdahaleler: Uygunsuz ekler ve modern malzeme kullanımı nedeniyle doku bütünlüğünün bozulma riski.
- Demografik değişim: Göç sonucu nüfusun azalması ve yerel kimliğin zayıflaması.
- Aşırı turizm baskısı: Kontrolsüz turistik ilginin geleneksel yaşam biçimini olumsuz etkilemesi.
- İklimsel etkiler: İklim değişiklikleri ve bakımsızlığın birleşmesiyle yapıların hızla yıpranması.
- Afet riski: Doğal afetlere karşı yeterli planlama ve önlem alınmaması.
- Tarım alanlarında yapılaşma baskısı: Kaçak yapılaşma nedeniyle tarım arazilerinin zarar görmesi.
- Deprem riski: Bölgenin birinci derece deprem kuşağında yer alması.

Edincik bölgesine ilişkin gerçekleştirilen SWOT analizi, alan çalışmaları, arşiv verileri ve literatür incelemelerinden elde edilen veriler doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu analiz sonucunda ortaya çıkan güçlü ve zayıf yönler ile fırsatlar ve tehditler, konunun daha sistematik biçimde anlaşılabilmesi için belirli kriterler altında sınıflandırılmıştır. Bulgular, özet ve karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılabilmesi amacıyla tablo yöntemi ile aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 29. Edincik Bölgesi Kültürel Miras SWOT Analizi

Analiz Kriterleri	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Fırsatlar	Tehditler
Kültürel ve Tarihsel Değerler	Osmanlı–Türk dönemi miras yapılar Derin tarihsel geçmiş Coğrafi işaretli ürünler	Fiziksel bozulma, bakımsız yapılar	Kültürel miras rotaları Marka değeri oluşturma	Göç ve kimlik kaybı Aşırı turizm baskısı
Mimari ve Mekansal Özellikler	Özgün mimari karakter Kentsel doku sürekliliği Estetik çeşitlilik Mevcut altyapı varlığı	Atıl ve boş yapılar Bahçe/avlu eksikliği Uyumsuz yapılaşma	Miras odaklı çağdaş tasarım olanağı	Plansız müdahaleler Deprem riski

Tablo 29'un devamı

Yasal ve Planlama Durumu	Kentsel sit statüsü	Koruma planı eksikliği	Miras odaklı planlama geliştirme imkanı	Yetersiz koruma önlemleri Afet riski
Ekonomik Yapı	Tarım ve sanayi çeşitliliği	Yerel halkın ekonomik yetersizliği	Geleneksel üretimin desteklenmesi	Tarım alanlarında kaçak yapılaşma
Sosyal Yapı ve Katılım	Yüksek oranda mülk sahipliği ve aidiyet	Düşük kültürel miras bilinci	Katılımcı koruma projeleri	Demografik değişim (göç)
Turizm ve Ulaşım	Stratejik konum, ulaşım kolaylığı	Turizm yönetimi eksikliği	Bölgesel turizm iş birlikleri	İklimsel etkiler

2.1.10. Edincik'te Miras Odaklı Çağdaş Yapı Tasarım Kriterleri

Balıkesir ili Bandırma ilçesi Edincik Mahallesi 9064 Sokak özelinde yürütülen alan çalışmaları ve bölge genelinde gerçekleştirilen SWOT analizi, tarihi çevrede yapılacak çağdaş yapı tasarımlarının, mevcut kültürel ve mekansal kimliği koruyarak çağdaş gereksinimlere uyum sağlayacak şekilde geliştirilmesi gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu kapsamda belirlenen tasarım kriterleri, hem yerel mimari mirasın korunmasını hem de nitelikli çağdaş yapı üretimini destekleyen bütüncül bir çerçeve sunmaktadır.

Mekansal ve Kentsel Bütünlük

- Yeni yapı tasarımları, Edincik'in köklü tarihini, mimari mirasın özgün yansımalarını ve bölgenin sosyo-ekonomik yapısını bütüncül biçimde yansıtan bir anlayışla geliştirilmelidir.
- Mevcut parselasyon düzeni, bitişik nizam ilişkisi ve yola sıfır yerleşim karakteri korunmalı; bu unsurlar tasarımın temel verileri olarak ele alınmalıdır.
- Kat yükseklikleri, çevredeki yapı ritmini bozmayacak şekilde belirlenmeli; ağırlıklı olarak iki ve üç katlı kütle düzeni ile eğimli topoğrafya yapısı dikkate alınarak, miras yapılarla uyumlu ve gölgelemeyen bir ölçekte tasarlanmalıdır.

- Miras yapıların cephelerindeki boşluk–doluluk oranları, seçilecek tasarım yaklaşımına (tarihi üsluba öykünme, tarihi üslubun yorumu veya karşıt/çağdaş yaklaşım) uygun olarak çağdaş yapının cephesine uyarlanmalıdır.

Malzeme ve Yapım Tekniği

- Miras yapılarda görülen ahşap karkas sistemin görsel etkisi, seçilen tasarım yaklaşımı doğrultusunda çağdaş yapılardaki karşılığı, miras yapıyı koruyan ve vurgulayan nitelikte olmalıdır.
- Yüzey kaplamalarında yerel malzeme dokusu gözetilmeli; çağdaş detay çözümleri ile geleneksel estetik dengelenmelidir.
- Yapım teknikleri, geleneksel detayların ölçek, doku ve renk bütünlüğünü koruyacak şekilde uyarlanarak çağdaş uygulamalara entegre edilmelidir.

Cephe Tasarımı ve Estetik Bütünlük

- Çağdaş yapının renk seçimleri ve cephe tasarımları, seçilecek tasarım yaklaşımı ne olursa olsun, mevcut geleneksel yapıların kimliğini destekleyecek şekilde oluşturulmalıdır.
- Çağdaş yapı tasarımında miras yapıların çıkma düzenleri, kapalı–açık çıkma dengesi ve cephe oranları dikkate alınmalıdır.
- Kapı ve pencere açıklıkları, boyut, oran ve konum açısından çevredeki tipolojik örüntüyle ilişkili biçimde tasarlanmalıdır.

İşlevsellik ve Yaşanabilirlik

- Yeni tasarımlarda yalnızca görsel uyum değil, aynı zamanda işlevsel süreklilik de sağlanmalıdır. Kullanım dışı kalan yapıların çağdaş yapılarla birlikte yeniden işlevlendirilmesi, sokak ölçeğinde canlılık yaratacak ve hem somut hem de somut olmayan kültürel mirasın yaşatılmasına katkı sağlayacaktır.
- İç mekan organizasyonlarında, geleneksel plan tipolojilerinden (sofa düzeni, mağaza bölümü vb.) esinlenerek çağdaş yaşam senaryolarına uygun çözümler üretilmelidir.
- Kamusal alan sürekliliği gözetilmeli; zemin katlarda sosyal etkileşimi teşvik edecek mekansal çözümler geliştirilmelidir.

Sürdürülebilirlik ve Koruma İlkeleri

- Malzeme seçiminde olabildiğince yerel kaynaklı, düşük karbon ayak izine sahip ve mümkünse geri dönüşümlü ürünler tercih edilmelidir.

- Çağdaş yapı tasarımı, iklimsel veriler (güneşlenme, rüzgâr yönleri, nem oranı) dikkate alınarak enerji verimliliğini en üst düzeye çıkaracak şekilde kurgulanmalıdır.
- Tasarımın bağlamına uygun yenilenebilir enerji sistemlerinin projeye entegrasyonu değerlendirilmelidir.
- Tasarım sürecinde katılımcı planlama anlayışı benimsenmeli; yerel halk, belediye ve ilgili kurumların görüşleri karar sürecine dahil edilmelidir.

Sonuç olarak, belirlenen bu kriterler, Edincik'in özgün dokusunu bozmadan, yerel miras değerlerini çağdaş tasarım anlayışı ile bütünleştirip öne çıkarmayı amaçlayan bir rehber niteliği taşımaktadır. Bu ilkelerin uygulanması, bölgede üretilecek çağdaş yapıların yalnızca estetik ve işlevsel açıdan değil, aynı zamanda koruma odaklı ve sürdürülebilir bir yaklaşımla gerçekleştirilmesini mümkün kılacaktır.

3. BULGULAR VE ÖNERİLER

Kültürel mirasın korunması, yalnızca yapıların fiziksel bütünlüğünün devam ettirilmesi ile sınırlı değildir. Etkili bir koruma, miras yapıların taşıdığı somut değerlerle birlikte, onların oluşum sürecinde rol oynayan somut olmayan kültürel miras unsurlarının da yaşatılmasını gerektirir. Bu nedenle her miras yapının özgün değerlerinin doğru şekilde belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Tarihi, sanatsal, sosyal, manevi, sembolik, kimlik, araştırma, doğal ve ekonomik değerler bu bağlamda dikkate alınmalıdır. Her yapı ve her alan, farklı öncelikli değerler barındırdığından, bu unsurların multidisipliner uzman ekiplerce tespit edilmesi ve koruma uygulamalarının buna göre yürütülmesi gereklidir.

Kültürel miras, somut olmayan değerler, kentsel bağlam ve doğal çevre ile bütünleşik bir yapıya sahiptir. Bu nedenle günümüzde koruma anlayışı, tekil yapı odaklı müdahalelerden bütüncül tarihi çevre koruma yaklaşımlarına doğru evrilmiştir. Yapılar, kendi bağlamından koparıldığında anlamını yitirirken, doku ve çevre ile bütüncül bir yaklaşımla korunduklarında hem fiziksel hem de kültürel süreklilik sağlanabilmektedir.

Koruma uygulamalarında en az müdahale ilkesi benimsenmektedir. Bu doğrultuda temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme, taşıma, yeniden yapım ve yeniden işlevlendirme gibi restorasyon teknikleri uygulanmaktadır. Ancak işlevselliğini yitirmiş yapıların yeniden işlevlendirilmesinin yetersiz kaldığı durumlarda, çağdaş ekler devreye girmektedir. Bunun da ötesinde, çağdaş eklerin ihtiyaçlara cevap vermediği koşullarda, tarihi çevre içinde miras odaklı yeni yapı tasarımı kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu yaklaşımın, bir koruma eylemi olarak değerlendirilmesi gerektiği bu tez kapsamında özellikle vurgulanmıştır.

Çalışma sonucunda geliştirilen metodoloji beş temel aşamadan oluşmaktadır:

1. Multidisipliner yapıda alan yönetiminin oluşturulması,
2. Değer yargılarına dayalı Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) ve Alan Yönetim Planının hazırlanması,
3. Tarihi çevrede yapılacak çağdaş yapının tasarım yaklaşımının belirlenmesi,
4. Tasarım kriterlerinin analizi ve projenin geliştirilmesi,
5. Alan yönetiminin miras odaklı koruma yaklaşımıyla projeyi değerlendirmesi.

Bu metodoloji, tarihi çevrede yeni yapı tasarımının yalnızca tasarımcı yorumu üzerinden değil, alana özgü verilerin sistematik biçimde analiz edilmesi sonucunda şekillendirilmesini hedeflemektedir.

Edincik Mahallesi 9064 Sokak'ta gerçekleştirilen alan çalışmaları ile söz konusu metodolojinin tasarım kriterlerinin analizi bölümü somut bir örnek üzerinden test edilmiştir. Fotogrametri, üç boyutlu modelleme, rölöve, yerinde gözlem ve ölçümler aracılığıyla elde edilen veriler; yapı kullanım türleri, mülkiyet durumu, kullanım yoğunluğu, yapım teknikleri, kat sayıları, taban alanı yoğunluğu, cephe saydam–masif oranları, çıkma özellikleri, cephe kaplama malzemeleri gibi göstergeler üzerinden değerlendirilmiştir. Bu veriler doğrultusunda hazırlanan yapı kimlik belgeleri, alanın mevcut durumunun sistematik biçimde belgelenmesine olanak sağlamıştır. Elde edilen bilgiler, analiz matrisi yöntemi kullanılarak noktalama tekniği ile karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve sokak ölçeğinde baskın tipolojik eğilimler ortaya konmuştur. Ayrıca SWOT analizi ile alanın güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatları ve tehditleri bütüncül biçimde değerlendirilmiştir.

Bulgular, Edincik'in özgün mimari kimliğini büyük ölçüde koruduğunu; ancak fiziksel bozulmalar, işlevsel atıl alanlar, planlı koruma eksiklikleri ve uyumsuz yapılaşma gibi sorunların miras değerlerini tehdit ettiğini göstermiştir. Buna karşın stratejik konumu, güçlü kültürel aidiyeti, geleneksel malzeme kullanımı ve sürdürülebilir turizm potansiyeli, bölgenin geleceğe yönelik gelişimi açısından önemli fırsatlar sunmaktadır.

Bu bağlamda geliştirilen Miras Odaklı Çağdaş Yapı Tasarım Kriterleri, Edincik'in tarihi çevresinde uygulanabilecek, mekansal bütünlük, malzeme ve yapım tekniği, cephe estetiği, işlevsellik, yaşanabilirlik, sürdürülebilirlik ve koruma ilkelerini kapsayan kapsamlı bir rehber niteliğindedir.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu tez çalışması, tarihi çevrede çağdaş yapı tasarımının yalnızca yeni bir mimari üretim değil, aynı zamanda bir koruma eylemi olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Edincik Mahallesi özelinde yürütülen kapsamlı alan çalışmaları, miras odaklı çağdaş tasarım yaklaşımının bilimsel, ölçülebilir ve sistematik bir metodolojiye dayandırılabileceğini göstermiştir.

Çalışma, literatür taramasıyla ortaya konan kuramsal çerçeveyi saha verileriyle bütünleştirerek özgün bir yaklaşım geliştirmiştir. Fotogrametri, üç boyutlu modelleme ve cephe rölöveleri aracılığıyla elde edilen verilerin yapı kimlik belgeleriyle sistematik biçimde belgelenmesi; bu verilerin analiz matrisi yöntemiyle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi ve SWOT analiziyle desteklenmesi, tasarım kriterlerinin belirlenmesinde nesnel ve tekrarlanabilir bir zemin oluşturmuştur. Bu bütüncül yöntem, yalnızca Edincik için değil, benzer nitelikteki tarihi çevreler için de uygulanabilir bir model sunmaktadır.

Tezin en önemli katkılarından biri, restorasyon tekniklerinin aşamalı mantığı üzerinden kurgulanan koruma yaklaşımını genişleterek, yeniden işlevlendirme ve çağdaş eklerin ötesinde miras odaklı yeni yapı tasarımını doğrudan bir koruma pratiği olarak ele almasıdır. Bu yaklaşım, koruma disiplininde sıklıkla tartışılan "eski ile yeni arasındaki denge" sorununa, alan verilerine dayalı somut ve uygulanabilir bir çözüm önermektedir.

Araştırma bulguları, Edincik'in özgün mimari kimliğini büyük ölçüde koruduğunu; buna karşın fiziksel bozulmalar, işlevsel atıl alanlar ve planlı koruma eksiklikleri gibi sorunlarla karşı karşıya olduğunu ortaya koymuştur. Buna rağmen bölgenin stratejik konumu, güçlü kültürel aidiyeti ve sürdürülebilir turizm potansiyeli, geleceğe yönelik önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu bulgular doğrultusunda geliştirilen Miras Odaklı Çağdaş Yapı Tasarım Kriterleri, mekânsal bütünlük, malzeme ve yapım tekniği, cephe estetiği, işlevsellik, sürdürülebilirlik ve koruma ilkelerini kapsayan kapsamlı bir rehber niteliği taşımaktadır.

Çalışmanın özgün katkısı, tarihi çevrelerde çağdaş yapı tasarımını yalnızca uyum sorunu bağlamında değil, koruma sürecinin etkin bir aracı olarak ele almasıdır. Bu yaklaşım, Türkiye'de ve dünyada benzer sorunlarla karşılaşan tarihi yerleşimler için uygulanabilir, esnek ve katılımcı bir model sunmaktadır. Ayrıca, kültürel mirasın korunmasında yerel halkın katılımını güçlendirmeye yönelik metodolojik öneriler, çalışmayı sosyal boyutuyla da değerli kılmaktadır.

Gelecek araştırmalar açısından, önerilen metodolojinin farklı ölçeklerde (mahalle, kentsel alan) test edilmesi; miras odaklı yeni yapı tasarımı ile sürdürülebilir turizm politikalarının entegrasyonunu sağlayacak stratejilerin geliştirilmesi ve dijital belgeleme tekniklerinin daha geniş kapsamda uygulanması önerilmektedir. Bu tür çalışmalar, tarihi çevrelerin yalnızca korunmasını değil, aynı zamanda kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan yeniden canlandırılmasını mümkün kılacaktır.

Sonuç olarak bu tez, tarihi çevrelerde miras odaklı çağdaş yapı tasarımının bilimsel, sistematik ve bütüncül bir yaklaşımla ele alındığında, hem kültürel mirasın hem de çağdaş mimari üretimin değer kazanabileceğini ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, yalnızca fiziksel korumayı değil; kültürel sürekliliği, toplumsal aidiyeti ve mekânsal kimliği destekleyen kapsamlı bir koruma stratejisi sunmaktadır.

5. KAYNAKLAR

Ahunbay, Z. (2022). Kültür Mirasını Koruma İlke ve Teknikleri. İstanbul: Vizyon Basımevi Yem Yayınları.

Ahunbay, Z. (2022). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. İstanbul: Vizyon Basımevi Yem Yayınları.

Ateş, Can, S., & Uyguralp, Ö. (2022). Tarihi Çevrede Yeni Yapı/Ek ve Bağlam İlişkisi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 13(1), 27-39.

Arslan, H. D., Orhan, Ş. B. & Dişli, G. (2020). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımının Müze İşlevi Özelinde Değerlendirilmesi. Art-e Sanat Dergisi, 13(25), 71-101.

Avrupa Konseyi. (1985). Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi. Granada, İspanya.

Ayrancı, İ. (2007). Koruma Alanlarının Yönetimi ve Yönetim Planı Sürecinin Değerlendirilmesi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Aytekin, M. F. (1998). Edincik. Balıkesir: Özgün Matbaa.

Balıkçı, Ö., & Pesen, A. (2012). Tarihin Nefesi Doğanın Sesi Edincik. Balıkesir: Banmat A.Ş Basımevi Edincik Belediyesi Yayını.

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi (BBB). (2023). Balıkesir İli Bandırma İlçesi Edincik Mahallesine Yönelik Koruma Odaklı Kentsel Tasarım Rehberi. Balıkesir.

Başkaya, N. (1993). Edincik ve Sivil Mimari Değerleri Üzerine Bir Araştırma. Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Bektaş, C. (1992). Koruma Onarım. İstanbul: Literatür Yayınları.

Bergama Alan Başkanlığı. (2023). Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı Yönetim Planı. İzmir: Bergama Belediyesi Yayını

Binan, D., & Okyay, G. (2019). Bandırma Edincik Mahallesi'nin Sahip Olduğu Kültürel Miras Bağlamında Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim. 3. Uluslararası Bölgesel Kalkınma ve Üniversitelerin Rolü Sempozyumu, "Bandırma'nın Geleceği" Bildiriler Kitabı, s. 756-763. Balıkesir: Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Yayınları.

Birol, Özerk, G. (2013). Büyülü Kent: Paris. Mimarlar Odası Balıkesir Şubesi Dergisi, 16, 46-53.

Büyükmıhçı, G., Akşehirlioğlu, A., & Gül, Mengüç, K. (2019). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımında Birleşim Biçimleri Bağlamında Modern Yaklaşımlar. Mühendislik ve Multidisipliner Yaklaşımlar, s. 282-309. İstanbul.

Büyükmıhçı, G., & Kılıç A. (2015). Tarihi Dokuda Yeni Yapı Uygulamaları; Yasal ve Eylemsel Sınırlar. 9. Uluslararası Sinan Sempozyumu, Bildiri Kitabı, s.125-132. Edirne.

Coruk, Ö., Gürbüz, E., Ulu, E., & Çetin, S. (2019). Balıkesir İli ve İlçeleri Yerleşim Alanlarındaki Mikrobölgeleme Çalışmaları ve Elde Edilen Bulgular. Balıkesir'in Afet Durumu ve Yönetimi Çalıştayı, Bildiriler Kitabı, s. 93-107. Balıkesir

Cürebal, İ., Efe, R., Soykan, A., & Sönmez, S. (2008). Balıkesir Kent Merkezi Yerleşim Alanı ile Jeomorfolojik Birimler Arasındaki İlişkinin CBS ve UA Yöntemleriyle Belirlenmesi. Ulusal Jeomorfoloji Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, s. 328-340. Çanakkale.

Çağlar, M., İ., & Eralaca, H. (2018). Temettuat Defterleri'ne Göre Edincik Kazası Ermeni Mahallesi'nin Sosyo-Ekonomik Durumu. Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu, Tam Metin Bildiriler Kitabı I: Tarih, Arkeoloji, Göç Hareketleri, s. 124-130. Balıkesir.

Çal, H. (1990). Türkiye'de Cumhuriyet Devri Taşınmaz Eski Eser Tahribatı ve Sebepleri. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, 34, 1-2.

Çelik, Ş. (2012). Evliya Çelebi 'nin Bandırma, Aydıncık (Edincik) ve Erdek ile İlgili Verdiği Bilgiler ve Bunların Değeri. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15, 67-81.

Dinçer, İ., Enlil, Z., & Evren, Y. (2009). İstanbul'un Koruma Alanlarının Değerlendirilmesi. Megaron / Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi, 3(3), 310-324.

Dündar, M., & Acıoğlu, Y. (2019). Bandırma ve Köylerinde Türk Kültür Varlıkları Araştırması. Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler, Cilt 2, s. 369-399. Ankara.

Düzgün, H. (2010). Tarihi Çevrelerde Yeni Yapı Tasarımında Kabuk-Bağlam İlişkisinin Temel ve Güncel Tasarım Kavramları Açısından İncelenmesi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Eke, F., & Özcan, Ü. (1998). Tarihi Dokunun Korunması ve Uluslararası Deneyimler. Mimarlık Dergisi, 228(1), 34-36.

Emre, Ö., Doğan, A., Özalp, S., & Yıldırım, C. (2011). 1:250.000 Ölçekli Türkiye Diri Fay Haritaları Serisi, Bandırma (NK35-11b) Paftası, Seri No:3, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Ankara.

Erdem, U. (2013). Yerleşimlerin Taşıdığı Deniz Taşkını, Sel ve Deprem Afet Tehlikelerinin CBS Kullanılarak Yorumlanması: Balıkesir Örneği. BAÜ Fen Bil. Enst. Dergisi, 15(2), 40-57.

Floransa Belediyesi. (2016). Piano di Gestione del Centro Storico di Firenze (Floransa Tarihi Kent Merkezi Yönetim Planı). s. 22-45. Floransa, İtalya: Floransa Belediyesi UNESCO Ofisi.

Gül, M. (2024). Tarihi Çevrede Yeni Tasarım: 'Tarihselcilik' ve Modernin Karşıtlığı. Milli Saraylar Sanat Tarih Mimarlık Dergisi, 26, 5-19.

Güler, Ö. (2004). Tarihi Çevrelerde Çağdaş Bina Tasarımı: Ortaköy ve Yakın Çevresinde Yeni Bina Uygulamalarının Değerlendirilmesi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Gülhan, D. (2018). Sürdürülebilir Kent ve Kentsel Kimlik Bağlamında Bergama/İzmir Örneğinin Değerlendirilmesi. Kent Akademisi Dergisi, 11(36), 654-672.

Hanaylı, N., M. (2022). Anadolu'da Konut ve Türk Evi Oluşumu Süreci ve Edincik Evleri Örneği. Işık Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Hızlı, M. (2019). Bir Seyyahın Cumhuriyet Öncesinde Karesi, Edincik ve Ayvalık'a Dair İzlenimleri. 2. Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu, Tam Metin Bildiriler Kitabı I: Tarih, Arkeoloji, Göç Hareketleri, s. 49-63. Balıkesir.

Hill, T., & Westbrook, R. (1997). SWOT analysis: It's time for a product recall. Long Range Planning Journal, 30(1), 46–52.

ICOMOS. (1931). Carta Del Restauro.

ICOMOS. (1994). Nara Özgünlük Belgesi.

ICOMOS. (1987). Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (Washington Tüzüğü).

ICOMOS. (2011). Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri.

ICOMOS. (1964). Venedik Tüzüğü.

ICOMOS Türkiye. (2013). Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi.

İstanbul Tarihi Alanları Alan Başkanlığı. (2018). İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı. İstanbul.

Kaçar, A., & Semerci, F. (2022). Tarihi Yapılara Eklemlenen Yeni Ek Yapının Uyumluluğu: Elbphılharmonıe Kültür Merkezi. Turkish Online Journal Of Design Art And Communication, 12(2), 240-257.

Kayan, E., L. (2020). Tarihi Yapılardaki Çağdaş Eklerin Koruma ve Tasarım Bağlamı Üzerine Bir Araştırma. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020.

Kayhan, M., (2018). Karesi Beyliği Hakimiyetinde Bandırma ve Çevresinin Ekonomik Gelişimi. Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu, Tam Metin Bildiriler Kitabı I: Tarih, Arkeoloji, Göç Hareketleri, s. 19-31. Balıkesir.

Kejanlı, D., T., Akın, C., T., & Yılmaz, A. (2007). Türkiye'de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 19(6), 179-196.

Keskin, Y. (2018). Salnameler Işığında 20. yy Başlarında Bandırma. Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu, Tam Metin Bildiriler Kitabı I: Tarih, Arkeoloji, Göç Hareketleri, s. 67-74. Balıkesir.

Kılıç, A. (2015). Tarihi Çevrede Yeni Yapı-Yeni Ek Bağlamında Norman Foster Yapıları. Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Kocaalan, M., L., & Şenel, D. (2018). Bandırma ile Abhazya ve Kıbrıscık Halklarının Kaynaşması İçin, Kültür Birliği Oluşumu. Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu, Tam Metin Bildiriler Kitabı I: Tarih, Arkeoloji, Göç Hareketleri, s. 435-443. Balıkesir.

Koçhan, N. (2014). Kyzikos, Hellespontus'da Bir Eyalet Merkezi. Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 31, 69-91.

Kuban, D. (1984). Çağdaş Koruma, Tasarım ve Planlama İlişkilerine Kuramsal Bir Yaklaşım. Mimarlık Dergisi, 202(3), 3-5.

Kuban, D. (1969). Modern Restorasyon İlkeleri Üzerine Yorumlar. Vakıflar Dergisi, 8, 341-356.

Madran, E. (1984). Kültür Mirasımızı Koruma Semineri Üzerine. Mimarlık Dergisi, 202(3), 48-51.

Metin, P., T. (2024). Taşınmaz Kültür Varlıklarında Yeniden Kullanılabilirlik; Seddülbahir Kalesi İşlevsel Dönüşümü İçin SWOT Analizi. Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı Dergisi, 23(37), 13-38.

Mısırlısoy, D. (2017). New Designs in Historic Context: Starchitecture vs Architectural Conservation Principles. Civil Engineering and Architecture Journal, 5(6), 207-214.

Öncü, F. (2019). Balıkesir'in Afet Geçmişi, Şehrin Afetlerle Biçimlenmiş Tarihi. Balıkesir'in Afet Durumu ve Yönetimi Çalıştayı, Bildiriler Kitabı, s. 13-27. Balıkesir

Örnek, Özden, E. (2005). Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasında Planlama-Koruma İlişkisi Üzerine Yeni Bir Sistem Önerisi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Özbay, H. (1988). Koruma Kavramı Üzerine. Mimarlık Dergisi, 229(2), 33.

Özcan, A. (2014). Vaka Analizi Nedir, Nasıl Yapılır?. Örnek Olaylarla Vaka Analizleri, s. 9-19, İstanbul: Reprobir Matbaacılık Tasarım Basımevi Artikel Akademi Yayını.

Palumbo, G., & Teutonico, J. M. (2002). Management Planning for Archaeological Sites. Proceedings of the Corinth Workshop, Getty Publications.

Resmi Gazete. (2004). 5226 Sayılı Kanun Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. Resmi Gazete 25535.

Rypkema, D. (2008). Heritage Conservation and the Local Economy. Global Urban Development, 4(1), 1-8.

Sayan, M. (2021). Kent İçi Arkeolojik Alanların Sunumu: Roma'nın Öğrettikleri. Mimarlık Dergisi, 418, 56-60.

Tamer, C. (1994). Cumhuriyet Döneminde Eski Eser Anlayışı ve Restorasyon Faaliyetleri. Rölöve ve Restorasyon Dergisi, 1(1), 9-16.

T.C Balıkesir Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü (AFAD). (2021). İl Afet Risk Azaltma Planı. Balıkesir.

Tellioğlu, S., & Satıcı, B. (2023). Tarihi Yapılarda Restorasyon Tekniklerine Göre Uygulanacak Malzemelerin Belirlenmesi. Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi, 6(1), 37-49.

Titiz, B. (2020). Kıyı Kentlerinde Nüfus ve İskan Politikaları ve Pratikleri: Bandırma Örneği. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Tüfekçioğlu, A. (2005). Edincik'te Türk Devri Mimarisi ve Mezar Taşları. Bursa: Edincik Belediyesi Kültür Yayınları.

UNESCO. (2025, Mart 6). World Heritage List.: https://whc.unesco.org

URL-1. (2025, Mart 16). İstanbul Tarihi Alanları Alan Başkanlığı: http://www.alanbaskanligi.gov.tr/evrak/yps.jpg adresinden alınmıştır.

URL-2. (2025, Mart 16). Tarihi Kentler Birliği: https://www.tarihikentlerbirligi.org/wp-content/uploads/SAFRANBOLU.pdf adresinden alınmıştır.

URL-3. (2025, Mart 17). Türkiye Cumhuriyeti Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı: https://webdosya.csb.gov.tr/db/bursa/duyurular/plan_aciklama_raporu-20240111094118.pdf adresinden alınmıştır.

URL-4. (2025, Mart 17). Bursa Turizm Portalı: https://www.bursa.com.tr/tr/mekan/cumalikizik-koyu-103/ adresinden alınmıştır.

URL-5. (2025, Mart 17). Muze: https://muze.gov.tr/s3/SectionPicture/SP_b172c980-cfbf-4d48-9e22-0260c75ed9d9.jpg adresinden alınmıştır.

URL-6. (2025, Mart 17). Visit Florence Italy: https://florencetips.com/ponte_vecchio_bridge.html adresinden alınmıştır.

URL-7. (2025, Mart 17). UNESCO Dünya Mirasları: https://www.unescodunyamiraslari.com/italya/kolezyum/ adresinden alınmıştır.

URL-8. (2025, Mart 17). UNESCO World Heritage Convention: https://whc.unesco.org/en/list/600/gallery/&maxrows=67 adresinden alınmıştır.

URL-9. (2025, Mart 17). UNESCO World Heritage Convention: https://whc.unesco.org/uploads/thumbs/site_0428_0001-1000-715-20100510122518.jpg adresinden alınmıştır.

URL-10. (2024, Ocak 03). Sweeny & Co, Queen Richmond Centre West: https://www.sweenyandco.com/projects/queen-richmond-centre-west adresinden alınmıştır.

URL-11. (2024, Ocak 03). Loulou Downtown: https://www.loulou.to/interesting-buildings/doors-open-adventure-part-iii-historic-meets-ultra-modern/ adresinden alınmıştır.

URL-12. (2024, Ocak 03). ARCHITECT: https://www.architectmagazine.com/awards/r-d-awards/citation-queen-richmond-centre-west_o adresinden alınmıştır.

URL-13. (2024, Ocak 03). Urban Toronto: https://urbantoronto.ca/database/projects/qrc-west-queen-richmond-centre-west adresinden alınmıştır.

URL-14. (2024, Ocak 03). Studio Libeskind: https://libeskind.com/work/royal-ontario-museum/, Studio Libeskind adresinden alınmıştır.

URL-15. (2024, Ocak 03). Boake: https://www.tboake.com/rom.html adresinden alınmıştır.

URL-16. (2024, Ocak 03). Vitra Çağdaş Mimarlık Dizisi: http://vitracagdasmimarlikdizisi.com/projeler/Adnan-Buyukdeniz-Kutuphanesi.aspx adresinden alınmıştır.

URL-17. (2024, Ocak 03). Archdaily: https://www.archdaily.com/795832/antwerp-port-house-zaha-hadid-architects adresinden alınmıştır.

URL-18. (2024, Ocak 03). Dezeen: https://www.dezeen.com/2012/01/02/joanneum-museum-extension-by-nieto-sobejano-arquitectos-and-eep-architekten/ adresinden alınmıştır.

URL-19. (2024, Nisan 05). Archdaily: https://images.adsttc.com/media/images/5037/ebb2/28ba/0d59/9b00/047c/slideshow/stringio.jpg?1414219171 adresinden alınmıştır.

URL-20. (2024, Nisan 05). Archdaily: https://images.adsttc.com/media/images/5037/ebaa/28ba/0d59/9b00/047a/slideshow/stringio.jpg?1414219168 adresinden alınmıştır.

URL-21. (2024, Ocak 04). Mustafa Cambaz: https://www.mustafacambaz.com/data/media/644/viran_ke_8_copy.jpg adresinden alınmıştır.

URL-22. (2024, Ocak 04). Türkiye Kültür Portalı Medya Kütüphanesi: https://www.kulturportali.gov.tr/medya/fotograf/fotodokuman/4234/odunpazari adresinden alınmıştır.

URL-23. (2024, Ocak 04). Archdaily: https://www.archdaily.com/93496/prater-street-kis-peter-epiteszmuterme/5013259a28ba0d0ef0000250-prater-street-kis-peter-epiteszmuterme-photo?next_project=no adresinden alınmıştır.

URL-24. (2025, Nisan 12). KKAA: https://kkaa.co.jp/img/2019/10/90da8118a369a6c8eb375d80973bfb2f.jpg adresinden alınmıştır.

URL-25. (2025, Nisan 12). KKAA: https://kkaa.co.jp/img/2019/10/0035ba9d86fa6ab185ae7a7d01209074.jpg adresinden alınmıştır.

URL-26. (2024, Ocak 04). Archdaily: https://www.archdaily.com/55428/moderna-museet-malmo-tham-videgard-arkitekter adresinden alınmıştır.

URL-27. (2025, Temmuz 06). T.C. Bandırma Kaymakamlığı: http://www.bandirma.gov.tr/iklim-ve-cografi-konum adresinden alınmıştır.

URL-28. (2025, Temmuz 06). Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Parsel Sorgu Uygulaması: https://parselsorgu.tkgm.gov.tr adresinden alınmıştır.

URL-29. (2025, Temmuz 06). Balıkesir Kent Konseyi: https://www.balikesirkentkonseyi.org/sayfa/cografyasi.html adresinden alınmıştır.

URL-30. (2025, Temmuz 20). T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı: https://balikesir.ktb.gov.tr/TR-65837/iklim.html adresinden alınmıştır.

URL-31. (2025, Temmuz 21). Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi: https://www.bandirma.edu.tr/tr/www/Sayfa/Goster/Bandirmada-Cografi-Yapi-ve-Nufus-1083 adresinden alınmıştır.

URL-32. (2025, Temmuz 21). Ulusal Coğrafi Bilgi Platformu: https://ucbp.tucbs.gov.tr/harita-goruntuleyici adresinden alınmıştır.

URL-33. (2025, Ağustos 07). Bandırma Manşet: https://bandirmamanset.com/haber/edincik_tarihe_geri_donuyor-20203.html adresinden alınmıştır.

Velioğlu, A. (1992). Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım ve Süreci Üzerine Bir Araştırma. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Trabzon.

Yıldırım, K., & Nişancı, H. (2023). Antik Çağlardan 10'uncu Yüzyıla Kadar Anadolu'da Depremler. Avrasya Dosyası Dergisi, 14 (1), 112-136.

Yumuk, Y., Diker, O., Türker, N., & Küçükaltan, D. (2021). Turizmde Mimarlık ve Kültürel Miras. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Yüceyar, Şahin, H. (2022). Balıkesir-Edincik Geleneksel Yerleşim Dokusunun Değişiminin Tespiti ve Koruma Önerisi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

6. EKLER

Ek 1. 1/100 Ölçekli 132 Ada / 9064 Sokak Cephe Rölövesi

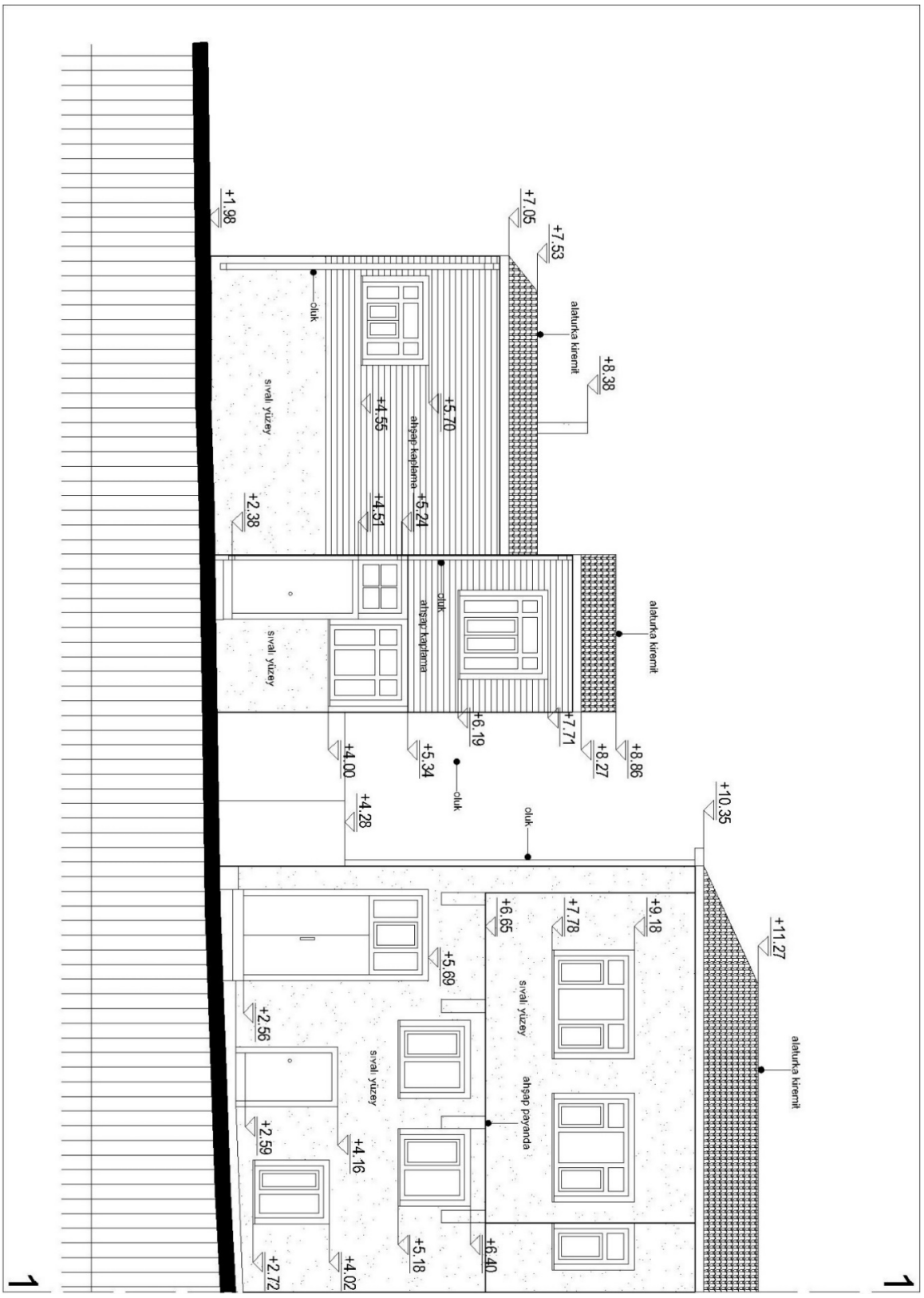

Ek 1’in devamı

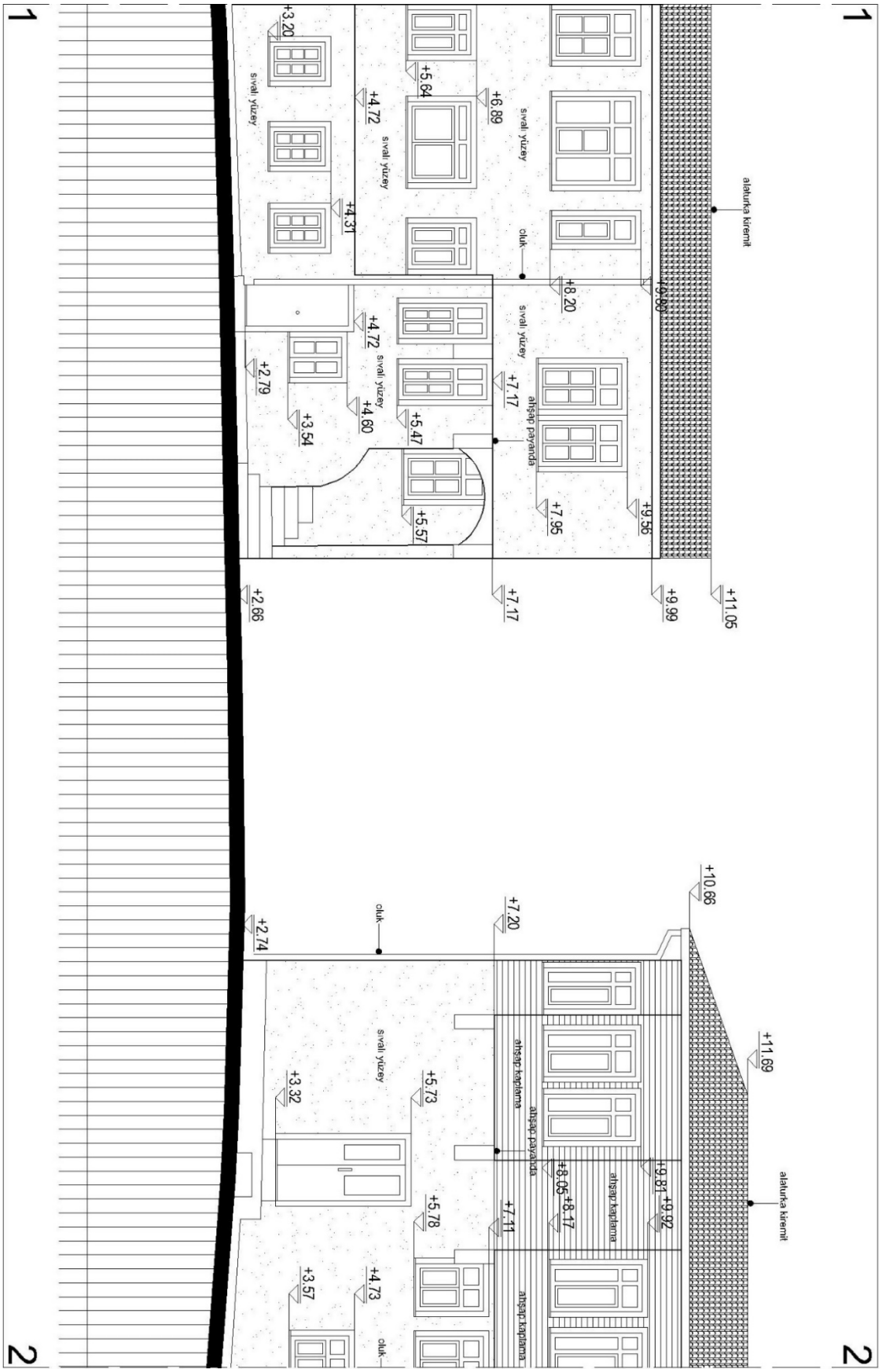

Ek 1’in devamı

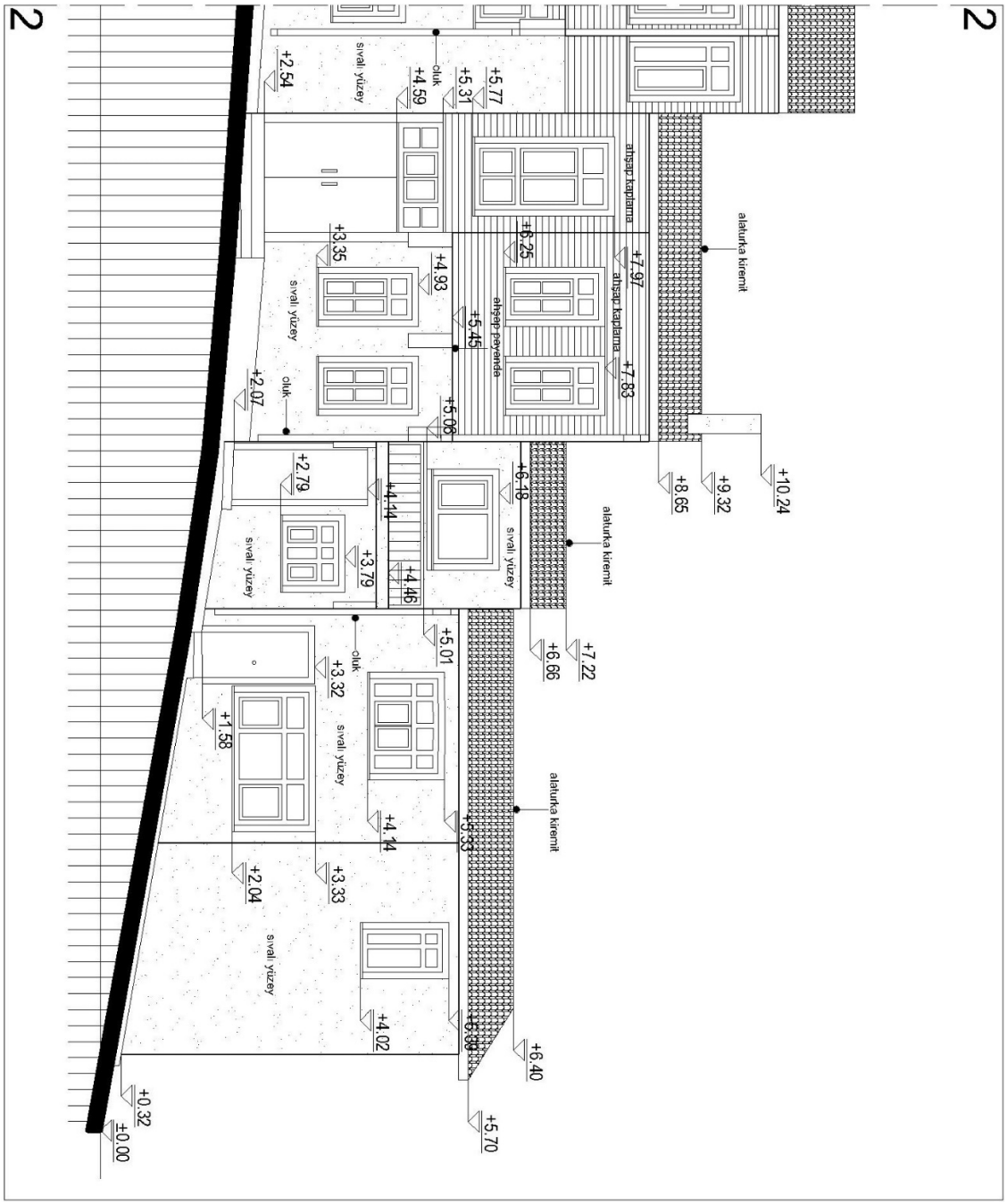

Ek 2. 1/100 Ölçekli 336 Ada / 9064 Sokak Cephe Rölövesi

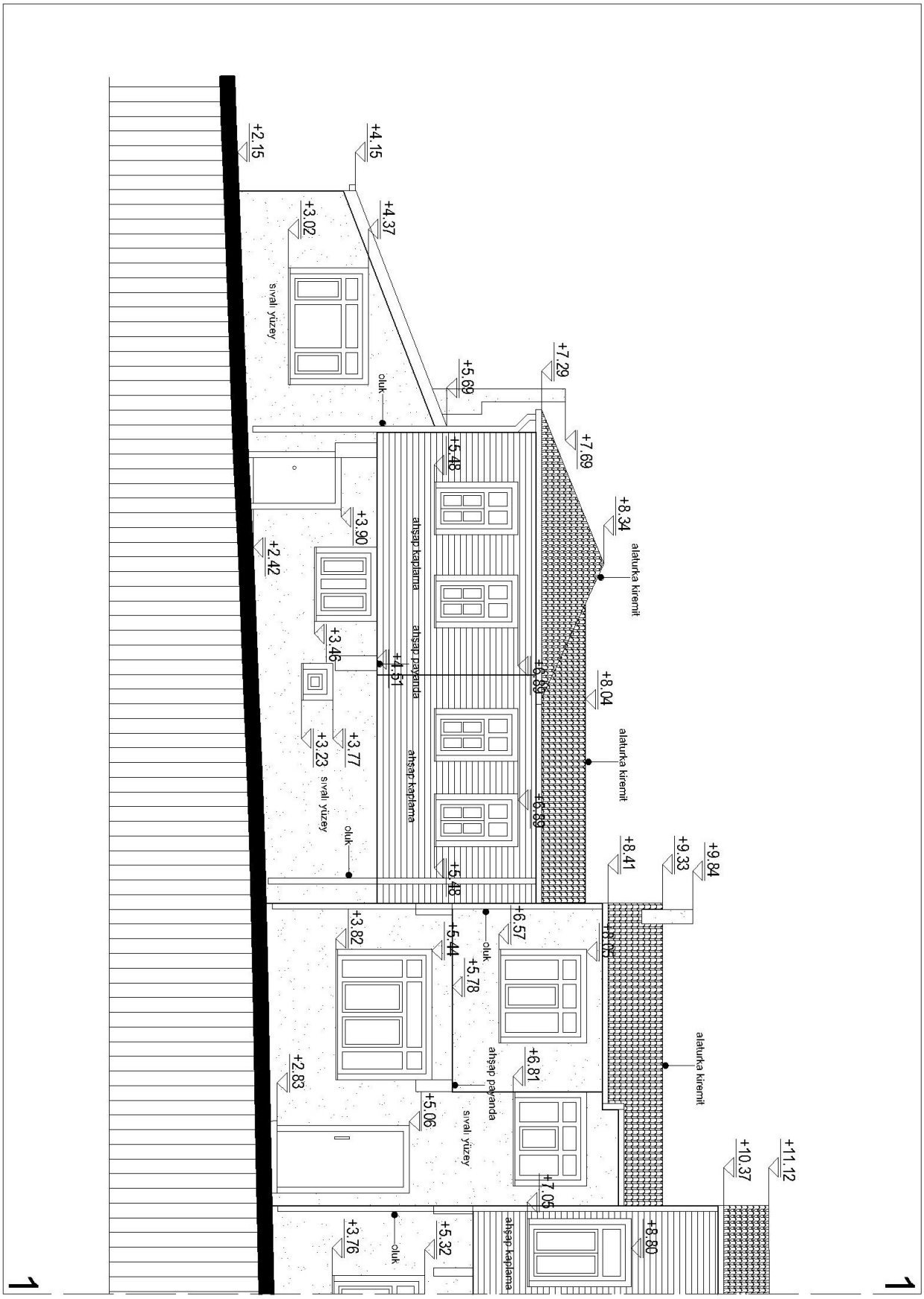

Ek 2’nin devamı

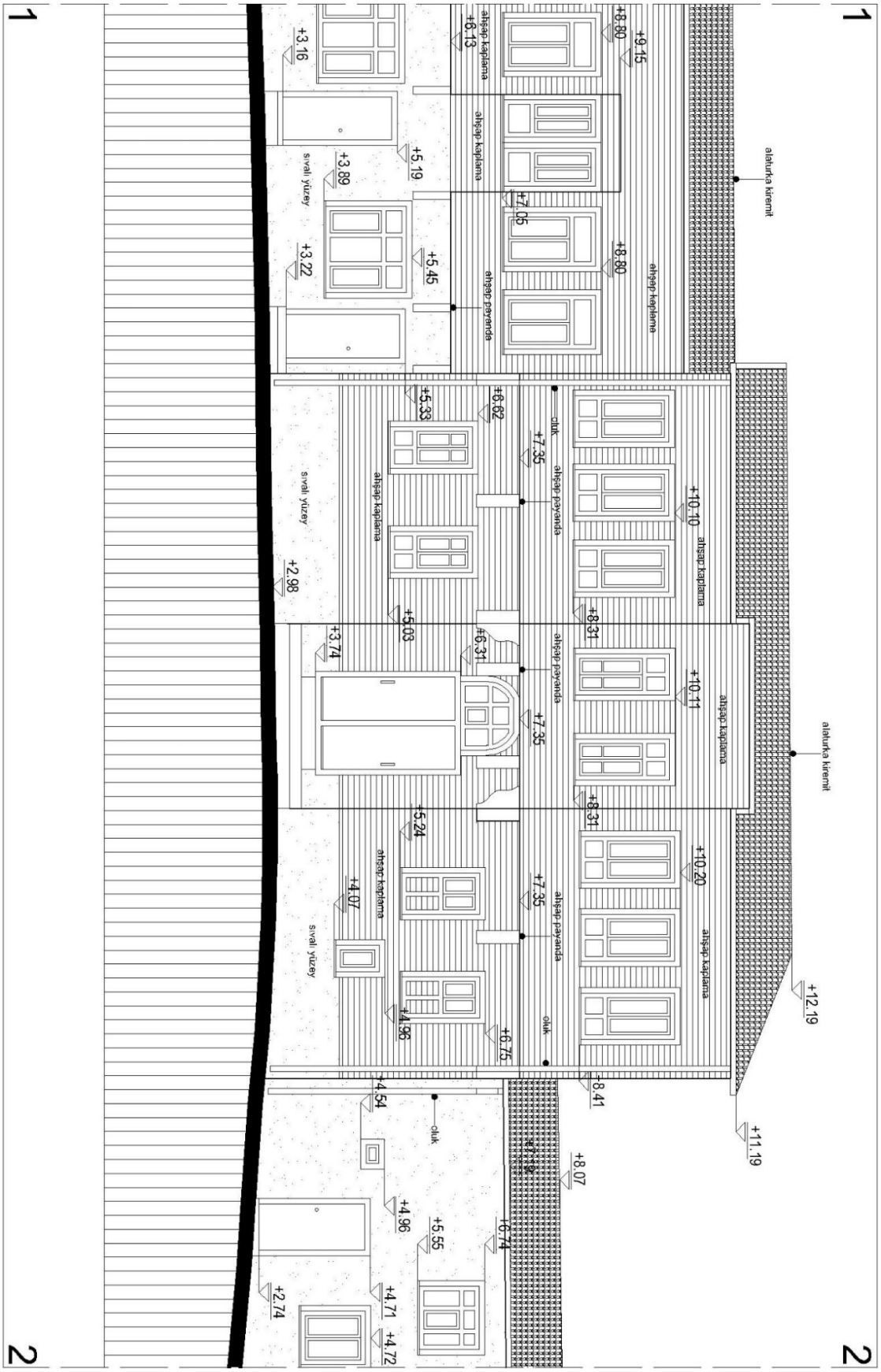

Ek 2’nin devamı

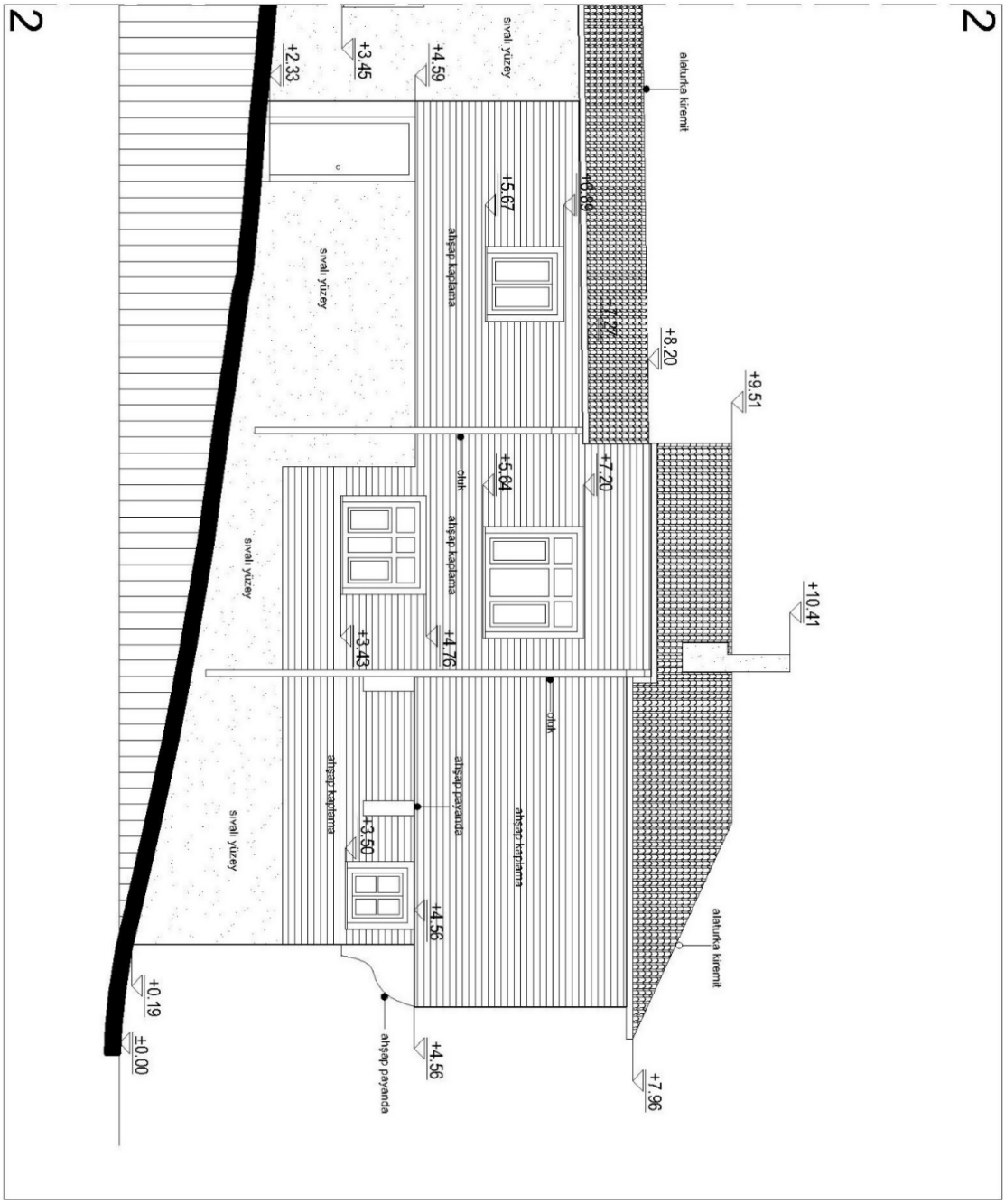

ÖZGEÇMİŞ

Abdullah ALTINÖZ, lise eğitimini 2016 yılında Özel Bandırma Final Temel Lisesi'nde tamamladı. 2020 yılında Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nden mezun oldu. 2021 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda tezli yüksek lisans eğitimine başladı. Mimarlık alanındaki mesleki çalışmalarına özel sektörde aktif olarak devam etmektedir. Orta seviyede İngilizce bilmektedir.